

Consiliul Raional Călărași

**Academia de Științe a
Moldovei**

STRATEGIA DE DEZVOLTARE INTEGRATĂ A RAIONULUI CĂLĂRAȘI, 2013 – 2020

CR CĂLĂRAȘI
BENEFICIARUL PROIECTULUI

INSPIRO

BRIDGING PERFORMANCE

Materialul Proiectului "Strategia de dezvoltare integrată a raionului Călărași" este realizat cu suportul *Institutului Național de Cercetări Economice* și al companiei de consultanță *Inspiro Consulting*.

INCE: MD-2064, Chișinău, Republica Moldova, strada Ion Creanga 45, tel.: (022) 50-11-00, e-mail: iefs@iefs.md

Inspiro Consulting: MD-2064, Chișinău, Republica Moldova, strada Valea Dicescu 45, tel.: +373 69 44 86 64, e-mail: consulting.inspiro@gmail.com

CONSILIUL PARTICIPATIV RAIONAL

Secția economie:

1. Ambroci Victor
2. Cucu Boris
3. Tihonov Evghenii

Direcția Administrare Publică:

1. Chitroagă Ion
2. Potrimba Vasile

Direcția Generală Finanțe:

1. Bobeică Iurie
2. Stratan Elena
3. Țicu Ala

Statistica:

1. Stratan Zinaida

Agenția pentru ocuparea forței de muncă:

1. Diaconov Tamara
2. Enachi Galina

Inspekția ecologică:

1. Pahomi Ion
2. Levchiv Silvia

Secția investiții și cooperare:

1. Coșcodan Veceslav
2. Drapac Sergiu

Secția construcții:

1. Stratan Veceslav
2. Dulgheru Ion

SCC Călărași :

1. Golberg Boris

Centrul de Sănătate Publică:

1. Ciurca Grigore

IMSP CMF :

1. Bodrug Galina

IMSP SR:

1. Bobescu Silvia

Dirrecția Asistență Socială și Protecția Familiei :

1. Cotelea Mihail
2. Gîlcă Vasile
3. Sliusarenco Ludmila

Dirrecția Învățămînt:

1. Gonța Elena
2. Baxanian Valentina

Dirrecția Agricultură:

1. Vulpe Anatol
2. Timofti Elena

Dirrecția Cultură:

1. Cojocaru Sergiu
2. Amarii Aurelia

Serviciu Sport:

1. Agafița Iurie
2. Cociurca Constantin

Casa Teritorială de Asigurări Sociale:

1. Chiriac Iulia
2. Franțuz Marina

Lista Primarilor:

1. Melnic Nicolae , or Călărași
2. Popa C-tin , s. Bravicea
3. Oaserele Elena , s. Dereneu
4. Zubcu Valeriu, s. Meleşeni
5. Lungu Elena, s. Păulești
6. Temțiunic Ștefan, s. Răciula
7. Jardan Liuba, s. Rădeni
8. Curmei Alexandru, s. Vălcineț

Lista ONG:

1. „Eradu” , Eugenia Radu
2. „ACSA” , Mihai Diaconu
3. „Vitalunga” , Carolina Trigub
4. „Dorința” , Cristina Mogîldea și Rodica Mogîldea - 2 reprezentanți

Lista agenților economici: (cîte un reprezentant de la fiecare ag. economic)

1. SA „Codreanca”
2. SRL „Vigi”
3. SRL „Vanisi”
4. SA „Victoriabank”

5. Asociația Antreprenorilor „Aura-Călărași”
6. Fabrica de conserve

ECHIPA DE CONSULTANȚI INCE ȘI INSPIRO CONSULTING

1. Stratan Alexandru – dr. hab., director INCE;
2. Stratan Dumitru – expert planificare strategică și dezvoltare regională, Inspiro Consulting;
3. Aculai Elena – cercetător INCE;
4. Găgăuz Olga – cercetător INCE;
5. Cotelnic Valentina – cercetător INCE;
6. Perciun Rodica – expert INCE;
7. Gorobivskaia Olga – expert Inspiro Consulting;
8. Ignat Anatolie – cercetător INCE;
9. Roșco Anatolie – expert INCE;
10. Colesnicova Tatiana – cercetător științific INCE.

Cuprins

1.	AUDITUL SOCIO-ECONOMIC AL RAIONULUI CĂLĂRAȘI.....	8
1.1.	PREZENTAREA GENERALĂ A RAIONULUI CĂLĂRAȘI.....	9
1.2.	CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A RAIONULUI CĂLĂRAȘI.....	13
1.2.1.	CADRUL NORMATIV, ORGANIZATORIC ȘI FUNCȚIONAL AL CONSILIULUI RAIONAL CĂLĂRAȘI.....	14
1.2.2.	FINANȚELE PUBLICE LOCALE.....	19
1.3.	CAPITALUL UMAN.....	27
1.3.1.	PROFILUL DEMOGRAFIC AL RAIONULUI CĂLĂRAȘI.....	28
1.3.2.	FORȚA DE MUNCĂ A RAIONULUI.....	34
1.4.	INFRASTRUCTURA RAIONULUI.....	46
1.4.1.	INFRASTRUCTURA DRUMURILOR ȘI SERVICIILE DE TRANSPORT.....	47
1.4.2.	REȚEAUA DE FURNIZARE A APEI POTABILE ȘI SANITAȚIE.....	49
1.4.3.	INFRASTRUCTURA ENERGETICĂ ȘI MANAGEMENTUL EFICIENȚEI ENERGETICE.....	52
1.5.	SERVICII PUBLICE.....	56
1.5.1.	SALUBRIZAREA PUBLICĂ.....	57
1.5.2.	INFRASTRUCTURA DE PROTECȚIE SOCIALĂ ȘI ASISTENȚĂ MEDICALĂ.....	60
1.5.3.	SISTEMUL EDUCAȚIONAL.....	79
1.6.	DEZVOLTARE ECONOMICĂ.....	86
1.6.1.	MEDIUL DE AFACERI.....	87
1.6.2.	INDUSTRIA.....	106
1.6.3.	AGRUCULTURA.....	109
1.6.4.	INVESTIȚIILE ȘI PROCESUL INVESTIȚIONAL.....	115
1.6.5.	MEDIUL.....	120
1.7.	TURISMUL.....	124
1.7.1.	POTENȚIALUL TURISTIC AL RAIONULUI CĂLĂRAȘI.....	ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.
1.8.	CULTURĂ ȘI SPORT.....	139
1.8.1.	DOMENIUL CULTURAL.....	140
1.8.2.	DOMENIUL SPORTIV.....	147
2.	PROCESUL OPERAȚIONAL DE ELABORARE A PLANULUI STRATEGIC.....	151
3.	PLANUL STRATEGIC DE DEZVOLTARE INTEGRAT.....	154
3.1.	VIZIUNE.....	155
3.2.	MECANISMUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE A REZULTATELOR.....	156
3.3.	PLANUL STRATEGIC.....	157
3.4.	CADRUL DE MONITORIZARE.....	193

LISTA TABELELOR

TABELUL 1. EVOLUȚIA PERSONALULUI ANGAJAT ÎN CADRUL CR CĂLĂRAȘI	15
TABELUL 2. VÎRSTA ȘI CALIFICAREA PERSONALULUI.....	15
TABELUL 3. RITMUL DE CREȘTERE VENITURILOR BUGETULUI RAIONAL	21
TABELUL 4. DINAMICA STRUCTURII VENITURILOR BUGETULUI RAIONAL.....	22
TABELUL 5. RITMUL DE CREȘTERE A CHELTUIELILOR BUGETULUI RAIONAL.....	23
TABELUL 6. DINAMICA STRUCTURII CHELTUIELILOR BUGETARE PE ANII 2009-2012.....	24
TABELUL 7. FIGURA 5. POPULAȚIA PREZENTĂ LA ÎNCEPUTUL ANULUI	28
TABELUL 8. FIGURA 6. DINAMICA NUMĂRULUI ABSOLUT AL DECESELOR, NAȘTERILOR ȘI SPORULUI NATURAL....	29
TABELUL 9. DINAMICA INDICATORILOR DE NATALITATE.....	29
TABELUL 10. SPERANȚA DE VIAȚĂ LA NAȘTERE (0) ȘI LA VÂRSTELE RESPECTIVE (PENTRU AMBELE SEXE)	30
TABELUL 11. NUMĂRUL ABSOLUT AL EMIGRANȚILOR PE GRUPE DE VÂRSTĂ ÎN ANUL 2012.....	30
TABELUL 12. NUMĂRUL MEDIU AL POPULAȚIEI, INCLUSIV PE GRUPE DE VÂRSTĂ.....	31
TABELUL 13. MOBILITATEA SALARIAȚILOR, ÎN PERIOADA 2009-2011, MII PERSOANE.....	34
TABELUL 14. LOCURI DE MUNCĂ NOI-CREATE ÎN RAIONUL CĂLĂRAȘI , 2009-2011.....	35
TABELUL 15. CONCEDII ACORDATE SALARIAȚILOR DIN INIȚIATIVA ADMINISTRAȚIEI ÎN ANII 2009-2011	35
TABELUL 16. PONDERA ȘOMERILOR ANGAJAȚI ÎN CÎMPUL MUNCII DE CĂTRE AOFM CĂLĂRAȘI, ÎN ANII 2011-2013	37
TABELUL 17. NUMĂRUL ȘOMERILOR ÎNREGISTRAȚI ȘI PLASAȚI ÎN CÎMPUL MUNCII PE GRUPE DE VÎRSTĂ ȘI SEX ÎN RAIONUL CĂLĂRAȘI, ANII 2011-2012	38
TABELUL 18. NUMĂRUL DE ÎNTREPRINDERI ÎN RAION , A. 2009-2012.....	87
TABELUL 19. INDICII NUMĂRULUI DE ÎNTREPRINDERI ÎN ANII 2010-2011, ÎN % FAȚĂ DE ANUL PRECEDENT	88
TABELUL 20. NUMĂRUL DE IMM LA 1 MIE LOCUITORI ÎN ANII 2009-2012,UN	89
TABELUL 21. NUMĂRUL DE SALARIAȚI LA ÎNTREPRINDERI ÎN ANII 2009-2012, PERSOANE	90
TABELUL 22. INDICELE NUMĂRULUI DE SALARIAȚI LA ÎNTREPRINDERI, ÎN % FAȚĂ DE ANUL PRECEDENT	90
TABELUL 23. NUMĂRUL DE SALARIAȚI LA 1 ÎNTREPRINDERE ÎN ANII 2009-2012, PERSOANE	91
TABELUL 24. VENITURI DIN VÂNZĂRI ÎN RAION, A. 2009-2012, MIL LEI.....	92
TABELUL 25. VENITURI DIN VÂNZĂRI PER SALARIAT ÎN ANII 2009-2012, MII LEI.....	93
TABELUL 26. PROFITUL ÎNTREPRINDERILOR ÎN RAION ÎN A. 2009-2011, MIL LEI.....	93
TABELUL 27. VENITURILE BUGETULUI SUB FORMĂ DE IMPOZITE, TAXE, ALTE PLĂȚI DE LA AGENȚII ECONOMICI, A. 2012, MII LEI.....	94
TABELUL 28. PRINCIPALELE PROBLEME ALE BUSINESSULUI ȘI CAUZELE ACESTORA	96
TABELUL 29. VALOAREA PRINCIPALELOR PRODUSE INDUSTRIALE	107
TABELUL 30. REPARTIZAREA SPAȚIILOR VERZI ÎN RAIONUL CĂLĂRAȘI DUPĂ PROFILUL TERITORIAL	120
TABELUL 31. TRASEUL LITERAR – ARTISTIC.....	ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.
TABELUL 32. UNITĂȚI DE ALIMENTAȚIE CLASICĂ DESCHISĂ TURIȘTILOR	ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

LISTA FIGURILOR

FIGURA 1. EVOLUȚIA BUGETULUI RAIONAL	20
FIGURA 2. DINAMICA VENITURILOR BUGETULUI RAIONAL	21
FIGURA 3. DINAMICA STRUCTURII PRINCIPALELOR COMPONENTE ALE VENITURILOR BUGETULUI LOCAL, %	22
FIGURA 4. ANALIZA COMPARATIVĂ A STRUCTURII CHELTUIELILOR BUGETULUI RAIONAL.....	25
TABELUL 7. FIGURA 5. POPULAȚIA PREZENTĂ LA ÎNCEPUTUL ANULUI	28
TABELUL 8. FIGURA 6. DINAMICA NUMĂRULUI ABSOLUT AL DECESELOR, NAȘTERILOR ȘI SPORULUI NATURAL....	29
FIGURA 7. DINAMICA RATELOR DE MORTALITATE	30
FIGURA 8. DISTRIBUȚIA PROCENTUALĂ A EMIGRANȚILOR PE GRUPE DE VÂRSTĂ, ANUL 2012	30
FIGURA 9. STRUCTURA POPULAȚIEI PE GRUPE MARI DE VÂRSTĂ (COPII, ADULȚI, VÂRSTNICI).....	32
FIGURA 10. EVOLUȚIA PONDEREI POPULAȚIEI VÂRSTNICE (60+) ȘI A RAPORTULUI DE DEPENDENȚĂ DE VÂRSTĂ (NR. DE PERSOANE DE 60+ LA 100 DE PERSOANE DE 15-59), AMBELE SEXE, 2012-2055, %.....	32
FIGURA 11. EVOLUȚIA SALARIULUI NOMINAL MEDIU AL UNUI LUCRĂTOR ÎN ECONOMIE, 2009-2012	34
FIGURA 12. EVOLUȚIA SALARIAȚILOR ELIBERAȚI/ANGAJAȚI ÎN RAIONUL CĂLĂRAȘI , 2009-2011, MII PERSOANE 35	
FIGURA 13. EVOLUȚIA ȘOMERILOR ÎNREGISTRAȚI CONFORM ACTIVITĂȚII ECONOMICE ÎN RAIONUL CĂLĂRAȘI 2011-2012%	38
FIGURA 14. REPARTIZAREA ȘOMERILOR CONFORM DURATEI AFLĂRII ÎN ȘOMAJ	40
FIGURA 15. MOTIVELE AFLĂRII ÎN ȘOMAJ, 2011- 2012, PERSOANE.....	41
FIGURA 16. REPARTIZAREA NUMĂRULUI IMM-URILOR DUPĂ MĂRIMI, A.2011, %.....	87
FIGURA 17. REPARTIZAREA SALARIAȚILOR DUPĂ MĂRIMEA ÎNTREPRINDERII, A. 2011, %.....	89
FIGURA 18. STRUCTURA INDICATORILOR PRINCIPALI PE FORME DE PROPRIETATE, A. 2011	92
FIGURA 19. PONDerea TERENURILOR NELUCRATE ÎN TOTAL TERENURI AGRICOLE, 2011	109
FIGURA 20. EFECTUL DE ANIMALE ÎN GOSPODĂRIILE RAIONULUI CĂLĂRAȘI, 2008-2011, CAPETE	110
FIGURA 21. VOLUMUL GLOBAL AL PRODUCȚIEI ANIMALIERE, 2008-2011.....	110
FIGURA 4. PRODUCTIVITATEA SECTORULUI ANIMALIER DIN R-L CĂLĂRAȘI COMPARATIV CU VALORILE MEDII PE ȚARĂ, 2011	111
FIGURA 19. EVOLUȚIA FONDULUI DE CARTE	142
FIGURA 20. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE TERENURI SPORTIVE ȘI SĂLI SPORTIVE ÎN RAIONUL CĂLĂRAȘI, 2005-2012	147
FIGURA 21. PRINCIPIUL DE ELABORARE A STRATEGIEI DE DEZVOLTARE	152

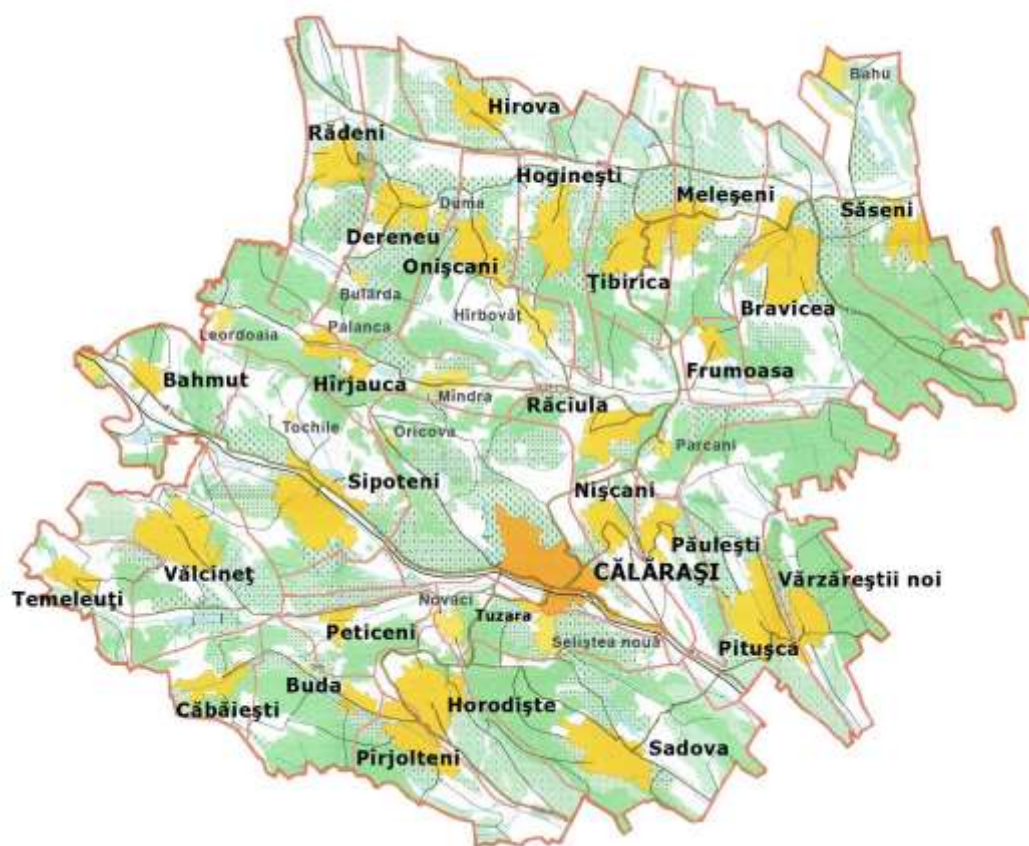

CAPITOLUL **1**

AUDITUL SOCIO-ECONOMIC AL RAIONULUI CĂLĂRAȘI

Auditul socio economic al raionului Călărași

1.1. PREZENTAREA GENERALĂ A RAIONULUI CĂLĂRAȘI

Repere istorice

Încă de la formarea statului medieval moldovenesc, teritoriul actualului raion **Călărași** ținea de ținutului Orhei – Lăpușna și aceasta o demonstrează recensământul din 1772-1774. După divizarea ținutului Orhei - Lăpușna în două județe separate, o parte din localități au trecut în județul Orhei, iar cealaltă parte în județul Lăpușna. Până în anul 1925, conform "Dicționarul Statistic al Basarabiei, Chișinău, 1923" Călărași era reședință de plasă în județul Orhei, cuprinzând 53 de comune rurale. După ce a fost adoptată o nouă lege administrativă, Călărași continuă să existe ca centru de plasă cu 47 de sate în componența județului Lăpușna, conform recensământul general al populației României din 1930. În august 1940 localitatea Călărași este declarată oficial oraș, iar din noiembrie a devenit centru raional. Din 1998 și pînă în 2003 a făcut parte din județul Ungheni, după care a revenit la statutul de raion, în componența căruia intră 44 localități, dintre care: 1 oraș, 27 comune și 16 sate.

Date generale

Raionul Călărași este situat în partea de centru a Republicii Moldova pe o suprafață de 753,5 km p. și se învecinează cu raioanele: Nisporeni- la Vest, Orhei - la Est, Telenești - la Nord, Ungheni - la Nord - Vest, și cu Strășeni - la Sud.

Raionul Călărași este o unitate administrativ - teritorială de nivelul al doilea, conducerea căruia este efectuată de către Consiliul raional și de președintele raionului.

Centru rezidențial al raionului este orașul Călărași, situat la o distanță de 50 km de orașul Chișinău- capitala Republicii Moldova și 132 km de municipiul Iași, România.

Suprafața

Suprafața totală a raionului este de 753,54 km², ceea ce constituie 2,3% din suprafața Republicii din care. Suprafața se clasifică precum urmează :

- Terenurile cu destinație agricolă – 27687,37 ha, inclusiv:
  - terenuri arabile – 16147,33 ha;
  - livezi - 3588,57 ha;
  - vii - 6925,07 ha ;
- Terenurile localităților – 9744,2 ha;
- Terenurile destinate industriei și cu alte destinații speciale – 955,38 ha;
- Terenurile destinate ocrotirii naturii, sănătății și altele – 40,69 ha;
- Terenurile fondului silvic – 23680,19 ha;
- Terenurile fondului apelor – 1632,07 ha;
- Terenurile fondului de rezervă – 11314,61 ha.

Relieful

Relieful teritoriului este complicat, intersectat de pante cu diferite grade de înclinare și podișuri, și este situat pe colina de centru a Republicii Moldova în zona Codrilor, care atinge o înălțime de 400 metri de la nivelul mării.

Clima

Clima este moderat-continentală. Temperatura medie a aerului este 9 °C. Minimul absolut al temperaturii revine lunilor ianuarie-februarie (25-27 °C sub zero) și maximul – lunii iulie (+36 °C).

Solul și resursele de sol

Pe teritoriul raionului se află zăcăminte minerale ca nisip și argilă. În general solurile care predomină sînt cernoziomuri – 15256 ha și cenușii – 13151 ha.

Hidrografia

Teritoriul raionului este întretăiat de 4 râuri – Bîc, Ichel, Răcătău și Cula. În raion sunt 119 lacuri artificiale cu suprafața totală a oglinzei apei 542 ha.

Apele subterane se află la adîncimea medie de 150-300 m într-un plast calcaros de vîrstă sarmatică, caracterizate prin conținutul majorat de fluor și amoniac.

Populația

Numărul total de locuitori a raionului Călărași constituie 74102 persoane, conform datelor prezentate de APL – urile de nivelul I și II. Cele mai multe persoane locuiesc în orașul Călărași, de aproximativ 14860, fiind preceda de satul Sipoteni, cu un număr de 7350 persoane. Numărul total de persoane aflate peste hotarele țării, locuitori ai raionului Călărași este de 7467 persoane.

Activitatea economică

Economia raionului se bazează pe agricultură și industria prelucrătoare. Sectorul agricol asigură circa 40% din producția globală a raionului și antrenează în cîmpul muncii 56% din numărul total al populației apte de muncă. În sectorul individual se prelucrează cca 78% din terenurile cu destinație agricolă. În ultima perioadă s-a intensificat lucru privind consolidarea terenurilor agricole prin vînzarea - cumpărarea și arendă. Se sădesc plantații de viță-de-vie, livezi, plantații nucifere.

Atracții turistice.

Raionul Călărași poate fi considerat unul dintre raioanele care au un potențial turistic care trebuie să fie valorificat la justa valoare. Printre destinațiile turistice ale raionului pot fi menționate:

- Cele 4 mănăstiri amplasate în forma de cruce (Frumoasa, Răciula, Hîrjauca, Hîrbovăț);
- Cea mai veche fabrică de vinuri și divinuri din Moldova (Călărași Divin);
- Biserici din lemn unice în Moldova (Mândra, Palanca, Horodiște, Păulești, Hoginești);
- Rezervația Plaiul Fagului;
- Pensiunea agroturistică unică "Casa Mierii" – Răciula;
- Muzeul "Casa Parintească" – Palanca;

- Sanatoriul Codru – Hîrjauca;
- Sanatoriul Sadova;
- Rezervații peisagistice mari între satele Căbăești - Pârjolteni (1213 ha), Temeleuți – Vălcineț (209 ha), Tigănești (680 ha) și Sadova (407 ha);
- 2 conace a boierilor Malski și Ruso din sec XIX. (Bahmut, Păulești);
- Vestigii antice ale cetății de pamânt getice (sec IV-III î.e.n.) din Horodiște;
- Monument natural geo-paleontologic "Cimitirul cailor" (2 ha), parcul de arbori seculari.

Auditul socio economic al raionului Călărași

1.2. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A RAIONULUI CĂLĂRAȘI

1.2.1. CADRUL NORMATIV, ORGANIZATORIC ȘI FUNCȚIONAL AL CONSILIULUI RAIONAL CĂLĂRAȘI

1.2.1.1. Cadrul normativ, organizatoric și funcțional

Scopul general al evaluării capacităților APL se circumscrie prevederilor art. 11 din Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435 din 28.12.2006 și vizează determinarea măsurii în care capacitățile APL corespund cu statutul legal al unității administrativ-teritoriale respective.

Cadrul normativ este desfășurat ținând cont de cadrul legal în vigoare. Indicatorii de performanță a cadrului normativ, sunt prezentați precum urmează:

- Există un statut al localității aprobat de consiliul raional;
- Există regulamentul de funcționare al CR Călărași, aprobat;
- Doar o mică parte din instituțiile descentralizate dispun de planuri de dezvoltare.

Capacitatea materială și tehnică a condițiilor de desfășurare a activității APL, se prezintă precum urmează:

- Toate APL – urile dispun de spații proprii de desfășurare a activităților. Cu toate acestea, nu în toate APL – urile există posibilitatea de desfășurare a consultanțelor publice, dar în schimb există spații ale instituțiilor descentralizate, neutilizate și care pot fi folosite în acest scop;
- APL – ul de nivel II este dotat cu tehnica și materialele necesare desfășurării activității;
- APL – urile au acces la infrastructura tehnico – edilitară;

1.2.1.2. Managementul Resurselor Umane

Evoluția personalului angajat în cadrul CR Călărași este prezentat în tabelul de mai jos

Tabelul 1. Evoluția personalului angajat în cadrul CR Călărași

Direcția	Nr. personalului			
	2009	2010	2011	2012
Aparatul președintelui raionului	19,5	18,5	17,5	19
Serviciul resurse umane	-	-	1	-
Serviciul sport	2	2	2	-
Direcția generală finanțe	18	18	18	18
Secția economie	4	-	-	4
Direcția economie și investiții	-	7	7	-
Direcția învățământ	12	12	12	10
Direcția cultură	7	5	5	5
Direcția asistență socială și protecție a familiei	10	10	10	8
Direcția agricultură, relații funciare și cadastru.	5	5	5	5
Serviciul relații funciare și cadastru	1,5	1,5	1,5	-
Secția construcții, gospodărie comunală și drumuri.	4	4	4	4
Secția Investiții și Cooperare				4

Ceea ce se atestă este faptul că unele sectoare care au un potențial pentru raion, dispun de un număr de angajați insuficient, exemplu sectorul turismului. Mai mult ca atât, nu sunt desfășurate instruirile permanente pentru personalul antrenat în actul de guvernare raioanlă.

În ceea ce privește personalul angajat în cadrul APL – urilor de nivel I, în special cel de la sate, nu există funcții disponibile, ceea ce cauzează subdezvoltarea anumitor segmente.

Tabelul 2. Vârsta și calificarea personalului

Direcția	Vârsta medie a personalului	Studii
Aparatul președintelui raionului	47,8	superioare
Direcția generală finanțe	41,5	superioare
Secția economie	29,5	superioare

Direcția învățămînt	46	superioare
Direcția cultură	51,2	superioare
Direcția asistență socială și protecție a familiei	46	superioare
Direcția agricultură, relații funciare și cadastru	60,2	superioare
Secția construcții, gospodărie comunală și drumuri	50,2	superioare

Din cîte poate fi observat, calificarea profesională a personalului angajat este una bună, majoritatea angajaților avînd studii superioare (CR Călărași).

Salarizarea și motivarea funcționarilor publici

Salarizarea și motivarea funcționarilor publici din cadrul subdiviziunilor Consiliului raional este efectuată în conformitate cu prevederile Legii nr. 48 din 22 martie 2012 privind sistemul de salarizare a funcționarilor publici și Hotărîrii Guvernului Republicii Moldova nr.331 din 28 mai 2012 privind salarizarea funcționarilor publici.

Evaluarea performanțelor funcționarilor publici

Evaluarea performanțelor funcționarilor publici din cadrul subdiviziunilor Consiliului raional este efectuată sub două aspecte:

- 1) Evaluarea performanțelor profesionale ale fiecărui funcționar public în parte, bazată pe anexa nr. 8 la Hotărîrea Guvernului nr. 201 din 11 martie 2009 „Privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public” ;
- 2) Evaluarea performanței colective a subdiviziunilor Consiliului raional, care este efectuată în baza Hotărîrii Guvernului Republicii Moldova nr.94 din 01 februarie 2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la evaluarea performanței colective.

1.2.1.3.Cadrul organizatoric, funcțional și a procesului decizional

Actul de guvernare locală este unul relativ bun. Precum s-a și menționat, acesta este făcut în conformitate cu cadrul legal în vigoare.

În ceea ce privește actul decizional și transparența acestuia, pe parcursul anilor 2009 – 2012 au fost desfășurate 112 consultații publice, cele mai importante fiind contribuția populației la dezvoltarea infrastructurii fizice a raionului.

Cu toate că sunt organizate și deschise consultanțele publice, cu părere de rău se constată că gradul de încredere și interes al populației față de problemele comunitare care se abordează, este unul redus, fiind cauzat în mare parte de neîncrederea populației. Totodată, s-a constatat că factorul de neîncredere este cauzat de deciziile mai puțin obiective, dar orientate spre un grup mai mare sau mic de interes personal, în special la autoritatea de nivel I.

Totodată, în rezultat consultărilor și interviurilor purtate cu reprezentanții APL de nivel I, s-a constatat o participare pasivă a acestora în procesul de planificare raională.

1.2.1.4. Analiza SWOT a capacității administrative a raionului Călărași

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Dotarea tehnico materială a instituțiilor APL;</p> <p>Existența spațiilor proprii de desfășurare a activităților APL</p> <p>Abilități și cunoștințe în managementul proiectelor a personalului APL nivel II;</p> <p>Gradul înalt de legalitate a actelor emise și adoptate</p>	<p>Nu sunt create condiții de transparență a actului decizional;</p> <p>Nu sunt utilizate canalele și tehnicile necesare pentru asigurarea unui grad înalt de transparență;</p> <p>Sistemul de comunicare între direcțiile APL nivel II este defectuos;</p> <p>Comunicarea și dialogul între APL – urile de toate nivelele are curențe și este defectuos;</p> <p>Insuficiența cadrelor tinere în cadrul APL;</p> <p>Lipsa regulamentelor interne privind asigurarea transparenței</p> <p>Mecanismul de consultare publică defectuos</p> <p>Cunoștințe reduse în managementul proiectelor a personalului angajat în cadrul APL nivel I;</p> <p>Metodologia de estimare a bazei de impozitare este una neclară, netransparentă, lipsită de suport în materie de date de referință;</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>Implementarea strategiei de descentralizare</p>	<p>Neîncrederea cetățenilor referitor la instituția APL;</p> <p>Interes scăzut al cetățenilor în privința dialogului cu APL – urile;</p>

	Lipsa funcțiilor în cadrul APL nivel I; Adoptarea unor decizii ale APL de nivel I se fac după criterii subiective
--	--

1.2.1.5. *Recomandări*

- Sporirea capacităților manageriale, organizatorice și funcționale ale APL de toate nivelurile;
- Îmbunătățirea mecanismelor de consultare publică și atragere a cetățenilor în actul decizional;
- Îmbunătățirea competențelor profesionale ale angajaților în domeniul finanțelor publice, atragerea investițiilor, turismul, etc;
- Îmbunătățirea comunicării între APL – urile de toate nivelele.
- Îmbunătățirea credibilității cetățenilor în APL
- Îmbunătățirea nivelului de receptivitate a serviciilor publice

1.2.2. FINANȚELE PUBLICE LOCALE

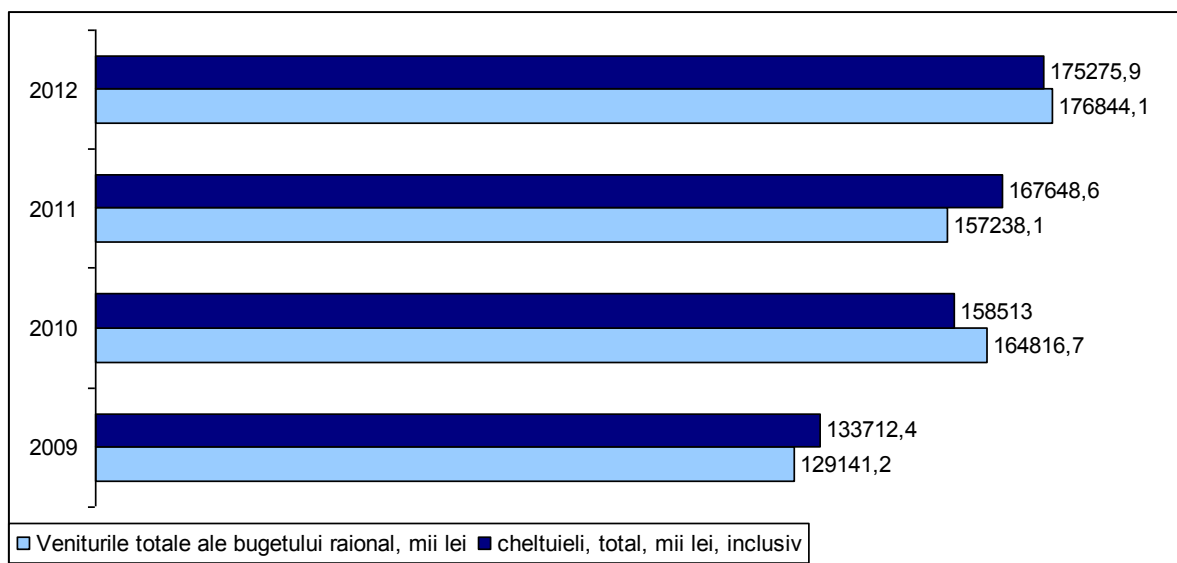
Bugetele unităților administrativ-teritoriale se elaborează, se aprobă și se execută în condiții de autonomie financiară.

Elaborarea proiectului de buget este în conformitate cu prevederile Legii nr. 847-XII din 24.05.1996 privind sistemul bugetar și procesul bugetar, Legea nr.397-XV din 16.X.2003 privind finanțele publice locale, Hotărârea Guvernului nr. 82 din 24.01.2006 „Cu privire la elaborarea Cadrului de cheltuieli pe termen mediu și a proiectului de buget” politica statului în domeniul veniturilor și cheltuielilor bugetare, prognozele macroeconomice, datele Biroului Național de Statistică privind numărul de locuitori și structura demografică pe fiecare UAT, acte legislative și normative care reglementează aspectele referitoare la remunerarea muncii.

Autoritățile de nivelul II elaborează și comunică autorităților APL de nivelul I, propriile estimări ale normativelor de defalcări de la veniturile generale de stat și ale cheltuielilor medii pentru un locuitor și alte momente privind elaborarea proiectului de buget, ca în final să generalizeze și să prezinte MF sinteza consolidată a proiectelor bugetelor UAT de nivelul întâi și nivelul al doilea. Autoritățile executive ale UAT sînt responsabile de elaborarea proiectului de buget și de corectitudinea și veridicitatea datelor, indicilor și altor informații în a căror bază este elaborat bugetul respectiv. Autoritățile UAT trebuie să efectueze o analiză amplă și complexă asupra potențialului economico-financiar aferent formării bazei de impozitare, inclusiv veniturilor bugetare în general, veniturilor proprii în particular, dar prezența unor slăbiciuni instituționale, cum ar fi lipsa sau irelevanța unor obiective de evaluare credibilă a bazei de impozitare formată din activitățile din teritoriu, lipsa cadrului metodologic adecvat și a instrumentelor analitice de evaluare a prognozelor bugetare reduc capacitatea de formare a prognozelor și de planificare a veniturilor proprii în bugetele locale.

Execuția bugetelor unităților administrativ teritoriale este în limita resurselor financiare proprii disponibile. Cheltuielile care sînt aprobate și pe parcursul anului rectificate, în procesul execuției bugetului reprezintă limite maxime, care nu pot fi depășite și care sînt finanțate la: întreținerea autorităților executive, a instituțiilor de învățămînt, instituțiilor din domeniul asistenței sociale, instituțiilor de cultură (biblioteci, muzee, palate și case de cultură), serviciile de deservire a clădirilor consiliilor raionale și sediile primăriilor, alte activități sportive, activități pentru tineret, întreținerea drumurilor locale, amenajarea teritoriilor.

În legătură cu necesitatea implementării strategiei naționale de descentralizare competențele de elaborare a proiectelor de buget pentru anul 2014 sînt delimitate prin legislația privind administrația publică locală și descentralizarea administrativă.

Figura 1. Evoluția bugetului raional

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Pe parcursul perioadei 2009-2012 în raionul Călărași, evoluția veniturilor acumulate la bugetul local înregistrează o creștere, cu o reducere relativă în anul 2011, fiind cauzată de criza economică. Anul 2012 a fost marcat de o relansare pozitivă a veniturilor.

Sarcinile stabilite pentru acumularea veniturilor în bugetul local pentru anul 2012 a fost îndeplinite.

Cheltuielile publice au atestat creșteri în perioada 2009-2012. Totuși, mărimea acestora în anii 2010 și 2012 nu a depășit veniturile acumulate.

Din această analiză se constată că Consiliul raional Călărași depune eforturi pentru a asigura obiectivul fundamental al managementului datoriei, care presupune asigurarea finanțării măsurilor prevăzute în bugetul local cu minimum de cheltuieli și la nivel optim de risc, precum și atragerea fondurilor suplimentare de finanțare.

1.2.2.1. Veniturile bugetului local

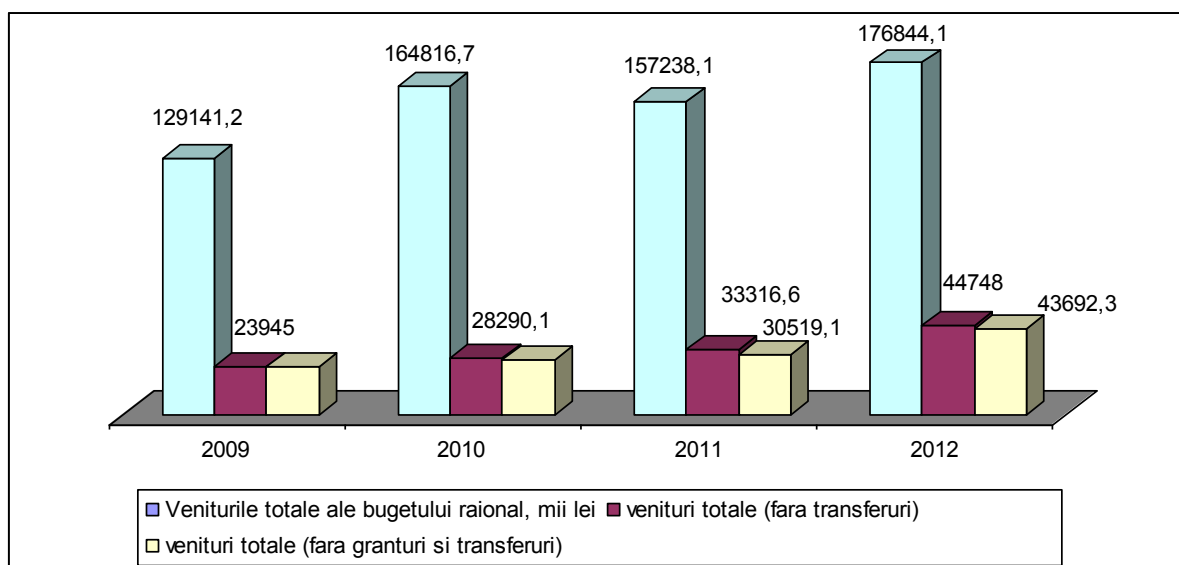
Analiza evoluției executării veniturilor bugetului raional pentru anii 2009-2012 indică o tendință ascendentă, excepție face anul 2011, când veniturile totale au scăzut cu circa 5% în comparație cu anul precedent. Aceasta se datorează atât situației generale ale economiei naționale cât și politicii de consolidare bugetară la nivel central - transferurile au scăzut, de asemenea, cu circa 9 la sută în comparație cu anul precedent. Veniturile totale în anul 2012 au constituit 176,8 mil. lei, cu 12,5% mai mult decât în anul precedent și cu circa 10% mai mult decât indicatorul planificat și aprobat.

Tabelul 3. Ritmul de creștere veniturilor bugetului raional

	Ritmul de creștere în 2010, %	Ritmul de creștere în 2011, %	Ritmul de creștere în 2012, %
Veniturile totale ale bugetului raional	27,63	-4,60	12,47
venituri totale (fara transferuri)	18,15	17,77	34,31
venituri totale (fara granturi si transferuri)	15,45	10,40	43,16
Venituri fiscale	12,22	12,39	47,16
Venituri nefiscale	36,25	9,55	33,21
Transferuri	29,78	-9,23	6,60
Granturi		333,92	-62,26

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Dinamica veniturilor totale pe cele 2 componente („fără transferuri” și „fără transferuri și granturi”) indică un trend ușor ascendent, în special pentru anul 2012. Anume în acest an colectarea taxelor și impozitelor locale a crescut cu circa 47% în comparație cu anul precedent, ceea ce a permis creșterea veniturilor totale fără transferuri și granturi cu 43 la sută, constituind suma de 43,7 mil lei. În anul 2011 consiliul raional i s-a acordat granturi interne și externe în sumă de 2,7 mil. lei, de 3 ori mai mult decât în anul precedent. În anul 2012 granturile deja constituiau 1,1 mil .lei. Această analiză ne dovedește că granturile au un caracter episodic.

Figura 2. Dinamica veniturilor bugetului raional

Sursa: Departamentul Finanțe, Consiliul local Călărași

Analiza structurii veniturilor pe componente arată în tabel denotă 2 dinamici:

- trendul ascendent al ponderii veniturilor proprii în total
- și trendul descendent al ponderii transferurilor

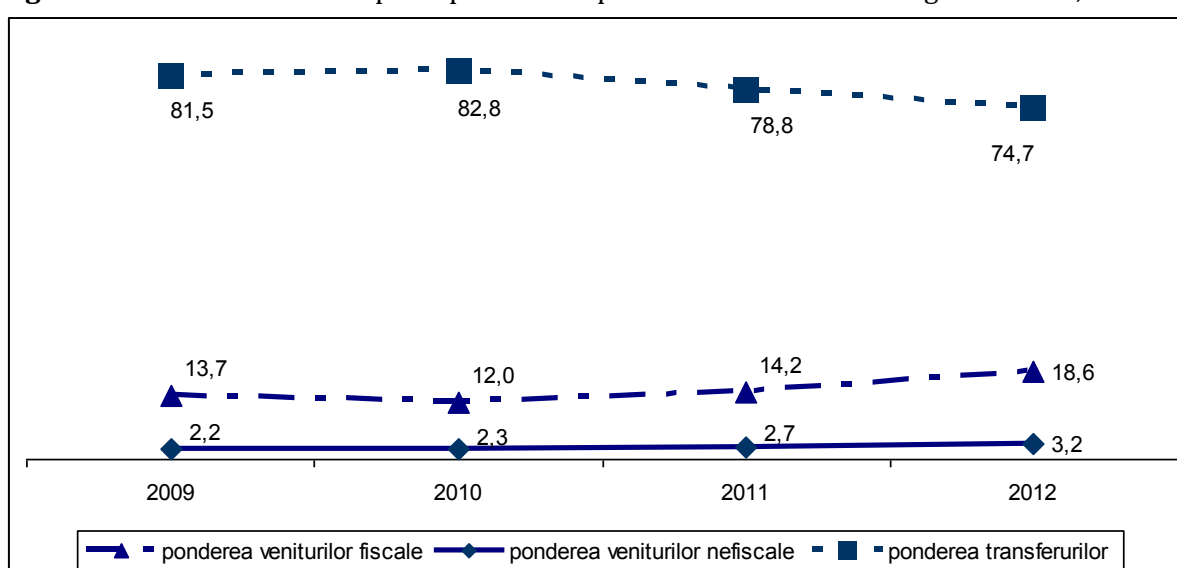
Tabelul 4. Dinamica structurii veniturilor bugetului raional

Structura, %	2009	2010	2011	2012
ponderea veniturilor totale (fara transferuri)	18,5	17,2	21,2	25,3
ponderea veniturilor totale (fara transferuri si granturi)	18,5	16,8	19,4	24,7
ponderea veniturilor fiscale	13,7	12,0	14,2	18,6
ponderea veniturilor nefiscale	2,2	2,3	2,7	3,2
ponderea transferurilor	81,5	82,8	78,8	74,7
ponderea granturilor		0,4	1,8	0,6

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Dinamica acestor 2 indicatori arătată în figura de mai jos denotă faptul că ponderea veniturilor proprii a cunoscut o ușoară creștere avansând de la 15,9% în 2009 la 21,8% în 2012, se preconizează că acest trend va fi prelungit și în 2013. Această evoluție demonstrează că există posibilități de sporire a colectării veniturilor din partea APL. Totodată, sporirea ponderii resurselor proprii în 2012, în mare parte, s-a datorat reintroducerii impozitului pe venitul persoanelor juridice Pe de altă parte, în aceeași perioadă ponderea transferurilor a scăzut de la 81,5% la 74,7% - o descreștere neesențială pentru o perioadă de 4 ani (6,8 p.p). Acest lucru se întâmplă din cauza că impozitele și taxele locale nu sunt capabile să aducă venituri esențiale în bugetele locale (mai ales că taxa rutieră a redevenit impozit de stat).

Figura 3. Dinamica structurii principalelor componente ale veniturilor bugetului local, %

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Această problemă este comună pentru toate unitățile teritoriale din Republica Moldova, care dispun de o bază fiscală insuficientă, iar economiile locale se confruntă cu incapacitatea de a genera venituri în cantitatea necesară. Prin urmare, administrația publică locală nu dispune de surse proprii de venit importante. Actualele impozite și taxe locale generează sume mici, care reprezintă un procent redus din bugetele locale (13,7% în anul 2009, 18,6% în anul 2012) din bugetul local. În plus, autoritățile locale au o capacitate limitată de a: modifica nivelurile sau baza taxelor și impozitelor locale prevăzute în Codul fiscal; reevalua periodic proprietatea imobiliară; stabili facilități fiscale proprii pentru taxele și impozitele locale. Totuși, din analiză se vede că procesul de consolidare a autonomiei financiare a raionului a început și unica soluție pentru creșterea veniturilor proprii, este crearea condițiilor necesare pentru sporirea activității economice în raion. La fel, sunt largi posibilități ce ar permite o mai mare atragere a finanțării sub formă de granturi, oportunitate care ar trebui utilizată la maximum la nivel de raion.

1.2.2.2. Cheltuielile bugetului local

Dimensionarea și structurarea cheltuielilor publice reprezintă un element cheie al oricărei politici economice ca și în cazul abordării politicilor fiscale la nivel macro și microeconomic. Aceste elemente țin de concepția și de teoria economică generală promovată de autoritatea publică, care încearcă să o transpună în practică prin intermediul programului său de guvernare.

Pentru anul 2014 se preconizează că cheltuielile bugetelor UAT (cu excepția celor efectuate din contul transferurilor cu destinație specială) vor fi în dependență directă de suma veniturilor obținute pe fiecare UAT, și nu de valoarea estimată la nivel central sau de autoritățile APL de nivelul al doilea. Colectarea mai bună a veniturilor bugetelor UAT nu influențează sumele de echilibrare de la bugetul de stat. Fiecare autoritate APL urmează să fie direct interesată de a colecta cât mai multe venituri pentru a putea cheltui mai mult, potrivit competențelor sale specifice.

Analiza evoluției executării cheltuielilor bugetului raional pentru anii 2009-2012 indică o tendință descendentă. Ritmul de creștere a cheltuielilor totale scade pe parcursul anilor analizați de la 18,5% până la 4,5%. Acest lucru se datorează politicii de consolidare bugetară și de eficientizarea cheltuielilor publice. Totodată, cheltuielile totale în anul 2012 au constituit 175 mil. lei (veniturile fiind de 176,8 mil. lei), cu 4,5% mai mult decât în anul precedent și cu circa 8% mai mult decât indicatorul planificat și aprobat. Astfel, anul 2012 s-a soldat cu un excedent de 1,8 mil. lei.

Tabelul 5. Ritmul de creștere a cheltuielilor bugetului raional

	Ritmul de creștere în anul 2010, %	Ritmul de creștere în 2011, %	Ritmul de creștere în 2012, %
Cheltuieli, total, mii lei, inclusiv	18,5	5,8	4,5
servicii de stat cu destinație generală	6,3	1,5	21,8
apărare națională	-15,1	21,2	5,5
menținerea ordinii publice	12,4	4,6	7,9

învățământ	15,0	10,4	-2,1
cultură, artă și sport	30,0	33,2	12,2
ocrotirea sănătății	298,5	-85,4	-49,3
asigurare cu asistența socială	38,4	12,7	-9,1
agricultura, gospodăria silvică, gospodăria piscicolă și a apelor	67,9	56,7	27,5
industrie și construcții	3,3	-9,4	43,4
transporturi, gospodăria drumurilor, comunicații și informatică	50,5	-14,4	17,8

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Toate cheltuielile au cunoscut un ritm de creștere mai lent, iar pe unele componente se atestă și descreșteri majore (ex. Cheltuieli pentru ocrotirea sănătății, asigurare cu asistență socială). Acest lucru poate fi explicat prin faptul că în perioada analizată eforturile au fost focusate asupra atingerii eficienței maxime a cheltuielilor publice prin prioritizarea programelor de cheltuieli, iar Consiliul raional a fost obligat să întreprindă măsuri de economisire și reducere a cheltuielilor întru încadrarea în limitele de resurse limitate și întru evitarea datoriilor creditoare.

Analiza structurală a principalelor cheltuieli ale bugetului raional denotă faptul pe perioada analizată, partea preponderentă a cheltuielilor publice au fost direcționate pentru învățământ (în anul 2009 ponderea cheltuielilor pentru învățământ în totalul de cheltuieli a constituit 61,6%, în anul 2012 – acest indicator s-a micșorat, atingând cota de 58,4%). În anul 2012 cheltuielile pentru realizarea programelor cu caracter social-cultural dețin o pondere de 6,7%, fiind în creștere continuă, pentru domeniul economiei – 7,2 la sută, apărare, menținerea ordinii publice și securității naționale – 2,7 la sută, servicii de stat cu destinație generală – 9,5 la sută.

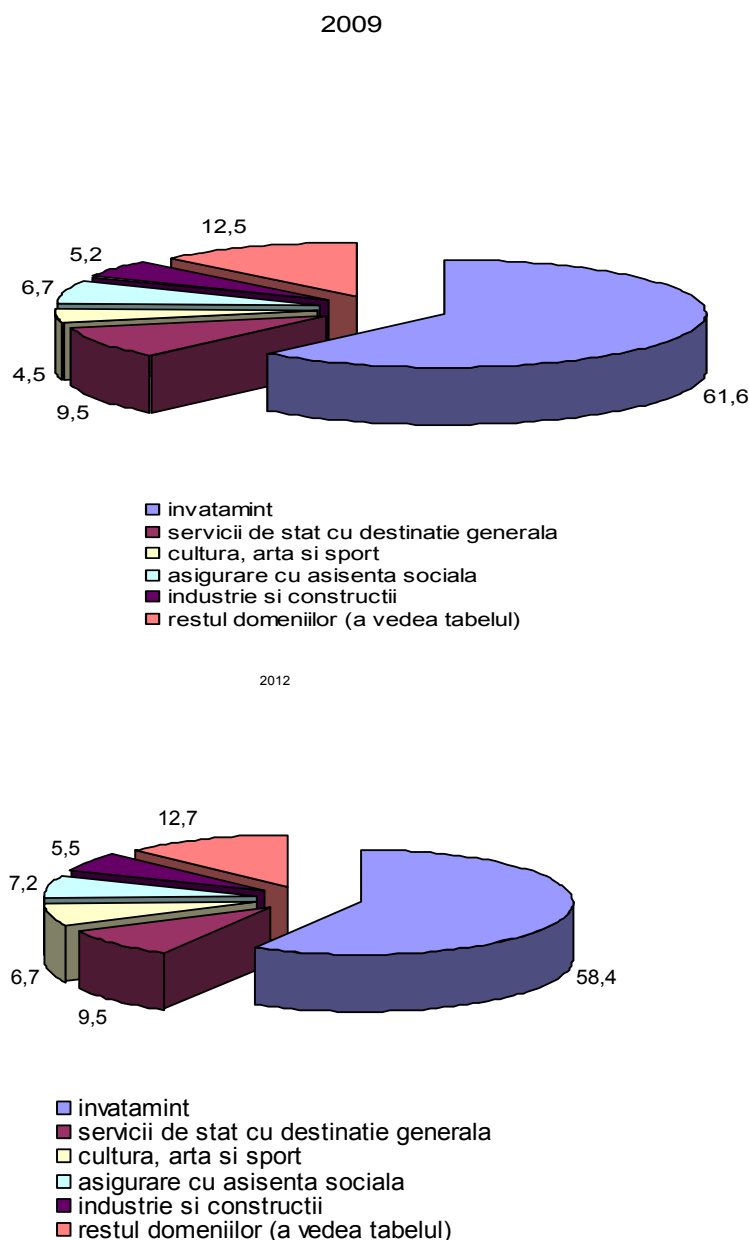
Tabelul 6. Dinamica structurii cheltuielilor bugetare pe anii 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
Cheltuieli, total, %, inclusiv	100	100	100	100
servicii de stat cu destinație generală	9,5	8,5	8,2	9,5
apărare națională	0,1	0,1	0,1	0,1
menținerea ordinii publice	2,7	2,6	2,5	2,6
învățământ	61,6	59,8	62,4	58,4
cultură, artă și sport	4,5	4,9	6,2	6,7
ocrotirea sănătății	1,1	3,8	0,5	0,3
asigurare cu asistența socială	6,7	7,8	8,3	7,2
agricultura, gospodăria silvică, gospodăria piscicolă și a apelor	0,2	0,2	0,4	0,4
industrie și construcții	5,2	4,8	4,1	5,5
transporturi, gospodăria drumurilor, comunicații și informatică	1,2	1,5	1,2	1,3

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Se înregistrează o reducere a ponderii cheltuielilor pentru blocul social pe 2 domenii: asigurare cu asistența socială și ocrotirea sănătății (de menționat că cheltuielile pentru ocrotirea sănătății au scăzut atât ca pondere cât și ca volum).

Figura 4. Analiza comparativă a structurii cheltuielilor bugetului raional

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

În concluzie, se poate de menționat că bugetul raionului pe compartimentul de cheltuieli este concentrat: atât în 2009 cât și în 2012 (peste 87% din cheltuieli au fost orientate spre 4 domenii, din care circa 60% din cheltuieli sunt îndreptate spre finanțarea educației).

1.2.1.3. Probleme

Problemele care apar în procesul legat de planificarea, execuția și controlul bugetar sînt:

- capacitatea redusă a APL de a asigura susținerea financiară a cheltuielilor cu venituri proprii. Activitatea economică redusă la nivel de raion a diminuat baza impozabilă, context în care raionul își poate asigura bugetul cu venituri proprii doar în proporție de circa 25%;
- conlucrarea insuficientă cu agenții economici din teritoriu, secțiunile și direcțiile Consiliului raional, Inspectoratul Fiscal, Direcția raională Statistică, APL de nivel I;
- atitudinea pasivă a unor funcționari publici din cadrul UAT și a conducătorilor de instituții;
- transparentizarea insuficientă și neimplicarea societății civile din raion în acest proces nu contribuie la o distribuire a cheltuielilor bugetare mai apropiată de necesitățile comunității.
- Insuficiența personalului calificat în cadrul UAT.

1.2.2.6. Analiza SWOT a finanțelor publice locale

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Reintroducerea impozitului pe venit pentru persoanele juridice	<p>Bază impozabilă restrânsă ca rezultat al activității economice reduse la nivel de raion;</p> <p>Capacitatea de planificare bugetară necesită îmbunătățiri</p> <p>Dependența excesivă de transferurile de la bugetul de stat;</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Sporirea autonomiei financiare a comunității în contextul promovării reformei de descentralizare administrativă	<p>Agravarea situației economice la nivel de republică;</p> <p>Interes scăzut a diferitor părți și stakeholderi de a participa la planificarea bugetului</p>

1.2.2.7. Recomandări

- Orientarea eforturilor spre dinamizarea activității economice la nivel de raion, ce ar permite lărgirea bazei impozabile și ar spori ponderea încasărilor proprii în total venituri;
- Organizarea discuțiilor și consultărilor publice în faza de elaborare a proiectului bugetului raional cu implicarea unui număr mai mare de persoane din comunitate (reprezentanți ai societății civile, mediului de afaceri, altor persoane interesate);
- Consolidarea capacităților de analiză și prognoză a reprezentanților APL.

Auditul socio economic al raionului Călărași

1.3. CAPITALUL UMAN

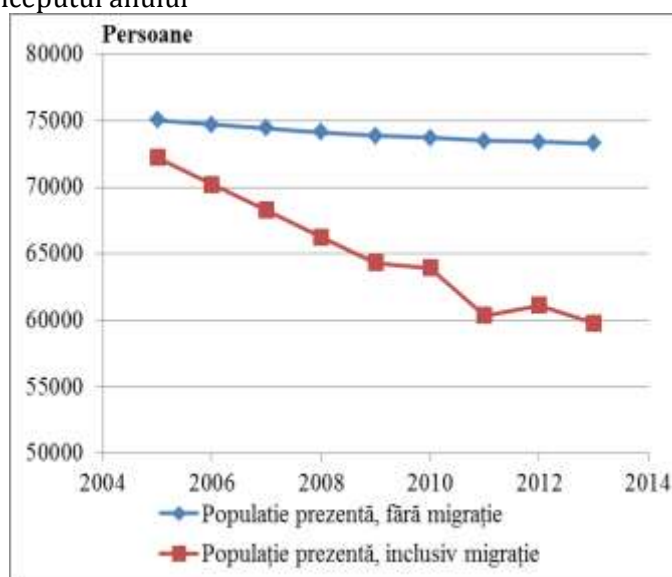
1.3.1. PROFILUL DEMOGRAFIC AL RAIONULUI CĂLĂRAȘI

Efectivul populației: Conform datelor statistice oficiale populația prezentă a raionului Călărași la 1 ianuarie 2013 a constituit 73296 de locuitori. Însă după cum au menționat experți internaționali efectivul populației Republicii Moldova este supraestimat, inclusiv în profil teritorial, din cauza că din numărul total al populației nu se exclud migranții care lipsesc în țară mai mult de 12 luni (conform regulilor internaționale). În plus la aceasta, există unele probleme ce țin de evidența fluxurilor migraționale interne. Astfel, începând cu anul 1998 (HG nr.200 din 24.02.1998) persoanele încadrate în muncă ori detașate, cele înmatriculate în instituțiile de învățământ pe o durată nedeterminată din altă localitate, unde sânt asigurate cu locuință și domiciliază împreună cu familia, se iau la evidență temporar, fără a fi radiați de la evidență din domiciliul stabil. Acest fapt duce la evidența dublă a unei categorii de cetățeni, în special a tinerilor, care fac studii sau muncesc în alte localități ale republicii.

Recalcularea datelor cu privire la efectivul populației raionului Călărași, cu excluderea din totalul populației migranților care lipsesc în țară mai mult de 12 luni demonstrează că numărul populației prezente este considerabil mai scăzut, constituind la începutul anului curent 59,8 mii de locuitori.

Tabelul 7. Figura 5. Populația prezentă la începutul anului

	Populația prezentă, fără migrație	Populația prezentă, inclusiv migrație
2005	75047	72247
2006	74725	70230
2007	74457	6 278
2008	74153	66274
2009	73884	64320
2010	73737	63958
2011	73504	60380
2012	73438	61124
2013	73296	59803

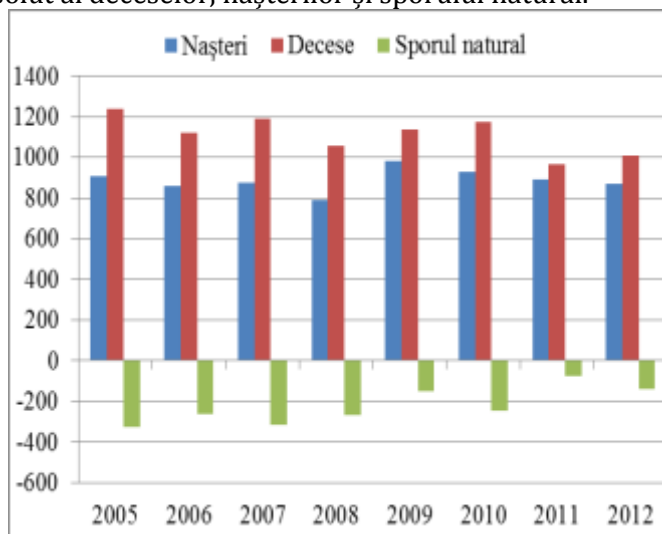

Sursa: BNS

Scăderea populației este determinată de sporul natural negativ. În ultimii ani numărul de decese prevalează numărul de nașteri. Deși în anii 2011-2012 sporul natural s-a micșorat, aceasta situație este temporară și se datorează faptului că în vârstele înaintate au intrat generațiile puțin numeroase, respectiv, numărul de decese a fost mai redus. În perioada următoare situația în acest aspect va fi cu mult mai nefavorabilă, în vârsta înaintată vor intra generațiile numeroase și numărul de decese va fi în creștere, pe când în vârsta reproductivă vor intra generațiile mici, născute după 1990, ceea ce va determina scăderea numărului de nașteri.

Tabelul 8. Figura 6. Dinamica numărului absolut al deceselor, nașterilor și sporului natural.

	Nașteri	Decese	Sporul natural
2005	907	1235	-328
2006	857	1121	-264
2007	877	1192	-315
2008	792	1058	-266
2009	984	1135	-151
2010	927	1175	-248
2011	889	964	-75
2012	870	1008	-138

Sursa: BNS, SIIMA

Natalitatea. Sporul natural negativ în mare parte este condiționat de scăderea semnificativă a natalității. În ultimii ani în raionul Călărași se înregistrează o tendință constantă de reducere a ratei totale de fertilitate (RTF), care s-a stabilit la nivelul extrem de scăzut (mai jos de 1,5 copii per femeie de vârstă fertilă).

Se înregistrează rata înaltă a nașterilor extraconjugale. O problemă socială constituie nașterea copilului la vârsta prematură (până la 18 ani).

Tabelul 9. Dinamica indicatorilor de natalitate

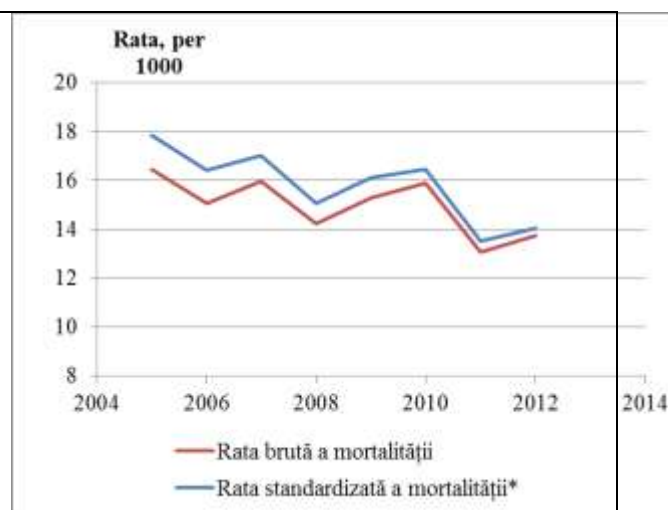
Anul	Nașteri total	RTF (copii per femeie de vârstă fertilă)	Nașteri în căsătorie		Extraconjugali	
			nr. absolut	nr. absolut	%	Până la 18 ani (numărul)
2005	912	1,67	602	310	34,0	20
2006	861	1,55	605	256	29,7	19
2007	880	1,55	606	274	31,1	15
2008	793	1,37	558	235	29,6	6
2009	985	1,67	691	294	29,8	22
2010	931	1,54	643	288	30,9	25
2011	894	1,49	632	262	29,3	19
2012	873	1,43	585	288	33,0	11

Sursa: Calculat în baza datelor BNS

Mortalitatea. În anii 2005-2012 în raionul Călărași se înregistrează o tendință pozitivă în evoluția mortalității, ratele de mortalitate fiind în scădere. Această tendință este specifică și pentru populația totală a Republicii Moldova. Speranța de viață la naștere este în creștere, problema principală o constituind decalajul în valoarea acestui indicator pe sexe. Astfel, în anul 2012 speranța de viață la naștere la bărbați a constituit 63,6 ani, iar la femei – 72 ani (diferența circa 8 ani). Acest fapt se datorează mortalității excesive a bărbaților în vârstă aptă de muncă.

Tabelul 10. Speranța de viață la naștere (0) și la vârstele respective (pentru ambele sexe)**Figura 7.** Dinamica ratelor de mortalitate

Anii	e0	e15	e45	e60
2005	64,03	50,69	24,20	14,35
2006	65,18	51,47	24,77	14,73
2007	64,46	50,11	24,06	15,18
2008	66,44	52, 5	25 4 0	15,37
2009	64,75	51,43	24,82	14,86
2010	64,64	50,88	24,48	14,73
2011	67,97	53,93	26,70	16,15
2012	67,68	53,56	26,38	15,84

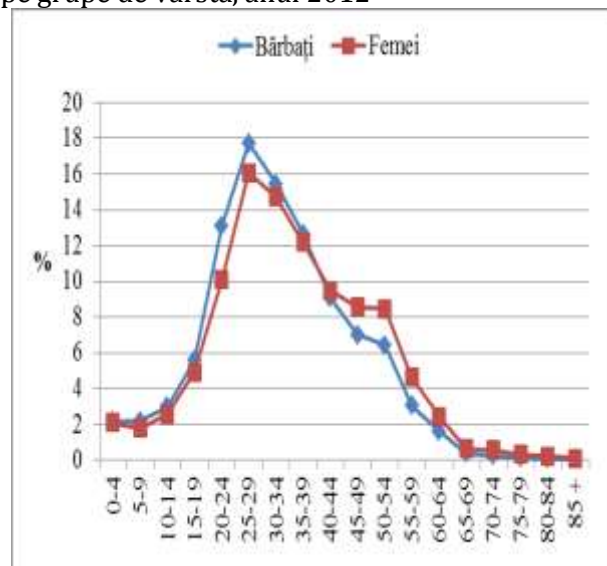

Sursa: Calculat în baza datelor BNS

Migrația. Migrația prezintă un factor de impact care determină atât dinamică numerică a populației, cât și structura acesteia. Astfel, cea mai mare pondere în structura migrațională îi revine populației tinere – circa 56% sunt în vârsta de 20-40 de ani. Distribuția proporțională a emigranților pe sexe servește un argument că majoritatea persoanelor părăsesc țara cu familia.

Tabelul 11. Numărul absolut al emigranților pe grupe de vârstă în anul 2012**Figura 8.** Distribuția procentuală a emigranților pe grupe de vârstă, anul 2012

Vârsta	Total	Bărbați	Femei
0-14	1252	629	623
15-19	957	482	475
20-24	2103	1127	976
25-29	3081	1524	1557
30-34	2752	1328	1424
35-39	2267	1089	1178
40-44	1699	780	919
45-49	1434	604	830
50-54	1376	555	821
55-59	710	262	448
60+	644	221	423
Total	18275	8601	9674

Sursa: Calculat în baza Formularului 3.1 "Cetățenii Republicii Moldova plecați peste hotare", SIIMA

Prognoza demografică: pentru evaluarea tendințelor prospective în dinamica populației raionului a fost realizată prognoza demografică pentru anii 2012-2057 (cu intervalul de 5 ani), în baza ipotezei de creștere moderată a ratei totale de fertilitate (de la 1,47 până la 1,7 către sfârșitul perioadei de prognozare), menținerea regimului de mortalitate la nivel constant, sporul migrațional - 0. Punctul de reper pentru elaborarea prognozei au constituit datele statistice oficiale cu privire la populația prezentă a raionului la 1 ianuarie 2012.

Rezultatele obținute demonstrează scăderea continuă a numărului populației raionului ca urmare a regimului îngust de reproducere a populației (rata totală de fertilitate mai jos de 2,1 – nivelul necesar pentru înlocuirea generațiilor).

Tabelul 12. Numărul mediu al populației, inclusiv pe grupe de vârstă

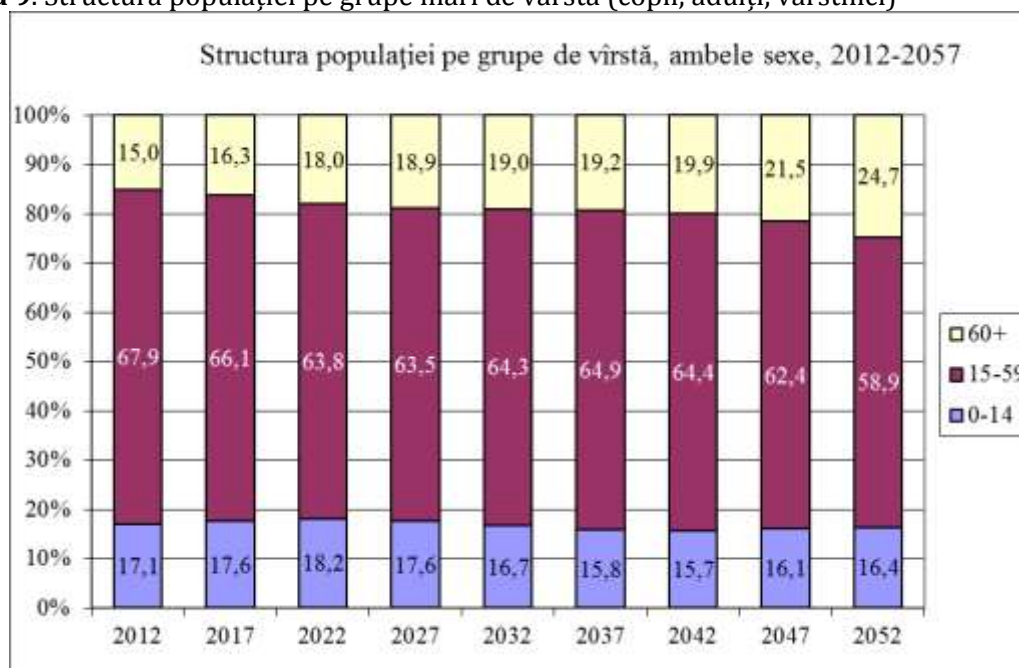
	2012	2017	2022	2027	2032	2037	2042	2047	2052	2057
0-4	4.429	4.437	4.253	3.770	3.409	3.294	3.297	3.254	3.111	2.943
5-9	4.003	4.406	4.414	4.231	3.751	3.391	3.277	3.280	3.237	3.095
10-14	4.094	3.993	4.395	4.403	4.221	3.741	3.383	3.269	3.272	3.229
15-19	6.050	4.080	3.979	4.380	4.387	4.206	3.728	3.371	3.257	3.260
20-24	7.417	6.022	4.061	3.960	4.359	4.367	4.186	3.711	3.355	3.242
25-29	6.209	7.383	5.994	4.043	3.942	4.338	4.347	4.167	3.694	3.340
30-34	5.469	6.159	7.324	5.947	4.011	3.911	4.304	4.312	4.134	3.664
35-39	4.982	5.373	6.050	7.198	5.845	3.943	3.843	4.229	4.238	4.062
40-44	4.620	4.839	5.215	5.868	6.989	5.676	3.831	3.731	4.104	4.115
45-49	5.071	4.425	4.635	4.991	5.614	6.693	5.436	3.672	3.572	3.928
50-54	5.504	4.783	4.174	4.374	4.706	5.290	6.314	5.129	3.467	3.369
55-59	4.566	5.053	4.391	3.834	4.018	4.319	4.853	5.798	4.711	3.186
60-64	3.888	4.051	4.483	3.895	3.402	3.567	3.830	4.300	5.145	4.181
65-69	2.024	3.284	3.418	3.783	3.286	2.873	3.013	3.230	3.623	4.344
70-74	2.152	1.576	2.548	2.649	2.931	2.545	2.227	2.337	2.501	2.801
75-79	1.516	1.483	1.091	1.759	1.825	2.020	1.754	1.536	1.613	1.722
80-84	968	871	854	631	1.014	1.052	1.163	1.010	885	930
85	476	568	570	567	481	598	659	727	694	632
Total	73.438	72.785	71.849	70.281	68.190	65.824	63.444	61.063	58.613	56.044

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice al INCE

În perioada următoare se vor înregistra schimbări esențiale în structura populației. Natalitatea scăzută și potențialul redus al persoanelor de vârstă reproductivă vor determina scăderea numărului anual de nașteri și a proporției copiilor în ansamblul populației. Cea mai

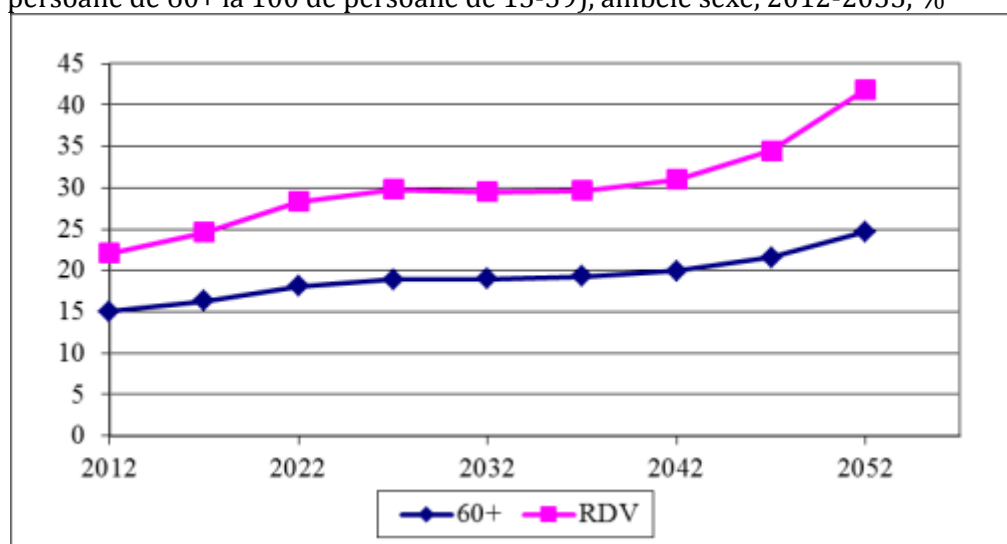
mare schimbare va fi legată cu creșterea ponderii persoanelor vârstnice: de la 15% în anul 2012 până la 24,7 în anul 2052. De asemenea va fi în scădere și proporția populației în vârstă aptă de muncă. Totodată, menționăm că în perioada până în anul 2020 structura populației se va schimba lent, cea mai semnificativă modificare constituind majorarea proporției populației vârstnice (până la 18%), ceea ce va provoca și creșterea raportului de dependență de vârstă.

Figura 9. Structura populației pe grupe mari de vârstă (copii, adulți, vârstnici)

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice al INCE

Figura 10. Evoluția ponderii populației vârstnice (60+) și a raportului de dependență de vârstă (Nr. de persoane de 60+ la 100 de persoane de 15-59), ambele sexe, 2012-2055, %

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice al INCE

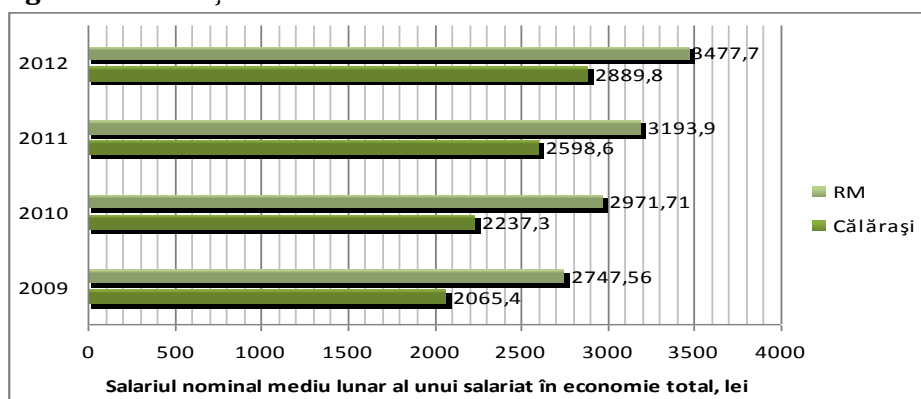
În concluzii menționăm că prognoza a fost realizată în baza datelor statistice oficiale care include și migrații care lipsesc în țară mai mult de 12 luni. În realitate dinamica populației va fi cu mult mai negativă, raionul poate să piardă circa 20% din totalul populației în urma refluxului migrațional, ceea ce va aprofunda declinul demografic și îmbătrânirea populației.

1.3.2. FORȚA DE MUNCĂ A RAIONULUI

1.3.2.1. Remunerarea salariaților

În anul 2012, salariul mediu lunar al unui lucrător din raionul Călărași a constituit 2889,8 lei și s-a mărit cu 39,9% față de anul 2009, în aceeași perioadă, în mediu pe republică remunerarea muncii a crescut cu 26,6%. Această creștere este caracteristică prin faptul că în anul 2012 au fost majorate salariile în mai multe sectoare (învățământ, activitatea financiară, agricultură, sănătate și asistență socială, administrație publică, etc.).

Figura 11. Evoluția salariului nominal mediu al unui lucrător în economie, 2009-2012

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Salariul mediu nominal lunar al unui lucrător din economia raionului Călărași a crescut în 2012 cu 11,2% față de anul 2011.

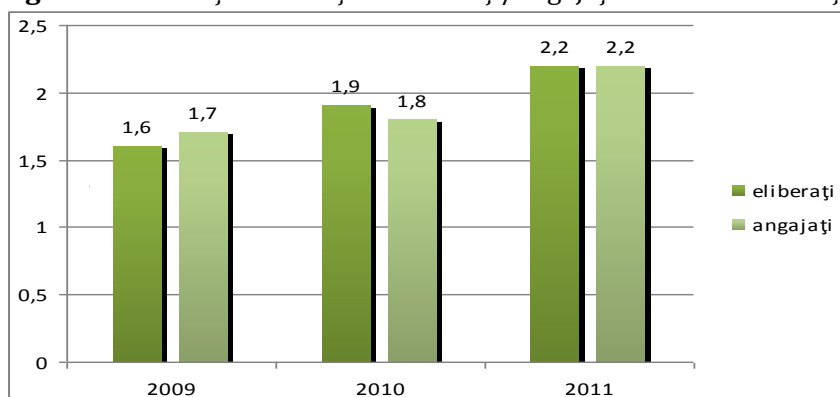
Tabelul 13. Mobilitatea salariaților, în perioada 2009-2011, mii persoane

	2009		2010		2011	
	angajați	eliberați	angajați	eliberați	angajați	eliberați
RM	131,4	149,2	132,0	140,9	166,4	165,2
Zona Centru	103,5	23,2	97,3	21,3	22,7	23,8
Călărași	1,6	1,7	1,9	1,8	2,2	2,2

Sursa: elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Raionul Călărași deține locul patru din 13 raioane din zona de Centru privind numărul populației în vîrstă aptă de muncă - 50333 persoane la 1 ianuarie 2012, dintre care în mediul rural 78,6% (39557 de persoane) și în mediul urban 21,4% (10776 de persoane).

După numărul salariaților angajați în cîmpul muncii raionul Călărași, în 2011 deține locul trei din zona Centru a republicii (din 13 raioane). Numărul salariaților în anul 2011 a fost cu 868 persoane, mai puține față de anul 2009, acest indicator a constituit 6,9 mii de persoane. În anul 2011 au fost eliberați din cîmpul muncii 2,2 mii de persoane, fiind eliberate cu 46 persoane mai mult, față de cei angajați, pe când la nivel de țară numărul salariaților angajați este mai mare cu 1,1 mii persoane, față de cei eliberați.

Figura 12. Evoluția salariaților eliberați/angajați în raionul Călărași, 2009-2011, mii persoane

Sursa: elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Efectele negative ale crizei economico-financiare, au condus la lichidarea numărului de locuri de muncă existente, precum și la micșorarea numărului de locuri de muncă noi-create, care în consecință au făcut să diminueze numărul populației ocupate, și ca rezultat a dus la creșterea numărului șomerilor din raion. În conformitate cu datele furnizate de către BNS în raionul Călărași, în anul 2011 au fost înregistrate 664 de locuri de muncă noi-create, mai mult cu 204 de unități, față de anul 2010, valorile acestui indicator la nivel raional este în descreștere față de media pe țară (48982 de locuri de muncă create).

Tabelul 14. Locuri de muncă noi-create în raionul Călărași, 2009-2011

	2009		2010		2011	
	RM	Călărași	RM	Călărași	RM	Călărași
Locuri de muncă noi create, unități	69950	723	47755	460	48982	664
Ponderea locurilor de muncă noi-create	100	1,0	100	1,0	100	1,36

Sursa: elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Cele mai multe locuri noi de muncă au fost create în domeniul deservirii populației. Locuri noi de muncă au creat: SRL GHIOCEL, SRL BERUT-AUTO, SRL AUTOENICO, SRL VALGAME, SRL LOBODĂ-CONS, SRL CONSBAD s.a.

O consecință a situației social-economice existente în raion sunt concediile acordate salariaților din inițiativa administrației, micșorarea zilei de lucru, etc. La drept vorbind, în ultimii ani se observă o tendință de diminuare a numărului de salariați trimiși în concedii din inițiativa administrației. Acest regim aplicat din inițiativa administrației are un caracter forțat pentru majoritatea salariaților. Dacă în anul 2009 în astfel de concedii au fost 405 persoane, apoi în 2011 acest număr a s-a micșorat pînă la 380 persoane, cu o durată medie de 21,5 zile.

Tabelul 15. Concedii acordate salariaților din inițiativa administrației în anii 2009-2011

	2009		2010		2011	
	RM	Călărași	RM	Călărași	RM	Călărași
Salariați cărora din inițiativa angajatorului i-au fost acordate concedii,	28793	405	24368	504	20437	380

Numărul de zile-om concedii în medie pe un salariat	54,9	23,4	47,5	9,49	47,0	21,5
---	------	------	------	------	------	------

Sursa: elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Dacă studiem acest fenomen pe ramurile economiei naționale, atunci putem observa că numărul cel mai mare de persoane plecate în concedii forțate au fost înregistrate în ramura industriei.

Situația respectivă, a dus inevitabil și la majorarea datoriilor pentru remunerarea muncii a salariaților. În anul 2009 suma datorată pentru remunerarea muncii în raionul Călărași a constituit 557,7 mii lei, fiind în descreștere față de anul 2011 cu 410,6 mii lei (968,3mii lei).

1.3.2.2. Șomajul

Cea mai eficientă modalitate de valorificare a capitalului uman al societății este oferirea posibilităților de angajare în câmpul muncii. Aceasta oferă persoanei oportunități de dezvoltare a capacităților, de demonstrare a cunoștințelor, de satisfacere a necesităților personale și sociale.

Criza economică și financiară mondială, care s-a răsfrânt și asupra economiei Republicii Moldova, evident a agravat situația economică și a raionului Călărași prin: creșterea considerabilă a numărului șomerilor, reducerea locurilor de muncă noi create, sporirea gradului de inactivitate, creșterea numărului de migranți, etc.

Pe fundalul acestor schimbări radicale a vieții socio-economice din raion, situația atestată pe piața forței de muncă este una dificilă. Situația înregistrată pe piața muncii din raion, reflectă pe deplin succesele sau insuccesele înregistrate de economia raionului.

Reformele promovate în raion, în special în sectorul agrar, în ceea ce privește implementarea elementelor de piață, precum privatizarea pământului, împrumutarea agricultorilor cu pământ, desființarea gospodăriilor colective agricole și înființarea gospodăriilor de fermieri etc. nu au ameliorat situația privind creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă din raion, ci din potrivă, sunt cazuri când situația s-a agravat.

Prin urmare, se poate constata faptul că, deficitul de locuri de muncă din mediul rural s-a manifestat cu un caracter sezonier pronunțat, determinat de periodicitatea lucrărilor agricole, care solicită un volum de lucru redus în trimestrul I și IV. În evoluția trimestrială a populației ocupate în sectorul rural se evidențiază un trend negativ, care indică o reducere trimestrială a populației ocupate.

Acest lucru vorbește despre o degradare semnificativă a situației ocupaționale de la sate. Doar persoanele în etate, care se mai mențin în câmpul muncii din mediul rural, înregistrează intensități un pic mai mari decât în cel urban pe fundalul procesului continuu de îmbătrânire. Această situație este provocată în mare măsură de oportunitățile reduse de angajare în mediul rural, fapt care determină un nivel înalt de șomaj atât în rândurile tineretului, cât și în rândul persoanelor mai în vârstă – o caracteristică definitorie a pieței muncii din mediul rural nu doar în raionul Călărași ci și la nivel de țară.

O dată cu reducerea numărului populației ocupate și reducerii numărului de locuri de muncă noi create, ocuparea forței de muncă rămâne a fi una din principalele probleme ce persistă

în raion. Dacă în anul 2011 ponderea șomerilor plasați în câmpul muncii a constituit 16,7% din totalul celor s-au adresat la AOFM, apoi în anul 2012 acest indice a înregistrat valoarea de 32,8%, sau cu 16,1 p.p. mai mult. (La nivel de țară acest indice a fost de 30,3%). Concomitent cu creșterea ponderii persoanelor angajate, a diminuat numărul persoanelor adresate la agenție, astfel, numărul persoanelor înregistrate a constituit 570 persoane, înregistrând o diminuare cu 219 persoane față de anul 2011. Diminuarea numărului de șomeri poate fi explicată prin migrarea masivă a forței de muncă peste hotarele țării, în căutarea unui loc de muncă mai bine plătit, precum, și prin faptul că raionul Călărași, are acces la calea ferată, multe persoane preferă să se deplaseze în scop de muncă în mun. Chișinău, Ungheni s.a. Din numărul celor înregistrați la AOFM în anul 2012 au fost plasați în câmpul muncii 187 șomeri. (32,8%).

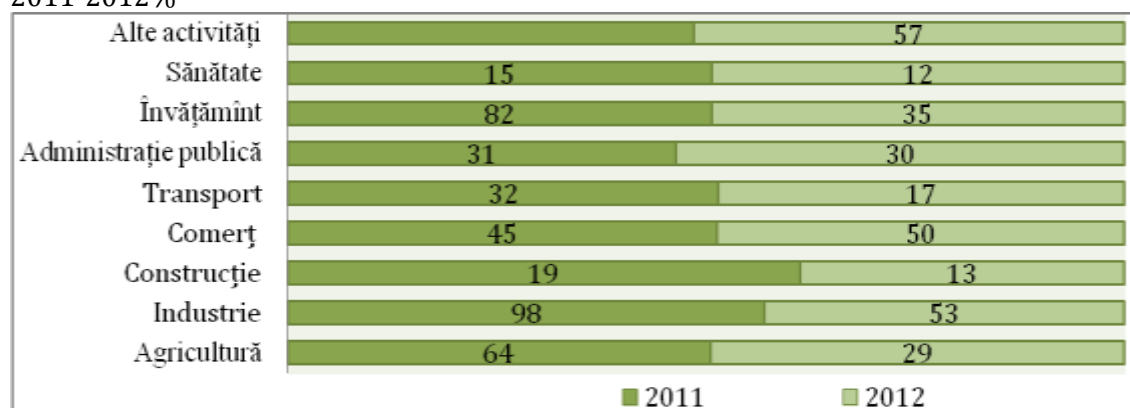
Tabelul 16. Ponderea șomerilor angajați în câmpul muncii de către AOFM Călărași, în anii 2011-2013

Indicatori	2011		2012	
	RM	Călărași	RM	Călărași
Nr.șomerilor adresați, persoane	67254	789	51378	570
Nr. șomerilor plasați, persoane	13548	132	15561	187
Ponderea șomerilor angajați în câmpul muncii, % din totalul șomerilor	20,14	16,7	30,3	32,8

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Prezența șomajului în raion este cauzată de mai mulți factori, precum: lipsa locurilor de muncă atractive, necorespunderea cererii cu oferta forței de muncă, cerințe exagerate din partea angajatorilor, neconcordanța dintre procesul de studii și solicitările angajatorilor; insuficiența aptitudinilor șomerilor, etc. Întru ameliorarea situației în domeniu specialiștii AOFM efectuează permanent vizite în raion, unde sunt stabilite contacte de colaborare cu angajatorii. Astfel, în anul 2012 s-au efectuat 36 de asemenea vizite la primării și 213 de vizite la agenții economici, ca rezultat au fost înregistrate circa 684 de locuri vacante, (din ele 71,2% sunt pentru muncitori) cu 120 locuri mai multe față de anul 2011.

În anul 2012, majoritatea șomerilor înregistrați în raionul Călărași, erau persoane cu studii gimnaziale (9 clase) –252 de persoane (44,2%), urmat de persoane cu studii secundare profesionale –132 de persoane (23,2%), 57 cu studii primare, 51- cu studii liceale și 49 șomeri sunt cu studii superioare, ce constituie 8,6% din numărul total de șomeri înregistrați. La moment pe piața muncii din teritoriu sunt solicitate următoarele profesii:, etc. Din numărul total de locuri de muncă libere ponderea cea mai mare le revine muncitorilor necalificați, fiind solicitați La moment se solicită pe piața muncii: bucătari, vânzători, croitori-cusători, muncitori necalificați,etc. Totodată, nu toate persoanele cu studii superioare pot fi angajate corespunzător studiilor deținute (logistică, turism, în domeniul transporturilor, pedagogi ș.a)

Figura 13. Evoluția șomerilor înregistrați conform activității economice în raionul Călărași 2011-2012%

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Ca rezultat a disponibilizărilor ce au avut loc în domeniile de activitate, industrie, învățământ, comerț, etc. din raion, evident și cota parte a șomerilor înregistrați în domeniile respective este mai mare. Deci, din numărul total de șomeri înregistrați ponderea cea mai mare le revine celor din industrie (12,4%), fiind urmați de cei proveniți din învățământ (10,4%) și comerț (5,7%), înregistrând ușore descreșteri comparativ cu indicatorii anului 2012, industrie cu - 3,1p.p., învățământ - 4,3p.p., pe când, în comerț acest indice s-a majorat cu - 3,1p.p.

Din numărul total de șomeri plasați în câmpul muncii 342 sunt femei, ce constituie 60,0% din numărul total de șomeri înregistrați, pe când în anul 2011 ponderea femeilor a fost de 50,1% (395 femei). Conform datelor furnizate de către Agenția pentru ocuparea forței de muncă din Călărași, din numărul celor înregistrați în căutarea unui loc de muncă 40,3% sunt muncitori auxiliari, pe când ponderea cea mai mare - 48,1% le revine șomerilor înregistrați pentru prima dată în căutarea unui loc de muncă.

Tabelul 17. Numărul șomerilor înregistrați și plasați în câmpul muncii pe grupe de vârstă și sex în raionul Călărași, anii 2011-2012

	2011				2012			
	Înregistrați		Plasați		Înregistrați		Plasați	
	Total	Femei	Total	Femei	Total	Femei	Total	Femei
Șomeri-total	789	395	132	61	570	342	187	126
16-24 ani	163	91	31	18	173	114	44	35
25-29 ani	118	53	15	7	96	63	28	17
30-49 ani	352	194	59	30	213	132	80	59
50-65 ani	155	56	27	6	88	33	35	15

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Cea mai mare pondere a șomerilor o reprezintă cei cu vârsta cuprinsă între 30-49 ani, categoria respectivă înregistrând 37,7% din numărul total de șomeri înregistrați în anul 2012, fiind cu 6,9p.p. mai mică față de anul 2011, urmați de cei cu vârsta cuprinsă între 16-24 ani (20,0%) și categoria cu vârstă cuprinsă între 25-29 de ani are o pondere de 16,8%. În același timp, la nivel raional, se evidențiază lipsa de calificare și competitivitate a specialiștilor,

conlucrarea slabă a mediului de afaceri cu sistemul de pregătire a cadrelor, cât și migrarea masivă, toate acestea generând o slabă angajare a tinerilor în economia națională.

Din numărul total de șomeri plasați în câmpul muncii în anul 2012, ponderea tinerilor constituie 38,5%, din care 27,8 le revine femeilor, fiind cu 3,6 p.p. și respectiv 8,9p.p. mai mult față de anul 2011.

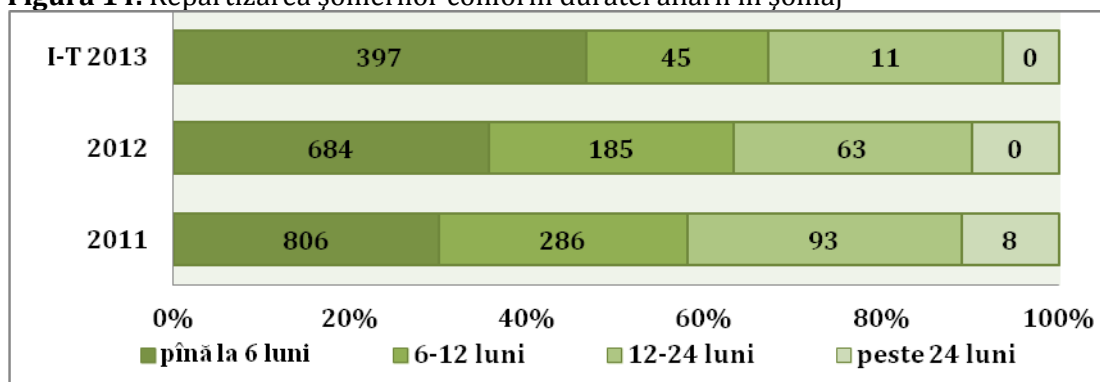
Majoritatea femeilor plasate în câmpul muncii au o vârstă cuprinsă între 30-49 ani, ceea ce reprezintă o pondere de 45,7% din numărul femeilor angajate în câmpul muncii. Deși, în ultimii ani efectivul populației rurale a înregistrat atât creșteri, cât și descreșteri, populației ocupate i-au fost specifice tendințe similare populației economic active. Atât numărul populației, cât și efectivele active și a celei ocupate din mediul rural sunt superioare mediului urban, încât o atenție majoră ar trebui acordată din partea APL situațiilor ocupaționale din mediul rural al raionului.

Tabelul 1. Repartizarea șomerilor după mediu de reședință pe anii 2009-2012

anii	2009		2010		2011		2012	
	total	plasați	total	plasați	total	plasați	total	plasați
Șomeri –total	1822	558	1096	247	789	132	570	187
Din care :								
Locuitori rurali	1493	388	899	151	634	78	414	103
Ponderea, în %	81,9	69,5	82,0	61,1	80,3	59,1	72,6	55,1
Locuitori urbani	329	170	197	96	155	54	156	84
Ponderea, în %	18,1	30,5	18,0	38,9	19,7	40,9	27,4	44,9

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Deci, conform datelor din tabelul de mai sus putem spune că, șomerii din mediul rural este caracterizat de o situație mai defavorizată față de șomerii din mediul urban. Altfel spus, șomerii din mediul rural nu au acces la locurile libere de muncă, care sunt concentrate în mediu urban, iar salariile mici propuse de angajatori nu le permit persoanelor din localitățile rurale de a se deplasa zilnic la un loc de muncă în oraș. În anul 2012 în mediul rural au fost plasați în câmpul muncii 55,1%, cu 4 p.p. mai puțin comparativ cu anul 2011, pe când în mediul urban situația a fost inversă, unde au fost plasați cu 4 p.p. mai mulți față de anul 2011. Ponderea persoanelor plasate în câmpul muncii în mediul urban de la an, la an înregistrează o ușoară creștere, pe când în mediul rural, dimpotrivă, sunt înregistrate descreșteri.

Figura 14. Repartizarea șomerilor conform duratei aflării în șomaj

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting (inclusiv cei aflați în evidență la 01.01.)

Din numărul total de șomeri înregistrați în anul 2012, cota cea mai mare le revine celor ce se află în șomaj pînă la 6 luni calendaristice (73,4%), ponderea lor fiind în descreștere față de anul 2011 cu 5,8 p.p. Fapt, ce ne vorbește despre conlucrarea eficientă a colaboratorilor agenției cu agenții economici, privind angajarea șomerilor într-un termen cît mai scurt posibil. Ponderea șomerilor ce se află în șomaj mai mult de 6 luni este de 24%, pe cînd cei ce sunt șomeri mai mult de 12 luni și mai mult constituie 7,8%. Șomajul de lungă durată constituie un factor negativ, deoarece cei ce nu pot găsi un loc de muncă pe o perioadă îndelungată, practic pierd cunoștințele profesionale, pierd statutul social și degradează social, fiind necompetitivi pe piața forței de muncă autohtonă.

În scopul extinderii gradului de ocupare a populației și diminuare a șomajului, agenția raională pentru ocuparea forței de muncă promovează unele măsuri active, inclusiv antrenarea unor categorii de șomeri la lucrările publice remunerate, organizate de către autoritățile administrației publice locale, precum și instruirea profesională a șomerilor. Analizând evoluția șomerilor încadrați la lucrări publice, se observă o tendință de creștere: astfel, în anul 2012 au fost antrenați 27 de șomeri mai mult, sau cu 3,3% din numărul șomerilor înregistrați, față de anul 2011.

Tabelul 2. Indicatori privind măsurile active de stimulare a ocupării forței de muncă în raionul Călărași, 2011- 2012

Indicatori	2011		2012	
	RM	Călărași	RM	Călărași
Numărul șomerilor antrenați la lucrări publice, persoane	1707	69	1729	49
Numărul șomerilor instruiți profesional, persoane	2235	41	2485	29

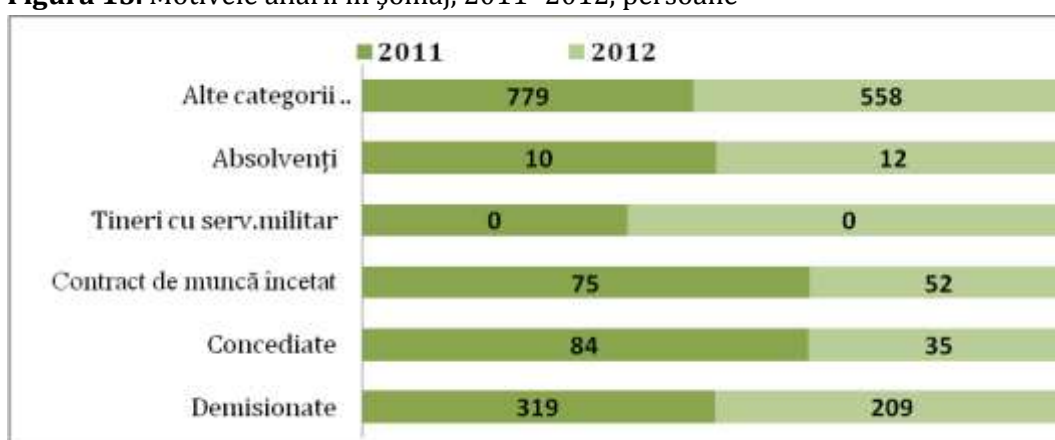
Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting în baza datelor oferite de Agenția Ocupării Forței de Muncă Călărași

Colaboratorii Agenției pentru ocuparea forței de muncă permanent conlucrează cu administrația publică locală privind implementarea programelor de antrenare a șomerilor la lucrări publice, în scopul satisfacerii cerințelor locale a organizațiilor și instituțiilor bugetare, atenuării consecințelor economice și sociale ale șomajului, plasării temporare în câmpul muncii a persoanelor care au o întrerupere îndelungată în activitatea profesională, încadrării în muncă a persoanelor de vîrstă prepensionară și a categoriilor social-vulnerabile. Pe

parcursul anului 2012 în 10 unități al serviciului public au fost organizate asemenea lucrări, unde au fost antrenați 49 șomeri, cu 20 mai puțin față de anul 2011.

Formarea profesională a șomerilor este una din măsurile active gratuite, pe piața forței de muncă, care orientează șomerii spre domenii ce sunt solicitate recent pe piața muncii din raion, menită să sporească șansele de integrare sau reintegrare pe piața forței de muncă a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. În anul 2012 de către Agenția din Călărași au fost înmatriculați la cursurile de formare profesională 31 șomeri cu 7 mai mulți față de 2011, ce constituie 5,4 % din numărul celor înregistrați la agenție, indiciile fiind înregistrat la nivelul mai înalt (cu 0,6p.p.), față de media pe republică - 4,8%. Un accent deosebit colaboratorii AOFM pun pe angajarea șomerilor după absolvirea cursurilor de formare profesională. Unul din obiectivele principale este ca angajarea după absolvirea cursurilor să constituie nu mai puțin de 70 % din numărul total al absolvenților.

Figura 15. Motivele aflării în șomaj, 2011- 2012, persoane

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting în baza datelor oferite de Agenția Ocupării Forței de Muncă Călărași

Din numărul total de șomeri înregistrați la AOFM ponderea cea mai mare le revine persoanelor demisionate (40,4%) în anul 2011, fiind cu 3,8p.p.mai mic față de anul 2012. Motivele demisionării cele mai frecvent întâlnite sînt: salarii neatractive, munca la negru, condiții nocive, etc.

Întru ameliorarea pieței forței de muncă din raion, Agenția pentru ocuparea forței de muncă orientează formarea profesională a șomerilor spre domenii ce corespund cererii și ofertei forței de muncă și care le-ar permite încadrarea absolvenților cursurilor în câmpul muncii sau inițierea unei activități de antreprenotiat. În anul 2012 au absolvit cursurile de formare profesională 29 de șomeri cu 12 mai puțin față de 2011 (41 de șomeri), dintre care 10 absolvenți au fost angajați în câmpul muncii prin intermediul Agenției Călărași, iar 8 s-au angajat cu forțele proprii.

1.3.2.3.Principalele probleme ale domeniului pieții muncii

Piața forței de muncă din raionul Călărași, ca și în majoritatea raioanelor din republică este afectată de următoarele probleme:

- i) Discrepanța dintre profesile solicitate pe piața forței de muncă în raion și oferta forței de muncă, atât sub aspect al domeniului de pregătire, precum și al nivelului de instruire, fapt, ce creează o insuficiență de capital uman, practic în toate domeniile de activitate;
- Nedorința angajatorilor de a angaja tineri, în deosebi fără experiență de muncă;
  - Neînregistrarea locurilor de muncă atractive, vacante la AOFM Călărași, de către agenții economici;
  - Migrarea masivă a forței de muncă peste hotarele țării, în căutarea unui loc de muncă mai bine plătit, inclusiv a tinerilor;
  - Lipsa stimulentei de ordin financiar și profesional, precum și premise reduse de angajare a tinerilor specialiști în câmpul muncii;
  - Tendința, deși nu foarte semnificativă, de angajare în economia raionului a concetățenilor reveniți de peste hotare, deși, de regulă, aceștia completează rândurile șomerilor și nu ale angajaților;
  - Informația ce ține de piața muncii nu e suficient cunoscută în licee, școli de cultură generală, instituții de învățământ profesional, fapt ce face dificilă alegerea profesiei de către tineri, precum și integrarea lor pe piața muncii.
- ii) Integrarea redusă a forței de muncă necorespunzătoare cerințelor angajatorilor, cum ar fi:
- Neconcordanța dintre procesul de studii și solicitările angajatorilor;
  - Lipsa cadrelor calificate, în special a persoanelor ce cuprind vârsta 40 – 60 ani;
  - Ajustarea programului de învățământ al școlilor de meserii din raion, și a altor instituții specializate în instruirea populației la necesitățile cererii de pe piața muncii;
  - Insuficiența programelor de formare profesională din partea agenților economici pe de o parte și a instituțiilor publice pe de altă parte;
  - Discriminarea minorităților la angajare în câmpul muncii, în special a persoanelor de etnie romă;
  - Mediul macroeconomic, ca unul dintre cei mai importanți factori de influență asupra dezvoltării populației, determinat de oportunitățile de angajare în câmpul muncii limitate, în special în cazul tinerilor, motivul fiind nivelul scăzut de retribuire a muncii și, ca rezultat, nivelul scăzut de trai.

Respectiv, se evidențiază lipsa de calificare și competitivitate a specialiștilor, conlucrarea slabă a mediului de afaceri cu sistemul de pregătire a cadrelor, cât și migrarea masivă, toate acestea generând o angajare redusă a tinerilor în câmpul muncii din raionul Călărași.

1.3.2.4. Analiza SWOT piața muncii

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Existența potențialului uman necesar pentru dezvoltarea socio-economică a raionului Călărași	Deficitul forței de muncă calificate, solicitată de angajatori. Neconcordanța dintre procesul de studii cu

	<p>cerințele peții muncii.</p> <p>Emigrarea persoanelor în vîrsta aptă de muncă, inclusiv a tinerilor, atît în alte regiuni a țării, precum și în afara ei.</p> <p>Posturi de muncă neatractive cu nivel scăzut de retribuire a muncii</p> <p>Existența datoriei pentru remunerarea muncii salariaților</p> <p>Necoresponderea cererii și ofertei peții muncii.</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
	<p>Extinderea numărului de migranți</p> <p>Creșterea numărului de persoane demisionate</p> <p>Creșterea numărului de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă (șomeri) în raport cu persoane active</p> <p>Reducerea (îmbătrânirea) numărului populației din raion</p>

1.3.2.5.Recomandări piața muncii

Piața forței de muncă actuală din raion diferă de situația anilor precedenți, inclusiv prin reducerea numărului de locuri de muncă noi create, prin migrarea masivă a populației în vîrsta aptă de muncă, prin aprofundarea fenomenului de îmbătrînire, etc. Deci, în paralel cu creșterea ponderii persoanelor în vîrstă în structura populației, inclusiv în structura populației economic active, pe parcursul mai multor ani se atestă o tendință de reducere a persoanelor ocupate în vîrstă de 45-50 ani și peste. Oportunitățile șomerilor, în deosebi, tinere, precum și pre-pensionare, sunt limitate din motivele lipsei locurilor de muncă, de instruirii neadecvate atît a tinerilor, cît și a vîrstnicilor (calitatea și nivelul cunoștințelor vîrstnicilor nu corespunde necesităților pieței de muncă moderne), pe cînd la tineri angajatorii solicită experiență de muncă pentru angajarea lor.

În acest context, pentru ameliorarea pieței forței de muncă din raion propunem promovarea următoarelor măsuri:

- i) Crearea de locuri noi de muncă mai atractive, educarea spiritului antreprenorial în raionul Călărași , care prevede:
  - acordarea unor facilități, prin scutirea de la plata impozitului pe venit pentru primul an de activitate sau prin reducerea plății de arendă, pentru persoanele

care și-au inițiat propria afacere și au creat noi locuri de muncă, unde au fost angajate persoane din rândul șomerilor;

- crearea unui climat favorabil de dezvoltare a serviciilor prin combaterea șomajului în rândul tinerilor și prevenirea șomajului de lungă durată în rândul lor, prin facilitarea angajatorilor ce angajează tinerii;
- acțiuni mai consistente în ceea ce ține de reanimarea meșteșugurilor populare specifice raionului, confecționarea obiectelor de artizanat, deschiderea punctelor de prelucrare, ambalarea producției agricole, încurajarea șomerilor de a participa în diverse activități antreprenoriale, etc., ceea ce ar face posibil încadrarea în câmpul muncii a șomerilor, în special cei din localitatea rurală.

ii) Intensificarea colaborării autorităților publice locale cu Agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă din Călărași, prin realizarea următoarelor obiective:

- remediarea capacității de angajare a populației prin crearea unui mecanism mai eficient de colaborare între autoritățile publice locale și agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă din raion;
- promovarea imaginii și acordarea serviciilor de mediere a muncii pentru persoanele din raion, ceea ce ar asigura apariția unor noi oportunități de încadrare în câmpul muncii a forței de muncă disponibile;
- implicarea agenției teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și a autorităților publice locale în vederea elaborării și coordonării unui program ce ar asigura instruirea în domeniul afacerilor a persoanelor care doresc să inițieze o afacere;
- elaborarea unui mecanism viabil în ceea ce privește colaborarea dintre autoritățile publice locale și agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă privind organizarea lucrărilor publice, orientate spre acoperirea necesităților localităților rurale, finanțate din fondul de șomaj și bugetele locale;
- acordarea unor facilități suplimentare persoanelor tinere care, după însușirea unei meserii sau profesii, revin în raion, sate, comune, pentru a-și desfășura activitatea, în special pentru acele profesii sau meserii;
- elaborarea unor mecanisme de către autoritățile publice locale în vederea corelării cererii cu oferta pe piața muncii și prevenirii lipsei de forță de muncă calificată din raion, cât și combaterea discriminării și promovarea includerii sociale prin asigurarea accesului la ocupare;
- asigurarea mobilității forței de muncă pe întreg teritoriul raionului, (să fie funcțională procedura de plată pentru mobilitatea forței de muncă);
- promovarea culturii antreprenoriale, prin crearea în instituțiile de învățământ a programelor de instruire în domeniul afacerilor, precum și organizarea trainingurilor în domeniu și stimularea colaborării dintre antreprenori și instituțiile de învățământ universitare și profesionale;
- organizarea cât mai frecventă a unor seminare sau ateliere de instruire în vederea creșterii capacității reprezentanților autorităților publice locale în ceea ce privește mecanismul de colaborare cu potențialii finanțatori ai proiectelor de infrastructură socială din localitate;

- pregătirea și difuzarea permanentă a informațiilor prin mijloacele mass-media ce țin de situația pieței forței de muncă din raion;
- -ajustarea programului de învățământ al școlii de meserii din raion, și a altor instituții specializate în instruirea populației la necesitățile cererii de pe piața muncii;
- Crearea unei școli profesionale și ajustarea programului educațional, în vederea asigurării cu profesioniști a cererii de forță de muncă pe diferite domenii cerute pe piață, etc.

Auditul socio economic al raionului Călărași

1.4. INFRASTRUCTURA RAIONULUI

1.4.1. INFRASTRUCTURA DRUMURILOR ȘI SERVICIILE DE TRANSPORT

1.4.1.1. Evaluarea infrastructurii de transport

Principala componentă a infrastructurii drumurilor raionului Călărași este reprezentată de drumurile publice naționale (R1: care permite legătura cu punctele vamale Iași); (R20: Rezina – Orhei – Călărași, acesta fiind compus din 6 sectoare: I sector, 23.7 km, dintre care 12 asfalt și 11.7 km prelucrat; II sector, 6,3 km, dintre care 2.1 km asfalt și 4.2 km prelucrat; III sector, 14,2 km, dintre care 10.6 asfalt și 3.6 km prelucrat; IV sector, 30.6 km, dintre care 1.7 km cimentat, 13.25 km asfalt, 13.65 km petruit; V sector, 7.2 km, dintre care 7.2 km asfaltat; VI sector, 23,4 km, dintre care 23.4 km asfaltat); (R21: R20 – sanatoriul "Codru", dintre care 11.35 km asfaltat).

Lungimea drumurilor publice este de 253.2 km. Lungimea drumurilor naționale este de 123.8 km, dintre care toate fiind cu acoperire rigidă. Lungimea drumurilor locale sunt 132.4 km dintre care toate fiind cu acoperire rigidă.

Totodată, prin raionul Călărași trece calea ferată, aceasta avînd lungimea de 27 km, parcurînd 4 stații feroviare.

Spre renovare în anii următori merge drumul Național R1-Chișinău-Ungheni-Sculeni frontieră cu România cu lungimea prin raion -30,05 km și drumul M 14 –drum de acces spre Țibirica - 2,1 km. Se construiește drumul Călărași- Tuzara- acces spre L414- 2.2km.

Deteriorarea permanentă a drumurilor este cauzată pe de o parte din considerentul lurărilor necalitative de reparare, iar pe de altă parte din considerentul că lipsește infrastructura de scurgere a apelor pluviale.

1.4.1.2. Serviciile de transport

Locuitorii raionului pot beneficia de servicii publice de transport local și intercomunitar. La moment, în raionul Călărași există 5 întreprinderi care gestionează cu rutele de transport:

- SC'Severin Transauto -5 rute a cîte 16 locuri.
- SC'La Leonte ,SRL-7 unități pînă la 8 locuri
- SC'Fobuti Trans'SRL -9 unități
- SC'Megalos'SRL- 15 unități
- SRL'Anatud-Trans' – 3 unități

Serviciile de transport interurban este efectuat de 8 întreprinderi, precum urmează:

- SA,, BTA-28" - 42 unități
- SRL,,Provianatrans"- 3 unități
- SRL,,Marșrut"- 1 unitate
- SRL ,,Treibur Com" -1 unitate.

- SRL,,Transconfort” - 1 unitate
- SRL,,Caraman Ion - 1 unitate
- SRL,,Roșca Dumitru -1 unitate
- SRL,,Trans Next” - 2 unități

Locuitorii raionului pot beneficia de transportul rutier și feroviar. Pentru transportarea călătorilor filiala Î.S. ”Gările și stațiile auto”, deservește aproximativ 140 de rute.

Numărul și fluxul pasagerilor practice rămîne constant, și se prezintă precum urmează:

- media pe zi -750 -800 pasageri.
- Media pe lună -24000 pasageri.
- Media pe an -290000 pasageri
- Media pe 5 ani -1500000 pasageri.

1.4.1.3. Analiza SWOT a infrastructurii de transport

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Existența unei infrastructuri relativ dezvoltate (căi ferate / drumuri) din perioada sovietică	Calitatea drumurilor locale nesatisfăcătoare
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Continuarea implementării Planului de Acțiuni pentru Reforma sistemului de întreținere a drumurilor publice; Implementarea Strategiei Naționale de Siguranță Rutieră	Calitatea serviciilor de reparare a drumurilor nu corespunde tehnologiilor și normelor în vigoare; Distribuția nesatisfăcătoare a finanțelor publice pentru construcția, repararea drumurilor; Întârzierea reformelor sectoriale

1.4.1.4. Recomandări infrastructura de transport

- Optimizarea și alocarea eficientă a surselor financiare pentru drumurile locale
- Dezvoltarea unui mecanism de monitorizare și supraveghere a serviciilor de reabilitare a drumurilor
- Reabilitarea drumurilor locale, inclusiv a drumurilor stradale

1.4.2. REȚEAUA DE FURNIZARE A APEI POTABILE ȘI SANITAȚIE

Sectorul serviciilor publice de alimentare cu apă și canalizare este unul foarte important pentru populație, fapt evidențiat atât de Programul de Guvernare: "Promovarea investițiilor în dezvoltarea infrastructurii utilităților publice (sistemul de apă și canalizare, salubritate, aprovizionarea cu gaze naturale, protecția mediului, dezvoltarea turismului" cât și Strategia de Aprovizionare cu Apă și Canalizare a Republicii Moldova (octombrie 2012): "Beneficiile potențiale generale ale unei infrastructuri de apă și canalizare depășesc cu mult îmbunătățirea sănătății și vieții oamenilor. Aceasta constituie un precursor al dezvoltării economice. Acordarea serviciilor de calitate, inclusiv siguranța aprovizionării, calitatea apei la robinet, presiunea suficientă și constantă în rețeaua de aprovizionare, controlul eficient al poluării apei și tratarea pot stimula investițiile economice, industriale și comerciale."

1.4.2.1. Resursele de apă. Calitatea apei

Calitatea apei

Per ansamblu, un control al calității apei potabile din raion a arătat că indicii bacteriologici s-au înrăutățit drastic: de la 10,6% în 2010 la 17,9% în 2011. Cea mai proastă calitate a apei potabile se atestă la Călărași, Bravicea, Temeleuți, Palanca, Bahmut, Țibirica, Căbăiești, Dereneu, Hoginești. În consecință, circa 50.000 de oameni sunt supuși în permanență riscului de îmbolnăvire. Din cauza apei necalitative se atestă un număr mare de maladii ale sistemului osteo-articular - 378,9 cazuri la 10.000 de populație, patologii ale organelor digestive - 1.700 de cazuri la 10.000 de populație, patologii ale sistemului circulator – 1.705 cazuri.

1.4.2.2. Infrastructura de aprovizionare cu apă și canalizare

În conformitate cu informația prezentată de BNS, în raionul Călărași, pentru perioada anului 2011 sunt identificate 5639 de fântâni, dintre care 3495 fiind amenajate, ceea ce reprezintă că la 13 persoane le revine alimentarea din o fântână. Mai mult ca atât în raionul Călărași există 102 izvoare, dintre care 79 fiind amenajate.

Rețeaua de apă

În prezent, în raionul Călărași se atestă o situație mai mult sau mai puțin satisfăcătoare în ceea ce privește rețelele de apă și canalizare. Pe lângă faptul că orașul dispune de rețele de apă și canalizare, de rînd cu acestea există și sate conectate la sistem, cum ar fi: Or. Calarasi-Vatamaneasa-Oricova, Radeni, Hoginesti, Sipoteni, Valcinet, Pirjolteni, Tibirica, Meleseni, Hirova, Pitusca, Tuzara, Seliștea Nouă.

În prezent or. Calarasi se alimentează cu apa din fântinile arteziene forate din anii 1976 pînă în 2010. Lungimea rețelelor de apeduct este de 64 km, fiind conectați un număr de 12000 locuitori din 14860. În ceea ce privește rețeaua de apeducte, aceasta are un grad de exploatare depășit, ceea ce de multe ori cauzează întreruperi de apă și reparații tehnice. Mai mult ca atât aceasta influențează calitatea apei din raion.

În raion există 3 stații de pompare a apei, dintre care doar una (stația de nivelul II) este dotată cu utilajul de tratare a apei cu hifroclorit de NA.

În prezent orașul Calarasi este alimentat cu apă din 10 fântâni arteziene care au fost construite începând cu anul 1976 și până în 2010. Starea tehnică a acestora este satisfăcătoare. Alte 3 fântâni necesită reparatii capitale pentru a fi exploatate.

Reteaua de canalizare

Reteaua de canalizare în orașul Calarasi are o lungime totală de 36.4 km la care sunt conectați 2480 abonați (aproximativ 6250 persoane). O mare parte din rețeaua de canalizare necesită reparatii capitale.

Din 2010 până în 2013 au fost finalizate lucrările de construcție a 2 rețele de canalizare cu o lungime totală de ≈ 8 km. Nu toate sectoarele orașului Călărași sunt dotate cu rețele de canalizare.

Tratarea apelor uzate se efectuează la stația nou construită de tip MBBR cu capacitatea de 1400 m³/zi, a companiei Valroom care la moment este în proces de reglare.

1.4.2.3. Analiza SWOT rețeaua de furnizare a apei potabile și sanitație

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Există un grad relativ de acoperire cu rețele de apă și în mediul rural;</p> <p>În orașul Călărași aproape toți cetățenii au acces la rețeaua de apă</p>	<p>Gradul de exploatare a rețelelor de apă sunt depășite;</p> <p>Calitatea apei nesatisfăcătoare, iar parametrii chimici ai apei nu corespund normelor sanitare aprobate de Guvern;</p> <p>Starea tehnică a stațiilor de pompare a apei nesatisfăcătoare</p> <p>Rețeaua de canalizare nesatisfăcătoare</p> <p>Gradul de conectare la rețeaua de canalizare a populației din mediul urban mică. Populația din mediul rural are un grad de conectare la rețeaua de canalizare foarte scăzut;</p> <p>Lipsa stațiilor de epurare a apei uzate în mediul rural;</p> <p>lipsa tehnicii necesare pentru exploatarea, întreținerea, spălarea și reparatia rețelelor de canalizare;</p> <p>deshidratarea nămolului reprezintă un proces anevoios din cauza lipsei utilajului</p>

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>Dezvoltarea și regionalizarea apeductului Vadul lui Vodă – Chișinău – Strășeni – Călărași</p>	<p>adecvat în acest sens;</p> <p>lipsa furnizorilor de reagent chimici necesari pentru procesul de tratare a apelor uzate;</p> <p>lipsa utilajului pentru depistarea scurgerilor de apă din rețea</p> <p>Risc enorm de îmbolnăvire a cetățenilor din cauza calității nesatisfăcătoare a apei</p> <p>Atitudinea și receptivitatea populației din mediul rural în ceea ce privește implicarea la etapa de menținere a unui mediu;</p> <p>Dezvoltarea sistemelor de canalizare și epurare a apelor uzate este influențată de constrângerile impuse de fișile ariilor protejate în conformitate cu prevederile Legii nr.440 din 27.04.1995 cu privire la zonele și fișile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă;</p> <p>Costurile înalte pentru tehnologiile stațiilor de epurare</p>

1.4.2.4. Recomandări rețeaua de furnizare a apei potabile și sanitație

- Susținerea creării asociațiilor de apă în mediul rural care să se ocupe activ de curățarea apelor și asigurarea accesului populației la aceasta;
- Dotarea cu tehnica necesară a stațiilor de pompare a apei;
- Desfășurarea reparațiilor capitale pentru cele trei fântâni artiziene din orașul Călărași pentru a putea fi exploatate;
- Soluționarea problemelor de epurare a apei și identificarea măsurilor și tehnicilor necesare pentru curățarea mecanică
- Reabilitarea rețelelor de apă și extinderea acestora în întreg raionul
- Extinderea rețelelor de canalizare în sectoarele neacoperite ale orașului Călărași

1.4.3. INFRASTRUCTURA ENERGETICĂ ȘI MANAGEMENTUL EFICIENȚEI ENERGETICE

1.4.3.1. Evaluarea infrastructurii termice

Din 44 de localitati in raion cu gaz natural e adus la 40 de localitati. Gaz natural nu e adus la localitatile subpopulate: Ursari, Schinoasa, Bularda, Podul-lung.

Acoperirea constituie 90.9%.

Lungimea totala gazoductelor exploatate in raion constituie 606.9 km, din care 181.3 km – interrurale, iar 425.6 km – in localitati.

Din toate gazoductele:

- 82.5 km – sint construite din contul programei de investitii SA “Moldova - Gaz”,
- 258.5 km - din bugete de toate nivelele,
- 265.9 km – din contul populatiei si agentilor economici.

La 01.08.2013 sint conectati – 9067 din 28270 consumatori casnici, ce constituie 32%, inclusiv in or.Calarasi din 5487 sint conectati 4196 – 76.5%.

1.4.3.2. Managementul eficienței energetice a raionului

Moldova depinde într-o masura foarte mare de sursele energetice importate. Peste 95% din totalul de energie consumata este importat. În ultimii cinci ani, structura importurilor de surse energetice a fost mai mult sau mai putin constanta.

Conform *Ghidului de Eficiență Energetică și Resurse Regenerabile*, gazul natural reprezinta sursa cea mai importanta de energie pentru Moldova, dintre care 99,9% este importata de la un singur furnizor – SAD Gazprom. Începând cu anul 2006, s-au înregistrat creșteri importante la preturile pentru gazele naturale. Aceasta a dus la creșterea preturilor la toate tipurile de energie și a fost o grea încercare pentru economia nationala. Conform contractului cu SAD Gazprom, pretul pentru gazul natural urma sa creasca pâna la nivelul celui mediu european într-o perioada de 4 ani. Acest proces a fost finalizat în anul 2012, ceea ce a rezultat într-o creștere de 2,5 ori a pretului fata de 2006.

Potentialul de eficienta energetica în Moldova este foarte mare. La nivel municipal, acest potential se refera în principal la încălzirea cladirilor care nu sunt izolate, încălzirea apei menajere, iluminat și sistemele de ventilare. Majoritatea acestor sisteme sunt vechi, ineficiente, și sunt proiectate, operate și întreținute la un nivel slab. De aceea, în urma implementarii masurilor de eficienta energetica, de obicei se obtin reduceri semnificative ale cheltuielilor pentru energie.

În ceea ce privește problema eficienței energetice în raionul Călărași, promovarea tematicii a avut loc pe parcursul anilor 2011, 2012 și 2013 în cadrul CR, acivități legate de lansarea Programului de impleentare a măsurilor de eficiență energetică și valorificarea surselor

regenerabile de energie finanțat din sursele Fondului pentru Eficiență Energetică. Ședințele de lucru au avut loc cu reprezentanții primăriilor și cu celor a instituțiilor publice. Asemenea inițiative sunt absolut necesare, unicul aspect este faptul că sunt necesare mecanisme sigure pentru stimularea și aplicarea la proiectele existente în domeniu.

Dintre campaniile de sensibilizare și informare a comunității locale referitor la oportunitățile de utilizare a surselor alternative de energie, pot fi menționate următoarele inițiative:

- seminare organizate în cadrul Proiectului Energie și Biomasă în Moldova organizate cu suportul PNUD, cu participarea reprezentanților de la MOSSEF și Agenția pentru Eficiență Energetică;
- seminare , ședințe de lucru organizate de GIZ (Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei) în cadrul Proiectului “Instalații solare de energie electrice pentru pomparea apei la complexul de sere”.

Totodată, existența unui număr important de obiecte care să fie supuse programelor de eficiență energetică, trebuie să prioritizeze acțiunile CR în acest sens. Printre aceste obiecte pot fi menționate:

- Liceul Teoretic „ Vasile Alecsandri” din or. Călărași
- Grădinița de copii din satul Pîrjolteni
- Grădinița de copii din satul Bravicea
- Grădinița de copii din satul Onișcani
- Grădinița de copii din satul Sadova
- Grădinița de copii , Gimnaziul din satul Nișcani
- Școala primară din satul Buda
- Grădinița de copii din satul Săseni
- Liceul din satul Sipoteni
- Grădinița de copii din satul Temeleuți
- Gimnaziul din satul Hoginești
- IMSP Spitalul raional Călărași
- Centrul Comunitar Multifuncțional de Servicii Sociale „ Alternativa - Epitrop”
- IP Liceul Teoretic Vocațional din orașul Călărași
- 2 blocuri de locuit (din beton armat) a câte 60 de apartamente fiecare din cartierul Bojole, or. Călărași.

O altă inițiativă în acest sens este faptul că unele obiecte de utilitate publică au fost supuse auditului energetic. Printre acestea pot fi menționate:

- Liceul Teoretic „ Vasile Alecsandri” din or. Călărași
- Grădinița de copii din satul Pîrjolteni
- Grădinița de copii din satul Bravicea
- Grădinița de copii din satul Onișcani
- Grădinița de copii din satul Sadova
- Grădinița de copii , Gimnaziul din satul Nișcani
- Școala primară din satul Buda
- Grădinița de copii din satul Săseni
- Liceul din satul Sipoteni
- Grădinița de copii din satul Temeleuți
- Gimnaziul din satul Hoginești

1.4.3.3. Analiza SWOT privind infrastructura energetică și managementul de eficiență energetică

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Desfășurarea campaniilor de sensibilizare a populației privind utilizare surselor anternative</p> <p>Existența rapoartelor de audit energetic pentru unele obiecte de utilitate publică</p> <p>Întreprinderea măsurilor privind programele și planurile locale pentru eficiența energetică</p>	<p>Cunoașterea insuficientă a posibilităților de utilizare a surselor alternative de energie;</p> <p>Informarea redusă a comunității cu privire la oportunitățile existente domeniul eficienței energetice</p> <p>Numărul redus de campanii de informare a comunității privind utilizarea surselor alternative de energie</p> <p>Gradul de acoperire a clădirilor cu contoare de energie termică nu este itegral acoperit, nici chiar în mediul urban</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>Posibilitatea utilizării surselor alternative de energie</p> <p>Posibilitatea plantării salciei energetice pe terenurile amplasate în bazinul râului Cula și Bîc</p>	<p>Prețul înalt al produselor energetice</p> <p>Nu are loc implementarea programelor de certificare a performanțelor energetice a clădirilor (HOTĂRÎRE Nr. 833 din 10.11.2011 cu privire la Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020</p>

1.4.3.4.Recomandări

- Promovarea parteneriatelor între agenții economici și comunele unde există disponibilitate de materie primă, cum ar fi primăria satului Rădeni (rumeguș de la prelucrarea lemnului, primăria satului Săseni (resturi de la prelucrarea lemnului, paie), primăria satului Nișcani (îngrășăminte animaliere, paie)
- Promovarea alternativelor la alimentarea centralizată cu energie termică
- Promvoarea utilizării anvelopelor la clădiri
- Utilizarea LED – urile la iluminatul stradal
- Analiza posibilităților plantării salciei energetice în bazinul râului Cula și Bîc
- Contorizarea localităților din mediul urban

1.5. SERVICII PUBLICE

1.5.1. SALUBRIZAREA PUBLICĂ

1.5.1.1. Evaluarea generală în domeniul salubrității

Deși deșeurile sunt un factor component al mediului înconjurător, acest compartiment își propune să evalueze calitatea serviciilor de management cu deșeurile din raionul Călărași. Deșeurile au fost și rămân a fi o problemă gravă cu care se confruntă toate localitățile țării.

Cantitatea deșeurilor formate a crescut drastic din 2010 în 2011, de aproximativ 3 ori, acesta atingând un volum de 44 134,8 tone în anul 2011. Dintre acestea doar 685,7 tone au fost reciclate și doar 7124 tone au fost nimicite și depozitate la gunoșiile autorizate. Totodată, în raionul Călărași pentru anul 2011 au fost depistate aproximativ 199,3 tone deșeuri toxice existente la întreprinderile din raion, în mare parte generate de fabrica de conserve de pe teritoriul raionului. Problema acestor deșeuri ține iar de evacuarea acestora, și cel mai grav este că aceste deșeuri nu sunt neutralizate.

Problema deșeurilor toxice în raion

Din deșeurile toxice periculoase în teritoriul raionului sînt deșeuri vinicole ce conțin compuși de ferocianură. Aceste deșeuri stau în stocuri în cisterne de metal în cantitate de 22,5 tone și fără acces. Pînă la moment nu este implementată o tehnologie de neutralizare a deșeurilor vinicole.

În teritoriul raionului sînt acumulate deșeuri toxice și anume pesticide inutilizabile și interzise în 2 depozite care nu corespund pe deplin cerințelor ținînd cont de starea lor tehnică, care se înrăutățește în fiecare an. Pesticidele sînt reambalate în butoaie de plastic și depozitate la SA "Fertilitatea" Călărași în cantitate de 97.5 tone solide și 1.9 tone lichide. La depozitul primăriei Onișcani sînt depozitate 29.08 tone solide și 3.65 tone lichide. În afară de aceasta la fosta stație de pompare din s. Răciula se află 6 containere de metal și 2 butelii în care sînt rămășițe de clor. La stația de epurare Călărași este un container și 29 butelii cu rămășițe de clor, care după categorie aparțin substanțelor puternic toxice. Această problemă anual este abordată la nivel de republică, în care se cere de fiecare dată evacuarea urgentă a acestor substanțe. Conform proiectului ONU anii următorii urmează a fi transportate în Polonia deșeurile toxice din teritoriul or. Calarasi

În ceea ce privește serviciul de salubritate, activitatea acestuia este absolut ineficientă, fiind caracterizată de faptul că din totalul deșeurilor generate, doar 8,1 tone deșeuri menajere solide și 0,4 tone deșeuri lichide au fost transportate, pentru anul 2011. Acest lucru este argumentat de faptul că în raionul Călărași infrastructura și managementul deșeurilor menajere solide este slab dezvoltată, atît cantitativ, cît și calitativ. În mediul rural, în majoritatea localităților nu există servicii organizate pentru gestionarea deșeurilor, transportul la locurile de depozitare fiind făcut în mod individual de către generatori, cu excepția serviciilor de colectare a deșeurilor create în localitățile adiacente orașului Călărași. Serviciu specializat de colectare și eliminare a deșeurilor există doar în centrul raional, gestionarea deșeurilor fiind realizată în mod organizat, prin intermediul acestor servicii, care funcționează pe bază de contract cu generatorii individuali, dar atare sistem acoperă doar o parte din totalul generatorilor de deșeuri din mediul urban.

La moment, salubritatea străzilor este efectuată doar în oraș de către ÎM Gospodăria Comunală Locativă Călărași. Activitatea serviciului public de salubritate constă doar în măturarea și evacuarea gunoiului.

Dat fiind faptul că nu există platforme pentru depozitarea deșeurilor, în special în mediul rural, respectiv nu are loc sortarea acestuia, și mai mult ca atât tratarea acestora

1.5.1.2. Analiza SWOT salubritatea publică

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>În orașul Călărași problema deșeurilor este soluționată dat fiind faptul că primăria orașului a inițiat acțiuni care se refereau la posibilitatea locuitorilor orașului de a obține pubele;</p> <p>În oraș, gunoiul este colectat săptămânal</p>	<p>Lipsa tehnologiei de reciclare a deșeurilor;</p> <p>Existența unui număr semnificativ de gunoiști neautorizate</p> <p>Inexistența unui serviciu de salubritate a raionului</p> <p>Insuficiența panourilor de informare cu privire la cultura ecologică</p> <p>Insuficiența inspecțiilor ecologice</p> <p>Nu este efectuată sortarea și tratarea deșeurilor în întreg raionul</p> <p>Nu are loc reciclarea deșeurilor în raion</p> <p>Lipsa unei infrastructuri tehnice de gestionarea deșeurilor</p> <p>Insuficiența platformelor de colectare a deșeurilor în raion și lipsa acestora în celelalte localități ale raionului</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>Existența programelor de finanțare în domeniul serviciului de salubritate;</p> <p>Oportunitate de dezvoltare a serviciilor de salubritate prin clusterizarea localităților raionului și dezvoltarea formelor de cooperare inter comunitare</p>	<p>Tendența crescută de evacuare a deșeurilor</p> <p>Existența unui număr insuficient de gunoiști autorizate;</p> <p>Existența unei cantități semnificative de deșeurii toxice care nu sunt neutralizate</p> <p>Cultura ecologică a populației este redusă</p> <p>Nerespectarea spațiilor autorizate de colectare a deșeurilor, precum și colectării</p>

	selective a deșeurilor
--	------------------------

1.5.1.3. Recomandări

- Dezvoltare formelor de cooperare inter comunitară în domeniul salubrității și managementului deșeurilor
- Necesitatea separării fluxurilor de deșeuri cu potențial dăunător;
- Organizarea campaniilor de conștientizare și educare a comunității privind gestionarea deșeurilor, colectarea, transportarea, reciclarea acestora
- Îmbunătățirea și reorganizarea întreprinderii municipale
- Atragerea agenților economici pentru a crea întreprinderi de gestionare a deșeurilor
- Lichidarea gunoiștilor neautorizate
- Amenajarea gunoiștilor autorizate
- Dezvoltarea parcului tehnic din cadrul întreprinderilor de gestionare a deșeurilor comunitare create

1.5.2. INFRASTRUCTURA DE PROTECȚIE SOCIALĂ ȘI ASISTENȚĂ MEDICALĂ

1.5.2.1. Protecția socială

Pensionarii și beneficiarii de indemnizații asistenței sociale

Ca și în general pe țară, în raionul Călărași s-a schițat o tendință clară de creștere a numărului de pensionari. În anii 2010-2012 numărul pensionarilor a crescut de la 15211 persoane până la 15669 persoane, sau cu 3,0 %. În structura numărului pensionarilor predomină pensionarii pentru limita de vârstă – 66,9 % în a.2012. Mărimea medie a pensiilor pentru limita de vârstă a crescut de la 736,20 lei în a. 2010 până la 863,75 lei – în a. 2012 sau cu 17,3 %.

Numărul pensionarilor de invaliditate a crescut de la 3152 persoane în a.2010 până la 3242 persoane în a.2012, adică cu 2,9 %. Ritmurile de creștere a numărului pensionarilor de invaliditate din cauza bolilor obișnuite au fost ceva mai înalte și au 3,3 %. Pe fonul creșterii numărului de pensionari pentru limita de vârstă și de invaliditate, numărul beneficiarilor de pensii de urmaș s-a redus de la 555 persoane în a. 2010 până la 501 persoane în a. 2012, sau cu 9,7 %.

În raionul Călărași sistemul indemnizațiilor ajutorului social include diverse plăți, îndreptate spre protecția anumitor persoane și familii, aflate în virtutea unui șir de împrejurări într-o situație financiară precară. Printre aceste plăți un loc important ocupă indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor, indemnizații de maternitate, compensații nominative, ajutor social. Numărul persoanelor asigurate care primesc indemnizație pentru îngrijirea copiilor până la vârstă de 3 ani a crescut de la 610 persoane în a.2010 până la 664 persoane în a. 2012 (sau cu 8,8 %). Numărul persoanelor ne-asigurate, care primesc indemnizație pentru îngrijirea copiilor până la vârstă de 1,5 ani a scăzut de la 1002 persoane până la 956 persoane (sau cu 4,8 %). Mărimea indemnizației lunare pentru îngrijirea copiilor până la vârsta de 3 ani a crescut de la 354,3 lei până la 460,0 lei (sau cu 29,8 %), iar mărimea indemnizației lunare pentru îngrijirea copiilor până la vârsta de 1,5 ani – de la 253,6 lei până la 287,80 lei (sau cu 13,5 %).

În anii 2010-2012 a scăzut numărul beneficiarilor de compensații nominative de la 5533 persoane în a.2010 până la 5041 persoane în a.2012 (sau cu 9,7 %). Ceea ce este determinat de faptul, că compensațiile nominative au început să fie înlocuite de ajutorul social, dreptul la primirea căruia se stabilește nu prin apartenența la o anumită categorie de populație, dar prin verificarea venitului solicitanților. Astfel, ajutorul social se acordă exclusiv familiilor cu venituri mici, ceea ce contribuie la reducerea nivelului lor de sărăcie.

În perioada anilor 2010-2012 se observă micșorarea numărului de beneficiari de ajutor social de la 1318 persoane în a. 2010 până la 743 persoane în a.2012 (sau cu 77,4 %). În anii 2010-2012 s-a majorat numărul beneficiarilor de indemnizații de maternitate de la 610 persoane în a.2010 până la 664 persoane în a.2012.

Numărul beneficiarilor de compensații pentru călătoria în transportul urban, suburban și interurban (invalizi de gr. I, invalizi de gr. II, copii-invalizi) s-a majorat de la 3820 persoane în a.2010 până la 4801 persoane în a.2012 (sau cu 25,7 %). Cheltuielile efectuate pentru

aceste compensații s-a majorat de la 987,3 mii lei în a.2010 până la 962,9 mii lei în a.2011 (sau cu 2,5 %).

Tabelul 3. Pensionarii și beneficiarii de asistență socială (la începutul anului)

INDICATORI	Anii		
	2010	2011	2012
Numărul pensionarii total, persoane	15211	15494	15669
<i>din care:</i> – pensionarii pentru limită de vârstă, persoane	10154	10372	10480
– pensionarii de invaliditate – total, persoane	3152	3229	3242
<i>inclusiv:</i> pensionari de invaliditate din cauza unei boli obișnuite, persoane	3032	3115	3132
- beneficiarii pensiei de urmaș, persoane	555	542	501
Mărimea medie a pensiei pentru limita de vârstă, lei	736	790	863
Numărul persoanelor de invaliditate, persoane	1211	1221	1303
Numărul beneficiarilor de indemnizație lunară pentru îngrijirea copilului, persoane	1612	1619	1620
Numărul persoanelor asigurate, care primesc indemnizații pentru îngrijirea copiilor până la vârsta de 3 ani, persoane	610	647	664
Mărimea indemnizației lunare pentru îngrijirea copiilor până la vârsta de 3 ani, lei	354,3	412,0	460,0
Numărul persoanelor ne-asigurate, care primesc indemnizații pentru îngrijirea copiilor până la vârsta de 1,5 ani, persoane	1002	972	956
Mărimea indemnizației lunare pentru îngrijirea copiilor până la vârsta de 1,5 ani, lei	253,6	295,1	287,8
Numărul beneficiarilor de compensații nominative, persoane	5533	5206	5041 (I semestru 2012)
Numărul beneficiarilor de ajutor social, persoane	1318	1398	743
Numărul beneficiarilor de compensații pentru călătoria în transport, persoane	3820	3759	4490
Cheltuielile anuale efectuate pentru compensațiile pentru călătoria în transport, mii lei	987,3	962,9	969,9

Sursa: datele Casei Teritoriale de Asigurări Socială a raionului Călărași.

1.5.4.2. Infrastructura asistenței sociale.

În raionul Călărași, în perioada anilor 2010-2012 s-a majorat numărul lucrătorilor din domeniul asistenței sociale de la 105 persoane în a.2010 până la 115 per. în a.2012. Mărimea medie al salariului asistenților sociali (de funcție) s-a mărit de la 780 lei în a.2010 până la 884 lei în a.2012.

În raionul Călărași s-a mărit numărul centrelor de asistență socială de zi pentru copii de la 3 în a.2010 până la 6 în a.2012. Totodată, numărul beneficiarilor ai centrelor de asistență socială de zi pentru copii s-a majorat de la 60 persoane în a.2010 până la 110 persoane în a.2012.

Pe parcursul anilor 2010-2012 funcționează un centru de asistență socială de plasament pentru copii. Numărul de beneficiari ai centrului dat s-a schimbat de la 38 persoane în a.2010, 41 persoane în a. 2011 și 35 persoane în a.2012.

Pe parcursul anilor 2010-2012 funcționează un azilul pentru bătrâni și pensionari cu numărul de beneficiari - 25 persoane Totodată, funcționează un serviciu de îngrijire la domiciliu. Numărul de beneficiarilor serviciilor de îngrijire la domiciliu s-a micșorat de la 417 persoane în a.2010 până la 359 persoane în a.2012.

Pe parcursul anilor 2010-2012 funcționează un serviciu de consultare și consiliere a familiilor cu copii și cu persoane cu dizabilități. Numărul de beneficiari al acest serviciu de consultare și consiliere a familiilor cu copii, cu persoane cu dizabilități s-a majorat de la 30 persoane în a.2010 până la 72 persoane în a.2012.

În scopul realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități în raionul Călărași au fost realizate următoarele acțiuni:

- În raionul Călărași sunt create condiții de acces pentru persoane cu dizabilități ale aparatului locomotor la Consiliul Raional, la primăria orașului, centrul medicilor de familie, spitalul, raional, centrul comercial “Moldtelecom” precum și alte edificii publice.
- În cadrul serviciului de îngrijire la domiciliu activează 45 lucrători sociali care deservește 364 de beneficiari dintre care 94 sunt persoane cu dizabilități.
- În cadrul serviciului de reabilitare balneo-sanatorial în anul 2012 și-au întremat sănătatea 191 persoane dintre care 109 sunt persoane cu dizabilități.
- A fost creat serviciul social destinat persoanelor cu dizabilități mintale “Locuința protejată”.
- Centrul de zi “Dorința” pentru copii cu dizabilități multiple prestează servicii de instruire, reintegrare, kinetoterapie, terapie ocupațională, asistența psihologică, logopedie.

Tabelul 4. Infrastructura asistenței sociale raionului Călărași

INDICATORI	Anii		
	2010	2011	2012
Numărul centrelor de asistență socială de zi pentru copii	3	5	6
Numărul de beneficiari ai centrelor de asistență socială de zi pentru copii, persoane	60	94	110
Numărul centrelor de asistență socială de plasament pentru copii	1	1	1
Numărul de beneficiari ai centrelor de asistență socială de plasament pentru copii, persoane	38	41	35
Numărul azilurilor pentru bătrâni și pensionari	1	1	1
Numărul de beneficiarilor de aziluri pentru bătrâni și pensionari, persoane	25	25	25
Numărul serviciilor de îngrijire la domiciliu	1	1	1
Numărul de beneficiarilor serviciilor de îngrijire la domiciliu, persoane	417	384	359
Numărul serviciilor de consultare și consiliere a familiilor cu copii, cu persoane cu dezabilități	1	1	1
Numărul de beneficiari ale serviciilor de consultare și consiliere a familiilor cu copii, cu persoane cu dezabilități, persoane	30	54	72
Numărul lucrătorilor din domeniul asistenței sociale, persoane	105	120	119
Mărimea medie al salariului asistenților sociali (de funcție), lei	780	827	884

Sursa: datele Casei Teritoriale de Asigurări Socială a raionului Călărași.

1.5.2.2. Analiza SWOT protecția socială

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Existența sistemului de protecție socială, care efectuează plățile sociale stabilite de stat unor categorii corespunzătoare de populație din raion.</p> <p>Orientarea structurilor de asistență socială spre standardele internaționale din sfera protecției sociale a diferitor categorii de populație a raionului.</p> <p>Servicii create: Centru de reintegrare socială pentru tineri "EPITROP"; Centru pentru persoane cu dizabilități "Dorința".</p> <p>Implementarea unui nou tip de plăți - ajutorul social, care are un caracter strict nominativ și contribuie la reducerea nivelului de sărăcie a familiilor sărace din raion.</p>	<p>Dezvoltarea slabă a serviciilor speciale pentru unele categorii de populație cu anumite necesități.</p> <p>O acoperire insuficientă cu ajutor social și cu unele servicii sociale a familiilor și persoanelor, care au dreptul să le primească.</p> <p>Mărimile mici ale pensiilor și indemnizațiilor de protecție socială, care sunt semnificativ mai mici decât mărimea valorică a minimumului de existență. Aceasta determină căderea beneficiarilor de aceste plăți sociale în stare de sărăcie.</p> <p>Integrarea slabă a persoanelor cu capacități limitate în viața socială a raionului.</p> <p>Respectarea insuficientă a drepturilor și nivelul scăzut de asigurare a protecției copiilor, care se află în situații dificile.</p> <p>Un număr însemnat de asistenți sociali fără studii speciale.</p> <p>Profesiunile, legate de prestarea serviciilor sociale, nu sunt prestigioase, volumul mic a mărimii remunerării muncii lucrătorilor sociali.</p> <p>O finanțare insuficientă a sistemului de asistență socială.</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

<p>Existența bazei normativ-legislativă a protecției sociale, elaborate ținând cont standardele internaționale.</p> <p>Lărgirea listei țărilor, care au încheiat cu Republica Moldova acorduri bilaterale în sfera asigurărilor sociale. Aceste acorduri permit migranților de muncă să se folosească de pensiile lucrate peste hotare la întoarcerea la locul permanent de trai în raion.</p> <p>Selectarea raionului în programul FISM «Dezvoltarea sistemului integrat de servicii sociale»</p> <p>Elaborarea unor noi politici sociale, îndreptate spre consolidarea adresării nominative a acordării asistenței sociale.</p> <p>Colaborarea cu organizațiile umanitare naționale și internaționale în vederea acordării asistenței sociale invalizilor, familiilor cu mulți copii, altor categorii de populației cu necesități din raion.</p>	<p>Tendențele demografice negative, legate de îmbătrânirea populației și creșterea în consecință a numărului de pensionari, pe de o parte, și reducerea numărului populației în vârstă aptă de muncă – pe de altă parte.</p> <p>Majorarea de mai departe a dimensiunilor economiei tenebre, reducerea sectorului formal al ocupării și, ca consecință, reducerea numărului contribuabililor de plăți de asigurare.</p> <p>Creșterea dimensiunii migrației părinților în căutarea unui loc de muncă, și, în consecință, o creștere a numărului de copii fără supraveghere părintească.</p> <p>Instabilitatea dezvoltării economice a țării, nu permite direcționarea resurselor financiare necesare spre asistența socială a populației.</p>
--	---

1.5.2.3. Problemele sectorului social

CAUZE	EFECTE	PROBLEMA PRINCIPALĂ
<ul style="list-style-type: none"> Mărimile mici ale pensiilor și plăților sociale Accesul scăzut al beneficiarilor de pensii și plăți sociale pe piața muncii 	<p>Sărăcia beneficiarilor de pensii și plăți sociale.</p>	<p>Ridicarea nivelului de venituri ale beneficiarilor de pensii și plăți sociale precum și reducerea pe această bază a riscului de sărăcie.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Finanțarea insuficientă a sistemului de asistență socială Numărul semnificativ al asistenților sociali fără studii speciale Profesiunile, legate de prestarea serviciilor sociale, nu sunt prestigioase, volumul mic a mărimii remunerării muncii 	<p>Nivelul scăzut și calitatea inadecvată și al serviciilor sociale prestate populației nevoiașe.</p>	<p>Efectuarea abordării complexe la dezvoltarea sistemului de asistență socială, orientarea ei spre satisfacerea necesităților persoanelor și/sau familii, aflate în situație complicată.</p>

lucrătorilor sociali		
<ul style="list-style-type: none"> • Volumul mare de lucru, contractul permanent cu oamenii, lipsa transportului pentru asistenților sociali 		
<ul style="list-style-type: none"> • Lipsa serviciilor speciale pentru unele categorii de populație cu anumite necesități • Integrarea slabă a persoanelor cu dizabilități în viața socială a raionului 	Excluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.	<ul style="list-style-type: none"> • Asigurarea șanselor egale și a accesului liber la sursele comunității • Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități
<ul style="list-style-type: none"> • Migrația legală și nelegală a părinților în căutarea unui loc de muncă, în rezultatul căreia copiii rămân fără supraveghere • Predominarea formelor instituționale de susținere a copiilor, aflați în situații precare 	Protecția insuficientă a copiilor, aflați în situații precare.	Dezvoltarea și diversificarea formelor instituționale alternative de susținere a copiilor, aflați în situații precare.

1.5.2.4. Recomandări protecția socială

Recomandarea	Puncte slabe și/sau amenințările care trebuie soluționate prin intermediul recomandării	Resurse și puncte forte utilizate pentru generarea recomandărilor în vederea soluționării problemelor
De a elabora la nivel național proiecte de schimbare a legislației cu privire la pensiile asigurărilor sociale de stat și a legislației din sfera protecției sociale a populației, stipulând în ele apropierea treptată a mărimii medii a pensiilor și a diferitelor indemnizații de mărimea valorii minimului de existență, pensionari și respectiv, beneficiari de indemnizații.	Mărimile mici ale pensiilor și indemnizațiilor, determină căderea beneficiarilor lor în stare de sărăcie.	Modificarea legislației privind pensiile de asigurări sociale de stat și a legislației privind protecția socială a populației (nivel național).
<ul style="list-style-type: none"> • Consolidarea activității organelor administrației publice a raionului pentru atragerii fondurilor extrabugetare în vederea finanțării sferei de asistență socială a populației raionului • De a lărgi colaborarea cu 	Finanțarea insuficientă a sferei de asistență socială.	<ul style="list-style-type: none"> • Majorarea volumului de finanțare extrabugetară a asistenței sociale pentru populația raionului • Atragerea surselor financiare ale

organizațiile naționale și internaționale umanitare		organizațiilor naționale și internaționale
<ul style="list-style-type: none"> • De a elabora regulamentul activității lucrătorilor sociali • La nivel național de a elabora un proiect de schimbări în legislația privind remunerarea muncii în sfera bugetară 	Lipsa de prestigiu a profesiunilor legate de prestarea serviciilor sociale, mărimea mică de remunerare a lucrătorilor sociali.	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea regulamentului pentru activitatea lucrătorilor sociali • Majorarea salariului lucrătorilor sociali.
De a prevedea majorarea finanțării din buget a instituțiilor în vederea pregătirii și ridicării calificății asistenților sociali	Un număr semnificativ de asistenți sociali fără studii speciale.	<ul style="list-style-type: none"> • Instruirea asistenților sociali • Perfecționarea profesională continue a asistenților sociali
De a majora acoperirea cu ajutor social și unele servicii sociale printr-o mai mare informare a familiilor și persoanelor îndreptățite să le primească.	O acoperire insuficientă cu ajutor social și cu anumite servicii sociale a familiilor și persoanelor, care au dreptul să le primească.	Ridicarea nivelului de informare a familiilor și persoanelor, care pot corespunde cerințelor pentru primirea ajutorului social și a altor servicii sociale.
De a crea condiții pentru satisfacerea nevoilor speciale ale anumitor categorii de populație pentru reabilitarea medicală și profesională, în instruire, sport și alte servicii sociale.	Lipsa serviciilor speciale pentru unele categorii de populație cu anumite necesități.	Prestarea serviciilor de reabilitare medicală și profesională.
De a asigura instruirea și plasarea lor în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități și independența lor de la alți cetățeni.	Integrarea slabă a persoanelor cu dizabilități în viața socială a raionului.	<ul style="list-style-type: none"> • Crearea și dezvoltarea sistemului de instruire profesională pentru asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități pentru ai asigura cu lucru • Adaptarea infrastructurii de transport și a altor sfere la necesitățile persoanelor cu dizabilități

<ul style="list-style-type: none"> • De a ridica activitatea organelor de tutelă din componența organelor de administrare publică raională și locale. De a efectua monitorizări periodice și evaluarea activității lor • De a dezvolta și diversifica serviciile sociale, alternative formelor instituționale 	<p>Asigurarea insuficientă a protecției drepturilor copiilor, aflați în dificultate, datorita lipsei serviciilor sociale diversificate.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Luarea la evidență de către organele de tutelă a copiilor din raion, a căror părinți sunt plecași peste hotare în căutarea unui loc de muncă. • Dezvoltarea formei serviciilor sociale de tip atât public, cât și familial, și anume: centre de zi, centre de amplasate temporală a copiilor, case de copii de tip familial și altele.
---	---	---

1.5.2.5. Asistența medicală

În ultimii ani, în raionul Călărași s-a conturat o anumită tendință de îmbunătățire a indicatorilor principali a stării de sănătate a populației. Despre aceasta atestă majorarea speranței de viață a populației și reducerea mortalității ei. În a. 2012 mortalitatea a constituit 12,8 persoane, calculată la 1000 locuitori ai raionului, ceea ce este mai mică, decât în a. 2010 (14,9 persoane). Și dacă în a. 2010 mortalitatea populației raionului a depășit (14,9 persoane) nivelul mediu pe raioanele țării care a fost 13,6 persoane în anul 2010, atunci în a. 2012 mortalitatea a fost puțin mai mare (12,8 persoane) decât media pe raioanele țării, care constituie 12,3 persoane în anul 2012.

S-a redus mortalitatea infantilă în raionul Călărași. Dacă în a. 2010 din 1000 copii născuți-vii au murit 14,8 copii cu vârsta până la 1 an, deja în a. 2012 – 6,9 copii sau de 2,1 ori mai puțin. Totuși mortalitatea infantilă în ultimul an de cercetare depășea (6,9 copii) nivelul mediu pe raioanele țării, care în anul 2012 a constituit 10,7 copii. Desigur, pozitiv este faptul, că nici în a. 2010, nici în a. 2012 nu a avut loc nici un caz de mortalitate maternă, direct legat de motive obstreticiene. Iar în a. 2011 acest indicator a constituit 112,5 la 100 mii născuți vii. În mediu pe raioanele țării astfel de cazuri calculate la 100 mii copii născuți vii, au fost fixate 45,6 în a. 2010, 20,3 în a. 2011, și 36,9 – în a. 2012.

Tabelul 5. Mortalitatea populației în raionul Călărași, persoane

INDICATORI	Anii			Informativ: mediu pe raioane țării în a.2012
	2010	2011	2012	
Mortalitatea (la 1000 locuitori)	14,9	12,2	12,8	12,3
Mortalitatea copiilor până la 1 an (la 1000 născuți vii)	14,8	9,0	6,9	10,7
Mortalitatea maternă (la 100 mii născuți vii)	-	112,5	-	36,9

Sursa: Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2011. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/anuar_2011.pdf]; Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2012. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://www.ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/09_demografia.pdf]

Prevalența generală a populației raionului calculată la 10 mii locuitori are o slabă tendință de creștere constituind în a. 2012 8973,3 cazuri, față de 8753,4 cazuri – în a. 2011. Creșterea morbidității în raion a avut loc pe fonul scăderii ei la nivel mediu pe raioanele țării, de la 6428,5 cazuri în a. 2011, până la 6313,2 cazuri în a. 2012 (scădere de 1,8 %).

Totodată în a. 2012 prevalența bolilor endocrine; de nutriție și metabolism; bolile pielii și țesutului celular subcutanat; bolilor urechii și apofizei mastoide; bolii ischemice a inimii; cardiopatiilor reumatismale cronice; bolilor aparatului digestiv; bolilor pielii și țesutului celular subcutanat; leziunilor traumatiche; otrăvirilor și alte consecințe ale cauzelor externe a fost mai mare decât nivelul mediu pe raioanele țării. Ca și în mediu pe raioanele țării, în structura prevalenței generale a populației predomină bolile aparatului circulator (1741,4 cazuri la 10 mii locuitori) și bolile aparatului digestiv (1749,1 cazuri), bolile aparatului respirator (1031,4 cazuri).

Tabelul 6. Prevalența generală a populației (la 10 mii locuitori de vârstă respectivă), persoane

INDICATORI	Anii			Informativ: mediu pe raioane țării în a. 2012
	2010	2011	2012	
Prevalența generală a populației - total	8950,1	8753,4	8973,3	6313,2
<i>din care:</i>				
- bolile endocrine, de nutriție și metabolism	402,9	428,9	459,2	403,2
- bolile pielii și țesutului celular subcutanat	182,9	206,2	264,3	160,1
- bolile urechii și apofizei mastoide	95,0	96,2	104,0	69,5
- boală ischemică a inimii	332,0	330,8	329,8	267,0
- cardiopatii reumatismale cronice	51,7	32,4	33,4	25,7
- bolile aparatului digestiv	1717,8	1669,9	1749,1	862,5
- bolile pielii și țesutului celular subcutanat	232,3	206,2	264,3	160,1
- leziuni traumatiche, otrăviri și alte consecințe ale cauzelor externe	274,6	196,3	220,9	197,3
- bolile aparatului respirator	1014,7	1296,9	1031,4	956,8
- bolile aparatului circulator	1873,6	1707,7	1741,4	1346,9

Sursa: Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2011. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/anuar_2011.pdf]; Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2012. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://www.ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/11.incidenta_si_prevalenta_generala.pdf]

O anumită neliniște provoacă situația cu prevalența unor boli infecțioase „social determinate”. În pofida unei anumite reduceri a morbidității populației de tuberculoză nivelul ei în a. 2012 (143,6 persoane la 100 mii locuitori) cu 21,3 % depășește mărimea media pe raioanele țării (118,4 persoană. la 100 mii locuitori). În același timp un fapt pozitiv este reducerea a morbidității cu tuberculoză la copiii de până la 18 ani: în anii 2010-2012 ea s-a redus de la 11,16 persoane până la 6,0 persoane calculate la 100 mii de locuitori, sau de 1,86 ori.

În ceea ce privește prevalența prin narcomanie, aceasta puțin a crescut, constituind în a. 2012 52,1 persoane la 100 mii locuitori. Aceasta este de 1,3 ori mai mică decât nivelul mediu pe raioanele țării, și destul de mică, decât în unele raioanele vecine - Ungheni (120,3 persoane), Strășeni (60,0 persoane). Totodată, prevalența prin narcomanie în raionul Călărași este mai mare, decât în unele raioanele vecine - Orhei (40,6 persoane), Telenești (21,7 persoane), Nisporeni (6,0 persoane).

În anii 2010-2012 prevalența prin alcoolism calculată la 100 mii locuitori a crescut de la 1450,3 persoane până la 1481,8 persoane. Prevalența prin alcoolism a populației raionului Călărași este cu 5,9 % mai mare decât nivelul mediu pe țară (1399,7 persoane) și semnificativ mai mare, decât în unele raioanele vecine: Ungheni (951,0 persoane), Strășeni (1085,7 persoane), Telenești (1168,5 persoane). Totodată, prevalența prin alcoolism în raionul Călărași este mai mică, decât în unele raioanele vecine - Orhei (2488,6 persoane), Nisporeni (1868,1 persoane). Totuși ponderea femeilor aflate la evidență din numărul total de bolnavi de alcoolism și psihoze alcoolice (15,9 %) este egal cu nivel mediu pe toate raioanele Republicii Moldova.

Situația destul de drastică a avut loc în incidența bolilor venerice. În anii 2010-2012 calculată la 100 mii locuitori incidența prin sifilis s-a redus de la 107,7 persoane până la 100,4 persoane la 100 mii locuitori. Indicatorul anului 2012 este de 1,7 ori mai mare decât nivelul mediu pe țară (57,6 persoane). Incidența prin gonoree s-a redus de la 143,1 persoane până la 120,7 persoane la 100 mii locuitori. Indicatorul anului 2012 este de 4,6 ori mai mare decât nivelul mediu pe țară (26,5 persoane). Incidența prin scabie s-a redus de la 158,3 persoane până la 58,5 persoane la 100 mii locuitori. Indicatorul anului 2012 este de 1,4 ori mai mare decât nivelul mediu pe țară (42,7 persoane).

Tabelul 7. Prevalența și incidența unor boli infecțioase „social determinate” (la 100 mii locuitori)

INDICATORI	Anii			Informativ: mediu pe raioane țării în a. 2012
	2010	2011	2012	
Prevalența prin tuberculoză, persoane	162,13	151,0	143,6	118,4
<i>inclusiv:</i> - copii până la 18 ani, persoane	11,16	5,8	6,0	15,6
Mortalitatea prin tuberculoză toate forme, persoane	37,8	25,4	19,1	12,1
Prevalența prin narcomanie, persoane	51,9	52,0	52,1	65,9
Incidența prin sifilis, persoane	107,7	45,7	100,4	57,6
Incidența prin gonoree, persoane	143,1	143,4	120,7	26,5
Incidența prin scabie, persoane	158,3	23,9	58,5	42,7
Prevalența prin alcoolism, persoane	1450,3	1507,5	1481,8	1399,7

<i>inclusiv</i> : - prin psihoze alcoolice, persoane	34,2	46,9	24,1	19,4
Ponderea femeilor aflate la evidența din numărul total bolnavi de alcoolism și psihoze alcoolice, %	15,4	16,1	15,9	15,9

Sursa: Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2011. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/anuar_2011.pdf]; Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2012. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://www.ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/11.incidenta_si_prevalenta_generala.pdf]

Menținerea sănătății populației raionului Călărași este asigurată de o rețea de instituții medico-sanitare, care acordă diverse servicii medicale. Această rețea este formată din: un spital raional, o stație AMU, un CMF, și 4 CS autonome și 8 întreprinderi individuale stomatologice. (anul 2012).

Tabelul 8. Rețeaua instituțiilor medico-sanitare

	Total	Instituții medicale de stat		Instituții medicale private
	instituții de stat	Spitale raionale	Instituții AMP, CMF, CS	Întreprinderi individuale de ambulator
2010	5	1	4	7
2011	6	1	5	8
2012	6	1	5	8

Sursa: Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2011. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/anuar_2011.pdf]; Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2012. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://www.ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/02.resursele_ocrotirii_sanatatii.pdf]

Activitatea de staționar. Din punct de vedere teritorial în raion activează un spital de nivel raional IMSP Spitalul raional Călărași. În anul 2012, numărul total de paturi în spital a fost 200. Număr mediu zile-pat exploatat în an 334. Ponderea de utilizare a patului pe an 104,5 %. Durata medie de spitalizare 8. Rotația unui pat 42. Letalitatea de staționar 1,4.

Existența unui număr atât de însemnat de paturi de spital a determinat nivelul înalt de asigurare a populației raionului cu paturi de spital. Gradul de asigurare a populației raionului cu paturi este 25,4 paturi de spital la 10 mii locuitori. Acesta nu este cel mai înalt nivel de asigurare cu paturi de spital printre raioanele țării și nu depășește indicele mediu pe raioanele țării (la 10 mii locuitori revin 31,6 paturi de spital). Totodată, asigurare cu paturi de spital în raionul Călărași este mai mică, decât în unele raioanele vecine - Orhei (la 10 mii locuitori revin 34,2 paturi de spital), Ungheni (la 10 mii locuitori revin 31,6 paturi de spital), Nisporeni (la 10 mii locuitori revin 30,0 paturi de spital), dar este mai mică, decât în raionului vecin – Telenești (la 10 mii locuitori revin 25,0 paturi de spital).

Nivelul ridicat de asigurare a populației raionului cu paturi de spital a creat premise favorabile pentru spitalizarea persoanelor bolnave. Nivelul de spitalizare a bolnavilor la 100 locuitori a constituit 10,7 persoane, în timp ce în mediu pe raioanele țării – 11,4 persoane, iar în raioanele vecine: Orhei – 12,1 persoane, Telenești – 10,1 persoane, Ungheni – 12,0 persoane, Nisporeni – 11,2 persoane Totodată nivelul de utilizare a paturilor de spital în raion este puțin mai redus față de nivelul mediu al indicelui pe raioanele țării (11,4 persoane). În anii 2010-2012 numărul mediu de zile-paturi utilizat într-un an a crescut de la 315 în a. 2010 până la 335 în a. 2012.

Tabelul 9. Activitatea de staționar

INDICATORI	Anii			Informativ: mediu pe raioane țării în a.2012
	2010	2011	2012	
Numărul paturi la 10 mii locuitori, un.	25,4	25,4	25,4	31,6
Nivelul de spitalizare a bolnavilor la 100 locuitori, persoane	10,5	10,5	10,7	11,4
Număr mediu zile-pat utilizat în an	315	332	335	280
Cheltuielile anuale în IMSP spitale – total, mii lei	22443,3	24994,6	26001,3	867692,1

Sursa: Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2011. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/anuar_2011.pdf]; Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2012. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://www.ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/04_activitatea_de_stationar.pdf]

Cheltuielile pentru activitatea spitalelor a crescut de la 22443,3 mii lei în a. 2010 până la 26001,3 mii lei – în a. 2012, sau de 1,2 ori. În structura cheltuielilor pentru activitatea spitalelor predomină cheltuielile privind retribuirea muncii (în a.2012 – 11645,0 mii lei) și contribuțiile privind asigurarea socială și medicală obligatorii (în a.2012 – 2976,8 mii lei) ce constă 56,2 % din cheltuieli total. A doua poziție în structură ocupă cheltuielile pentru medicamente și materialele pentru pansament (3158,1 mii lei sau 12,1 %), a treia – cheltuielile pentru energia electrică, gaz, energia termică, apă și canalizare (12,1 %). În același timp ponderea cheltuielilor pentru serviciile comunale din an în an crește.

În calitate de realizări importante în anul 2012 trebuie de remarcat următoarele puncte:

- Modernizarea bazei tehnico-materiale a spitalului prin dotarea cu utilaj, dispozitive medicale moderne și mobilier;
- Mărirea satisfacției pacientului prin servicii medicale calitative, sigure, performante, cost eficiente și condiții hoteliere moderne – standard european;
- Tratamente adecvate, conform standardelor medicale, Protocoalelor Naționale, protocoale instituționale;
- Satisfacția angajaților din instituție prin: condiții moderne de activitate, sporirea calității diagnosticului, tratamentului.

Asistența medicală primară (AMP). AMP este cea mai eficientă, din punctul de vedere a costurilor, formă de îngrijire medicală, care a avut cea mai mare influență asupra indicatorilor de sănătate. Pe parcursul a. 2012 în instituțiile de asistență medicală de ambulator au fost efectuate 400893 vizite, ceea ce este cu 4,4 % mai puțin decât în a. 2011. În rezultat numărul mediu de vizite într-un an la un locuitor, care locuiește în sectorul deservit a constituit 5,1 unități (față de 5,3 un. în a. 2011). În a. 2012 acest indicator a fost mai mic, decât nivelul mediu pe raioanele țării (4,9 unități).

Deosebit de semnificativă a fost reducerea numărului de vizite la medicul de familie. În a. 2012 numărul de vizite la medicul de familie a constituit 243830, ceea ce cu 5,4 % este mai puțin, decât în a. 2011. În rezultat numărul de vizite la medicul de familie într-un an la un locuitor, care locuiește în raionul deservit a constituit 3,1 un. (față de 3,3 un. în a. 2011). Conform acestui indicator raionul Călărași depășește nivelul mediu pe raioanele țării (2,7 un. în a. 2012). În total, ponderea vizitelor cu scop profilactic în a. 2012 a constituit 38,8 % (în a.2011 – 35,4 %), inclusiv a adulților 31,4 % (în a.2011 – 28,7 %) și a copiilor până la 18 ani

– 57,7 % (în a. 2011 – 52,4 %). Ponderea vizitelor la domiciliu cu scop profilactic – 30,3 % (în a. 2011 – 30,7 %).

Tabelul 10. Asistența medicală primară

INDICATORI	Anii			Informativ: mediu pe raioane țării în a. 2012
	2010	2011	2012	
Vizite în instituțiile de asistență medicală de ambulator – total, unități	431374	418370	400893	12859776
Număr mediu vizite în an la 1 locuitor, care locuiește în raionul deservit, unități	5,5	5,3	5,1	4,9
Număr mediu vizite la medic de familie în an la 1 locuitor, care locuiește în raionul deservit, unități	3,4	3,3	3,1	2,7
Cheltuielile anuale în CMF, mii lei	18634,6	17657,2	19046,6	836407,7
Cheltuielile anuale în CMF la 1 locuitor, lei	236,03	224,08	242,02	234,98
Cheltuielile anuale în CSP, mii lei	2598,5	2680,8	2841,4	97835,3
Cheltuielile anuale în CSP la 1 locuitor, lei	32,91	34,02	36,10	27,48

Sursa: Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2011. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/anuar_2011.pdf]; Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2012. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://www.ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/06_asistenta_medicala_primara_si_de_urgenta.pdf]

Cheltuielile anuale pentru funcționarea CMF au crescut de la 18634,6 mii lei în a. 2010 până la 19046,6 mii lei în a. 2012, sau cu 2,2 %. Aceasta a determinat creșterea cheltuielilor Serviciului medicilor de familie (calculate la un locuitor al raionului) de la 236,03 lei în a. 2010 până la 242,02 lei – în a. 2012. Această mărime a depășit nivelul mediu pe raioanele țării (234,98 lei). Cheltuielile anuale pentru funcționarea CSP au crescut de la 2598,5 mii lei în a. 2010 până la 2841,4 mii lei în a. 2012, sau cu 9,3 %. Calculată la un locuitor această mărime a depășit nivelul mediu pe raioanele țării, care constituie 27,48 lei în a. 2012.

Asistența medicală de urgență (AMU). Populației raionului Călărași i se acordă asistența medicală de urgență în regim non-stop de către 3 echipe dislocate în: 2 echipe în or. Călărași și o echipă în satul Oniscani. În total, în raionul există: 1 stație de AMU în or. Călărași și 1 punct de AMU în satul Oniscani. Numărul apeluri prin telefon în dispeceratul central «903» al stației de AMU în a. 2012 a constituit 15452 apeluri, din care solicitări efectuate – 15222, inutile – 230. În total numărul solicitări a constituit 193,4 solicitări la 1000 locuitori. Numărul solicitări la 1000 locuitori urbani a constituit 252,2. Numărul solicitări la 1000 locuitori rurali a constituit 178,1. Ponderea solicitărilor efectuate de medici – 38,9 %.

Gradul de asigurare a populației raionului Călărași cu medici de urgență în anul 2012 a constituit 0,5 medici de urgență la 10 mii locuitori. În a. 2012 asistență medicală de urgență a fost acordată 15472 persoane (18002 pers în a. 2011), de către echipa generală (de medici) – 5951 persoane (7175 persoane), de echipa de felceri – 9319 persoane (10395 persoane). Numărul de solicitări deservite de echipe de profil în a. 2012: echipa de profil general – 5921 (în an. 2011 - 7150); echipa de felceri - 9301 (în a. 2011 - 10379). Numărul decedați până la sosirea echipelor de asistență medicală de urgență în a. 2012 a constituit 46 persoane (în a.2011 – 33 persoane). Numărul decedați în prezența echipelor de asistență medicală de

urgență în a. 2012 a constituit 1 persoane (în a.2011 – nici o persoane). Numărul bolnavi de ambulatoriu deserviți (adresați de sinestătător) în a. 2012 – 202 (în a.2011 - 432). Numărul mediu de solicitări la o echipă de AMU într-o tură în a.2012 – 13,9 (în a.2011 – 16,0). Timpul mediu folosit la deservirea unei solicitări – 40,1 minute în a. 2012 (39,0 minute).

Cadrele medicale. Numărul total de medici în raion a crescut de la 114 persoane în a.2010 până la 117 persoane în a. 2012. Calculat la 10 mii locuitori gradul de asigurare a populației cu medici a constituit 14,9 persoane (în a. 2010 – 14,5 persoane). Conform acestui indicator raionul Călărași rămâne în urmă, nu numai de la nivelul mediu pe raionale țării (16,4 persoane), dar și de la unele raioane vecine – Orhei (17,3 persoane), Strășeni (16,7 persoane), și în același timp depășește raionul Nisporeni (12,7 persoane).

Tabelul 11. Cadrele medicale

INDICATORI	Anii			Informativ: mediu pe raioane țării în a. 2012
	2010	2011	2012	
Numărul total de medici, persoane	114	109	117	4272
inclusiv - numărul medicilor de familie, persoane	41	37	44	1175
Gradul de asigurare a populației cu medici - total, persoane la 10 mii locuitori	14,5	13,8	14,9	16,4
Gradul de asigurare a populației cu medici de familie, persoane la 10 mii locuitori	5,2	4,7	5,6	4,5
Numărul total de asistentelor medicale, persoane	253	247	257	9701
Gradul de asigurare a populației cu asistente medicale, persoane la 10 mii locuitori	32,1	31,3	32,7	37,2
Ponderea medici, care au categorii de calificare superioară, %	51,8	56,9	62,4	51,2
Ponderea personalului medical mediu cu categorii de calificare superioară, %	56,7	62,1	57,5	60,6

Sursa: Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2011. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/anuar_2011.pdf]; Anuarul statistic al sistemului de sănătate din Moldova – anul 2012. Ministerul Sănătății al Republicii Moldova [Accesat 17.08.2013. Disponibil: http://www.ms.gov.md/sites/default/files/rapoarte/02._resursele_ocrotirii_sanatatii.pdf]

Numărul medicilor de familie s-a majorat de la 41 persoane, în a. 2010 până la 44 persoane în a. 2012. Calculat la 10 mii locuitori gradul de asigurare a populației cu medici de familie a constituit 5,6 persoane (în a. 2010 – 5,2 persoane). Gradul de asigurare a populației cu medici de familie depășește nivelul mediu pe raioane care constituie 4,5 persoane în anul 2012.

Numărul asistentelor medicale s-a majorat de la 253 persoane, în a. 2010 până la 257 persoane în a. 2012. Calculat la 10 mii locuitori gradul de asigurare a populației cu asistente medicale a constituit 32,7 persoane (în a. 2010 – 32,1 persoane). În această sferă raionul Călărași rămâne în urmă atât de la nivelul mediu pe raioane (37,2 persoane), cât și de la raioanele vecine: Ungheni (39,1 persoane), Orhei (34,9 persoane), Nisporeni (34,5 persoane), Telenești (33,6 persoane), în același timp depășește raionul Strășeni (28,6 pers). În raionul Călărași are loc un raport nefavorabil între numărul medicilor și numărul asistentelor medicale: la 1 medic revin 2,2 asistente medicale, în timp ce în mediu pe raioanele țării – 2,3. Ca negativ este necesar de a evalua faptul ponderii reduse a personalului medical mediu cu categoria superioară de calificare. În a. 2012 această

categorie o aveau numai 57,5 % – personal medical mediu, în timp ce în mediu pe raioanele țării 60,6 %. Totodată, ponderea medicilor cu categoria superioară de calificare a constituit 62,4 % în timp ce în mediu pe raioanele țării - 51,2 %.

1.5.2.6. *Principalele probleme ale sectorului medical*

CAUZE	EFECTE	PROBLEMA PRINCIPALĂ
<ul style="list-style-type: none"> • Un grad mai scăzut, decât în mediu pe raioanele țării, de asigurare a populației cu medici și asistente medicale. • O repartizare inegală a personalului medical în profil „oraș-sat” • Un raport nefavorabil între numărul medicilor și numărul asistentelor medicale • O pondere mai scăzută, decât pe raioanele țării, a personalului medical mediu de calificare înaltă 	<p>O asigurare scăzută a populației, mai ales satești, cu cadre medicale.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ridicarea asigurării cu cadre medicale • Ridicarea acoperirii populației satești cu servicii medicale de calitate
<p>Nivelul scăzut de cultură sanitaro-medicală a populației, mai ales satești.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • O atitudine inadecvată a oamenilor față de propria sănătate. • O adresare târzie a bolnavilor după asistență medicală 	<p>Ridicarea nivelului de cultură sanitaro-medicală a populației, în special, a familiilor.</p>
<p>Nivelul scăzut al remunerării munci, mai ales al asistentelor medicale.</p>	<p>Nivelul scăzut și calitatea inadecvată a serviciilor medicale prestate populației.</p>	<p>Ridicarea salariului personalului medical.</p>

1.5.2.7. *Analiza SWOT domeniul medical*

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Asigurarea accesului populației la serviciile medicale prin implementarea sistemului de asigurări medicale obligatorii.</p> <p>Creșterea numărului de medici și asistente medicale de calificare înaltă.</p> <p>O situație mai bună, decât în mediu pe raioanele țării, legată de activitatea serviciului medicilor de familie.</p> <p>O situație mai bună cu ponderea medicilor cu categoria superioară de calificare decât în mediu pe raioanele țării.</p> <p>Mărirea satisfacției pacientului prin servicii medicale calitative, sigure, performante, cost eficiente și condiții hoteliere moderne – standard european.</p> <p>Tratament adecvat, conform standardelor medicale, Protocoalelor Naționale, protocoale instituționale.</p> <p>Satisfacția angajaților din instituție prin: condiții moderne de activitate, sporirea calității diagnosticului, tratamentului.</p>	<p>Un mai rău, decât în mediu pe raioanele țării, gradul de asigurare a populației cu medici și cu asistente medicale. O repartizare inegală a personalului medical în profil “oraș-sat”.</p> <p>Lipsa resurselor umane și cadre medicale în etate mai mult de 30%.</p> <p>Un raport nefavorabil între numărul medicilor și numărul asistentelor medicale.</p> <p>Baza tehnico-materială perimată a instituțiilor medicale. Nu toate OFM și OS sunt aprovizionate cu gaze naturale și apă curgătoare. Inventar medical și mobilier învechit. Lipsa transportului medical în fiecare localitate.</p> <p>Un nivel redus de cultură medico-sanitară a populației, mai ales sătești.</p> <p>Un nivel scăzut de remunerare a muncii, în special a asistentelor medicale.</p> <p>O situație mai scăzută, decât în mediu pe raioanele țării, ponderea personalului mediu medical de calificare înaltă.</p> <p>O prevalență generală mai scăzută, decât în mediu pe raioanele țării, a populației și incidența unor bolilor infecțioase “social determinate”.</p> <p>Pentru asistența medicală de urgență – starea deplorabilă a drumurilor, iluminarea nesatisfăcătoare a străzilor, lipsa iluminării pe scări în casele cu etaje.</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

<p>Atenția crescândă a organelor administrației publice centrale și locale ale raionului față de problemele sănătății populației.</p> <p>Efectuarea politicii de descentralizare a administrației publice, transferarea la nivel local (raional) rezolvarea problemelor de sănătate a populației și a resurselor financiare și materiale corespunzătoare.</p> <p>Majorarea acoperirii cu asigurare medicală obligatorie a populației raionului.</p> <p>Utilizarea proiectelor investiționale pentru modernizarea infrastructurii medicale a raionului.</p>	<p>Păstrarea decalajului semnificativ între calitatea serviciilor medicale prestate populației urbane și rurale.</p> <p>Nedezvoltarea infrastructurii de transport, care condiționează o accesibilitate redusă a populației rurale la instituțiile medicale.</p> <p>Raza mare de deservire medicală a populației rurale.</p> <p>Îmbătrânirea lucrătorilor medicali, lipsa specialiștilor tineri, în special în localitățile rurale.</p> <p>Motivarea insuficientă a lucrătorilor medicali în vederea ridicării calificării sale.</p> <p>Sistemul ineficient de remunerare și stimulare a muncii împreună cu condițiile nesatisfăcătoare de muncă, determină plecarea personalului medical din sistemul de ocrotire a sănătății.</p> <p>Migrație lucrătorilor medicali calificați peste hotare.</p> <p>Instabilitatea economică și limitările legate de ea a finanțării sistemului ocrotirii sănătății din mijloacele bugetului de stat.</p>
--	---

1.5.2.8.Recomandări domeniului medical

Recomandarea	Puncte slabe și/sau amenințările care trebuie soluționate prin intermediul recomandării	Resurse și puncte forte utilizate pentru generarea recomandărilor în vederea soluționării problemelor
<ul style="list-style-type: none"> Asigurarea acoperirii cu cadre medicale a instituțiilor medicale, în special în localitățile rurale Asigurarea creșterii ponderii medicilor și a personalului mediu medical de categorie înaltă, mai ales în localitățile rurale. 	<ul style="list-style-type: none"> Un grad de asigurare, decât pe raioanele țării, a populației cu medici și cu asistente medicale. O repartizare inegală a personalului medical în profil "oraș-sat" Un raport nefavorabil între numărul medicilor 	<ul style="list-style-type: none"> Atingerea nivelului mediu pe raioane de asigurare a populației cu cadre medicale, inclusiv de calificare înaltă Îmbunătățirea repartizării teritoriale a personalului medical în

	<p>și numărul asistentelor medicale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Un raport mai scăzut, decât pe raioanele țării, a ponderii personalului medical de calificare înaltă. 	profil „oraș-sat”
<ul style="list-style-type: none"> • De a scoate treptat din sectorul spitalicesc a prestării serviciilor non-medicale • Efectuarea reprofilării paturilor de profil în paturi pentru îngrijire de lungă durată a bolnavilor cu boli cronice 	Utilizarea ineficientă a infrastructurii spitalicești.	<ul style="list-style-type: none"> • Externalizarea serviciilor spitalicești non-medicale • Reprofilarea fondului spitalicesc de paturi
Crearea în instituțiile medicale a condițiilor de lucru decente pentru personalul medical și a condițiilor normale pentru tratarea oamenilor bolnavi.	Baza tehnico-materială perimată a instituțiilor medicale. Asigurarea lor joasă cu apeduct, încălzire cu ajutorul gazelor naturale.	Consolidarea bazei tehnico-materiale ale sănătății.
Elaborarea la nivel național a proiectului de schimbare a legislației cu privire la remunerarea muncii în sectorul bugetar.	Nivelul redus de remunerare a muncii, mai ales a asistentelor medicale.	Majorarea remunerării muncii lucrătorilor medicali.

1.5.3. SISTEMUL EDUCAȚIONAL

Infrastructura școlară a raionului Călărași include 62 instituții de învățământ: 32 instituții preșcolare, 15 gimnazii, 12 licee, 2 școli primare, 1 școală primară grădiniță, o școală profesională și un colegiul pedagogic.

În anul de studiu 2012 – 2013 au activat 940 cadre didactice, dintre care 723 în instituțiile preuniversitare și 217 în instituțiile preșcolare. În învățământul primar au activat 69 cadre didactice, în învățământul gimnazial – 263, în învățământul liceal – 391 cadre didactice. Cu studii superioare – 588, cu studii medii de specialitate – 283, cu studii incomplete – 25, nespecialiști – 23, studenți – 11, fără studii – 10.

1.5.3.1. Învățământul preșcolar din raion

Oferta educațională din învățământul preșcolar este asigurată doar de sectorul public. În localitățile raionului Călărași activează 32 de instituții preșcolare cu o populație școlară de 2333 copii în anul 2012. După statutul de funcționare sunt 12 grădinițe, 19 creșe grădinițe și o școală primară grădiniță. La 100 locuri în instituțiile preșcolare se atribuie 50 copii, ceea ce denotă faptul că instituțiile preșcolare au potențial nevalorificat. În 31 instituții limba de instruire este limba de stat, într-o instituție preșcolară educația este asigurată în limbile română și rusă. În anul 2012 numărul cadrelor didactice antrenate în procesul de educație preșcolară era de 230 (cu 12% mai mare decât în perioada 2009-2011), ponderea cadrelor cu studii superioare reprezintă 34%. Cadrele didactice participă regulat la stagii de formare profesională în problematica reformei referitor la abilitatea curriculară.

În raionul Călărași este implementat programul Pas cu Pas, care are misiunea de a contribui la reforma învățământului prin crearea unui model practic și funcțional în cadrul educației formative, model bazat pe tehnologii educaționale avansate care promovează centrarea pe copil, practici de predare reflexivă, educația comunitară. O componentă de bază a acestui program este educația copiilor de la zero la 3 ani și educația centrată a copiilor cu vârsta cuprinsă între 3 și 7 ani.

1.5.3.2. Învățământul preuniversitar în raion

De la 01.01.2012 toate școlile, gimnaziile și liceele au primit statut de persoană juridică conform reformei învățământului și noii formule de finanțare a instituțiilor de învățământ. După statutul de funcționare sunt 28 școli cu predare în limba română și 2 școli mixte cu predare în limba română și rusă. Toate sunt instituții publice. Din 9 localități care nu au școli, copiii sunt transportați cu autobuse speciale. În total pe raion sunt transportați 1100 elevi. În tabelul de mai jos este prezentată informația de sinteză cu privire la numărul de instituții și a elevilor din raionul Călărași.

Tabelul 12. Dinamica numărului de instituții și a numărului de elevi

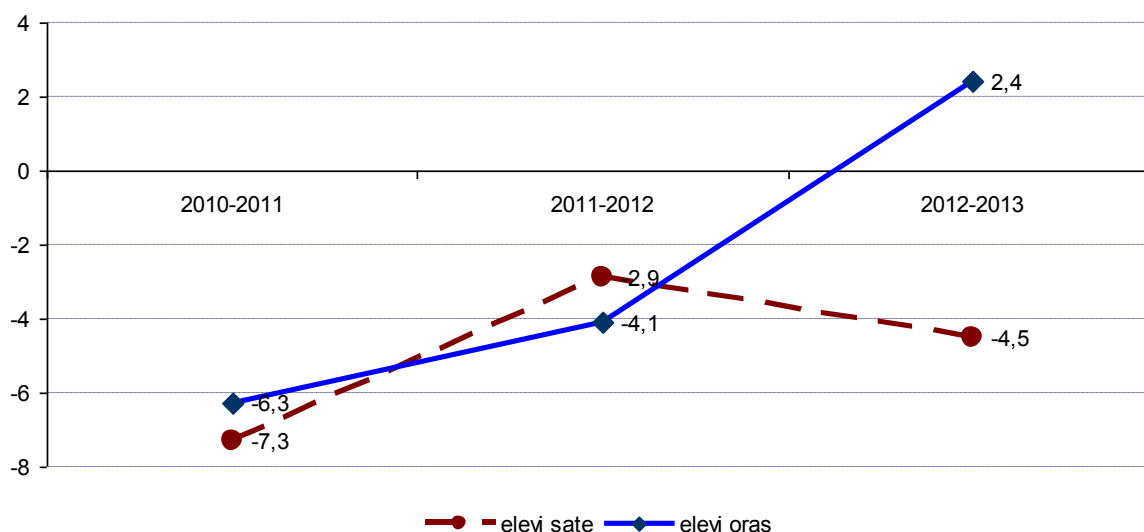
	2009	2010	2011	2012
Numărul total de instituții	41	39	34	31
școli	9	3	3	5
gimnazii	20	22	18	15
licee	11	12	12	11

școli-internat pentru copii cu deficiențe în dezvoltarea intelectuală sau fizică	1	2	1	-
Numărul total de elevi	8603	8176	7817	7471
școli	1529	560	588	720
gimnazii	2557	2883	2660	2380
licee	4445	4544	4497	4371
școli-internat pentru copii cu deficiențe în dezvoltarea intelectuală sau fizică	72	189	72	-

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Făcând analiza cadrelor didactice după vârstă deducem următoarele: vârsta medie – 44 ani, cadre didactice cu vârsta până la 30 ani – 261, până la 40 ani – 240 cadre didactice, până la 50 ani – 301, de vârstă pensionară – 138. Diversificarea după gen: 175 bărbați, 765 femei.

În ceea ce privește distribuția școlilor pe medii de rezidență, raportul este în favoarea mediului rural cu 83% (5 școli în oraș și 25 de școli în sate). Numărul elevilor din sate este de circa 5,5 ori mai mare. Analiza în dinamică a numărului de elevi indică un trend descrescător atât pentru școlile din sate cât și pentru cele din oraș, excepție face anul școlar 2012-2013, când numărul de elevi din școlile din orașul Călărași a crescut cu 2,4% în comparație cu perioada precedentă.

Figura 13. Dinamica ritmului de creștere a numărului de elevi, %

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

În rândul elevilor, care nu dispun de mijloace necesare pentru a urma cursurile unui liceu la oraș (îndeosebi în cazurile în care acestea se află la o distanță mare față de localitatea de domiciliu), este caracteristic fenomenul de abandon școlar. Alături de scăderea demografică, aceasta este o altă cauză a diminuării populației școlare. Abandonul școlar în perioadele analizate sunt indicate în tabelul de mai jos. Abandonul școlar apare, în general, în rândul categoriilor sociale defavorizate: romi, familii destrămate.

Cauzele acestei discrepanțe, precum și a abandonului școlar sunt:

- Implicarea copiilor de la sate în munca fizică de acasă;
- Numărul mare de copii rămași fără supravegherea părinților. În raion sunt 1625 elevi ai căror un părinte este plecat peste hotare și 827 copii ai căror ambii părinți sînt plecați peste hotare.

Tabelul 14. Dinamica numărului de familii incomplete

Anul de studii	un părinte plecat	Ambii părinți plecați
2010-2011	1839	682
2011-2012	1377	532
2012-2013	1625	827

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

- Atitudinea neglijentă și indiferentă a părinților referitor la educarea școlară a copiilor;
- Atitudinea nesatisfăcătoare și nemulțumirea familiilor referitor la optimizarea școlilor și reformei învățământului.

Tabelul 15. Nivelul de frecvență a elevilor în școlile raionului Călărași

Anul școlar	Elevi neșcolarizați la începutul anului școlar	Elevi neșcolarizați la sfârșitul anului școlar	Elevi cu abandon școlar la sfârșitul anului școlar
2009-2010	47	1	2
2010-2011	17	5	11
2011-2012	28	1	5
2012- 2013	27	5	9

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

1.5.3.3. Învățământul secundar profesional în raion

Învățământul secundar profesional este reprezentat de **Școala Profesională Călărași**. Pe parcursul anilor 2009-2012 au fost înmatriculați 560 elevi, din care au absolvit 498 de elevi.

Tabelul 16. Dinamica numărului de elevi la Școala Profesională Călărași

Anul de studii	Promovați	Înmatriculați	Absolvenți
2009 - 2010	117	148	194
2010 - 2011	48	234	196
2011 - 2012	59	178	108
TOTAL	221	560	498

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Datele de sinteză despre personalul didactic al școlii profesionale sunt indicate în tabelul de mai jos. Vârsta medie a cadrelor didactice este de 45 ani.

Colegiul Pedagogic „Alexandru cel Bun” se preconizează să fie reorganizat într-un liceu teoretic. Datele despre numărul de elevi și personalul didactic sunt sistematizate în tabelul de mai jos.

Tabelul 17. Sinteza informației despre elevi și personalul didactic

	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Nr. total de elevi, din ei:	574	580	543
înmatriculați	263	160	96
absolvenți, din ei:	106	104	192
Pedagogia învățământului primar	65	68	71
Educație fizică și sport	25	24	39

Instruire muzicală	16	12	16
Pedagogie preșcolară	-	-	39
Asistență socială	-	-	27
Personalul didactic, din ei:	63	63	63
studii superioare	59	59	59
grad didactic superior	3	3	3
grad didactic întâi	13	13	13
grad didactic doi	36	36	36
femei	44	44	44
pensionari	7	7	7

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

1.5.3.4. Baza tehnicol materială

Baza tehnico-materială. Din cele 30 de școli din raion, 25 sunt în stare bună, și 5 necesită să fie reparate. Totuși, în perioada analizată în toate clădirile au fost efectuate lucrări de reparații din surse financiare locale, raionale, proiecte și cu ajutorul părinților. Într-o singură instituție se simte necesitatea creării de locuri pentru elevi, deoarece procesul educațional se desfășoară în 2 schimburi.

În ultimii ani s-au reutilizat sistemele de încălzire la cazangeriile de alimentare cu gaz natural în 4 instituții. În 11 clădiri s-au schimbat ferestrele și ușile termopan, iar 52 de instituții de învățământ preuniversitar dispun de sistem de încălzite autonome. Totuși, există și probleme de asigurare cu baza materială, de exemplu, 8 școli nu dispun de săli de sport, iar 12 școli nu au ateliere didactice.

Toate școlile și grădinițele sunt asigurate cu minimumul necesar de mobilier școlar conform cerințelor sanitaro-igienice, deși mobilierul este învechit. O problemă stringentă este lipsa mobilierului: **bănci, pătucuri, mese, scăunele, dulapuri.**

Doar 45 de școli sunt dotate cu calculatoare, imprimante și copiatoare, iar în 11 instituții cabinetele de fizică, chimie biologie nu sunt dotate cu instrumentele și reactivele necesare.

Asigurarea didactico-metodică a bibliotecilor școlare. Toate unitățile școlare din raion sunt dotate cu biblioteci cu fond de cărți artistice și manuale. Școlile sunt asigurate cu manuale prin Fondul Extrabugetar de manuale, conform schemei de arendă. Se simte insuficiența literaturii artistice pentru copii.

1.5.3.5. Probleme

Principalele probleme cu care se confruntă sistemul educațional din raionul Călărași sunt:

- Descreșterea numărul de elevi de la an la an.
- Fluctuația mare a copiilor. Pe parcursul anului au plecat 236 copii (față de 243, 252, 304, 271 și 324 în anii precedenți consecutiv) și au venit 169 în raport cu 180, 172, 160, 174 și 170 în anteriorii ani.
- În raion sînt 1625 elevi cu un părinte plecat peste hotare și 827 copii cu ambii părinți plecați peste hotare.
- Asigurarea insuficientă cu cadre didactice de profil. Lipsa cadrelor didactice specialiști de chimie, fizică, geografie în gimnaziile îndepărtate de centrul raional.
- Drumuri insuficient de bune pentru transportarea elevilor la școală pe timpul de iarnă.
- Lipsa garajelor pentru autobusele școlare.
- Lipsa posibilităților de organizare a orelor de meditație pentru elevii care așteaptă graficul de circulare a autobusului școlar.
- Calitatea proastă a autobuselor școlare, întreținerea lor costisitoare.
- Sisteme de încălzire defectuoase în instituții (de ex. gimn. Hoginești, gimn. Rădeni, liceul din s. Țibirica, s. Pitușca).
- Lipsa mobilierului școlar nou în gimnaziul Răciula, liceul „V. Alecsandri” (cel vechi este foarte perimat).

1.5.3.6. Analiza SWOT sistemul educațional

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Implementarea reformelor în domeniul de învățământ</p> <p>Înnoirea și completarea efectivului tehnicii informaționale.</p> <p>Asigurarea, în ansamblu, fiabilă cu transport a elevilor la instituțiile de învățământ din alte localități.</p> <p>Dotarea și modernizarea bazei tehnico-materiale.</p> <p>Nu există discrepanță între nivelul de calificare didactică a femeilor, pe de o parte, și a bărbaților, pe de altă parte.</p>	<p>Lipsa creșelor în mediul rural</p> <p>Gradul redus de acoperire cu instituții școlare în mediul rural</p> <p>Lipsa unei conexiuni sănătoase „familie-școală”</p> <p>Discrepanța între frecvența elevilor în mediul urban și cel rural</p> <p>Accentuarea fenomenului de abandon școlar</p> <p>Doar o parte din localități dispun de instituții educaționale</p> <p>Slaba corelare a ofertei de muncă cu specializările din instituțiile de învățământ</p>

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Reorganizarea și optimizarea instituțiilor de învățământ prin modificarea statutului acestora sau prin lichidare	Micșorarea anuală a numărului de elevi, cu implicații asupra normării personalului didactic calificat în unitățile școlare cu efective mici
Existența unui cadru legislativ stabil în domeniul învățământului	Gradul redus de cunoaștere sau neînțelegere corectă a legislației și a altor acte normative
Existența unor programe europene de parteneriat educațional, la care Republica Moldova este asociată	Volumul finanțării bugetare efective rămâne esențial mai mic decât cel necesar
Implicarea ONG-urilor la realizarea acțiunilor educaționale nonformale de calitate	Rezistența populației vis-a-vis de reforma structurală în domeniul educației
Susținerea din partea autorităților locale a programului de dotare cu tehnică de informatizare și de comunicare a unităților școlare	Degradarea unor spații școlare și uzură morală a materialului didactic existent

1.5.3.7. Recomandări sistemul educațional

Ca urmare a efectuării analizei structurii, funcționării și rezultatelor sistemului educațional, se propun următoarele recomandări de ameliorare a problemelor și de sporire a performanțelor acestuia:

- Crearea condițiilor optime pentru atragerea cadrelor didactice tinere.
- Completarea anuală a fondurilor bibliotecilor școlare.
- Asigurarea cu mic dejun a tuturor elevilor
- Aplicarea la proiecte de parteneriat în cadrul programelor europene ce vizează schimbul de experiență al cadrelor didactice și organizarea de excursii/stagii de informare pentru elevi;
- Optimizarea structurii corpului didactic și a populației școlare din sistemul educațional al raionului prin: distribuirea cadrelor didactice disponibile conform necesităților instituțiilor din fiecare localitate; redistribuirea elevilor pentru a exclude „clasele simultane”; stabilirea grupelor de creșă în toate grădinițele.
- Luarea măsurilor adecvate în scopul asigurării implicării mai active a populației și a cadrelor didactice în înțelegerea și promovarea reformei structurale în domeniul educației;
- Intensificarea activităților de comunicare ale actorilor din sfera educației raionului în scopul sporirii motivării părinților la implicarea lor mai activă în procesul de educație a copiilor;
- Efectuarea de reparații capitale, conectare la sursele de gaz natural.
- Dotarea școlilor din sate cu echipamente și soft-uri educaționale.
- Diversificarea specialităților în cadrul școlii profesionale prin argumentarea clară a necesității de muncitori calificați în instituțiile raionului.

1.6. DEZVOLTARE ECONOMICĂ

1.6.1 MEDIUL DE AFACERI

1.6.1.1. Evaluarea mediului de afaceri

Numărul de întreprinderi

Numărul și structura întreprinderilor. În a. 2012 în raion potrivit datelor BNS activau 374 întreprinderi. Printre acestea ponderea majoritară o constituie IMM-urile - 368 un. sau 98,4% din totalul întreprinderilor. La întreprinderile mari se referă doar 6 întreprinderi sau 1,6% agenți economici, potrivit BNS.

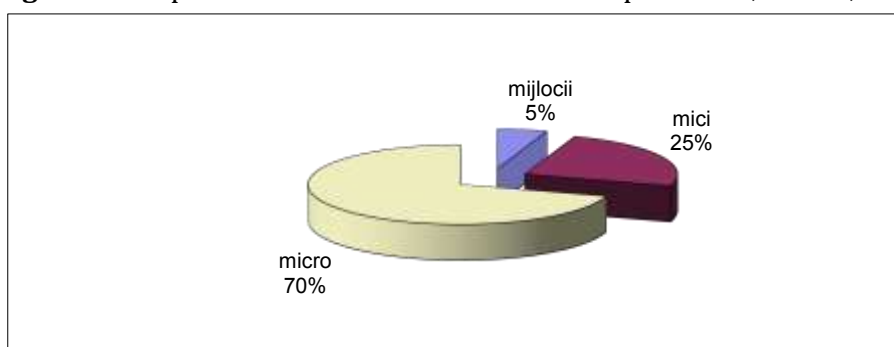
Tabelul 18. Numărul de întreprinderi în raion , a. 2009-2012

Anii	2009	2010	2011	2012
TOTAL, inclusiv:	336	347	348	374
Mari	6	6	6	6
IMM, dintre care:	330	341	342	368
mijlocii	17	18	18	-
mici	73	81	84	-
micro	240	242	240	-

Sursa: calculat de autor în baza: Banca de date statistice Moldova

Potrivit datelor BNS pentru anul 2011, în numărul total de IMM-uri partea dominantă aparține întreprinderilor micro. Ponderea lor constituie 70%, ponderea întreprinderilor mici –25%, a celor mijlocii –circa 5% din numărul total al IMM-urilor. Structura sectorului IMM în raion este comparabilă cu datele similare pentru regiunea Centru și pentru Republica Moldova în ansamblu. Printre diferențe: în a. 2011, în raion este mai mică ponderea întreprinderilor micro –70% (în țară –77,4%; în regiunea Centru –76,6%) și mai mare ponderea întreprinderilor mici - 25% (în țară – 19,4%; în regiunea Centru – 20 %).

Figura 16. Repartizarea numărului IMM-urilor după mărimi, a.2011, %

Sursa: elaborată de autor în baza: Banca de date statistice Moldova.

Numărul întreprinderile înregistrate în Registrul de stat a crescut în perioada decembrie 2011 față de decembrie 2012 s-a majorat de la 1228 întreprinderi la 1235 întreprinderi, indicele constituind 100,5%.

Pe parcursul anului 2012 în raionul au fost înregistrate 94 întreprinderi din sectorul IMM dinre care: întreprinderi individuale – 31; societăți cu răspundere limitată – 32; gospodării țărănești -31. Au fost eliberate 283 și prelungite 321 de patente de întreprinzător.

Evoluția numărului de întreprinderi. În a. 2010-2011 s-a înregistrat o creștere nesemnificativă a numărului de întreprinderi: de la 347 până la 348 întreprinderi. Tendința de creștere a numărului de întreprinderi este caracteristică atât pentru economia națională, cât și pentru regiunea Centru.

Ritmurile anuale de creștere a numărului de întreprinderi în ansamblu pe total întreprinderi în anii 2010-2011 în r. Călărași au constituit 103,3% și respectiv, 100,3%.

Creșterea numărului de întreprinderi ale sectorului IMM este condiționată de creșterea constantă a numărului de întreprinderi mici (111,0% - în a.2010; 103,7% - în a.2011), precum și o creștere a întreprinderilor mijlocii (105,9% - în a.2010). Concomitent, aproape că lipsește o creștere, iar în unii ani există chiar o reducere a numărului de întreprinderi micro (100,8% - în a. 2010 și, respectiv, 99,2% - în a. 2011). În anii 2010-2011 numărul întreprinderilor mijlocii a rămas neschimbat – 18 unități.

În a. 2010-2011, se observă o tendință de reducere a numărului de micro întreprinderi pentru raionul Călărași, pe când în regiunea Centru (103,3%) sau în ansamblu în țară (103,9%) există un trend de creștere a numărului de microîntreprinderi.

Tabelul 19. Indicii numărului de întreprinderi în anii 2010-2011, în % față de anul precedent

Anii	2010	2011	2012
TOTAL	103,3	100,3	107,5
inclusiv:			
Mari	100	100	100
IMM,	103,3	100,3	107,6
dintre care:			
mijlocii	105,9	100	-
mici	111,0	103,7	-
micro	100,8	99,2	-

Sursa: calculat de autor în baza Banca de date statistice Moldova

Numărul de IMM la 1000 locuitori. Un indicator important, care caracterizează densitatea IMM-urilor în teritoriu este numărul lor la 1000 locuitori. În r. Călărași acest indicator constituie 4,3 întreprinderi 1000 locuitori –în a. 2011, respectiv 4,7 întreprinderi la 1000 locuitori (a. 2012).

Tabelul 20. Numărul de IMM la 1 mie locuitori în anii 2009-2012,un.

Anii	2009	2010	2011	2012
IMM	4,16	4,31	4,34	4,67

Sursa: calculat de autor în baza Banca de date statistice Moldova

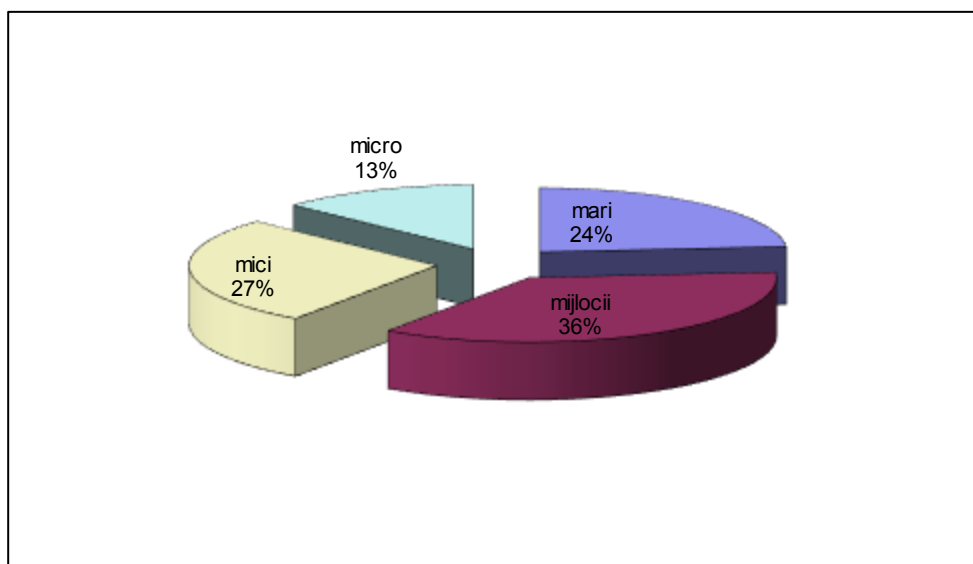
Deși în ultimii 3 ani s-a înregistrat o creștere a acestui indicator, valoarea lui este mai mică, decât media pentru regiunea Centru (6,5 IMM la 1000 locuitori –a. 2011), și mult sub media pentru Republica Moldova, care constituie 13,4 IMM la 1000 locuitori .

Ocuparea forței de muncă în întreprinderi

Repartizarea numărului de salariați pe întreprinderi de diferite mărimi. În toate întreprinderile raionului în a.2011 au fost angajate 4632 persoane.

Inclusiv în întreprinderile mari lucrau 24% din totalul salariaților. Concomitent, în sectorul IMM au fost ocupate 76% salariați, dintre care la întreprinderile mijlocii – 36%; la întreprinderile mici – 27% și la întreprinderile micro sunt angajați cel mai mic număr de salariați -13% din salariați. E de menționat, că în structura sectorului IMM, în raionul Călărași indicatorii salariaților la întreprinderile micro (17%-în a. 2011) sunt mai mici decât media în regiunea Centru (26,0%- în a.2011) și în ansamblu în țară (29,5%-în a. 2011). Ponderea salariaților la întreprinderile mijlocii în raion reprezintă (47%- în a. 2011), în schimb, este semnificativ mai mare decât în regiunea Centru (34,0%- în a. 2011) și decât media pe țară (30,1%- în a. 2011).

Figura 17. Repartizarea salariaților după mărimea întreprinderii, a. 2011, %

Sursa: elaborată de autor în baza: Banca de date statistice Moldova

Compararea ponderii persoanelor ocupate în sectorul IMM în r. Călărași cu indicatorii analogi ai regiunii Centru și datele pe republică, a arătat, că ponderea salariaților în sectorul IMM din totalul salariaților din raion (în a.2012 - 76,9%) este cu mult mai mare decât media pe țară (57,7% - în a. 2012), și mai mare decât în regiunea Centru (71,6%-în a.2012).

Evoluția numărului și ponderii salariaților în întreprinderi. Numărul total de salariați la întreprinderile din raion în perioada anilor 2010-2011 anual s-a diminuat, micșorându-se semnificativ în a. 2011 față de a.2010 în întreprinderile mari – 78,6%. Totodată, în sectorul IMM numărul de salariați, s-a majorat de la 3,3 mii persoane în a.2010, până la 3,5 mii persoane în a.2011.

Tabelul 21. Numărul de salariați la întreprinderi în anii 2009-2012, persoane

Anii	2009	2010	2011	2012
Total, inclusiv:	4 805	4 765	4 632	4601
Mari	1 456	1 394	1 095	1065
IMM, dintre care:	3 349	3 371	3 537	3536
mijlocii	1 477	1 514	1 667	-
mici	1 246	1 258	1 269	-
micro	626	599	601	-

Sursa: elaborată de autor în baza: Banca de date statistice Moldova

Declinul ocupării forței de muncă în total întreprinderi din raionul Călărași corespunde tendinței de diminuare a numărului de salariați în economia națională și în regiunea Centru, ritmurile de diminuare a cărora constituie 97%, respectiv 95% în a. 2011 față de a. 2010.

Putem presupune, că cauzele diminuării mai semnificative a numărului de salariați sunt posibilitățile mult mai limitate de creare și dezvoltare a afacerilor în raion (fapt care poate fi confirmat și prin indicatorii relativ mai mici ai numărului de IMM-uri la 1 mie de locuitori ai raionului).

Tendința ocupării forței de muncă la întreprinderile diferitor grupe de IMM-uri a arătat, că în grupul întreprinderilor mijlocii are loc o creștere stabilă și semnificativă a ocupării forței de muncă; la întreprinderile mici se înregistrează o creștere nesemnificativă a acestui indicator; la întreprinderile micro tendința este controversată: în a.2010 – micșorare, 2011 – creștere a acestui indicator.

Tabelul 22. Indicele numărului de salariați la întreprinderi, în % față de anul precedent

Anii	2010	2011	2012
TOTAL, inclusiv:	99,2	97,2	99,3
Mari	95,7	78,6	97,3
IMM, dintre care:	100,7	104,9	99,9
mijlocii	102,5	110,1	
mici	101	100,9	
micro	95,7	100,3	

Sursa: calculat de autor în baza: Banca de date statistice Moldova

Numărul salariaților la 1 întreprindere. Numărul mediu de salariați la 1 întreprindere în raion în a. 2011 constituie 13,3 persoane. În regiunea Centru acest indicator este semnificativ mai mic, reprezentând 9,9 persoane; în economia națională – de asemenea relativ mai mic, decât în raionul Călărași, constituind 10,5 persoane.

La întreprinderile mari s-a înregistrat o diminuare considerabilă a numărului de salariați la 1 întreprindere: de la 232,3 persoane în a. 2010 la 182,5 persoane în a. 2011. Indicatorul numărului de salariați la 1 IMM în raionul Călărași nu manifestă o tendință durabilă: în perioada anilor 2010-2011 se remarcă o anumită creștere: de la 9,9 în a.2010 până la 10,3 persoane în a. 2011. Însă în a. 2012 numărul de salariați la 1 IMM s-a diminuat până la 9,6 persoane.

În interiorul sectorului IMM, diminuarea numărului de salariați la 1 întreprindere a avut loc la 2 grupe de IMM-uri –mici și micro. O diminuare mai semnificativă a numărului de salariați la 1 întreprindere a avut loc în grupul de întreprinderi mici: de la 17,1 persoane în a.2009 până la 15,1 persoane în a.2011. O tendință opusă se remarcă la grupul de întreprinderi mijlocii, unde numărul salariaților la 1 întreprindere a crescut semnificativ.

Tabelul 23. Numărul de salariați la 1 întreprindere în anii 2009-2012, persoane

Anii	2009	2010	2011	2012
TOTAL, inclusiv:	14,3	13,7	13,3	12,3
Mari	242,7	232,3	182,5	177,5
IMM, dintre care:	10,1	9,9	10,3	9,6
mijlocii	86,9	84,1	92,6	-
mici	17,1	15,5	15,1	-
micro	2,6	2,5	2,5	-

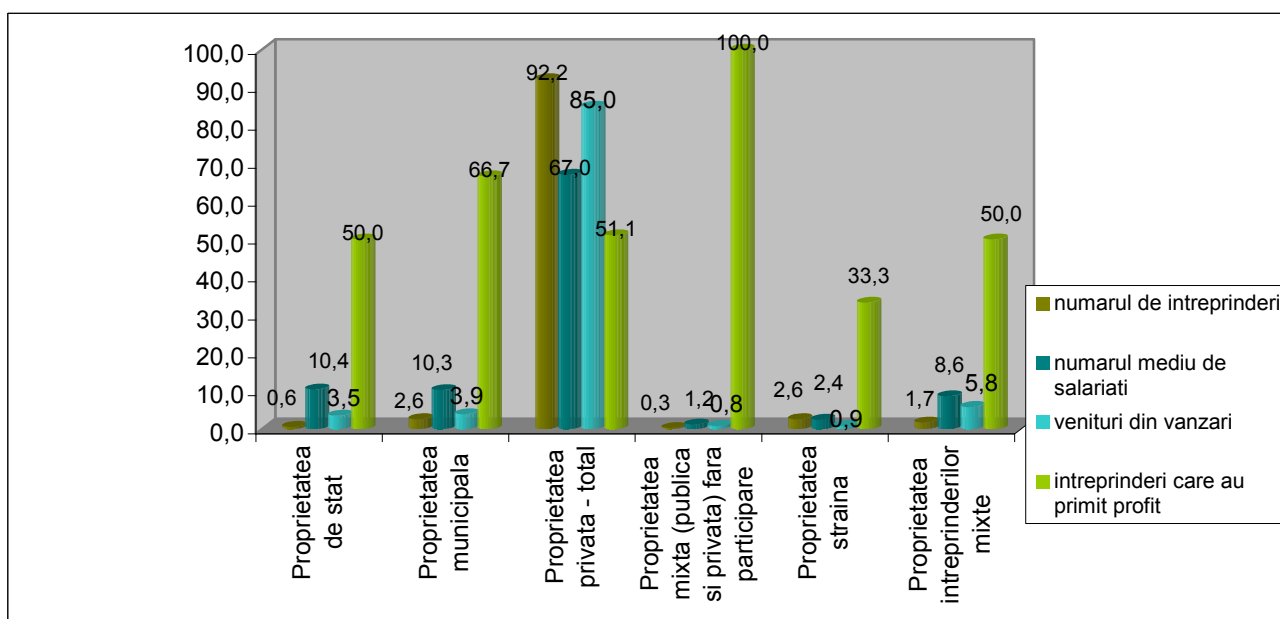
Sursa: calculat de autor în baza: Banca de date statistice Moldova

Repartizarea principalilor indicatori pe forme de proprietate. În anul 2011, în r. Călărași 92,2% din companii sunt în proprietate privată, generând 85,0% din venitul de vânzări. În economia națională, acești indicatori sunt mai mici, reprezentând 89,4% de întreprinderi din sectorul privat, care au generat 58,3% din veniturile din vânzări.

În raion, întreprinderile din sectorul public (proprietate de stat și municipală) reprezintă doar 3,2%, angajând 20,7% din numărul mediu de salariați, dar au generat 3,5% din veniturile din vânzări. De asemenea, întreprinderile mixte și cele străine nu sunt foarte multe ca număr (4,6%), acestea reprezintă 12,3 la sută din ocupare și au generat în anul 2011, 7,6% din veniturile din vânzări.

Pe republică, indicatorii întreprinderilor cu proprietate mixtă și străine sunt semnificativ mai mari – 8,8% din numărul de întreprinderi au format 31,2% din cifra de afaceri.

Figura 18. Structura indicatorilor principali pe forme de proprietate, a. 2011

Sursa: calculat de autor în baza datelor BNS

Venituri din vânzări și profitul întreprinderilor

În a. 2011, în sectorul de afaceri al r. Călărași a fost obținută 1048,4 mil lei venituri din vânzări. Inclusiv în sectorul IMM au fost obținute 721,4 mil. lei venituri din vânzări, ceea ce a constituit 68,8% din totalul vânzărilor raionului.

Tabelul 24. Venituri din vânzări în raion, a. 2009-2012, mil lei

Anii	2009	2010	2011	2012
TOTAL, inclusiv:	672,7	858,4	1 048,4	1085,8
Mari	206,8	273,9	327	343,3
IMM, dintre care:	465,90	584,60	721,40	742,5
mijlocii	217,1	288,3	310,7	
mici	199,4	245,3	352,4	
micro	49,4	51	58,3	

Sursa: Banca de date statistice Moldova

Veniturile din vânzări s-au majorat în perioada anilor 2010-2011 (pe total întreprinderi), ritmurile de creștere constituind 122,1%, fiind aproape de nivelul celor din economia națională (117,0 %) și mai mici decât în regiunea Centru (128,1%).

Veniturile din vânzări per un salariat în raion este egală cu 235,9 mii lei per un salariat (în a.2012). Acest nivel este semnificativ mai jos decât valoarea lui medie pe țară (407,3), și decât media pe regiunea Centru – 297,5 mii lei per un salariat. S-au majorat de asemenea veniturile din vânzări per un salariat, creșterea indicatorului în perioada 2011-2012

constituind 104,3%. Ritmul de creștere a acestui indicator în perioada anilor 2011-2012 este mai înalt, decât media pe economia națională (100,1%) și mai mic decât pe regiunea Centru (96,8%).

Tabelul 25. Venituri din vânzări per salariat în anii 2009-2012, mii lei

Anii	2009	2010	2011	2012
TOTAL, inclusiv:	140,0	180,1	226,3	235,9
Mari	142,0	196,5	298,6	322,3
IMM, dintre care:	139,1	173,4	203,9	209,9
mijlocii	146,9	190,4	186,4	-
mici	160,0	194,9	277,7	-
micro	78,91	85,1	97,0	-

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Banca de date statistice Moldova

Suma profitului (minus pierderi), obținut în sectorul de afaceri în a.2011 a constituit 34,2 mil.lei.

Tabelul 26. Profitul întreprinderilor în raion în a. 2009-2011, mil lei

Anii	2009	2010	2011	2012
TOTAL, inclusiv:	-43,6	33,5	34,2	
Mari	-53,8	26,6	-4,6	
IMM, dintre care:	10,2	6,8	38,8	19,7
mijlocii	10,1	-10,9	17,2	
mici	-2,4	13,5	15,9	
micro	2,5	4,2	5,7	
Profit (+)/pierdere (-) până la impozitare per un salariat, mii lei	-9,1	7,0	7,4	

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Banca de date statistice Moldova

Suma profitului tuturor întreprinderilor până la impozitare în anii 2010-2011 a crescut semnificativ, în sectorul IMM, majorându-se de 5,7 ori. În a.2011 s-a înregistrat o creștere considerabilă a profitului în sectorul IMM în ansamblu, condiționată de creșterea semnificativă a sumei profitului în grupul de întreprinderi mijlocii. În perioada anilor 2010-2011 ritmul de creștere a profitului în raionul Călărași pentru sectorul IMM este mai mare decât indicatorul similar pe țară (94,9%), și în regiunea Centru (99,7%), care au înregistrat o micșorare a profitului până la impozitare.

Indicatorul profitul până la impozitare per un salariat în a. 2011 în raion (7,4 mii lei per un salariat) este semnificativ mai mic decât pe țară (28,3), și mai mic decât media pe regiunea Centru (16,6).

Rata de creștere a acestui indicator în anii 2010-2011 a fost înaltă, de la 7,0 mii lei per salariat în anul 2010 la un profit per salariat de 7,4 mii lei în a. 2011 (o creștere cu 5 %). O creștere considerabil mai mare s-a înregistrat pe țară cu 13% în creștere față de a. 2010, respectiv o creștere cu 26,5% în regiunea Centru.

La Bugetul Public Național, veniturile sub formă de impozite, taxe, alte plăți de la IMM constituie 59010,5 mii lei, sau 37,5%, dintre care o pondere considerabilă o reprezintă contribuția IMM la formarea bugetului de stat. Astfel în a. 2012, IMM-urile din raion au contribuit cu 59,7% sub forma de impozite, taxe, alte plăți la formarea bugetului de stat.

Tabelul 27. Veniturile bugetului sub formă de impozite, taxe, alte plăți de la agenții economici, a. 2012, mii lei

Venituri	IMM	Total	Ponderea IMM în total, %
Bugetul Public Național	59010,5	157465,4	37,5
Inclusiv:			
bugetul de stat	25741,5	43134,3	59,7
bugetul UAT	12458,8	38017,4	32,8
bugetul Asigurărilor Sociale de Stat	17046,6	61861,6	27,6
Prime Asigur. Oblig. de asistență medicală	3763,6	14452,1	26,0

Sursa: Nota informativă r.Călărași privind realizarea măsurilor preconizate în Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2012

Politica de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii

Principalul program de stat care vizează dezvoltarea sectorului businessului mic și mijlociu este *Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru a. 2012-2020*. Realizarea măsurilor preconizate în Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2012 s-a soldat cu următoarele rezultate:

- Inspectoratul Fiscal de Stat teritorial Călărași a organizat 36 seminare la care au participat circa 387 agenți economici în vederea familiarizării acestora privind drepturile și obligațiunile ce le revin potrivit legislației în vigoare.
- Centrul de informare și consultanță „Agroconsultant”, a organizat 55 seminare la care au participat 1260 de persoane, au fost oferite 4020 consultații individuale, organizate 300 vizite în teren – 1500 beneficiari ș.a. De asemenea „Agroconsultant” a elaborat 5 planuri de afaceri pentru agenți economici doritori de a participa în cadrul Programului IFAD, un plan de afaceri pentru a.e. – participant la proiect PNAET. Au fost elaborate 2 planuri de afaceri în domeniul folosirii energiei regenerabile.

- Agenții economici din raion au beneficiat de subvenții în următoarele domenii de activitate: stimularea creditării producătorilor agricoli de către instituțiile financiare, înființarea plantațiilor multianuale și promovarea producției pomicole, promovarea producției viticole, producerea legumelor pe teren protejat, procurarea tehnicii și utilajului agricol, echipamentului, promovării și dezvoltării agriculturii ecologice, procurarea animalelor de prăsilă și menținerea fondului lor genetic, utilizarea și renovarea tehnologică a fermelor zootehnice.
- Participarea agenților economici din raion la Expoziția republicană « Fabricat în Moldova 2012». Astfel 6 agenți economici (dintre care 3 au reprezentat sectorul IMM) din raionul Călărași au participat la expoziția cu un stand colectiv.

De asemenea, printre cei mai buni antreprenori ai anului 2012 din r. Călărași, în cadrul concursului «Cel mai bun antreprenor al anului» au fost evidențiate:

- ✓ „Sadova-vin” SRL – cel mai bun antreprenor în sfera de producție
  - ✓ „Nirom-Roz” SRL – cel mai bun antreprenor în sfera construcțiilor
  - ✓ „Ghiocel” SRL – cel mai bun antreprenor în sfera comerțului
  - ✓ Stațiunea balneară „Codru” SRL – cel mai bun antreprenor în sfera prestării servicii
  - ✓ „Vinăria din Vale” SA – cel mai bun antreprenor-exportator
  - ✓ Dna Valentina Ursu – cel mai bun meșter popular
  - ✓ DI Dumitru Plămădeală SRL „Plagrișfam” – cel mai tânăr antreprenor
  - ✓ „Strapit” SRL – cel mai bun antreprenor în sfera de producere agricolă
  - ✓ Dna Maria Iațic SRL „Oldimcom-plus” – cel mai bun antreprenor-femeie
  - ✓ DI Ștefan Ciobanu – veteran al meșteșugăritului din raionul Călărași
- În comun acord cu ODIMM și Organizația Internațională pentru Migrație au fost organizate cursuri de instruire „Programul de atragere a tinerilor din zonele rurale în activitatea antreprenorială” la care au participat 20 tineri. Ca rezultat, 16 participanți au elaborat planuri de afaceri care au fost depuse la revizuire pentru a beneficia de un grant în valoare de până la 2400 (EUR). În cadrul proiectului „Suport și utilizarea remitențelor pentru crearea noilor afaceri și locurilor de muncă” au fost desfășurate cursuri de instruire, la care au participat 20 de persoane.

În scopul realizării Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii de către Consiliul raional Călărași a fost elaborat și aprobat Programul privind susținerea sectorului IMM pentru anii 2012-2015 în r. Călărași, în care este prevăzută lista planului de acțiuni concrete privind realizarea programului de susținere a sectorului IMM. Programul privind susținerea sectorului IMM a r. Călărași se axează pe următoarele direcții prioritare: îmbunătățirea accesului IMM-urilor la finanțare; dezvoltarea capitalului uman prin promovarea competențelor și culturii antreprenoriale; sporirea competitivității IMM-urilor și încurajarea spiritului inovator; facilitarea dezvoltării IMM-urilor în teritoriu. Ar fi oportun ca direcțiile prioritare ale Programului privind susținerea sectorului IMM a r. Călărași să fie completate și să coincidă cu direcțiile prioritare expuse în Planul de acțiuni privind realizarea Programului. Prin urmare, realizarea acestor sarcini au drept obiectiv, atingerea următoarelor rezultate: creșterea numărului de IMM-uri, creșterea numărului de angajați din

cadrul IMM-urilor, majorarea contribuției IMM-urilor în totalul exporturilor, atingerea unei ponderi de a IMM-urilor în PIB.

Astfel, potrivit Planului în cauză, în vederea îmbunătățirii accesului IMM-urilor la finanțare, se propune realizarea următoarelor acțiuni: atragerea investițiilor străine în sectorul financiar, în primul rând din partea investitorilor strategici și cu interes în domeniul IMM-urilor; dezvoltarea sistemului capitalului de risc și a schemelor de investiții informale; facilitarea accesului la instruire, consultanță, consiliere și asistență tehnică pentru elaborarea calitativă a planurilor de afaceri.

Totodată, o barieră în dezvoltarea IMM-urilor rămâne a fi orientarea slabă a IMM-urilor pe piața de training și lipsa unui sistem informațional unic privind ofertele de instruire și costurile acestora. În or. Călărași activează școala profesională care pe departe nu face față la formarea profesională pe domenii. În acest sens, în scopul dezvoltării capitalului uman prin promovarea competențelor și culturii antreprenoriale, Planul vizează un șir de acțiuni, ca: organizarea privind instruirea antreprenorială continuă; formarea infrastructurii de suport educațional și mediatizarea ofertelor de instruire; dezvoltarea programelor de instruire orientate spre incluziune socială și adresarea către beneficiari cu nevoi educaționale speciale, etc.

1.6.1.2. Principalele probleme

Principalele probleme în dezvoltarea businessului au fost identificate în baza analizei indicatorilor statistici, materialelor, prezentate de către APL, precum și a informației calitative, obținute în cadrul atelierelor de lucru, cu participarea antreprenorilor din raion, societății civile și a specialiștilor din cadrul APL. Lista cauzelor a fost întocmită conform rezultatelor atelierelor de lucru, ținând cont de analiza situației generale din țară. Principalele probleme, precum și cauzele acestora sunt prezentate în tabel.

Tabelul 28. Principalele probleme ale businessului și cauzele acestora

PROBLEME	CAUZE
1. Lipsa cadrelor de anumite specialități (în special, muncitori); nivelul scăzut de calificare a personalului	<p>Migrația masivă în afara țării și raionului (inclusiv din cauza apropierea teritoriale a capitalei cu piața forței de muncă mai dezvoltată și locuri de muncă mai atractive).</p> <p>Necorespunderea dintre cerere și ofertă pe piața forței de muncă a raionului, inclusiv din cauza orientării slabe a sistemului educației profesionale asupra necesităților întreprinderilor din raion, migrației populației.</p> <p>Lipsa de motivație pentru formarea profesională și activitatea de muncă din cauza: (a) salariilor mici (nivelul salariilor uneori este inferior în raport cu mărimea indemnizațiilor de stat, care uneori sunt acordate neargumentat; b) remitențelor, care permit cetățenilor apți de muncă să nu lucreze.</p> <p>Probleme în educația și în instruirea tinerilor (lipsa de concentrare asupra activității de muncă; lipsa dorinței de a</p>

	<p>căpăta specialități muncitorești, pasivitate, așteptarea ajutorului din partea statului).</p> <p>Deficiențe în sistemul de formare și recalificare profesională</p>
2. Accesul limitat al IMM-urilor la finanțare, inclusiv: (a) accesul la credite; (b) insuficiența investițiilor	<p>Lipsa resurselor financiare proprii la cetățeni pentru desfășurarea afacerilor; lipsa de gaj pentru obținerea creditului; în rezultat – complexitate la atragerea împrumuturilor, în special pentru antreprenorii începători (start-up-uri).</p> <p>Condiții de creditare inacceptabile pentru mediul de afaceri (dobânda ridicată pentru credit și estimarea joasă a gajului).</p> <p>Fragmentarea terenurilor și prețurile ridicate pentru serviciile cadastrale legate de cumpărarea-vânzarea terenurilor, ceea ce cauzează interesul scăzut al investitorilor.</p> <p>Insuficiența programelor și mecanismelor de finanțare a businessului, în special, a IMM-urilor.</p> <p>Dificultatea condițiilor și a procedurii de obținere a creditului în cadrul programelor realizate de ODIMM, altor fonduri de stat.</p> <p>Incapacitatea IMM-urilor de a elabora proiecte investiționale și planuri de afaceri pentru atragerea împrumuturilor și a investițiilor.</p> <p>Insuficiența proiectelor investiționale, care prezintă interes pentru potențialii investitori</p>
3. Uzura înaltă a utilajului și tehnologiile învechite	<p>Lipsa de resurse financiare pentru achiziționarea utilajului și tehnologiilor noi.</p> <p>Insuficiența mecanismelor și programelor pentru facilitarea achiziționării utilajului/tehnologiilor.</p> <p>Insuficiența specialiștilor, care dețin calificarea necesară pentru a lucra cu utilajele moderne.</p>
4. Probleme cu furnizarea de materii prime/materiale și vânzarea de bunuri	<p>Insuficiența bazei de materii prime pentru întreprinderile, care prelucrează materiile prime agricole, fapt condiționat inclusiv și de fragmentarea terenurilor.</p> <p>Absența intermediarilor, care asigură colectarea, depozitarea și transportarea materiei prime agricole, precum și a asistenței la vânzarea produselor finite, inclusiv la exportul</p>

	<p>acestora.</p> <p>Lipsa apei potabile și a apei pentru irigații, insuficiența sistemelor de canalizare, etc.</p> <p>Cererea scăzută/limitată pe piața internă.</p> <p>Mărimea loturilor de bunuri, produse de IMM-urile autohtone, sunt extrem de mici pentru export.</p> <p>Insuficiența de cunoștințe și experiență a IMM-urilor autohtone pentru a exporta produsele proprii (în special, în căutarea partenerilor, necunoașterea legislației și a conjuncturii piețelor externe, etc.).</p> <p>Necorespunderea produselor autohtone standardelor țărilor occidentale, ceea ce nu le permite să concureze pe piețele externe.</p> <p>Nivelul scăzut de inovare a produselor fabricate.</p>
<p>5. Insuficiența de informație și consultanță, necesare pentru crearea și dezvoltarea afacerilor</p>	<p>Neînțelegerea de către antreprenori a importanței informațiilor pentru dezvoltarea afacerilor, pasivitatea lor.</p> <p>Incapacitatea antreprenorilor de a utiliza posibilitățile Internetului în interesele de afaceri;</p> <p>Insuficiența de informații diferențiate, care să corespundă necesităților diferitor grupe de întreprinderi (start-up-uri și afaceri în dezvoltare rapidă, care intenționează să exporte producția/serviciile fabricată, etc.)</p> <p>Lipsa unui sistem clar de informare a antreprenorilor privind noile oportunități de investire în afacerile lor, în special, în zonele rurale.</p> <p>Mijloacele și canale de informare nu sunt suficient de eficiente.</p> <p>Program încărcat al angajaților APL, insuficiența de experiență și abilități în domeniul de transfer a informației necesare persoanelor/instituțiilor interesate</p>
<p>6. Lipsa la antreprenori și potențialii antreprenori a competențelor necesare pentru crearea și dezvoltarea afacerilor</p>	<p>Interesul redus al populației în crearea și dezvoltarea afacerilor proprii</p> <p>Neînțelegerea de către antreprenori a necesității de instruire</p> <p>Educația insuficientă a tinerilor referitor la calitățile, care</p>

	<p>contribuie la activitatea antreprenorială (inițiativă, responsabilitate, activitate în condiții de risc înalt)</p> <p>Tendința tinerilor de a emigra</p> <p>Condiții dificile de acces la finanțare</p> <p>Complexitatea și nivelul înalt de stres, caracteristice pentru activitatea antreprenorială, condiționate de barierele birocratice semnificative, corupție, lipsa de credibilitate față de persoanele, care se ocupă de reglementarea și controlul activității mediului de afaceri, instabilitatea condițiilor pentru efectuarea afacerilor, etc.</p> <p>Nivelul scăzut al veniturilor antreprenoriale, în special în cadrul întreprinderilor micro, care nu este comparabil cu costul de timp, efortul depus</p> <p>Nivelul scăzut de competențe în afaceri și a culturii antreprenoriale în ansamblu</p> <p>Lipsa spiritului antreprenorial în societate, care ar încuraja dezvoltarea afacerilor</p>
<p>7. Infrastructura de suport în afaceri subdezvoltată</p>	<p>Cererea redusă pentru servicii în afaceri, care nu stimulează dezvoltarea instituțiilor de susținere.</p> <p>Promovarea insuficient de activă de către instituțiile de susținere a serviciilor sale.</p> <p>Situația financiară precară a instituțiilor de susținere, care împiedică dezvoltarea lor.</p> <p>Insuficiența instituțiilor, care să acorde servicii mediului de afaceri, în special, la etapa inițială de creare și dezvoltare a afacerilor.</p>
<p>8. Politica de susținere a IMM-urilor , realizată la nivel raional/local, insuficient de activă</p>	<p>Resurse financiare limitate ale APL, orientate asupra susținerii mediului de afaceri</p> <p>În documentele de reglementare lipsesc anumite funcții, necesare pentru funcționarea eficientă la nivel local (spre exemplu, lucrul cu tinerii).</p> <p>Angajații APL nu dispun de abilitățile de scriere a proiectelor pentru a participa la concursurile pentru obținerea mijloacelor financiare din fonduri speciale de stat și europene.</p> <p>Insuficiența competențelor necesare pentru elaborarea și</p>

	realizarea politicii, în special la nivelul 1
9. Cooperarea slabă a întreprinderilor, consolidarea insuficientă a comunității de afaceri, ceea ce împiedică consolidarea potențialului IMM-urilor	<p>Neînțelegerea de către antreprenori a importanței de consolidare, de existență a scopurilor și intereselor comune</p> <p>Liderii asociațiilor de afaceri nu dispun de cunoștințele necesare, care ar permite acestor organizații să se dezvolte.</p> <p>Numărul insuficient al asociațiilor de afaceri în raion, capabile să reprezinte consolidat interesele principalelor grupe de întreprinderi</p> <p>Lipsa cadrului legislativ, care reglementează și susține dezvoltarea formelor de perspectivă de cooperare a întreprinderilor (în special, clustere, holdinguri)</p>
10. Dialog și conlucrare între antreprenori și autoritățile publice locale nu prea active	<p>Lipsa angajamentului civic al antreprenorilor.</p> <p>Nivelul mediu de încredere al antreprenorilor față de autorități</p> <p>Numărul insuficient al asociațiilor de afaceri în raion, capabile să reprezinte consolidat interesele principalelor grupe de întreprinderi</p> <p>Lipsa de interes al funcționarilor de stat față de dialog, deoarece organizarea și rezultatele dialogului complică executarea funcțiilor</p> <p>Lipsa de competențe în organizarea dialogului din ambele părți</p> <p>Lipsa transparenței în activitatea APL la toate etapele de adoptare și realizare a deciziilor</p> <p>Pasivitatea cetățenilor, inclusiv a antreprenorilor</p>
11. Bariere birocratice semnificative, legate de reglementarea și controlul antreprenoriatului	<p>Proceduri complicate, costisitoare și de lungă durată, prescrise în legislație și în actele normative</p> <p>Orientarea fiscală a întregului sistem de reglementare a mediului de afaceri</p> <p>Corupția</p>

1.6.1.3. Analiza SWOT a mediului de afaceri

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Dimensiuni semnificative ale sectorului IMM, determinate prin numărul de întreprinderi și contribuția lor la dezvoltarea economică a raionului</p> <p>Experiență și abilități de producere și prelucrare a materiei prime agricole la populația din raion</p> <p>Experiența de conlucrare internațională a OAP ale raionului, inclusiv cu județele, raioanele și orașele din alte țări.</p>	<p>Accesul limitat al întreprinderilor, în special al IMM-urilor, la sursele de finanțare</p> <p>Insuficiența personalului de anumite calificări și specialități din cadrul IMM</p> <p>Lipsa/insuficiența de competențe în afaceri la mulți dintre antreprenori</p> <p>Lipsa infrastructurii de suport în afaceri</p> <p>Nivelul scăzut de competitivitate a IMM-urilor pe piața externă</p> <p>Piața locală/internă îngustă și cererea solvabilă scăzută a populației</p> <p>Nivelul scăzut de implementare a inovațiilor la întreprinderile din raion</p> <p>Potențialul redus al IMM-urilor, cooperarea slabă a întreprinderilor și consolidarea insuficientă a asociațiilor de afaceri</p> <p>Dialog și conlucrare ineficientă între antreprenori și autoritățile publice</p> <p>Existența barierelor birocratice în dezvoltarea mediului de afaceri</p> <p>Lipsa de interes față de activitatea antreprenorială, în special, în rândul tinerilor, ceea ce limitează numărul întreprinderilor nou create</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>Existența cadrului legislativ, care reglementează aspectele principale ale dezvoltării mediului de afaceri</p> <p>Elaborarea și punerea în aplicare la nivel național și raional a strategiilor și programelor pentru susținerea de stat a IMM-urilor</p> <p>Vectorul pro-european în dezvoltarea țării, care permite de a primi consiliere și susținere financiară de la UE, unde businessul, inclusiv IMM-urile, sunt considerate ca fiind unul dintre factorii-</p>	<p>Menținerea deficitului bugetului de stat și atractivitatea nu prea mare a țării /raionului pentru investitori</p> <p>Migrația semnificativă a forței de muncă și emigrația, în special în rândul tinerilor</p> <p>Insuficiența de apă potabilă și a apei pentru irigații</p> <p>Proceduri complicate de reglementare a activității IMM-urilor</p> <p>Semnarea în perioada apropiată a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător</p> <p>Creșterea gradului de transparență a pieței,</p>

<p>cheie ai dezvoltării economiei</p> <p>Istoria și cultura comună a cetățenilor Moldovei și țărilor vecine, cunoașterea limbilor și existența rudelor în România și Ucraina, precum și în Rusia, ceea ce reprezintă avantaje suplimentare pentru business în stabilirea și dezvoltarea cooperării internaționale</p> <p>Posibilități de deplasare fără vize a cetățenilor pe teritoriul țărilor CSI; existența cetățeniei române la o mare parte dintre antreprenorii moldoveni, care le permite să se deplaseze liber pe teritoriul UE</p> <p>Atenția sporită a statului, OAP locale față de problemele și necesitățile sectorului IMM</p> <p>Elaborarea și inițierea implementării politicii clusteriale de stat</p> <p>Perspective pentru implementarea reformei de dezvoltare regională, care ar extinde drepturile și responsabilitățile raioanelor</p> <p>Dezvoltarea parteneriatul public-privat cu participarea IMM-urilor în condiții de subcontractare</p> <p>Localizarea geografică a țării la frontiera cu UE, ceea ce permite mediului de afaceri să participe în cadrul programelor Parteneriatului estic, altor inițiative ale UE la frontierele externe ale sale</p> <p>Semnarea în perioada apropiată a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător</p>	<p>cea ce provoacă creșterea presiunii competitive internaționale, respectiv, creșterea riscului de faliment al întreprinderilor moldave</p> <p>Dezvoltarea lentă a infrastructurii locale, în special, asigurarea cu apă potabilă și apă pentru irigații</p> <p>Posibilități financiare ne semnificative ale raionului pentru susținerea IMM-urilor</p> <p>Nivelul ridicat de sărăcie a populației, care nu contribuie la creșterea cererii pe piața internă</p>
---	---

1.6.1.4 *Recomandări pentru dezvoltarea mediului de afaceri*

În baza evaluării realizate a mediului de afaceri, analizei SWOT, problemelor identificate și a cauzelor lor, propunem următoarele recomandări:

1. Îmbunătățirea formării profesionale a personalului pentru întreprinderi prin:

- reorientarea sistemului educației profesionale din raion asupra necesităților întreprinderilor, inclusiv:
  - identificarea necesităților întreprinderilor referitoare la personalul de anumite specialități și calificări
  - deschiderea în cadrul școlilor profesionale a specialităților (grupe) necesare raionului

- utilizarea posibilităților donatorilor pentru susținerea școlilor profesionale
- dezvoltarea cooperării dintre instituțiile de învățământ și întreprinderi
- asistență pentru angajații întreprinderilor și persoanele, care se află în căutarea unui loc de muncă, în ridicarea și perfecționarea calificării, luând în considerare necesitățile mediului de afaceri
- educație și formare profesională pentru tineri în crearea și dezvoltarea propriilor afaceri, familiarizarea acestora cu oportunitățile, avantajele și riscurile activității antreprenoriale (a se vedea p.5)

2. Îmbunătățirea accesului la finanțare, inclusiv:

- Instruirea antreprenorilor (spre exemplu: referitor la procedura de obținere a creditelor, elaborarea planurilor de afaceri, alte abilități de atragere a mijloacelor financiare)
- Îmbunătățirea gradului de informare a antreprenorilor despre posibilitățile de finanțare preferențială (inclusiv proiecte ale ODIMM, programe de cooperare transfrontalieră, alte proiecte ale donatorilor străini)
- Dezvoltarea parteneriatului public-privat
- Acordarea asistenței antreprenorilor în elaborarea proiectelor investiționale (spre exemplu, pentru cele mai bune proiecte, care au câștigat concursul raional, APL va căuta susținere financiară din partea donatorilor externi – prin intermediul ODIMM, JICA, programe europene)
- Atragerea în raion a investitorilor (pregătirea setului de proiecte investiționale și promovarea lor cu susținerea OAP; organizarea forumurilor investiționale raionale sau regionale)
- Promovarea imaginii raionului, atractive pentru investitori (drept acțiune va fi elaborarea strategiei de branding raional și regional, și altele)

3. Dezvoltarea producției și creșterea vânzărilor, inclusiv a exportului de produse

- Susținerea creării în raion a întreprinderilor mici, care să asigure activitatea întreprinderilor prelucrătoare (în special, pentru colectarea materiilor prime, inclusiv în afara raionului, depozitarea și transportarea lor, precum și comercializarea produselor finite, inclusiv pe piețele externe)
- Stimularea cooperării și asocierii IMM-urilor, orientate asupra creșterii potențialului lor, ceea ce ar crea premise pentru export
- Instruirea antreprenorilor orientați spre export în vederea obținerii cunoștințelor specifice, legate de legislația altor țări, conjunctura pieței mondiale, etc.
- Furnizarea de informații cu privire la standardele de calitate și alte standarde din țările în care se exportă mărfurile moldovenești

4. Îmbunătățirea accesului la informație, inclusiv:

- Identificarea necesităților întreprinderilor privind cele mai cerute tipuri de informație (prin intermediul studiilor sau a unui dialog bine organizat cu mediul de afaceri)
- Identificarea celor mai potrivite canale de distribuție a informației pentru instituțiile și persoanele interesate

- Crearea unui "ghișeu unic", care ar simplifica pentru antreprenori procesul de obținere a informațiilor și consultanței privitoare la problemele de desfășurare și reglementare a afacerilor.
- Informarea antreprenorilor privind principalele oportunități ale mediului de afaceri, în special, privind *potențialii investitori străini, interesul acestora față de raion; principalele proiecte, finanțate de către donatorii, care activează în RM; privind legislația altor țări și caracteristicile piețelor externe de desfacere, care prezintă interes deosebit pentru antreprenorii raionului; standardele de calitate a bunurilor și serviciilor din alte țări, care prezintă interes strategic pentru mediul de afaceri din raion.*

5. Instruirea antreprenorilor în vederea obținerii competențelor de creare și dezvoltare a afacerilor proprii, inclusiv:

- Predarea în școlile profesionale și colegii în cadrul disciplinelor economice a competențelor practice de creare și dezvoltare a afacerilor proprii
- Organizarea vizitelor la întreprinderile, care utilizează tehnica, tehnologiile avansate, organizarea modernă a producerii, pentru elevii din clasele superioare și licee
- Invitarea antreprenorilor de succes în școli, organizarea întrunirilor dintre aceștia și elevi
- Promovarea istoriilor de succes în afaceri, bazate pe cunoștințe
- Îmbunătățirea educației în afaceri, inclusiv extinderea participării cetățenilor în cadrul seminarelor ODIMM
- Acordarea atenției deosebite antreprenorilor potențiali și celor începători - tinerilor; femeilor; celor care cresc producție agricolă pentru necesități personale, orientându-i să se ocupe de această activitate în scopuri comerciale (*spre exemplu, pentru tineri: o activitate specială cu studenții școlilor profesionale, colegiilor și liceelor – examinarea problemelor de predare a cursurilor de economie/afaceri, orientarea lor practică; asistență în dotarea școlilor profesionale – inclusiv prin intermediul proiectului Liechtenstein Development Service (LED); asistență în organizarea practicii de producere la întreprinderi, etc.*)

6. Îmbunătățirea activității funcționarilor OAP la nivel raional și local, inclusiv:

- Includerea tuturor funcțiilor necesare în fișele de post ale angajaților APL; instruirea angajaților APL la toate nivelele privind funcțiile și responsabilitățile lor
- Instruirea angajaților APL în vederea obținerii competențelor de scriere a proiectelor pentru participarea la concursurile de obținere a mijloacelor financiare din fonduri speciale de stat și europene
- Analiza situației și încurajarea acelor angajați ai OAP, care demonstrează abordări noi și rezultate pozitive în relațiile cu antreprenorii, care activează pe teritoriile lor

7. Dezvoltarea dialogului

- Implicarea antreprenorilor în procesul de examinare și adoptare a deciziilor, care se referă la dezvoltarea mediului de afaceri, la toate nivelele de administrare, inclusiv:
  - *Întruniri lunare a funcționarilor APL cu antreprenorii pentru examinarea problemelor lor*
  - *Crearea Consiliilor de antreprenori pe lângă OAP la toate nivelele*

- *Crearea unei baze de date a asociațiilor de afaceri; selectarea deschisă a acelor asociații, care sunt interesate și capabile de a reprezenta interesele diferitor grupe de întreprinderi*
- Asigurarea unei mai mari transparențe în activitatea APL
- Susținerea consolidării comunității de afaceri prin crearea și consolidarea asociațiilor de afaceri

8. Susținerea cooperării întreprinderilor și creării/consolidării asociațiilor de afaceri, inclusiv:

- *Stabilirea/consolidarea relațiilor dintre IMM-uri, precum și dintre IMM-uri și companiile mari (spre exemplu, organizarea la nivel de raion a forumurilor/întrunirilor antreprenorilor dintr-un sector sau a celor reuniți printr-un lanț tehnologic unic pentru a găsi interese și strategii comune; promovarea printre antreprenori a necesității de reunire a eforturilor, care să permită creșterea potențialului lor; dezvoltarea parteneriatului public-privat cu întreprinderile mari, în bază de subcontracte cu IMM-urile raionului, etc.)*
- Susținerea consolidării comunității de afaceri prin crearea și consolidarea asociațiilor de afaceri
- Studierea posibilităților de creare a clusterelor și holdingurilor în raion
- Asigurarea activității de lobby în adoptarea documentelor normative privind clusterelor și holdingurile
- Organizarea elaborării setului de documente, care să faciliteze cooperarea întreprinderilor, inclusiv pentru crearea clusterelor și holdingurilor, care contribuie la asocierea întreprinderilor raionului

9. Îmbunătățirea politicii de susținere a IMM-urilor , inclusiv în următoarele direcții:

- Susținerea întreprinderilor mijlocii, care în raionul Călărași demonstrează tendințe pozitive (considerabil mai bune, decât în ansamblu pe economia națională), ajutându-le în consolidarea potențialului (utilajele, tehnologiile, personalul) și în asigurarea vânzărilor în afara raionului, inclusiv a exportului.
- Asistență la inițierea afacerilor și la dezvoltarea întreprinderilor micro, care nu sunt bine dezvoltate în raion (mai rău, decât în ansamblu pe economia națională), îmbunătățind condițiile pentru antreprenorii începători prin furnizarea de informații, consultanță, oportunități de instruire, etc.
- Elaborarea măsurilor pentru dezvoltarea dialogului dintre antreprenori și autoritățile publice locale, atât la nivel raional, cât și la cel local.
- Susținerea constituirii întreprinderilor mici, care să asigure activitatea întreprinderilor prelucrătoare (în special, pentru colectarea materiilor prime agricole, depozitarea și transportarea, precum și comercializarea produselor finite, inclusiv pe piețele externe).

1.6.2. INDUSTRIA

1.6.2.2. Evaluarea generală a industriei

Conform informației Biroului Teritorial de Statistică, situația social – economică a raionului Călărași pentru perioada ianuarie – decembrie 2012 se prezintă precum urmează:

Rezultatele activității economiei raionului se prezintă astfel (conform datelor statistice preliminare):

Întreprinderile industriale de toate formele de proprietate, care au fost cuprinse în cercetarea statistică lunară (17 întreprinderi) au fabricat producție în valoare de 240632,0 mii lei (în prețuri curente). Întreprinderilor cu activitatea din industria prelucrătoare le-au revenit 95,5% din valoarea producției fabricate.

Investiții în active materiale pe termen lung din contul tuturor surselor de finanțare realizate în ianuarie-decembrie 2012 au fost însușite în valoare de 92350,1 mii lei (în prețuri curente), din care lucrările de construcții-montaj au constituit 48313,6 mii lei, respectiv 121,6% și 100,7% (în prețuri comparabile) în raport cu ianuarie-decembrie 2011.

Parcursul mărfurilor efectuat de către întreprinderile specializate de transport a însumat 19822,2 mii tone-km, avînd o majorare de 24,1 la sută și un volum de mărfuri transportate de 14,6 mii tone, constituind o creștere cu 14,1 la sută față de perioada similară a anului precedent.

Parcursul pasagerilor pe perioada ianuarie-decembrie 2012 a înregistrat o creștere față de perioada respectivă a anului trecut cu 1,9% însumând un parcurs de 30217,8 mii pasageri-km, iar numărul de pasageri transportați este în creștere cu 8,2%, care alcătuiesc 778,2 mii pasageri.

Cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de comerț cu amănuntul în luna decembrie 2012 s-a micșorat cu 28,7% (în prețuri comparabile) față de luna decembrie 2011.

Cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de servicii de piață prestate populației în luna decembrie 2012 a înregistrat o creștere de 27,5% (în prețuri comparabile) față de luna decembrie 2011.

Cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de comerț cu ridicata a înregistrat o mărire de 10,3% (în prețuri curente) față de luna decembrie 2011.

Cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de servicii de piață prestate în special întreprinderilor în luna decembrie 2012 s-a majorat cu 10,7% (în prețuri curente) față de luna septembrie 2011.

Cîștigul salarial mediu lunar al unui salariat din economia raionului Călărași în decembrie 2012 a constituit 3112,4 lei, sporind față de luna respectivă a anului precedent cu 11,5 % și față de luna noiembrie 2012 s-a majorat cu 8,7 %. În sfera bugetară cîștigul salarial a alcătuit 2725,6 lei, fiind în creștere față de luna similară a anului trecut cu 7,9 % și a scăzut față de luna noiembrie 2012 cu 7,2%.

Suma datorată pentru remunerarea muncii la 31 decembrie 2012 de către agenții economici a alcătuit 1243,3 mii lei, fiind în creștere cu 0,6 mii lei față de luna noiembrie 2012.

Valoarea producției industriale fabricate de întreprinderile cuprinse în cercetarea statistică lunară alcătuiește 240632,0 mii lei (în prețuri curente), cu 46972,1 mai mult în raport cu ianuarie decembrie 2011. În luna decembrie acest indice s-a majorat cu 15820,2 mii lei.

Situația din sectorul industrial al economiei este determinată preponderent de activitatea întreprinderilor din industria prelucrătoare, cărora le-au revenit 95,5% din valoarea totală a producției obținută la întreprinderile cu activități principale de industrie cuprinse în cercetare statistică lunară. Producția livrată în ianuarie-decembrie 2012 este de 240146,0 mii lei, dintre care 69,2 % pe piața externă. Întreprinderilor din industria prelucrătoare le revine 96,9 % din producția total livrată.

Industriei alimentare și a băuturilor îi revin 86,7% din valoarea producției industriale în ansamblu și 90,9% din valoarea producției industriei prelucrătoare. Întreprinderile din această ramură au obținut în ianuarie-decembrie 2012 un volum de producție cu 45479,3 mii lei mai mult decât în ianuarie-decembrie 2011.

Producția principalelor produse industriale, exprimată în unități naturale, se prezintă în următorul tabel:

Tabelul 29. Valoarea principalelor produse industriale

	Unitatea de măsură	Efectiv		În % față de anul 2011
		ianuarie-decembrie 2012	2011	
A	1	2	3	4
Industria alimentară și a băuturilor				
carne total, inclusiv carne de pasăre	tone	448,4	697,6	64,3
conserve de legume - total	tone	-	123,7	-
fructe prelucrate și conservate	tone	27,9	240,4	11,6
pâine și produse de panificație	tone	1389,0	1009,2	137,6
Fabricarea de articole de îmbrăcăminte				
articole îmbrăcăminte pentru lucru-total	buc	346172	433249	79,9
Valoarea producției fabricate în ianuarie - decembrie 2012 se prezintă prin următoarele date:				
Valoarea producției fabricate în perioada de la începutul anului (mii lei)				
		de raport	a anului precedent	
Total pe tipuri de activități economice		240632,0	193659,9	

Industria prelucrătoare	229710,8	185880,6
Industria alimentară și a băuturilor	208791,8	163312,5

1.6.3. AGRUCULTURA

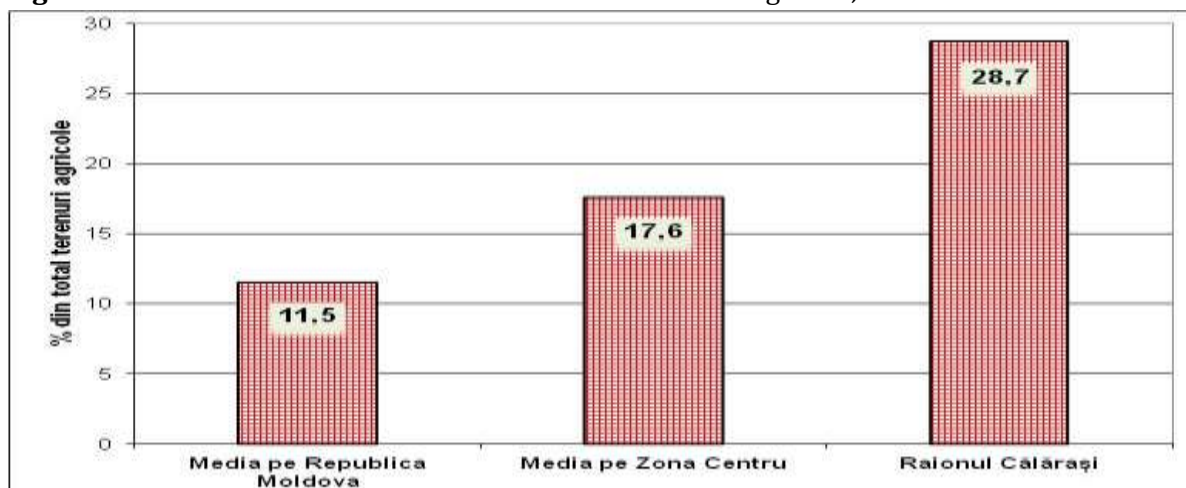
1.6.3.2. Evaluarea situației generale în agricultură

Sistemul agricol reprezintă un ansamblu de sectoare, tehnologii, mașini și agregate tehnologice, în care solul este folosit ca principală resursă de producție pentru culturile agricole, cât și pentru creșterea animalelor. La moment, sectorul agricol din raionul Călărași dispune de 22661 ha de terenuri agricole, din care 58% sunt terenuri arabile, cca. 28% sunt acoperite cu vii, și cca. 14% de livezi.

Din suprafața arabilă cca. 63% sunt acoperite de porumb, 19% de floarea soarelui, cca. 6% de legume și 4% de cartofi.

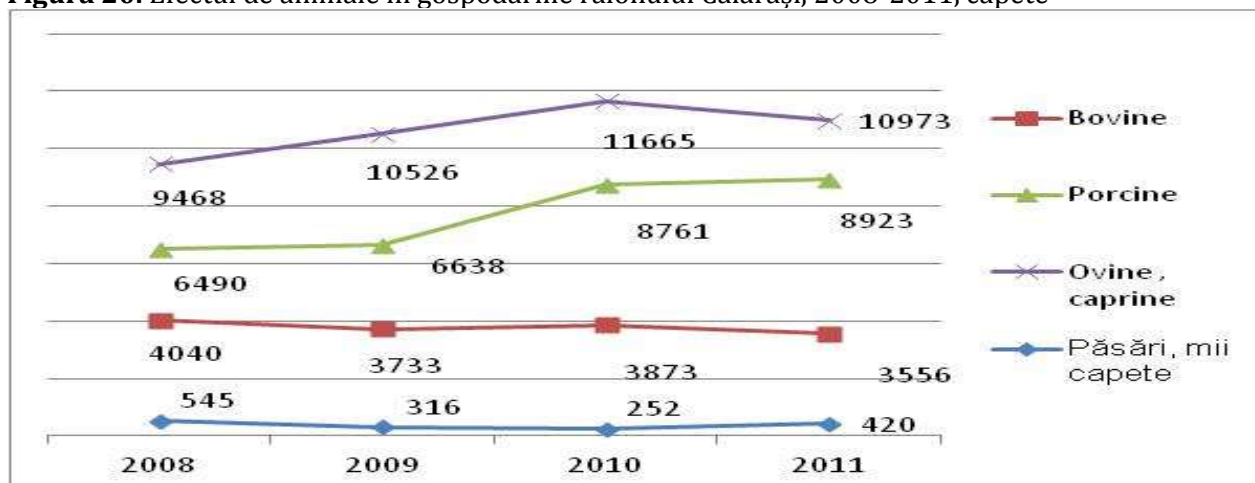
O parte considerabilă din terenurile agricole din raion nu sunt lucrate. Astfel, conform datelor MAIA pentru anul 2011 ponderea terenurilor agricole nelucrate din raion constituia cca 28%, comparativ cu media țară de 11,5% și pe Zona de Centru de 17,6%, fiind cel mai înalt nivel al acestui indicator pe țară.

Figura 19. Ponderea terenurilor nelucrate în total terenuri agricole, 2011

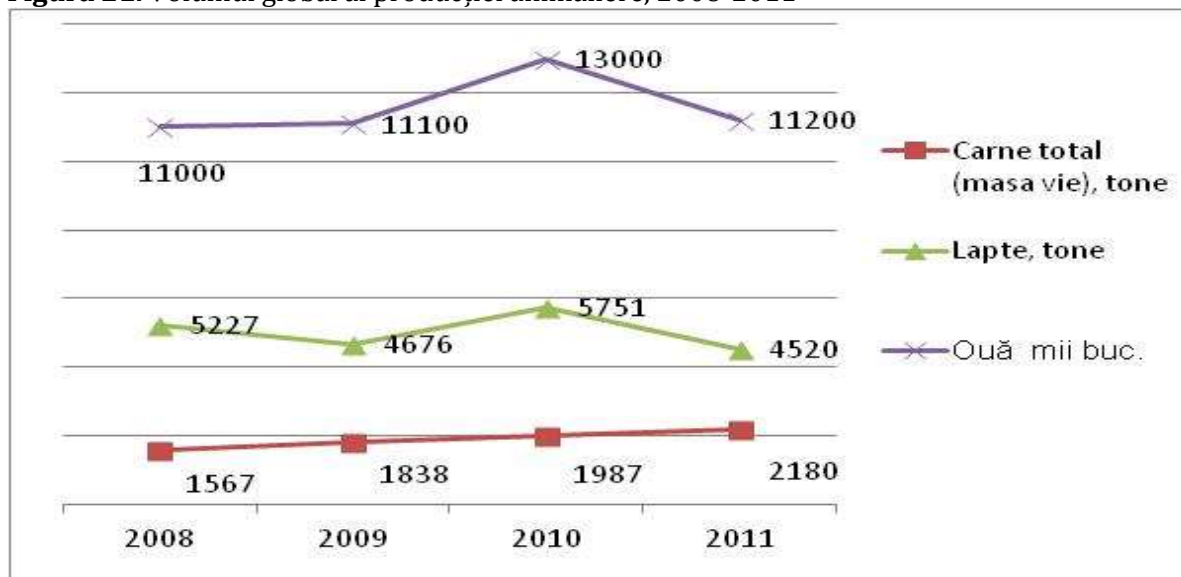
Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Sectorul zootehnic al raionului Călărași este specializat în producție de bovine, porcine, ovine, caprine și păsări, nefiind însă ramura de bază a agriculturii raionului. Șeptelul de bovine, ovine și caprine înregistrează reduceri în perioada 2008-2011. Totodată șeptelul de porcine, iar începând cu anul 2011 și cel de păsări prezintă semnale de revigorare.

Figura 20. Efectul de animale în gospodăriile raionului Călărași, 2008-2011, capete

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

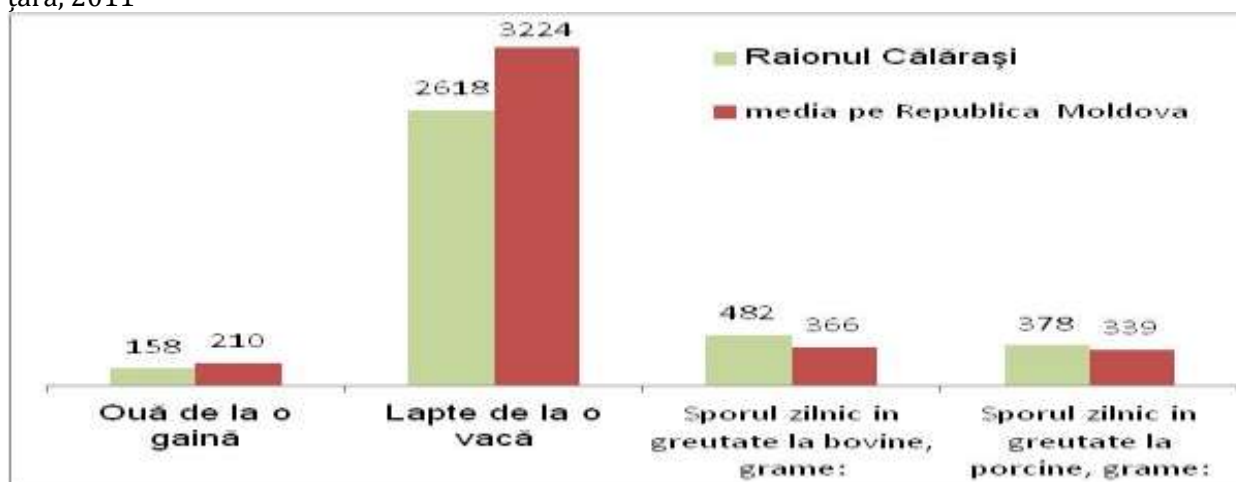
Volumul global al producției agricole stagnează în ce privește producția de ouă, este în scădere la producția globală de lapte și înregistrează o creștere lentă, dar stabilă la producția de carne.

Figura 21. Volumul global al producției animaliere, 2008-2011

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Comparând productivitatea sectorului animalier din r-l Călărași cu valorile medii pe țară se observă că, în anul 2011, producția medie anuală de ouă pe o găină ouătoare a fost mai mică decât media pe țară cu cca. 25%, iar producția medie anuală de lapte pe o vacă a fost mai mică decât media pe țară cu cca. 19%. Totodată, sporul zilnic în greutate la bovine a depășit valoarea medie pe țară cu cca. 31%, iar sporul zilnic în greutate la porcine a depășit valoarea medie pe țară cu cca. 11% (vezi figura 4).

Figura 22. Productivitatea sectorului animalier din r-l Călărași comparativ cu valorile medii pe țară, 2011

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Aceasta denotă competitivitatea redusă a producției de ouă și lapte comparativ cu alte raioane ale țării, dar și anumite avantaje comparative la producția de carne de bovină și porcine.

Raionul Călărași dispune de oportunități reale pentru dezvoltarea turismului rural și a turismului în cadrul exploatațiilor agricole, fapt ce necesită implementarea anumitor politici de dezvoltare a sistemelor agricole din raion.

1.6.3.3. Principalele probleme cu care se confruntă agricultorii

Printre principalele probleme cu care se confruntă agricultorii din raionul Călărași, pot fi menționate următoarele:

- Parcelarea excesivă și necesitatea urgentării proceselor de consolidare a terenurilor agricole.

Astfel, în urma procesului de privatizare cea mai mare suprafață a cotei de teren agricol în raion a fost de 1,1 ha și cea mai mică de 0,65 ha. Cele mai mici parcele de terenuri agricole sunt de cca. 4 ari. Efectul negativ al parcelării se multiplică prin faptul, că aceste parcele sunt amplasate la distanțe mari una de alta.

Costurile mari ale tranzacțiilor de cumpărare a terenurilor agricole și de perfectare a actelor de moștenire sunt prea mari comparativ cu prețul terenului. Totodată, mulți dintre deținătorii formali ai terenurilor agricole sunt decedați, sau plecați la muncă peste hotare, fapt ce împiedică procesul de consolidare și contribuie la sporirea gradului de volatilitate și subdezvoltare a pieței funciare din raion.

- Din cauza faptului că terenurile și respectiv gospodăriile sunt parcelate excesiv, subvențiile ocolesc gospodăriile raionului, fiind orientate preponderent spre raioanele din Nord și Sud, iar despăgubirile pentru secetă nu ajung la gospodăriile raionului.

Astfel din cca. 7000 ha de suprafețe ocupate cu porumb care a suferit de secetă în anul 2012, doar cca. 500 ha vor primi despăgubiri în anul 2013.

- Irigarea. Dacă anterior în r-l Călărași erau irigate cca 1500 ha terenuri agricole, în prezent irigarea mare practic lipsește. Aceasta se datorează insuficienței surselor de apă pentru irigare, calității necorespunzătoare a apei, infrastructurii de irigare distruse, dar și versanților înalți specifici raionului, care contribuie la costurile înalte a apei pentru irigare. Totodată, bazinele acvatice de acumulare a apei sunt fie proprietate privată, fie sunt arendate, fapt ce creează anumite probleme la utilizarea apei pentru irigație.
- O problemă acută în agricultura raionului reiese din faptul că o parte considerabilă din populația rurală este în vârstă înaintată, iar migrația populației în vârstă aptă de muncă doar amplifică dificultățile la angajarea forței de muncă pentru lucrările agricole.
- Metodele de cultivare în rândul gospodăriilor țărănești de subzistență și în cadrul gospodăriilor casnice rămân tradiționale, cu un nivel scăzut de mecanizare și cu o productivitate redusă.
- Sistemele agricole ineficiente, structurile de piață subdezvoltate, parcelarea extensivă a terenurilor agricole sunt doar unii dintre factorii care determină potențialul insuficient pentru livrarea durabilă de produse agricole primare în cadrul lanțului valoric.
- Absența tehnologiilor agricole de o productivitate înaltă a dus la degradarea terenurilor ca urmare a nerespectării asolamentelor, eroziunii solului, defrișărilor, dar și a adaptării limitate a tehnologiei la schimbările climei.
- Cantitatea de îngrășăminte minerale și organice utilizate în agricultura raionului este insuficientă pentru menținerea fertilității solului.
- În cadrul sectorului zootehnic predomină producția de scară mică în gospodăriile particulare, unde se practică, de obicei, tehnologii extensive de producere, fapt ce a cauzat reducerea productivității acestui sector și intensificarea poluării localităților rurale.
- Un nod compact de probleme ține de comercializarea producției agricole. Prețurile mici la colectarea producției agricole reduc profitabilitatea acesteia. Totodată, lipsa unor mecanisme eficiente de control a prețurilor permit intermediarilor din sectorul de comerț să mențină prețurile mari la piața agricolă locală. Este evidentă lipsa infrastructurii de colectare a produselor agricole proaspete (casă de răcire și ambalare), iar infrastructura de piață pentru sectorul agroalimentar este subdezvoltată.
- În raionul Călărași sunt slab dezvoltate formele de asocieri între diferiți producători agricoli, ceea ce ar asigura competitivitatea producției și ar optimiza timpul de producere și comercializare

1.6.3.4. Analiza SWOT sectorul agricol

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<p>Ponderea mare a solurilor fertile și clima temperată continentală</p> <p>Acces la servicii de transport</p> <p>Tradiții de agricultură în cadrul populației raionului</p> <p>Condiții favorabile pentru un spectru larg de activități agricole și non-agricole</p>	<p>Parcelarea excesivă a terenurilor</p> <p>Conexiuni slabe între agricultură și sectorul de prelucrare a produselor agricole</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>Dezvoltarea irigațiilor</p> <p>Suținerea programelor de parteneriat public-privat cu utilizarea intensivă a forței de muncă în spațiile rurale</p> <p>Elaborarea planului de consolidare a terenurilor agricole</p> <p>Dezvoltarea agriculturii specializate în microzone</p> <p>Valorificarea potențialului comercial al zonelor turistice specifice raionului</p>	<p>Intensificarea hazardurilor naturale, extinderea proceselor de eroziune</p> <p>Calamitățile naturale în zonele limitrofe care se pot extinde și pe teritoriul Republicii Moldova</p> <p>Tendențe demografice nefavorabile ca îmbătrânirea, depopularea și migrarea în masă</p>

1.6.3.5. Recomandări sectorul agricol

Echipa de experți propune spre analiză următoarele recomandări de remediere a problemelor din sectorul agricol al raionului Călărași:

- Crearea unui ghișeu unic specializat în consolidarea terenurilor agricole și desfășurarea unei campanii de informare privind consolidarea terenurilor agricole și despre Măsura 9 a Regulamentului privind modul de repartizare a mijloacelor fondului de subvenționare (pentru anul 2013). Totodată, este necesară abordarea problemelor de parcelare/consolidare la nivel regional prin elaborarea unui program de stat de susținere a proceselor de consolidare în raioanele din Zona de Centru a republicii.
- Promovarea investițiilor ce contribuie la creșterea valorii adăugate. Furnizorii de materie primă sunt mai sensibili față de fluctuațiile prețurilor decât furnizorii de produse finale sau semifabricate. Investițiile în mijloacele corespunzătoare de

procesare, stocare și marketing sunt necesare pentru a reține veniturile în cadrul lanțului de producere și pentru reducerea fluctuației acestor venituri.

- Suportul exploatațiilor agricole mici în organizarea lor în grupuri, asociații și uniuni poate oferi posibilități importante pentru reducerea costurilor legate de promovarea vânzărilor, penetrarea unor piețe noi și de prevenire a excluderii acestora de pe piețele agro-alimentare.
- Programele de instruire profesională și antreprenorială a tinerilor agricultori sunt necesare pentru stimularea lansării unor afaceri noi, dezvoltarea inovărilor și transferului tehnologic în agricultură.
- Investițiile în infrastructura de scară mică, inclusiv de conservare a solului și bazinelor acvatice precum și a zonelor umede poate reduce riscul evenimentelor dezastruoase (alunecări de teren, inundații etc.), dar și a proceselor cronice cum ar fi eroziunea solului, scăderea nivelului apelor freatice etc.
- Construcția bazinelor artificiale pentru colectarea apelor pluviale și altor surse de apă tehnică (Zona Ichel-Valcineț, Sadova, Pârjolteni, Țibirica, Meleşeni) poate contribui semnificativ la extinderea suprafețelor irigate în raion. Pe termen mediu și lung poate fi luată în considerație și aducerea apei pentru irigație din bazinul râului Prut (50-60 km) și/sau Nistru (130 km). Totodată, este necesară restabilirea infrastructurii de irigare a exploatațiilor agricole.
- Pentru extinderea activităților non-agricole în spațiul rural este necesară promovarea dezvoltării turismului rural, agricol, ecologic, pe lângă gospodăriile agricole, prisăci, iazuri etc. Aceasta va stimula și dezvoltarea serviciilor adiacente turismului rural și agrar.
- Crearea unui centru logistic regional, modern și funcțional pentru deservirea piețelor agricole din raioanele învecinate.
- Pentru sporirea nivelului de competitivitate a produselor agricole din raion este oportună crearea pe lângă Agenția Națională de Siguranță Alimentară a unui laborator modern de scară regională, care ar acoperi r-le Călărași, Strășeni și Nisporeni, pentru testarea calității produselor agricole. Un impact semnificativ asupra competitivității produselor agricole va avea promovarea asocierii gospodăriilor agricole și dezvoltarea micro-întreprinderilor de prelucrare a produselor agricole.

1.6.4. INVESTIȚIILE ȘI PROCESUL INVESTIȚIONAL

1.6.4.2. Evaluarea procesului investițional

În ianuarie-septembrie 2012, întreprinderile și organizațiile de toate formele de proprietate, din contul tuturor surselor de finanțare, au realizat investiții în valoare de 92350,1 mii lei (în prețuri curente). Comparativ cu ianuarie - decembrie 2011, acest volum s-a mărit cu 21,6% (în prețuri comparabile).

Evoluția principalilor indicatori ai activității investiționale pe elemente de structură tehnologică se prezintă astfel:

	Ianuarie- decembrie 2012			Informativ: ianuarie- decembrie 2011 în % față de total
	Realizări, mii lei	în % față de		
		ianuarie- decembrie 2011	total	
Investiții în active materiale pe termen lung-total din care:	92350,1	121,6	100	100
lucrări de construcții-montaj	48313,6	100,7	52,3	50,5
utilaje și mașini, mijloace de transport	23967,5	121,5	25,9	27,1
alte lucrări și cheltuieli capitale	20069,0	122,9	21,7	22,4

Analiza structurii tehnologice a investițiilor arată, că volumul principal al investițiilor a revenit lucrărilor de construcții - montaj, cota-parte a căroră în totalul investițiilor a constituit 52,3% (comparativ cu 50,5% în perioada respectivă a anului 2011). Ponderea valorii utilajelor, mașinilor și mijloacelor de transport a constituit 25,9%, sau în deminuire față de perioada respectivă a anului precedent cu 1,2 puncte procentuale.

Structura investițiilor pe forme de proprietate se prezintă după cum urmează:

	Investiții			din care, lucrări de construcții-montaj		
	realizări, mii lei	în % față de:		realizări, mii lei	în % față de	
		ianuarie- decembrie 2011	total		ianuarie- decembrie 2011	total
Investiții în active materiale pe termen lung – total din care:	92350,1	121,6	100	48313,6	100,7	100
Publică	34064,6	107,6	36,9	29741,8	100,7	61,6
Privată	42135,3	136,9	45,6	17849,0	128,8	36,9
Mixtă(publică și privată), fără participare străină	16,2	6,1	0,0	-	-	-
Străină	-	-	-	-	-	-

A întreprinderilor mixte	16134,0	122,0	17,5	722,8	15,8	1,5
--------------------------	---------	-------	------	-------	------	-----

În structura investițiilor în active materiale 36,9% dețin entitățile cu forma de proprietate publică, cota preponderentă (63,1%), revenind agenților economici din sectorul nestatal al economiei naționale, care au realizat 38,4% din volumul total al lucrărilor de construcții-montaj.

Structura investițiilor pe surse de finanțare se caracterizează prin următoarele date:

	Ianuarie- decembrie 2012			Informativ: ianuarie- decembrie 2011 în % față de total
	Realizări, mii lei	în % față de:		
		ianuarie- decembrie 2011	total	
Investiții în active materiale pe termen lung - total din care, finanțate din contul:	92350,1	121,6	100	100
mijloacelor bugetare	13126,8	55,2	14,2	32,7
mijloacelor proprii ale agenților economici și populației	41272,7	105,3	44,7	53,8
mijloacelor investitorilor străini	1790,7	de 3,5 ori	1,9	0,7
altor surse	36159,9	de 3,9 ori	39,2	12,8

În ianuarie-decembrie 2012 sursele principale de finanțare ale activității investiționale rămân a fi mijloacele proprii ale agenților economici și populației, investitorilor străini și altor surse (85,8%), fiind în creștere față de perioada similară a anului precedent cu 18,5 puncte procentuale. Cota mijloacelor investitorilor străini alocate pentru investiții s-au mărit de 3,5 ori față de perioada respectivă a anului precedent, constituind 1,9% din volumul total al investițiilor utilizate.

Din contul mijloacelor bugetare au fost realizate 14,2% din volumul total al investițiilor, cu 18,5% ori mai puțin față de ianuarie-decembrie 2011.

Structura specifică a investițiilor în active materiale pe tipuri de mijloace fixe se prezintă astfel:

	Ianuarie- decembrie 2012			Informativ: ianuarie- decembrie 2011 în % față de total
	Realizări, mii lei	în % față de:		
		ianuarie- decembrie 2011	total	
Investiții în active materiale pe termen lung – total din care:	92350,1	121,6	100,0	100

clădiri de locuit	4322,0	133,1	4,7	4,2
clădiri (exclusiv de locuit) și edificii	27436,3	134,4	29,7	22,5
mașini și utilaje	20198,0	de 2,2 ori	21,9	12,5
mijloace de transport	3769,5	35,5	4,1	14,6
procurarea terenului	626,4	53,9	0,7	1,6
reparații capitale	16844,5	91,1	18,2	25,4
Altele	19153,4	137,0	20,7	19,2

În structura specifică a investițiilor în active materiale pe tipuri de mijloace fixe cota majoritară a fost orientată spre construcția clădirilor de locuit și clădirilor și edificii, care a constituit 34,4% din volumul total al investițiilor însușite sau cu 7,7% mai puțin față de perioada similară a anului 2011.

Cota - parte a investițiilor utilizate la procurarea utilajului, mașinilor și mijloacelor de transport a constituit respectiv 26% din volumul total al investițiilor însușite sau cu 1,1% mai puțin față de perioada similară a anului 2011.

Din contul mijloacelor populației au fost construite 54 case de locuit individuale cu suprafața totală de 4675 m.p., dintre care în localitățile rurale au fost construite 24 case cu suprafața totală de 2044 m.p..

Activitatea în antrepriză. În ianuarie-septembrie 2012 valoarea lucrărilor de construcții-montaj efectuate de organizațiile în antrepriză incluse în cercetarea statistică lunară a constituit 52576,9 mii lei sau cu 17,1% mai puțin (în prețuri comparabile) față de ianuarie-decembrie 2011.

Volumul principal de lucrări în antrepriză a fost realizat de către agenții economici cu forma de proprietate privată, care au executat lucrări în antrepriză în sumă de 43382 mii lei (82,5% din volumul total al lucrărilor în antrepriză executate) sau 79,8% față de ianuarie-decembrie 2011.

Evoluția și structura lucrărilor în antrepriză pe forme de proprietate ale organizațiilor-executante în ianuarie-decembrie 2012 se prezintă astfel:

	Numărul organizațiilor, incluse în cercetare, care în perioada raportată au executat lucrări de construcții, unități	Realizări, mii lei	În % față de :		Volumul lucrărilor executate în medie pe o organizație, mii lei
			ianuarie-decembrie 2011	total	
Total	6	52576,9	82,9	100	8762,8
Publică					
Privată	5	43382	79,8	82,5	8676,4
Mixtă (publică și privată), fără participare străină	1	9194,9	102,1	17,5	9194,9

Datele privind structura lucrărilor în antrepriză executate în ianuarie-decembrie 2012 se prezintă după cum urmează:

	Realizări, mii lei	În % față de:	
		ianuarie- decembrie 2011	Total
Volumul lucrărilor în antrepriză executate-total din care:	52576,9	82,9	100
Pe elemente de structură:			
construcția nouă, reconstrucția, extinderea întreprinderilor în funcțiune din care pe tipuri de obiecte:	1838,1	57,9	3,5
clădiri rezidențiale			
clădiri nerizidențiale			
construcții inginerești	1838,1	57,9	3,5
reparații capitale din care pe tipuri de obiecte:	9855,6	51,1	18,7
clădiri rezidențiale	8565	50,5	16,3
clădiri nerizidențiale			
construcții inginerești	1290,6	55,8	2,5
reparații curente din care pe tipuri de obiecte:	40179,5	101,1	76,4
clădiri rezidențiale			
clădiri nerizidențiale			
construcții inginerești	40179,5	101,8	76,4
alte lucrări în antrepriză	703,7	60,3	1,3

În structura lucrărilor executate predomină efectuarea lucrărilor de reparații capitale și curente în sumă de 50035,1 mii lei, ponderea cărora în volumul total al lucrărilor în antrepriză executate a constituit 95,1%. Lucrările de construcții noi au însumat 1838,1 mii lei, ponderea cărora în volumul total al lucrărilor executate a constituit 3,5%. Altor lucrări le-a revenit doar 1,3% din total.

1.6.4.3. Analiza SWOT climatul investițional

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Existența unei structuri active în cadrul CR care se ocupă de cooperare și atragerea investițiilor;</p> <p>Proiecte investiționale implementate și în curs de implementare din fonduri naționale și internaționale</p>	<p>Lipsa unei infrastructuri solide de susținere a afacerilor și atragerea investițiilor, genul incubatoare de afaceri, parcuri industriale, clustere, etc.;</p> <p>Insuficiența instrumentelor de stimulare și atragere a investițiilor în raion, precum și instrumente neadecvate pentru promovarea climatului investițional în raion;</p> <p>Lipsa unei platforme (electronice) pentru prezentarea climatului investițional</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

Disponibilitatea resurselor naturale și umane care ar putea fi exploatate;	
Disponibilitatea infrastructurii de transport și energetică;	Climatul investițional al raionului puțin atractiv;
Disponibilitatea patrimoniului, proprietate publică, în special în mediul rural;	Presiunea fiscală ridicată;
Posibilitate de atragere a investițiilor prin intermediul fondurilor naționale și internaționale	Proceduri vamale și taxe înalte la importul mijloacelor fixe;

1.6.4.4. Recomandări privind îmbunătățirea climatului investițional

- Crearea unui profil investițional al raionului care ar scoate în evidență performanțele deja înregistrate în atragerea investițiilor și prezentarea principalelor domenii sau obiecte;
- Identificarea și dezvoltarea unei infrastructuri de suport a afacerilor;
- Crearea unor instrumente utile de intermediere a dialogului între diferite părți ale obiectului unei investiții
- Inventarierea patrimoniului public al APL și identificarea obiectelor ce ar putea fi pasibile unor proiecte de PPP. Darea în administrare, concesiune, darea în arendă ori în locațiune a bunurilor domeniului public. Elaborarea conceptelor de proiecte investiționale care să comunice potențialilor investitori oportunitățile existente în cadrul raionului
- Asigurarea unui nivel maxim de dialog cu companiile locale și transparență în exercitarea funcțiilor și competențelor atribuite prin lege și care au importanță majoră pentru deciziile investiționale ale acestor companii
- Încurajarea inițiativelor antreprenoriale din partea comunității locale și susținerea acestora, dar nu aplicarea unor măsuri orientate împotriva comunității locale
- Stabilirea unui echilibru în ceea ce privește sprijinul acordat întreprinderilor de diferite nivele
- Sprijinirea investițiilor în alte forme de economii, cum ar fi economia socială (antreprenariatul social) ceea ce aduce nu doar investiția în localitatea, dar și asigură sprijin diferitor pături sociale mai puțin avantajate
- Promovarea guvernării electronice a raionului

1.6.5. MEDIUL

1.6.5.2. Mediul ambiant al raionului Călărași

Atât resursele naturale cât și calitatea factorilor de mediu care influențează starea de sănătate a populației, reprezintă obiectul de analiză a strategiei de dezvoltare integrate a raionului Călărași.

Calitatea aerului în raionul Călărași este nesatisfăcătoare, dar în comparație cu media pe țară este mai bună. Evacuarea substanțelor dăunătoare în aerul atmosferic de către sursele staționare pe ingrediente, în raionul Călărași au avut loc în anul 2011, 169,4 tone evacuări substanțe dăunătoare, cea mai mare cantitate fiind a substanțelor gazoase și lichide, în volum de 106,8 tone. Cu toate acestea s-a atestat o atenuare a evacuărilor, din 2007, an în care au fost înregistrate evacuări de 256,9 tone. Cu părere de rău, în raionul Călărași nu au fost întreprinse acțiuni de captare și utilizare a substanțelor poluante de la sursele staționare, din cauza lipsei de mecanisme necesare în acest sens.

1.6.5.3. Utilizarea și protecția florei și faunei. Starea ariilor naturale protejate de stat

Conform art 14 a Codului Silvic pădurile Republicii Moldova sunt referite la grupa 1, adică rolul principal al acestora este pur ecologic, de protecție. Suprafața totală a suprafețelor împădurite a raionului Călărași este de 23197.92 ha, dintre care 20010.61 ha, 86.3%, sunt în gestiunea ASS "Moldsilva, 3110.41 ha, 13.4% sunt gestionate de APL și 76.9 ha, 0.3% de Ministerul Transportului. În afară de menținerea echilibrului întru conținutul de oxigen și bioxidul de carbon în atmosferă plantațiile forestiere sunt o adevărată cazna a biodiversității floristice și faunistice. Nu întâmplător pentru a avea un mediu confortabil într-o zonă oarecare aceasta este legat de gradul de împădurire. După gradul de împădurire r.Călărași se situează printre primele raioane ale R.M ceea ce constituie 30.8% din suprafața totală.

Cu referire la spațiile verzi, în raion acestea ocupă suprafața de 189,7 ha și sunt repartizate după U.A.T. conform tabelului următor:

Tabelul 30. Repartizarea spațiilor verzi în raionul Călărași după profilul teritorial

	Primării:	Suprafața, ha
1	Călărași	54
2	Bahmut	4.8
3	Bravicea	9.6
4	Buda	3.2
5	Căbăiești	3.4
6	Dereneu	5.2
7	Frumoasa	3.9
8	Hirova	8.5
9	Hîrjauca	10.7
10	Hoginești	6.4
11	Horodiște	7.0
12	Meleşeni	2.4
13	Nișcani	2.8

14	Onișcani	7.4
15	Păulești	3.3
16	Peticeni	2.2
17	Pitușca	4.6
18	Pîrjoteni	5.2
19	Răciula	3.8
20	Rădeni	2.9
21	Sadova	6.3
22	Săseni	3.8
23	Sipoteni	7.4
24	Temeliuți	3.1
25	Tuzara	5.2
26	Țibirica	3.3
27	Vălcineț	5.7
28	Vărzăreștii-Noi	3.6
Total:		189.7

Sursa: Consiliu Raional

Regenerarea și extinderea fondului forestier

Pe parcursul anului 2012 Întreprinderea de Stat pentru Silvicultură Călărași a întreprins lucrări de ajutorare a regenerării naturale pe suprafața de 211 ha, 15 ha de regenerare naturală și plantarea în fondul forestier pe o suprafață de 44 ha.

ÎSS Călărași în anul 2012 extindere a fondului forestier nu a efectuat, au efectuat doar unele complectări a unor sectoare și unele lucrări de îngrijire a culturilor. De către primăriile raionului Călărași pe parcursul anului 2012 în deosebi în cadrul Zilei Naționale de Înverzire a Plaiului „Un arbore pentru dăinuirea noastră” și pe parcursul lunii noiembrie au efectuat lucrări de sădire a fișșilor de protecție a cîmpurilor pe o suprafață de 1.5 ha și 0.7 ha de protecție a apelor. În urma efectuării tăierilor de conservare rasă în fondul forestier gestionat de APL pe perioada anului 2012 au fost efectuate lucrări de ajutorare a regenerării naturale pe o suprafață de 8 ha. Pe parcursul anului 2012 primăria Horodiște și Hoginești au beneficiat de cîte un proiect finanțat din FEN, în urma cărora au fost săditi arbori și arbuști întru crearea parcurilor de recreere. La ziua înverzirii cît și în perioada bilunarului au participat activ primăriile și agenții economici din teritoriu care au sădit 21100 de arbori, SA Drumuri Călărași - 200 arbori.

Lucrări silvotehnice efectuate

ÎSS Călărași a efectuat lucrări de îngrijire și conducere a arboretelor pe suprafața de 1328 ha, iar pe suprafața de 260 ha au fost efectuate tăieri de produse principale și 24 ha de tăieri diverse. Primăriile au efectuat tăieri de produse principale pe suprafața de 8.0 ha. Pe parcursul anului 2012 de către Inspekția Ecologică Călărași au fost eliberate 19 autorizații următorilor beneficiari:

- ÎSS Călărași - 4 autorizații pentru efectuarea tăierilor diverse pe o suprafață de 23.97 ha cu extragerea volumului masei lemnoase de 2548 metri cubi.

- Primăriilor r.Călărași - 10 autorizații de exploatare a 391 arbori din spațiul verde și fișii de protecție cu volumul masei lemnoase de 184.89 metri cubi.
- Gospodăriei Comunal Locative - 2 autorizații de exploatare a 22 arbori din spațiul verde cu volumul masei lemnoase de 9.3 metri cubi.
- Centru de Sănătate Publică Călărași - 1 autorizație de exploatare a 4 arbori cu volumul masei lemnoase de 1.20 metri cubi.
- IMSP Vălcineț - 1 autorizație de exploatare a 18 arbori din spațiul verde cu volumul masei lemnoase de 2.58 metri cubi.
- Calea ferată - 1 autorizație de exploatare a 101 arbori uscați din fișile de protecție.

Starea fondului cinegetic

Suprafața terenurilor de vânătoare a r.Călărași este de 75011.61 ha constituită din 20010.61 ha fond silvic, 53693 ha terenuri agricole și 1308 ha bazine de apă. Suprafața fondului silvic este de 20010.61 ha este fiind gestionată de către ÎSS Călărași, terenurile agricole și bazinele de apă sînt luate în arendă de către SVP din RM. Alți deținători de terenuri de vânătoare în teritoriul r.Călărași nu sînt. Evidența faunei cinegetice se face anual înaintea începerei sezonului de vânătoare de către ÎSS Călărași în fondul silvic și SVP din RM pe terenurile agricole și bălți. În urma inventarierii se stabilește numărul total de mamifere și păsări din teritoriu și numărul ce poate fi recoltat. An de an se observă o scădere a numărului de animale în urma evidenței faunei cinegetice la începutul sezonului de vânătoare și creșterea numărului de vulpi ce prezintă pericol pentru dezvoltarea și creșterea puietului. În urma desfășurării sezonului de vânătoare și colectării datelor din teritoriu numărul animalelor recoltate nu a depășit cotele stabilite pentru sezonul de vânătoare 2012-2013.

Starea fondului ariilor naturale protejate de stat

Teritoriul r.Călărași este bogat în arii naturale protejate de stat unde se întîlnesc majoritatea tipurilor de arii protejate prevăzute de Legea nr.1538-13 din 25.02.98. În teritoriul raionului se află - 5 rezervații silvice pe o suprafață de 765 ha, 4- rezervații peizagistice pe suprafața de 2509 ha, arbori seculari luați sub ocrotirea de stat - 36 în pădurile ocoalelor silvice și 29 în teritoriile primăriilor, 3 monumente geologice și 3 monumente hidrologice. Pe parcursul anului 2010 din cauza vîntului un arbore de specia fag din cei 30 arbori de fag din OS Hîrjauca a fost doborît la pămînt. Arborele de specia stejar pendunculat de pe teritoriul mănăstirii Hîrbovăț la fel este totalmente distrus. Pe teritoriul fostului conac moșieresc din teritoriul primăriei Păulești la ziua de azi sunt 23 arbori de pin dintre care 6 arbori sunt totalmente uscați ce necesită de a fi exploatați.

Activitățile de inspectare și măsurile aplicate

În vederea monitorizării situației ecologice din teritoriu și respectarea legislației, IE Călărași a efectuat 66 acte de control, în fondul forestier ÎSS Călărași - 19 controale, fond forestier al primăriilor - 6 controale, spații verzi - 37 controale, fișii forestiere - 5 controale și 1 control în fișile forestiere ce aparțin Ministerului Transportului. Pe parcursul anului au fost efectuate 49 razii de contracarare și depistare a cazurilor de braconaj și tăierilor ilicite în urma cărora contravenienților depistați li s-au întocmit procese verbale. Pentru încălcarea legislației au

fost întocmite 54 procese verbale pe încălcarea art.122-10 procese verbale, art 142-22 procese verbale, art 127-7 procese verbale, 135-3 procese verbale,136-12 procese verbale.

Din fișile forestiere au fost tăiați ilicit 133 arbori cu un volum de 6.88 metri cubi cauzând mediului un prejudiciu de 3058 lei. Din fondul forestier al ÎSS Călărași au fost tăiați ilicit 12 arbori cu un volum al masei lemnoase de 1.9 metri cubi cauzând un prejudiciu în sumă de 434 lei. Pentru transportarea producției lemnoase fără acte legale de proveniență au fost întocmite 22 procese verbale. Pentru cositul neautorizat și recoltarea pomușoarelor în locuri interzise - 7 procese verbale. Pentru încălcarea regulilor sanitare în păduri au fost întocmite 12 procese verbale și 3 procese verbale au fost întocmite pentru parcarele vehiculelor în spații verzi și fond forestier.

1.6.5.4. Analiza SWOT mediul înconjurător

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Inițiative de înverzire a mediului	Nu există mecanisme de captare și utilizare a substanțelor poluante de la sursele staționare; Existența cazurilor de braconaj și tăieri ilicite a pădurilor
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
	Scădere considerabilă a numărului de animale din fondul cinegetic

1.6.5.5.Recomandări

- Măsuri de protejare a florei și faunei
- Măsuri de soluționare a problemei eșeurilor, inclusi deșeuri toxice
- Măsuri de îmbunătățire a calității aerului și apelor
- Aplicarea sancțiunilor usturătoare pentru persoanele care aduc pagube considerabile mediului și asigurarea circulației noutății în întreg raionul, prin afișarea anunțurilor la toate primăriile raionului.

1.7. TURISMUL

1.7.1. POTENȚIALUL TURISTIC AL RAIONULUI CĂLĂRAȘI

"Basarabia va supraviețui atît timp cît o vom iubi pînă la lacrimi!"
Grigore Vieru

1.7.1.1. Situația existentă

Raionul Călărași dispune de un potențial turistic relativ dezvoltat, care în cazul unei strategii și acțiuni adecvate, ar putea avea o contribuție importantă în dezvoltarea economică a raionului.

Potențialul turistic existent al raionului Călărași este constituit din potențial turistic al apelor, potențial turistic bio – geografic sau de rezervații naturale, potențial turistic antropoc. În contextul în care devine din ce în ce mai popular turismul rural, raionul Călărași datorită amplasării fizico geografice atractive și favorabile, deschide noi căi spre valorificarea acestui tip de turism, doar în contextul în care sunt utilizate pîrghii și mecanisme funcționale de suport.

I. Potențialul turistic al apelor. Raionul Călărași dispune de 203 bazine acvatice (iazuri), dintre care 92 heleștee. De asemenea, există 102 izvoare, dintre care cu o semnificație istorică și de atracție turistică sunt:

- Monument hidrologic „Apele minerale Hîrjauca” – acestea fiind incluse în lista monumentelor ale naturii, fiind situate în satul Hîrjauca, în partea de jos a vîlcelei Hîrtop, fiind deținute de sanatoriul ”Codru”
- Monument hidrologic „Izvorul lui Șt. Cel Mare” (Vălcineț) – monument ale naturii, fiind o arie protejată din zona de Centru a Republicii Moldova

II. Rezervații naturale. Raionul Călărași dispune de următoarele rezervații naturale:

- Rez-ție peizagistică „Țigănești” 680 ha (Bravicea) - Rezervația include un complex de hîrtopuri pe versantul stîng al râului Ichel. Pădure seculară de stejar cu amestec de tei, carpen, frasin, și alte specii. Specii rare de plante: floarea vîntului, ghiocel, feriga feminină, curpăn, etc. Luncă mlăștinoasă, izvoare. Destinatarul este Gospodăria Silvică de Stat Călărași (580 ha), Întreprinderea Agricolă "Codreanca" (100 ha).

- Rez-ție peizagistică „Căbăiești-Pîrjolteni” 1213 ha – **Rezervația peisagistică Căbăiești-Pîrjolteni** este o arie protejată, situată între satele Căbăiești, Pîrjolteni și Seliște Nouă, raionul Călărași. Destinatarul rezervației este Gospodăria Silvică de Stat Călărași.

- Rezervație peizagistică „Țemeleuți” 209 ha - este o arie protejată, situată între satele Temeleuți și Vălcineț din raionul Călărași
- Rez-ție peizagistică „Voloca-Verbe”- 407 ha (Vărzăreștii Noi)

Cazarea este posibilă în gospodării țărănești disponibile, în corturi în zona de odihnă a localnicilor. Accesul se face pe șosea la distanța de 30 km de la Călărași.

III. Potențialul turistic antropoc.

i. Edificii istorice. Din lista acestora fac parte:

- Bustul lui M. Eminescu (2011) din Călărași
- Curtea boierească “Malschi”(1887) din Bahmut, avariata
- Bustul „Ion Creangă” (1990) din Onișcani
- Clădirea fostei școli primare (1910) din Onișcani
- Clădirea fostului spital din Păulești
- Clădirea fostului conac a lui Dinu Rusu din Păulești (inc.sec. XIX-lea)
- Monument funerar al familiei Goilov din Păulești
- Clădirea fostei școli primare a zemstvei din Peticeni
- Clădirea fostei școli primare din Pîrjolteni- avariata

ii. Edificii religioase

- Biserica „Sf. Al- ru Nevski” (1885) din Călărași
- Biserica „Sf. Nicolae” (1878) din Bahmut
- Biserica „Sf. Marele mucenic Gheorghe ” (1885) din Bravicea
- Biserica Sf. Treime (1885) din Buda
- Biserica „Adormirea Maicii Domnului”(1827/1934) din Dereneu
- Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” din Frumoasa
- Biserica Sf. Nicolae (1881) din Hirova
- Mănăstirea „Înălțarea Domnului” din Hîrjauca(1740)
- Biserica de lemn „Sf. Dumitru” din Mîndra (1927)
- Biserica de lemn „Acoperămîntul Maicii Domnului” de la Palanca (1847)
- Biserica de lemn Sf. Paraschiva din Hoginești(1787/1886)
- Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din Horodiște (1771-1787)
- Biserica „Înălțarea Domnului” (1890) din Meleşeni
- Biserica „Sf. Paraschiva” (1898/1905) din Nișcani
- Mănăstirea„Adormirea MaiciiDomnului” din Hîrbovăț.
- Biserica „Sf. Arh. Mihail” (1911) din Onișcani
- Biserica Sf. Nicolae (1887) din Păulești
- Biserica „Sf. Dumitru” sec. XIX dinPeticeni
- Biserica „ Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” (1842) din Pitușca
- Biserica „ Sf. Ierarh Nicolae” (1897) din Pîrjolteni
- Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” din Răciula
- Biserica „Sf. Nicolae” (1899) din Sadova

- Biserica „Acoperământul Maicii Domnului” (1807) din Săseni
- Biserica „Cuvioasa Paraschiva” (1863) din Sipoteni
- Biserica „Sf. Nicolae” (1911) din Sipoteni
- Biserica Sf. Gheorghe din s. Novaci (1846)
- Biserica „Acoperământul Maicii Domnului” din Seliște Nouă (1820)
- Biserica „Sf. Nicolae” (1811) din Țibirica
- Biserica „Sf. Nicolae” (1819) din Vălcineț

iii. Muzeu

- Muzeul raional de Istorie și Etnografie Călărași
- Muzeul satului Bravicea
- Muzeul „Casa Părintească” din Palanca
- Muzeul satului Hoginești
- Muzeul satului Horodiște
- Muzeul satului Săseni
- Muzeul s. Vălcineț

Totodată raionul se remarcă prin existența a 42 biblioteci.

Biserica Sf. Parascheva, s. Nișcani

"Biserica din lemn", s. Palanca

Ruinele Conacului Boieresc Bahmut

IV. Potențialul turismului sportiv

Aero turismul de asemenea reprezintă o categorie a turismului din raionul Călărași, care pe parcursul timpului s-a dezvoltat și a contribuit la majorarea fluxului de turiști în raion. Aero clubul a fost fondat în 2003, avînd drept scop dezvoltarea sportului aerian. Printre serviciile oferite, sunt: filmările aero, transportul către diferite destinații agricole și turismul aero.

1.7.1.2. Traseele turistice

Traseul de pelirinaj/ turismul religios

În raionul Călărași se află 35 lăcașuri de cult, printre care cunoscutele biserici de lemn :„Sf. Dumitru” din Mîndra (1927), „Acoperămîntul Maicii Domnului” de la Palanca (1847), „ Sf. Paraschiva” din Hoginești (1787/1886), Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din Horodiște (1771-1787). Avem 4 mănăstiri ortodoxe cu o arhitectură fascinantă, originală, cu icoane vechi și picturi murale autentice. Toate sunt amplasate într-o zonă deosebit de pitorească, în raza de 12 km

Patru mănăstiri ale raionului Călărași sînt cunoscute departe de granițele raionului și țării, sînt loc de pelerinaj atît pentru cetățenii Moldovei, cît și pentru cetățenii din străinătate. Acesta este unul dintre cele mai populare trasee turistice ale Moldovei. Turiștii și excursioniștii numesc, adesea, acest traseu - Crucea Pravoslavnică, ceea ce e legat cu locația mănăstirilor. Dacă priviți harta traseului, veți vedea, că două dintre porțiunile de drum, care duc spre mănăstiri, se intersectează sub formă de cruce. Itinerarul este popular și pentru că se află în apropierea Chișinăului (45 de km pînă la centrul raional Călărași) dar și a orașelului Călărași. Cea mai îndepărtată dintre ele se află la numai 14 km de el.

Dar motivul principal al atractivității acestor locuri, este faptul că aceste locuri sfinte sînt situate în inima Codrilor Moldovei, adică pe Podișul Central Moldovenesc, unde este concentrată cea mai mare parte a bogățiilor silvice ale țării. Anume această varietate de peisaje, schimbările de relief, vegetația bogată, drumurile pitorești atrag călătorii, iar toate acestea fără a mai vorbi de a frumusețea mănăstirilor înseși, istoria lor bogată și de loc ușoară, posibilitatea unei curățiri spirituale, dar și de a se ruga în ele.

Traseul literar – artistic

Traseul literar – artistic este unul relativ dezvoltat, care permite vizitatorilor un portofoliu divers și atractiv de obiecte cu destinație turistică

Tabelul 31. Traseul literar – artistic

Activitatea/ Locația	
1.	<p>„Casa muzicii Dodon”:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Colecția de violi/ viole/ violoncele ale meșterului-lutier Vladimir Dodon. - Vizionarea filmului documentar „Omul care face lemnul să cînte”. Discuții cu Dna Maria Dodon, văduva maestrului. - Audiere- muzica clasică - Placinte, dulciuri, ceai, cafea.
2.	<p>Școala de Arte :</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Colecția de pictură „Teneri, ingenioși, creativi”</u> s-a constituit în baza lucrărilor de diplomă și lucrările de curs ale elevilor Școlii de Arte din or. Călărași, premianților la diverse concursuri naționale și internaționale. Colecția de lucrări reunește peste 100 de creații realizate în diverse genuri ale artei plastice și decorativ-aplicată (naturi statice cu obiecte

	<p>tradiționale, naturi statice cu flori, peisaje realizate în diferite tehnici, sculptură, batik, desen decorativ...) ale generațiilor de călărășeni, care și-au exprimat prin mijloace plastice viziunea sa asupra cotidianului, istoriei neamului, operelor literare și altor subiecte interesante.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>Expoziția „Orașele înfrățite”</u> care redă etapele prieteniei cu or. Villefranche, Beaujolais (Franța), Buhl (Germania), Belțk- Podlaski (Polonia), Călărași (România), Svetlogorsk (Belorusia) ...
	<ul style="list-style-type: none"> - Servirea prânzului la una din instituțiile de servire a mesei din or. Călărași (la alegere-restaurantul “Codru”, pizzeria “PanCom”, “San Pizza”, cafeneaua „Nirrom-Roz” ...) - Prânzul poate fi servit și la Pensiunea turistică „Casa Mierii din satul Răciula.
3.	<p>Satul Răciula.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prezentarea șezătorii „Obiceiuri și tradiții ale neamului” de către Formația Folclorică „Struguraș” și Ansamblul de dans popular „Renașterea” Prezentarea cărții “Răciula” (Valdimir Beșleagă) în incinta bibliotecii.
4.	<p>Satul Meleşeni</p> <ul style="list-style-type: none"> - Întâlnire cu poetul Chicu Efim Alexandru . Prezentarea cărților „Sărută-mă pe frunte-ntelepciune”, „Augusta” , lansată din Padova, Italia, „Tribut pentru abuz de spirit” , “Amorebieta” , “Doamna din acvariu” ...
5.	<p>Satul Barvicea</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biblioteca: (Expoziții de carte/ ghidaj electronic...) - Muzeul satului include peste 1500 de : <ul style="list-style-type: none"> a) documente b) fotografii c) piese arheologice d) numizmatice e) textile f) artă decorativă g) altele
7.	<p>Satul Hoginești.</p> <p>Muzeul satului include peste 3000 de documente, fotografii, piese arheologice, numizmatice, textile, de artă decorativă încadrate în expoziții temporare, cataloagelor de colecție...</p> <p>Servicii oferite publicului:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Ghidaje b) Programe educative literar- artistice: <ul style="list-style-type: none"> -Mărțișoare pentru mama -Copilărie dulce Păpădie -Patrie, eu te iubesc! -Țara mea de flori-țara mea de dor c) Lecții tematice <ul style="list-style-type: none"> -Luceafărul poeziei românești (consacrată lui M. Eminescu, la 15 ianuarie) -Dragobetele sărută fetele (24 februarie) -Suntem urmașii lui Ștefan cel Mare. d) Evenimente speciale <ul style="list-style-type: none"> - Șezătoare de Șfintul Andrei

8.	<p>Casa olarului Vasile Gonciari cu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - atelier de creație : - master-klass - champing - vânzări (oale, ulcele, cani, suvenire din ceramică) - Tîrgul Internațional de Olărit „Vasile Goncari” care se desfășoară în a III-ea duminică din luna iulie a fiecărui an. Tabăra de Creație a olarilor din 5-6 state se desfășoară timp de 10 zile pînă la tîrg. 	
-----------	---	--

Traseul etno – ecologic

Traseul etno – ecologic este fundamentat în baza unor activități organizate pentru turiști, care au drept scop promovarea patrimoniului cultural turistic al raionului. Programul de activitate este dezvoltat, precum urmează:

A.

Ziua I:

Activitatea	
1.	Sosirea la Hîrjauca-vizita fagilor seculari, mănăstirea Hîrjauca.
2.	La mănăstire- excursie în Biserica “Înălțarea Domnului”
3.	Vizita sanatoriului “Codru”(posibilitatea de a face o baie sau bazin) de stabilit cu conducerea sanatoriului, degustarea apei minerale. Se poate procura ca suvenir cănuță specială pentru apă minerală.
4.	De la sanatoriu traseul de 2 km pînă la fabrica de vin-excursie cu degustări
5.	De la fabrică-traseul prin pădure, apoi prin sat pînă la Casa Părintească-3,5 km. Întîlnirea după tradiția Casei Părintești- pîine, sare, dulcețuri. Prînz, cazare, odihnă, cunoștință cu ocupațiile casei.
6.	Vizita la dorință meșterului de butoaie cu degustări la butoi.
7.	Seara după cină comunicare cu sătenii, program folcloric la foc de tabără.
8.	Înoptare în corturi, pe terasa cu fîn.

Ziua II:

Activitatea	
1.	Mic dejun, plecarea pe traseul spre izvoarele Ichelului cu mîncare la pachet-9 km într-o direcție. Popas cu gustări la fiecare 5 km
2.	La punctul de destinație-prînz- zamă de pește la ceaun pe chirostii, pește la grătar, legume. Pescuit, plajă.
3.	Sosirea la Casa Părintească seara- orele 19-20.00 cina, discuții la foc de tabără, odihnă după prefrințele individuale (moțion de ceaiuri, vin)
4.	Cazarea, masa la Casa Părintească (prînz + cina sau dejunul)
5.	Plecarea de la Casa Părintească spre mănăstirea Hîrbovăț sau Răciula cu mîncarea la pachet

B. "Casa mierii", satul Răciula

Activitatea	
1.	Excursie cu ghid „În lumea apiculturii” : -vizita la prisacă, -analiza stupului transparent din sticla -expoziția de produse apicole.
2.	Degustarea mierii: - miere de salcâm - miere polifloră - căpăceala Băuturi: - „medovuhă” pentru maturi; suc de struguri pentru copii; - apă.
3.	Servirea mesei – bucate tradiționale moldovenești. (Zeama de gâina cu tăitei de casă; ciorbe de legume; sărmăluțe; mămăligă cu brânză de oi; friptură de iepure; tocaniță de legume; flori de bostan prajite; vinata prajita; ardei dulci prajiți; salate: morcov, varza, țelina, roșii, (după sezon), roșii murate, marinate; pâine de casă; scrob cu jumere; placinte cu trandafir, nuci și mar, cu dovleac, brânză, cartofi, varză; bauturi: vin rosu/ alb/ țuica de casă, suc de struguri) Dejun. Prânz. Cină

C. Muzeul "Casa Părintească", satul Palanca

- Ghid însoțitor pentru grupurile organizate
- Instruire în atelierul de artizanat, școala de vară
- vizionarea și participarea la spectacolele folclorice
- servirea bucatelor tradiționale
- plimbări de agrement cu trăsura pe întregul traseu de vizitare, al muzeului

Starea fizică a obiectelor de atracție turistică

Starea nesatisfăcătoare a obiectelor de destinație turistică predomină o infrastructură bună a acestora.

- Foarte buna: Nu sunt.
- Bună: Casa Părintească (Palanca), Casa Mierii (Răciula), Casa Olarului (Hoginești),
- Satisfăcătoare: Izvorul r. Bîc, Casa Muzicii Dodon, Centre meșteșugărești Valentina Ursu (Vălcineț), Pănușițele (Săseni), Casa Muzicii Dodon, 7 muzee din raion, „Aero Club Călărași”
- Nesatisfăcătoare: Clădirea fostului conac a lui Dinu Rusu din Păulești (înc.sec. XIX-lea) (Păulești), Monument funerar al familiei Goilov din Păulești, Conacul Malschi (Bahmut), Izvoarele stațiunii „Codru”...

Este de menționat faptul că reabilitarea infrastructurii fizice a obiectelor de destinație turistică trebuie făcută doar în contextul în care aceste obiecte vor fi incluse în traseul turistic național sau

raional, avînd drept scop nu doar dezvoltarea capitalului socio-cultural dar să aibă și o contribuție semnificativă la bugetul local.

1.7.1.3. Serviciile de cazare turistică a raionului Călărași

Raionul Călărași nu poate fi considerat ca avînd o infrastructură dezvoltată a unităților turistice, existînd doar cîteva unități de cazare, specializate în acest sens. Totodată nu este dezvoltat un lanț de pensiuni turistice, care să facă parte din programul traseelor turistice existente, cu excepția pensiunii turistice "Casa Mierii".

Tabelul 32. Unități de alimentație clasică deschisă turiștilor

**Primăria,
localitatea**

	De servire a mesei
Călărași	SRL Nico-Impex („SAN PIZZA”) Str. Eminescu 42/1, or. Călărași
	SRL „Mariana Gîrbu” (Cafe-bar) Str. Al. cel Bun 166 or. Călărași
	UCOOP Călărași (Restaurant „Codru”) Str. Al. cel Bun 180 or. Călărași
	Îl „Pantelei” (Pan Com- Pizza) Str. Șt. cel Mare 6 or. Călărași
	SRL „Nirrom-Roz” (Cefenea) Str. Eminescu 24 or. Călărași Tel/fax
	Pensiunea turistică „Casa Mierii” Str. Sf.Maria 20, comuna Răciula
	Baza de odihnă „Sadova” s.Sadova, r. Călărași www.univers.md
Tuzara	Baza de odihnă „Eden”, Îl „Smolenschi Tudor” s. Tuzara, r. Călărași Sală de mese oferă Dejun, prînz, cină pentru 120 de locuri (12 mese)

În ceea ce privește complexitatea turismului de afaceri, pot fi menționate doar Casa Mierii, stațiunea balneo-climaterică „Codru” , tabăra de odihnă „Sadova” dispun de Săli pentru desfășurarea conferințelor, seminarelor.

Între agenții economici activi în turism: Casa Părintească, Casa Mierii, Casa Olarului, stațiunea balneo-climaterică „Codru”, Centrul meșteșugăresc Valentina Ursu.

1.7.1.4. Capacitatea instituțională în domeniul turismului

Capacitatea instituțională se referă la cadrul instituțional descentralizat care se ocupă nemijlocit de dezvoltarea sectorului turistic a raionului.

La moment, în cadrul CR Călărași există o singură persoană care se ocupă nemijlocit de problemele sectoriale ale turismului din raion, ceea ce este cu desăvârșire insuficient pentru dezvoltarea unei economii turistice, dat fiind faptul că raionul dispune de un potențial relativ mare în acest sens. Personalul angajat în structurile de turism existent nu este instruit în domeniul dezvoltării turismului, ceea ce este un aspect negativ și incomod

În contextul necesității aplicării unor politici raționale de dezvoltare și modernizare pe plan local în vederea eficientizării actului de administrare a resurselor turistice, nu există un oficiu de turism care să se ocupe nemijlocit cu acest lucru, nu există un local unde s-ar comercializa produse ale meșterilor populari din raion.

Mai mult ca atât, nu se duce o evidență statistică a acestui domeniu, ceea ce nu permite evaluarea potențialului real al turismului din raion.

De asemenea, nu putem vorbi despre existența unor pîrghii de implicare a cetățenilor în dezvoltarea și reabilitarea infrastructurii turistice, decît prin intermediul unor proiecte cu finanțare externă, ceea ce de fapt nu este un ciclu continuu a procesului de administrare raională.

Nu în cele din urmă, tuzmul nu poate fi privit ca o ramură de bază și cu potențial în momentul în care bugetul raional pentru dezvoltarea acestuia este unul minim.

Marketingul turistic al raionului

La moment în raionul Călărași nu este dezvoltat un cadru de planificare și promovare a turismului. În acest context menționăm lipsa unei strategii de dezvoltare a turismului raional. Totodată insuficiența campaniilor de promovare și diseminare a informației în domeniul turismului nu permit dezvoltarea accentuată a acestui sector. În rezultatul interviuării agenților privați în domeniul turismului, unica modalitate de promovare este făcută ”din gură în gură”, fără utilizarea unor instrumente și tehnici de marketing adecvate și susținute din partea CR Călărași. În ceea ce privește ghidurie turistice, pînă la moment sunt elaborate două ghiduri (2007, 2009) fiind necesitatea de actualizarea acestora.

1.7.1.5. Analiza SWOT mediul turistic

PUNCTE TARI

PUNCTE SLABE

<p>Existența unui număr variat de obiecte de destinație turistică;</p> <p>Cunoașterea de către populație de existența turismului religios din raionul Călărași;</p> <p>Valorificarea traseului de pelirinaj din raionul Călărași;</p> <p>Existența unui număr semnificativ de vizitatori a edificiilor religioase</p>	<p>Canalele și mijloacele de promovare a infrastructurii turistice a raionului slab dezvoltate;</p> <p>Insuficiența unor strategii de marketing turistic, care să includă programe agresive de publicitate, prin intermediul unei pagini web, destinate turismului raional</p> <p>Număr relativ mic de agenți economici activi în domeniul turismului</p> <p>Lipsa unui oficiu și a unui centru de informare turistică</p> <p>Nu există un sistem de informare – orientare a turiștilor pe trasee locale, diversificarea ofertei meșteșugărești și comercializarea acestora în apropierea resurselor turistice</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>Oportunitatea de dezvoltare a unui portofoliu de servicii turistice/ oferte turistice, în funcție de obiectul turistic;</p> <p>Posibilitatea de includere a unităților de cazare turistică în programul traseelor turistice existente și colaborarea eficientă cu proprietarii acestor unități;</p> <p>Posibilitatea dezvoltării turismului de afaceri în raion</p>	<p>Bugetul raional pentru dezvoltarea turismului minim;</p> <p>Personalul responsabil de sectorul turismului din cadrul CR, nu este instruit în acest sens;</p> <p>Dezorganizarea zonelor de recreere turistică;</p> <p>Lipsa capacităților antreprenorilor de operare pe piața specifică turistică</p>

1.7.1.6. *Recomandări sectorul turistic*

- i. Necesitatea înființării unui oficiu de turism este justificată pe de o parte de aplicarea unor politici raționale de dezvoltare și modernizare durabilă pe plan local în vederea eficientizării actului de administrare a resurselor turistice, iar pe de altă parte de obiectivele pe care un astfel de serviciu și le propune:
  - promovarea susținută a “dezvoltării turistice în scopul creșterii beneficiilor obținute de pe urma valorificării resurselor turistice pentru comunitatea locală”
  - promovarea imaginii reale a raionului

- abordarea sistematică a pieței și infrastructurii existente, care să grupeze într-un cadru coerent, pe o bază locală și regională, strategiile de dezvoltare ale tuturor actorilor publici și privați implicați în turism;
  - analizarea propunerilor venite din partea agenților publici și economici de asociere cu CR Călărași în vederea creșterii gradului de exploatare a resurselor turistice;
  - inițierea unor investiții publice directe pentru restaurarea / ameliorarea atracțiilor turistice cu grad ridicat de importanță.
- ii. Elaborarea unei strategii de dezvoltare a turismului și a unor campanii de marketing turistic în vederea valorificării potențialului turistic și dezvoltării brandului turistic a raionului.
- iii. Elaborarea elementelor identității brandului turistic
- iv. Instruirea personalului care activează în domeniul turistic, inclusiv dezvoltarea abilităților profesionale ale antreprenorilor turistici
- v. Diversificarea ofertelor turistice și ramificarea sectorului turistic.

Auditul socio economic al raionului Călărași

1.8. CULTURĂ ȘI SPORT

1.8.1. DOMENIUL CULTURAL

1.8.1.1. Evaluarea mediului cultural

În raionul Călărași sunt înregistrate 88 de instituții culturale, dintre care 37 case de cultură, 41 biblioteci, 7 muzee, 3 școli de artă și 35 de lăcașuri de cult.

Merită să fie menționate monumentele naturale arheologice ca: Păulești (2 ha “Cimitirul cailor”), Vălcineț (5 ha “Râpa lui Tofan”), Sipoteni (2 ha “În dos”); monumentele naturale hidrologice - Hîrjauca (“Izvorul tinereții”, 1,5 ha), Nișcani (1 ha “la Jghiab”), Vălcineț (0,5 ha “Izvorul lui Ștefan cel Mare”); vestigii arheologice - 34: cetatea getică de la Horodiște (sec. IV-III î.e.n.) și cetatea medievală de la Răciula (sec. VIII-XII).

De asemenea, raionul Călărași este bogat în monumente care sunt în număr de 64, dintre care:

4 mănăstiri ortodoxe aranjate în formă de cruce (Frumoasa, Răciula, Hîrbovăț, Hîrjauca);
bisericele din lemn de la Mândra, Palanca, Horodiște, Păulești, Hoginești
2 biserici vechi moldovenești din satele Dereneu, Vălcineț;
2 conace ale boierilor Malski și Ruso din sec XIX (Bahmut, Păulești).

Tabelul 18. Valorile culturale ale raionului Călărași

Nr.	Denumirea	Numărul
1.	Case și cămine de cultură	37
2.	Biblioteci	41
3.	Muzee	7
4.	Instituții de învățământ artistic complementar	3
5.	Monumente de istorie	9
6.	Biserici și mănăstiri	35

Sursa: în baza datelor oferite de Consiliul Raional

Case culturale

Casele și căminele de cultură sunt publice aflate în gestiunea APL-I și APL II și se află într-o stare satisfăcătoare. Casele de cultură își organizează activitatea în baza Regulamentului propriu de activitate (conform programelor anuale și trimestriale de activitate), elaborat și aprobat în corespundere cu prevederile Regulamentului-tip, precum și de actele legislative și normative în vigoare. Conform BNS capacitatea caselor culturale este de 11,1 locuri de spectatori, ceea ce reprezintă circa 3% din numărul total pe republică. În medie, la 1000 revin 141 de locuri, medie mai mare decât pe țară (95 locuri).

În raionul Călărași activează 37 de Case și Cămine de Cultură. În anul 2012 în centrul atenției au fost următoarele obiective prioritare:

- renovarea bazei tehnico-materiale;
- restabilirea și dinamizarea activității colectivelor artistice de amatori; --implicarea formațiilor artistice la festivaluri și alte manifestări culturale;
- organizarea expozițiilor meșterilor populari; etc.

Sunt în stadii de reparație capitală Casa raională de Cultură Călărași, casa de cultură satul Vălcineț, și muzeul din s.Horodiște

S-au efectuat unele reparații curente ale Caselor de cultură : Bravicea, Meleşeni, Onișcani, Rădeni, Sadova, Pîrjolteni, Oricova, Hirova, Bahmut, Vărzăreștii Noi, Pitușca, Păulești, Peticeni.

Cu toate acestea starea tehnică a edificiilor de cultură rămâne dificilă mai ales a Caselor de Cultură tip, unde sunt necesare sume considerabile pentru reparații. Curge acoperișul la Casa de Cultură Tuzara, necesită reparație capitală Casele de Cultură: Sadova, Rădeni, Răciula, Temeleuți, Dereneu, Hîrbovăț. Două instituții de cultură sunt parțial ruinate: stația Bahmut și Bularda.

Dar în pofida tuturor dificultăților financiare unele primării au găsit posibilități să îmbunătățească starea de lucruri.

În 2012 Casele de Cultură din satele Hîrjauca și Bravicea au fost câștigătorii Proiectului Fundației Culturale Europene din Amsterdam și Fundației Soros- Moldova în cadrul proiectului „Trio- Centre pentru dezvoltarea culturală rurală în Republica Moldova”

Cu eforturi proprii primăria Hîrjauca, a reușit să efectueze reparație curentă a Casei de Cultură în sumă de 170 mii lei Primăria Meleşeni a efectuat reparație curentă în Casa de cultură și bibliotecă, a amenajat teritoriul aferent.

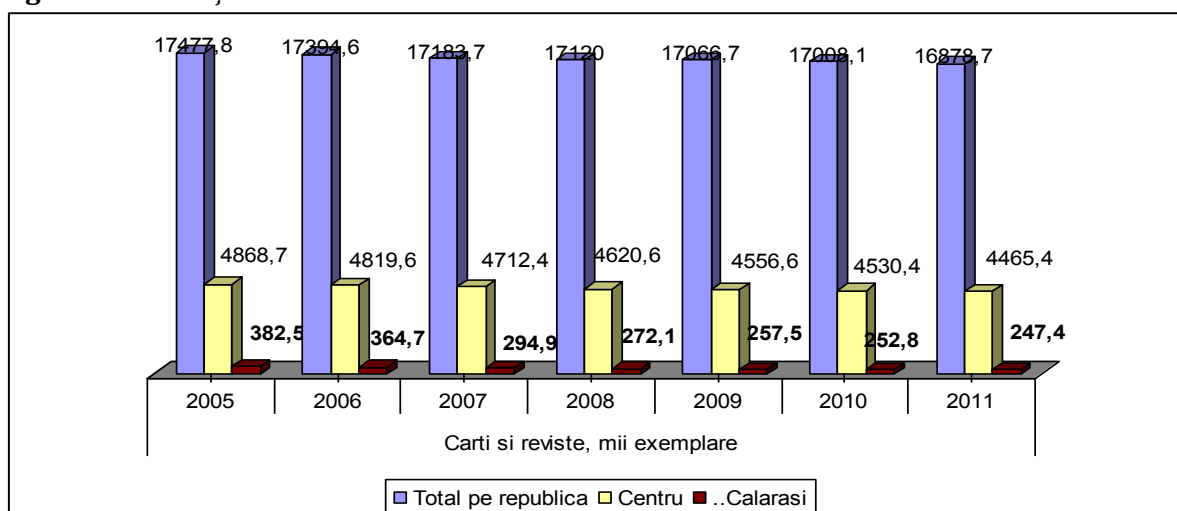
Pentru reparația capitală a Casei de Cultură din s.Novaci primăria Tuzara a cheltuit suma de 980 mii lei.

Au fost schimbate geamurile la Bibliotecă publică raională „Grigore Vieru”, Casele de Cultură din satele Bravicea, Sadova, Dereneu, Frumoasa.

Se încălzesc cu sobe în perioada rece a anului Casele de Cultură din com. Răciula, s. Bravicea, s. Pîrjolteni, s. Rădeni, s. Sadova, s. Onișcani, s. Leordoiaia, cu gaze naturale. Sipoteni, or. Călărași, s. Păulești, s. Frumoasa, cu condiționare com. Săseni, s. Novaci

Biblioteci

Din numărul total pe țară, 3,0% din biblioteci publice sunt în raionul Călărași, în număr de 41 (4 - pentru copii) cu un număr de cititori de circa 14,8 mii persoane și o frecvență de circa 93,4 mii. Fondul de carte este egal cu 258 mii exemplare. Analizând evoluția fondului de carte, se observă o descreștere a numărului de cărți și reviste în perioada anilor 2005-2011 (acesta a scăzut cu 35%), ceea ce denotă problema îmbogățirii cu fond de carte a bibliotecilor raionului. În anul 2012 numărul cărților și revistelor a crescut cu 4,3% .

Figura 23. Evoluția fondului de carte

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

Numărul cărților și revistelor în medie la 100 locuitori este de 314, în dinamică acest indicator este în descreștere, la fel ca și la nivelul țării, ceea ce înseamnă o degradare a situației și învechirea fondului de carte. Bibliotecile sunt dotate cu 80 de calculatoare.

La 01.01.13 volumul fondului de publicații constituie 258,0 mii unități materiale, din care în limba română 188,6 mii u.m (în grafie latină 118,3 mii u.m). Colecțiile Bibliotecii publice raionale includ 2,8 mii documente în limba franceză.

Completarea colecțiilor s-a efectuat prin achiziții și donații. Suma achizițiilor constituie 285,1 mii lei. În anul curent nu s-a efectuat achiziție de carte în 9 biblioteci.

Se dețin 446 abonamente la ziare și reviste

Bibliotecile publice din raion au beneficiat de donația de carte din partea României către R. Moldova care a înrunit 9941 exemplare, în sumă de 42,9 mii lei. Astfel, golul informațional al acestora a fost acoperit prin titlurile de carte a autorilor care se regăsesc în programele școlare de literatură română și universală.

Unele biblioteci au beneficiat de donații de carte din partea persoanelor fizice, asociații, societăți. De exemplu: biblioteca "George Munteanu" Bravicea - a înregistrat 272 exemplare cărți, inclusiv, 97 - în limba engleză; biblioteca din s. Păulești a luat în evidență 17 exemplare cărți.

Astfel, volumul total al intrărilor constituie 27,7 mii documente. Au fost scoase din circuit publicații deteriorate, depășite moral, nesolicitate în număr de 17,1 mii m.

În raport cu anul precedent fondul total de publicații, inclusiv și cel în limba română, este în creștere cu 10.6 mii u.m., în grafie latină e într-o creștere de 15,2 mii u.m.

Rata de înnoire a fondului pe perioada anului în curs a constituit 9.3 ani (în 2011 -29,7 ani; în 2010 - 25,2 ani; în 2009 - 177,7 ani; în 2008 – 27,7 ani; 2007 – 30,7 ani; 2006 - 84,8 ani).

Gradul de utilizare a bibliotecilor publice din raion.

Pe perioada an. 2012 bibliotecile au oferit servicii de lectură și informare pentru 14,8 mii cititori, inclusiv copii – 8,2. Numărul punctelor de servire staționare – 2 (Centrul Medicilor de Familie, Azilul de bătrâni).

Frecvența constituie 93,4 mii, inclusiv copii 57,3 mii.

Împrumutul documentelor constituie 200,8 mii unități materiale, (107,7 mii u.m. copii), în limba română – 184,1 u.m. (127,0 mii u.m.copii). Documente împrumutate per capita 2,5; per utilizator –13,5; per angajat – 4016 documente.

Rata de utilizare a colecțiilor – 1,2. Indicele mediu de lectură – 13,5.

Sistemul informațional al bibliotecilor

Dotarea bibliotecilor cu instrumente informatice constituie una dintre strategiile și aspirațiile raionale din ultimii ani, în întâmpinarea cărora, vine Programul Global Libraries a Fundației Bill și Melinda Gates. Acest Program, numit în continuare, program pilot **NOVATECA** pentru R. Moldova, are drept scop atât înființarea și testarea pe o perioadă de doi ani a unei rețele de biblioteci publice moderne care să deschidă publicului un acces mai mare la educație, informație, circulația ideilor prin crearea *Centrelor de Internet pentru public*, cât și, instruirea bibliotecarilor în utilizarea TI. Parte a acestui Program a devenit și Biblioteca publică raională “Grigore Vieru” ca *Centru de coordonare* pentru 5 biblioteci locale (Dereneu, Hoginești, Sadova, Temeleuți, Vălcineț) selectate conform aplicării *Formulelor de înscriere*. În total 18 bibliotecari s- au inclus în această competiție, demonstrând dorința de a face schimbarea în comunitatea lor.

Primul pas în acest Program a fost disponibilitatea raionului în realizarea *Chestionarului pentru evaluarea bibliotecilor publice din Republica Moldova* elaborat de Ministerul Culturii în parteneriat cu IREX. Au urmat alți pași importanți: participarea la diferite evenimente și acțiuni, cum ar fi: conferințele de orientare, conferința de presă, trainingul Advocacy, Forumul de elaborare a politicilor de utilizare a internetului, cursuri de formare pentru specialiști IT, comunicarea permanentă cu APL în vederea asigurării spațiilor corespunzătoare cerințelor de amplasare a echipamentelor. Și, ultimul pas decisiv, pentru noi, bibliotecarii ar fi susținerea testului de maturitate profesională în implementarea cu succes a Programului NOVATECA.

După cum s-a menționat mai sus, aspirațiile bibliotecarilor din raion țin a pune în aplicare servicii electronice de informare. Drept exemplu, servește Biblioteca din s. Țibirica, care în cadrul unui proiect sprijinit de Programul Comun Dezvoltare Locală Integrată (PCDLI) implementat de Guvernul Republicii Moldova cu asistența Programului Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitatea Femeilor (UN Women) și suportul financiar al Suediei a beneficiat de un suport financiar în valoare de 30,0 mii lei pentru crearea Centrului comunitar. Acest serviciu a fost dotat cu: 2 computere, 1 aparat multifuncțional de multiplicare, 2 camere web, modem, 1 flășh 8gb, mobilier (4 mese, 7 scaune, 2 rafturi pentru prescolari) 30m cablu pentru instalare, 2 covorașe, modem, prelungitoare de 10 m, convector electric pentru perioada rece a anului.

În prezent, 19 biblioteci a raionului dispun de următorul echipament tehnic: computere 56 (conectate la internet – 45); 18 imprimante, 6 scanere, 1 copiator, un videoproiector, 3 televizoare, 2 videoposturi cu DVD, video. La dispoziția utilizatorilor sînt puse 42 stații de lucru, inclusiv 39 conectate la internet. (Anexa). Serviciile oferite sînt diverse: accesarea internetului, multiplicare, scanare, listare, jocuri de dezvoltare a memoriei și atenției, de logică, utilizarea resurselor multimedia (CD-uri, enciclopedii, dicționare) vizionare de filme, utilizarea poștei electronice etc.

Personalul antrenat în domeniul culturii

În domeniul culturii activează 173 de specialiști, dintre care 60% sunt femei. La biblioteci lucrează 50 de bibliotecari, dintre care 13 cu studii superioare (7 cu studii bibliotecare), 30 – cu studii medii speciale (16 cu studii bibliotecare), 7 - cu studii medii. Structura pe vîrstă este următoarea: intervalul 25 - 35 ani -7; 36 - 45 ani –13, 46 - 55 ani – 19, 56 – 66 ani –11. Astfel, ponderea persoanelor cu vîrsta de peste 46 de ani este de 60%. Nivelul salariilor este destul de scăzut și acest fapt este o problemă în atragerea tinerilor specialiști, ceea ce se dovedește prin necesarul de cadre: 6 profesori pentru școala de artă, 15 bibliotecari.

Procesul de instruire a cadrelor a avut loc în cadrul seminarelor raionale, instruirilor în grup și individuale, schimburi de experiență, demonstrații ale activităților practice. Participarea specialiștilor la seminarele instructive ale Centrului Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial, acordarea asistenței metodice în organizarea și desfășurarea manifestărilor culturale, lucrul cu repertoriul, etc.

O tradiție a devenit efectuarea trimestrială a ședințelor Consiliului Direcției Cultură în teritoriu, cu participarea primarilor și a lucrătorilor de cultură.

Activități culturale

Cei 173 de specialiști ai caselor de cultură în comun cu 26 colective artistice cu titlul „model”, 3 centre meșteșugărești, pe parcursul întregului an, organizează și desfășoară pentru populația raionului Călărași o gamă largă de manifestări culturale, artistice, sportive și de agrement. În ultimii 5 ani au fost efectuate aproximativ 30 000 activități culturale. Cele mai populare sunt activitățile recreativ-distractive și de agrement: sărbători tradiționale, serate de odihnă, concursuri la diverse probe, carnavaluri, discoteci etc.; activități multiculturală: concerte, spectacole literar-muzicale și muzical-coregrafice, serate tematice, luminițe, cursuri de cultură generală, inclusiv scenică, muzicale și coregrafice, expoziții de artă și port popular, prestări servicii pentru comunitate, aniversări, sărbători și ceremoniale din viața comunității, organizarea periodică a concursurilor de creație literară proprie și de artă plastică, a concursurilor și festivalurilor locale, raionale și naționale ale formațiilor artistice de amatori.

Acțiunile artistice publice organizate în r. Călărași:

La Muzeul „Casa Părintească” din satul Palanca:

- Ianuarie - Festivalul sărbătorilor de iarnă - Colindul și Malanca
- Mai - fantezii din farmacia Domnului
- 7 iulie Sânziene - teatrul popular, schimbul cununilor.

- 3-a Duminică din septembrie - Festival interetnic

La Casa Olarului Vasile Goncari din satul Hoginești:

Tîrgul Internațional de Olărit „**Vasilii Gonciari**” care se desfășoară în a III-ia duminică din luna iulie a fiecărui an

Tabăra de Creație a olarilor din 5-6 state se desfășoară timp de 10 zile pînă la tîrg.

1.8.1.2. Analiza SWOT mediul cultural

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>Existența unui patrimoniu cultural bogat Existența în raion a instituțiilor artistice</p> <p>Existența tradițiilor populare</p> <p>Existența potențialului uman în domeniul culturii – factor esențial de dezvoltare a sectorului cultural și de producere a brandului regional (meșteri emerți, ansambluri folclorice, etc.)</p> <p>Așezarea geografică avantajoasă</p> <p>Donații pentru reînnoirea fondului de carte în raion din partea României</p>	<p>Inexistența unor parteneriate cu organizații neguvernamentale din zonă</p> <p>Nevalorificarea potențialului etnografic și istoric al zonei</p> <p>Insuficiența resurselor materiale și financiare în domeniu</p> <p>Lipsa fondurilor locale pentru dezvoltarea sectorului cultural</p> <p>Lipsa mecanismelor și a managementului de promovare a potențialului uman și a articolelor produse de meșterii populari</p> <p>Lipsa rețelelor locale de informare (nu există un ziar local sau post de TV, utilizarea slabă a Internetului în localuri publice)</p> <p>Lipsa rețelelor de difuzare a filmelor</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>Acces la fonduri externe și granturi</p> <p>Oportunitatea de trecere a sistemelor de încălzire a unor edificii culturale la încălzirea în bază de biomasă, programul UNDP</p> <p>Stimularea creației populare și revigorarea meșteșugurilor tradiționale</p> <p>posibilități de creare a parteneriatelor naționale și internaționale (publice-private) în baza infrastructurii fizice culturale existente</p> <p>Existența specialiștilor calificați</p>	<p>Descreșterea continuă a fondului de carte</p> <p>Capacitate redusă de satisfacere a nevoilor culturale, informaționale, de comunicare</p> <p>Înrăutățirea situației sociale a populației</p>

Atragerea tinerilor în domeniu

Programe de susținere (alocări din bugetul de stat)

1.8.1.3.Recomandări mediul cultural

Pentru redresarea situației în domeniul culturii, se recomandă următoarele:

- Reabilitarea infrastructurii culturale la nivel de comunitate, prin:
  - Majorarea alocațiilor bugetare.
  - Atragerea fondurilor extrabugetare.
  - Crearea de parteneriate publice – private.
  - Îmbunătățirea fondului de carte al bibliotecilor, în special a celor sătești, prin monitorizarea achiziției de carte.
  - Refacerea unor centre de practicare a meșteșugurilor artistice printr-un program de identificare a micilor meseriași și îndrumarea lor pentru înființarea de microfirme și asociații familiale.
- Intensificarea schimbului intercultural între raionul Călărași și localități similare din RM și alte țări
- Perfecționarea și instruirea continuă a cadrelor.
- Atragerea și menținerea tinerilor specialiști în câmpul muncii.
- Crearea unor posibilități reale și sensibilizarea populației, în special al tinerilor, privind importanța manifestărilor culturale pentru îmbogățirea potențialului individual și ridicarea nivelului cultural.
- Atragerea și dezvoltarea produselor culturale de calitate

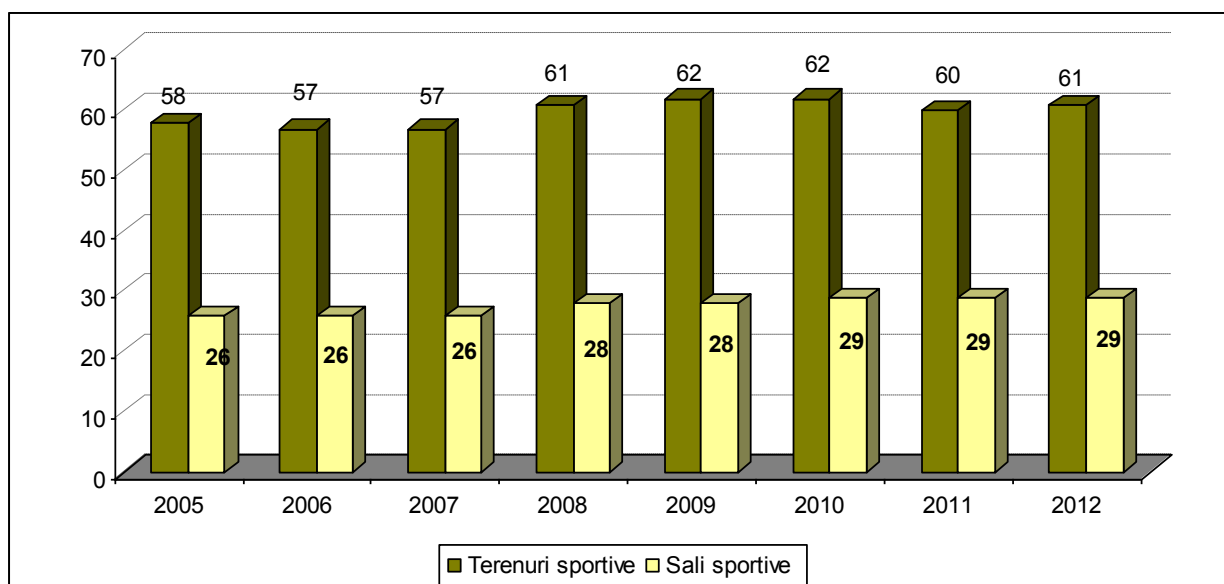
1.8.2. DOMENIUL SPORTIV

1.8.2.1. Evaluarea mediului sportiv

În anul 2012 în raionul Călărași se atestă 150 de edificii sportive, inclusiv un stadion cu capacitatea a peste 500 de locuri pentru spectatori, 29 săli sportive (9x18 și mai mari), 61 terenuri sportive (fotbal, handbal, volei, mini fotbal), 17 încăperi adaptate pentru practicarea exercițiilor fizice și sportului, 10 încăperi amenajate cu utilaj sportiv de forță, 1 centru sportiv privat, 26 încăperi adaptate și 5 terenuri amenajate în instituțiile preșcolare. Aceste edificii reprezintă circa 3% din totalul pe republică.

Evoluția în dinamică a edificiilor sportive indică faptul că în perioada anilor 2005-2012 a crescut numărul acestora cu 3 unități fiecare.

Figura 24. Evoluția numărului de terenuri sportive și săli sportive în raionul Călărași, 2005-2012

Sursa: Elaborat cu suportul INCE și Inspiro Consulting

În ceea ce privește baza tehnico-materială, s-au făcut anumiți pași pentru îmbunătățirea acesteia: reconstrucția sălii de lupte libere și a clădirii Școlii Sportive Specializate a Rezervelor Olimpice, a sălilor de judo și powerlifting de la Centrul pentru Minori „Mihai Viteazul” din or. Călărași, instalarea terenului artificial de mini-fotbal și terenului mixt de baschet și volei în centrul raional, reconstrucția Stadionului orășenesc, reparația capitală a sălii de sport de la Liceul Teoretic „Mihail Sadoveanu”, etc.

Personalul antrenat în domeniul Sport

Conform datelor Consiliului raional, numărul total de lucrători angajați în domeniul dat este de 74 persoane, din care 37 au studii superioare, 11 - studii medii și 26 - fără studii în domeniu. Din numărul total:

- 39 sunt profesori de educație fizică în gimnaziile și licee, dintre care: 19 - cu studii superioare, 10 - studii medii și 10 - fără studii în domeniu.
- 2 sunt profesori de educație fizică în învățământul secundar profesional, ambii cu studii superioare în domeniu.

- 4 persoane sunt profesori în învățământul mediu de specialitate (colegii), din care 3 cu studii superioare și unul cu studii medii în specialitatea dată.
- 4 persoane sunt instructori – metodiști din care 3 - cu studii superioare și 1 fără studii în domeniu.
- 15 persoane sunt antrenori, din care 7 cu studii superioare și 8 fără studii în domeniu.
- și 8 persoane sunt cadre de conducere în domeniul culturii fizice și sportului la nivel local și raional, din care 2 cu studii superioare și 6 fără studii în domeniul culturii fizice și sportului.

Problema cadrelor calificate în acest domeniu reiese din retragerea specialiștilor și lipsa mijloacelor necesare de motivare a tinerilor specialiști. Mai mult ca atât se atestă faptul că persoanele apte de muncă, cu un potențial profesional și o stare fizică care le permite desfășurarea atât orelor de educație fizică cât și alte activități sportive, cum ar fi diferite secții, antrenamente, sunt reduși din considerentul că au ajuns limita de pensionare. Acest fapt cauzează lacune extrem de mari în domeniul sănătății populației, unui mod activ de viață, precum și educația sportivă a copiilor fiind afectată.

Activități sportive

În ultimii ani în raion sunt desfășurate peste 180 de competiții. Să dezvoltă sportul de performanță (în centrul raional activează Școala Sportivă Specializată a Rezervelor Olimpice care practică luptele libere). La nivel de performanță la probele judo, sambo, tenis de masă, triatlon forță au ajuns și discipolii Centrului pentru Minori „Mihai Viteazul” din Călărași și a Clubului Cultural-Sportiv din s. Bahu „Speranța”. Numele sportivilor Alexandru Burcă, Mariana Eșanu, Eliza Zaharia, Elena Fisticanu, Aliona Eșanu, Gabriela Draganel, Andrei Puțunică, Miroslav Filip, Dumitru Socoliuc, Pîrțac Sergiu etc. sunt bine cunoscute pe plan național. Pe lângă sportul de performanță să dezvoltă, de asemenea, și cel de masă. Sunt populare așa probe ca: fotbalul, minifotbalul, lupte libere, atletism, tenis de masă, volei, baschet, taekwon-do, judo, sambo, ciclism, șah, turism sportiv, joc de dame etc. Deja au devenit tradiționale competițiile la aceste probe. În afară de organizarea și desfășurarea acestor activități în fiecare an au loc diverse întruniri, seminare, ședințe, serate, meciuri amicale, vizite de lucru cu specialiștii în domeniu. Totodată, sportivii călărășeni de performanță sunt delegați la multiple concursuri de rang național și internațional. Pe lângă aceasta sunt desfășurate activități sportive de sărbătorile „Ziua Sportivului”, „Hramul localității”, „Ziua Independenței”, „Sărbătoarea roadei” etc.

1.8.2.2. Analiza SWOT mediul sportiv

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Existența tradițiilor sportive	Lipsa strategiilor de dezvoltare în domeniul sportului
Rezultate remarcabile în sport	lipsa unui parteneriat de colaborare public-privat în domeniul sportului.
Existența edificiilor sportive	O infrastructură slab dezvoltată ce ține de
Existența potențialului uman în domeniul sportului (sportivi emeriți, antrenori cu	

performanță, etc.)	<p>domeniul sportului profesionist și de agrement.</p> <p>Lipsa măsurilor de atragere a tinerilor în viața sportivă și ruperea acestora din diferite activități care le afectează negativ viața (ex: jocurile de noroc)</p> <p>Nevalorificarea cadrelor din domeniul sportului ca resursă ce va permite dezvoltarea acestui domeniu în raion</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>posibilitatea de a aplica cereri de proiecte sociale (acces la fonduri externe și granturi)</p> <p>posibilități de creare a parteneriatelor naționale și internaționale (publice-private)</p> <p>existența specialiștilor calificați</p> <p>atragera tinerilor în domeniu</p> <p>programe naționale de susținere</p>	<p>Migratia tinerilor și sportivilor profesioniști</p> <p>Înrăutățirea situației sociale a populației</p>

1.8.2.3.Recomandări mediul sportiv

- i) Reabilitarea infrastructurii sportive la nivel de comunitate prin consolidarea bazei tehnico – materiale a infrastructurii existente și crearea unei infrastructuri noi de agrement prin:
  - Majorarea mediei anuale a alocațiilor bănești (100 lei) pe cap de locuitor pentru activitatea sportivă
  - Atragerea fondurilor extrabugetare.
  - Crearea de parteneriate publice – private.
  - Reabilitarea stadionului orășenesc;
  - Reabilitarea și extinderea sălii sportive a Colegiului Pedagogic
  - Construcția unui complex sportiv în centrul raional cu bazin de înot și sală universală pentru jocuri sportive (handbal, mini-fotbal, volei, baschet).
- ii) Încurajarea organizării activităților sportive
  - Perfecționarea și instruirea continuă a cadrelor.
  - Atragerea și menținerea tinerilor specialiști în câmpul muncii.

- Menținerea specialiștilor calificați în domeniu și încurajarea continuă a acestora;
  - Promovarea și motivarea tinerilor care au succese sportive
  - Crearea unor posibilități reale și sensibilizarea populației, în special al tinerilor, privind importanța manifestărilor sportive și asigurarea unui mod sănătos de viață.
- iii) Stimularea dialogului între CR și profesioniștii în domeniul sportului în vederea organizării programelor sportive și sporirea accesului cetățenilor la practicarea diferitor activități sportive

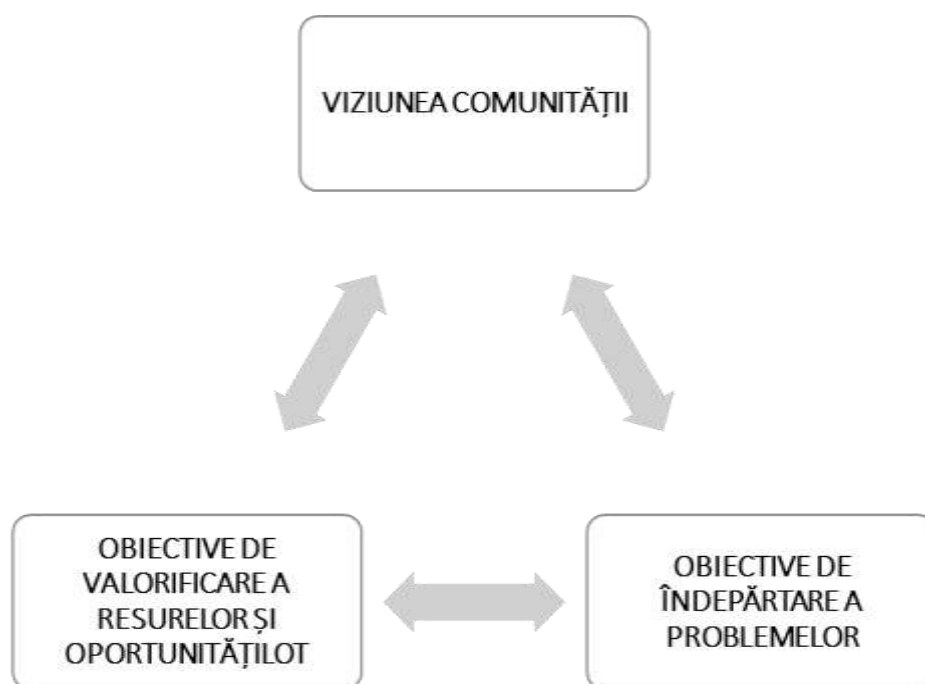
CAPITOLUL 2

PROCESUL OPERAȚIONAL DE ELABORARE A PLANULUI STRATEGIC

La formularea planului strategic (a obiectivelor, programelor și proiectelor) s-a ținut cont nu doar de problemele existente și măsurile de remediere a acestora, dar și de potențialul posibil de a fi valorificat, inclusiv resursele, oportunitățile și disponibilitățile existente.

Pentru formularea strategiei, a fost utilizat următorul proces, conform graficului de mai jos:

Figura 25. Principiul de elaborare a strategiei de dezvoltare

Sursa: Elaborat cu suportul IEFS și Inspiro Consulting

Conform concluziilor analizei socio-economice efectuate și a consultărilor publice, a fost formulată *viziunea* raionului pînă în anul 2020.

În baza viziunii au fost identificate un set de *priorități și obiective strategice*. Fiecare dintre acestea corespund unei probleme majore a raionului care se intenționează a fi remediată. Pe de altă parte, unele dintre obiective își au o conotație rezultativă pentru o perioadă lungă de timp, luînd în considerare potențialul existent și posibilele oportunități ce urmează a fi valorificate.

Așadar, echipa de experți și-a propus să dezvolte strategia abordînd principiul de "bottom-up" și aliniind obiectivele strategice în dependență de problemele existente și viziunea dorită de întreaga comunitate. Iar problemele în sine, urmează a fi reduse și/sau eliminate, prin analiza în detalii a cauzelor acestora, și formularea unui plan concret de măsuri de remediere a cauzelor menționate. Fiecare măsură conține *acțiunile*

propuse, organizațiile responsabile de implementare a acestora, durata estimativă de implementare, bugetul estimat al măsurii și țintele-cheie stabilite până la sfârșitul perioadei de programare.

Ierarhizarea programelor și planului de acțiuni a urmărit succesiunea logică a acestora în timp, importanța lor pentru comunitatea locală (așa cum a rezultat din consultările publice), impactul implementării raportat la populația la care se referă și gradul de complexitate presupus de implementarea acestora (finanțare, instituții implicate, proceduri etc).

Estimarea bugetară a programelor propuse a luat în calcul standardele de cost actuale, eventualele estimări realizate în baza unor studii de fezabilitate existente, valoarea proiectelor similare în implementare sau implementate de curând etc. Stabilirea valorilor estimative a urmărit indicatorii incluși în țintele-cheie.

Tehnica de determinare a obiectivelor strategice

Pentru determinarea direcțiilor și priorităților de dezvoltare ale raionului Călărași, au fost organizate ateliere de lucru cu membrii APL de nivel I și II precum și cu societatea civilă. De asemenea, în cadrul atelierelor de lucru au participat o bună parte a reprezentanților comunelor și satelor din raionul Călărași.

În cadrul primului atelier au fost identificate problemele cu care se confruntă comunitatea în procesul de dezvoltare a acesteia, precum și unele dintre cauzele problemelor respective.

Ulterior, în rezultatul analizei efectuate de echipa de experți, de rînd cu problemele prezentate de participanții primului atelier, au mai fost identificate alte probleme majore. Utilizînd instrumente ca *arborele problemelor* și *arborele obiectivelor*, *corelarea cauză-efect*, *planificarea în baza scenariilor*, au fost formulate o bună parte a obiectivelor strategice (rezultate din problemele principale) și o parte din programele care stau în responsabilitatea diferitor instituții din raionul Călărași pentru a fi implementate (programele sunt rezultatul cauzelor problemelor menționate).

În cadrul celui de-al doilea atelier, utilizînd diverse instrumente de lucru în echipă precum și practicînd participarea prin mobilizarea populației, și pe de altă parte bazîndu-ne pe anumite elemente de creație și creativitate (sesiunea de prezentare a desenelor – raionul Călărași văzut în anul 2020), a fost determinată viziunea comună a membrilor comunității, și anume, cum este văzut raionul Călărași în anul 2020. Ulterior, în baza acestei viziuni, utilizînd o tehnică nouă, creată de grupul de lucru al companiei de consultanță Inspiro Consulting și IEFS, și anume *arborele de realizare a visului comunitar*, au fost definite direcțiile strategice necesare pentru atingerea viziunii stabilite.

În așa mod, s-a reușit implementarea abordării europene de **planificare de jos în sus**, combinînd metode integrate (în baza viziunii și în baza problemelor generate) pentru definirea planului strategic de dezvoltare socio-economică a raionului Călărași.

CAPITOLUL **3**

PLANUL STRATEGIC DE DEZVOLTARE INTEGRAT

3.1. VIZIUNE

Nota: Declarația de viziune a fost formulată ținând cont de aspirațiile și dorințele cetățenilor raionului Călărași din diverse pături sociale, precum și ținând cont de viziunea autorității locale.

În acest sens, a fost organizat atelierul de lucru, cu participarea grupurilor țintă menționată mai sus, ca de comun acord să se definească **"Viziunea: Raionul Călărași în anul 2020"**.

Călărași în 2020 va fi un raion cu o dezvoltare integrată, multidimensională și durabilă, caracterizată prin orientarea spre cetățeni, ce ar permite asigurarea și valorificarea capitalului uman și ar garanta bunăstarea și accesul populației la servicii publice de calitate.

Raionul Călărași urmează să aibă o dezvoltare socio – economică asigurată din resurse proprii, fiind bazată preponderent pe:

- Agricultură performantă;
- Dezvoltarea turismului rural și trans-frontalier;
- Educație și servicii medicale de calitate și accesibilă pentru toți;
- Asigurare socială echitabilă;
- Cultură promovată în rândul tuturor locuitorilor raionului Călărași, precum și a persoanelor din afara raionului;
- Infrastructură bine dezvoltată, în diversele sale forme;
- Un mediu sănătos.

3.2.MECANISMUL DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE A REZULTATELOR

Monitorizarea și evaluarea implementării *Strategiei de Dezvoltare Integrate a raionului Călărași* are drept scop aprecierea gradului de realizare a programelor și proiectelor propuse de document, per ansamblu, cât și fundamentarea eventualelor revizurii și modificări ale obiectivelor, programelor, țințelor și proiectelor.

Monitorizarea este procesul continuu de colectare a informațiilor despre modul de implementare a Strategiei propuse pentru dezvoltarea durabilă a raionului Călărași .

Evaluarea este un proces care folosește informațiile obținute pe parcursul monitorizării cu scopul de a analiza modul în care strategia și-a atins ținta și a avut eficiența scontată.

Monitorizarea va fi efectuată de către instituția Consiliului Raional Călărași, care va consta în verificarea și controlul implementării proiectelor recomandate, de către instituțiile sau/și direcțiile responsabile, propuse în această strategie, de către echipa de lucru în comun acord cu reprezentării Consiliului Raional Călărași.

Monitorizarea conferă posibilitatea revizurii periodice, adaptarea planului de acțiuni, precum și actualizarea termenelor prevăzute inițial în planul strategic.

Evaluarea implementării strategiei se bazează pe compararea gradului de atingere a țințelor propuse inițial cu situația dezvoltării raionului la diverse momente de timp.

Evaluarea implementării strategiei presupune analiza evoluției indicatorilor de monitorizare și a stadiului la care aceștia se află în funcție de țințele aferente stabilite (valoarea planificată/preconizată) în cadrul obiectivelor strategice.

Este notoriu și recomandat, în cazul unor modificări de anvergură a mediului socio-economic, politic sau/și tehnologic documentul *Strategiei* să fie revizuit.

3.3. PLANUL STRATEGIC

DIRECȚIA	Cadrul normativ	Obiectiv strategic	Programe	Proiecte	Perioada orientativă de execuție	Sursa potențială de finanțare	Valoarea potențială a proiectului	Responsabil
Capacitatea administrativă	Strategia Națională de Descentralizare 2012 – 2015: Ob. II: ”perfecționarea actualului sistem de finanțe publice...” Ob. II, Acțiunea 2.2.7 ”crearea mecanismelor financiare pentru încurajarea, stimularea	Sporirea capacităților manageriale, organizatorice și funcționale ale APL	Îmbunătățirea managementului resurselor umane	Crearea mecanismelor de atragere a cadrelor tinere în instituțiile APL ¹	2014	APL		APL
				Instruirea angajaților în domeniul TIC	2014 - 2016	LGSP USAID, APL	7000	APL
				Instruirea specialiștilor în formarea bugetului	2013 – 2014	Centrul de Informare pentru Autoritățile Locale din Moldova, PNUD/UN Women, LGSP USAID	-	Cancelaria de Stat, Ministerului Finanțelor, Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM)
				Instruirea în domeniul managementului de proiecte	2014 - 2017	APL, LGSP	30100	APL
				Instruirea în domeniul utilizării metodelor de planificare și prognozare	2015	APL	8000	APL

¹ Cadrele tinere pot fi motivate prin implicarea acestora la implementarea anumitor proiecte, având drept sursă de venit din cadrul proiectelor finanțate de la donatorii externi

cooperării intermunicipale ...” Ob. VII ”crearea unui sistem instituțional și juridic care va asigura transparența decizională”			Module de pregătire în domeniul achizițiilor publice	2014	APL, LGSP	8000	APL
			Organizarea instruirilor în domeniul transparenței actului decizional	2014 – 2018	Centrul de Informare pentru Autoritățile Locale din Moldova	-	APL
			Cartografierea intercomunitară a primăriilor privind posibilitatea de creare a funcțiilor pe diferite domenii (tineret, cultură și sport, etc.) pentru a fi achitate partajat de către primării prin modelul de Cooperare Inter Comunitară	2014	APL nivel I și II	-	APL
		Instituirea unui sistem eficient de informare și management al documentelor	Crearea unei comisii responsabile de planificarea strategică a raionului, precum și monitorizarea implementării planului de acțiuni a prezentei strategii	2013 – 2014	-	-	APL
			Proiectarea sistemului informatic - elaborarea unui sistem centralizat intern de colectare a informației de la toate instituțiile descentralizate ale raionului și măsurarea indicatorilor de progres realizați	2014 – 2015	APL	3500	APL
		Sporirea încrederii societății civile în	Îmbunătățirea transparenței activității APL	Crearea biroului comun de informații și servicii (BCIS):	2013 – 2014	APL II	

	actul de guvernare locală și în instituția CR Călărași		Crearea unui site funcțional al CR Călărași/ îmbunătățirea celui actual (cu posibilitatea de vizualizare a oportunităților financiare pentru mediul de afaceri)	2014	APL II	6500	APL II
			Susținerea creării unei tipografii raionale	2017 – 2018	Finanțatori externi, inclusiv ambasade	150.000	Agenți economic, ONG-uri
			Editarea și distribuirea ziarului „trasparența actului decizional în raionul Călărași”	2014 – 2020	APL II	118.590	APL II
			Adoptarea în toate primăriile a proiectului privind ”Elaborarea regulamentului cu privire la asigurarea transparenței –decizionale în cadrul autorităților publice locale”	2014	APL I	-	APL II
	Îmbunătățirea mecanismelor de consultare a societății civile cu autoritățile publice		Campanii de informare a cetățenilor privind modalitățile de intervenție în actul decizional	2014 – 2020	APL I, APL II	12.700	APL I, APL II
			Cursuri de instruire în domeniul eficientizării colaborării între ONG-urile locale și APL	2014 - 2016	APL	11.000	APL, servicii de informare a autorităților publice locale

	Asigurarea transparenței bugetului public al raionului	Consolidarea dialogului între APL nivel I și APL nivel II	Crearea mecanismelor de participare și informare continuă a APL nivel I la elaborarea bugetului raional	2014 – 2015	APL	-	APL, servicii de informare a autorităților publice locale
			Elaborarea procedurilor de cooperare între administrația de nivelul II cu cele de nivelul I, precum și între instituțiile desconcentrate	2015	-	-	APL
Asistență medicală	Dezvoltarea și majorarea gradului de acces al populației la servicii medicale de calitate	Îmbunătățirea stării de sănătate a populației raionului Călărași	Programul raional de combatere a hepatitelor virale B, C și D	2014 – 2016	Fonduri de asigurări obligatorii în medicină, APC	-	CSP, Spitale raionale, ONG-uri
			Programul raional de reducere a afecțiunilor determinate de deficiența de fier și acid folic	2014 - 2017	Bugetul de Stat, APL	2014 – 574.000; 2015 – 577,7 mii lei; 2016 – 585,8 ii; 2017 – 573,2 mii lei	APL I, APL II, servicii desconcentrate, agenți economici, CNAM, spital raional
			Programul raional de profilaxie și combatere a diabetului zaharat pentru a.2011-2015	2014-2015	Bugetul de Stat	2014 – 1.408.000; 2015 – 1.418.000	APL II, Spitalele raionale, CSP, APL I, ONG-uri

			Programul raional de profilaxie a helmintiazelor pentru a.2011-2016.	Anii 2014-2016	Bugetul de Stat	-	Agenți economic, spitalele raionale, CSP, DSA
			Programul raional de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru a.2011-2015	Anii 2014-2015	Bugetul de stat	2014 – 33.000; 2015 – 46.500	Spitale raionale, APL I, APL II, CSP, ONG, Inspectoratul de Poliției
			Programul raional de Imunizări	2014-2015	Bugetul de stat	-	Spitalele raionale
			Programul raional de eradicare a maladiilor iododificitate pentru a.2011-2015	2014-2015	Bugetul de stat	2014 – 36.900; 2015 – 22.100	Spitalele raionale, CSP, UCOOP
			Programul raional de combatere și profilaxiei a rabiei pe perioada 2010-2015	Anii 2014-2015	Bugetul de stat	392.000	APL I , APL II, DSA, Asociația Vânătorilor, ÎS Moldsilva, Societatea Vânătorilor și Pescarilor

			Planul de profilaxie a malariei și combatere a diferiilor hematofage, altor insecte periculoase pe perioada a.2009-2015	Anii 2014-2015	Bugetul de stat	2014 – 142.000	APL I, APL II, Spitalele raionale, CSP
			Programul raional de control al tuberculozei pentru a.2011-2015	Anii 2014-2015	Bugetul de stat	2014 – 1.220.000; 2015 – 1.274.000	Spitalele raionale, APL I, APL II
			Programul raional de profilaxie a traumatismului și intoxicațiilor profesionale pentru a.2010-2015	Anii 2014-2015	Bugetul de stat	-	APL I, APL II, spitalele raionale, agenți economici, DASPF, CNAS, Comitetele sindicale
			Dotarea instituțiilor publice cu blocuri sanitare	2015 – 2018	UNDP, APL	390.000	APL II, APL nivel I
			Programul raional de dezvoltare a asistenței medicale de urgență	2013 – 2015	Bugetul Public National, alte surse	-	SAMU, CMF, Spitalul Raional, APL I, APL II
		Motivarea cadrelor tinere și atragerea	Atragerea cadrelor și stimularea acestora în instituțiile medicale	2014 – 2015	Spitalul raional	-	APL II, Spitalul raional

	acestora	Avantajarea cadrelor medicale cu copii la serviciile preșcolare (ex: includerea automată în grupurile de grădiniță)	2014 – 2020	APL	-	APL, Spitalul raional
		Asigurarea cu spații locative	2014 - 2016	APL II	-	APL II
	Reabilitarea și dotarea cu echipament a edificiilor medicale	Inventarierea edificiilor medicale și dotarea acestora cu echipamentul necesar	2014 – 2019	Ministerul Sănătății, donatori externi	Suma urmează a fi estimată	APL II
		Finalizarea construcției spitalului raional Călărași	2014 – 2016	APL II, Ministerul Sănătății	40.000.000	APL II
	Programul raional de promovare a modului sănătos de viață pentru a.2007- 2015	Elaborarea ghidurilor de educare a populației privind modul sănătos de viață și distribuirea acestora în toate localitățile raionului	2014 - 2015	APL, Spitalul raional		IMSP, CMF, Direcția de Învățământ, APL
		Formarea parteneriatelor cu ONG-urilor în vederea promovării culturii medicale și educarea medicală a populației (în special a tinerilor și copiilor)	2015 – 2018	-	-	Consiliu raional, Primăriile, Spitalul raional, CMF, ONG-uri

			Proiect de diminuare a fumatului în raionul Călărași: - Profilaxia fumatului	2014 – 2020	-	-	APL I, APL II, spitalele raionale, Inspectoratul Fiscal, Inspectoratul de Poliție, agenți economici
			Proiect de prevenire a alcoolismului: - Profilaxia alcoolismului; - Informarea familiilor vulnerabile la alcoolism despre existența cabinetelor narcologice;	2013 – 2020	APL II, Ministerul Sănătății	50.000	CMF, ONG-uri
	Asistență socială	Asigurarea programelor de asistență și protecție socială a persoanelor vulnerabile și a celor aflate în situație de risc	Elaborarea mecanismelor și îmbunătățirea calității serviciilor sociale	Dotarea cu mijloace de transport a asistenților și lucrătorilor sociali pentru deservirea persoanelor cu dizabilități la domiciliu (o mașină procurată)	2013 - 2014	APL I	200 mii lei
Elaborarea strategiei de dezvoltare a serviciilor integrate de asistență socială				2014	Soros Moldova, Ministerul Muncii și Protecției Familiei	-	DASPF, APL II

			Dezvoltarea serviciilor sociale pentru consolidarea instituției familiale	2014 - 2020	Soros Moldova, Ministerul Muncii și Protecției Familiei	-	DASPF, APL II
			Mobilizarea cetățenilor și promovarea voluntariatului în sfera problemelor sociale	2014 - 2020	APL II	-	DASPF, APL II, ONG – uri locale
			Dezvoltarea serviciilor de asistență personală	2014 – 2020	APL II	4032000	DASPF
		Dezvoltarea economiei sociale (responsabilitate socială corporativă și/sau antreprenoriat social)	Adoptarea deciziilor Consiliilor locale în vederea facilitării angajării în câmpul muncii a persoanelor cu dezabilități prin scutirea parțială de taxe locale a agenților economici	2014	-	-	APL, AOFM
			Susținerea creării unor întreprinderi sociale, în vederea integrării și reintegrării persoanelor defavorizate prin organizarea cursurilor de recalificare și de pregătire în domeniul administrării afacerilor, și prin oferirea suportului (acordarea spațiului, servicii de consultanță) pentru inițierea afacerii	2014 – 2017	Fundația Est Europeană, alți finanțatori	Se va estima în comun acord cu APL și ONG-uri locale + agenți economici	APL II, APL I, ONG-uri locale, agenți economici

Societatea civilă și capitalul social	Adaptarea și dezvoltarea infrastructurii sociale	Instalarea, renovarea și amenajarea pantelor de acces în toate instituțiile publice din raion conform legislației în vigoare (27 pante instalate)	Instalarea pantelor	2013 – 2014	Surse locale	540 mii lei	GLP, APL
	Dezvoltarea posibilităților de petrecere a timpului liber	Crearea infrastructurii de petrecere a timpului liber	Amenajarea parcului orășenesc și a spațiilor de petrecere a timpului liber din orașul Călărași	2015 – 2017	FNDR, Fondul Ecologic, APL	1.000.000	APL I
			Crearea spațiilor de joacă în sectorul Bojole, microraioul Școlii Pedagogice a orașului Călărași	2014 – 2020	APL, locuitori,	300.000	APL
	Îmbunătățirea condițiilor psihologice a familiilor din raionul Călărași/ reducerea factorilor de stres familial	Reducerea și prevenirea violențelor familiale	Elaborarea ghidurilor practice pentru prevenirea, identificarea și intervenția în cazurile de violență în familie	2014 – 2016	-	75.000	APL

			Desfășurarea campaniei de informare privind excluderea exploatărilor din familie, în special cele din mediul rural	2014 – 2016	-	-	APL
		Îmbunătățire stării de sănătate a cetățenilor raionului	Promovarea culturii de alimentare prin: a) Elaborarea și distribuirea ghidurilor informative privind cultura alimentară	2014 – 2016	APL, Ministerul Sănătății	55.000	APL, DÎ
Strategia de protecție a familiei și copilului 2013 – 2020 Ob. specific 1 – 4: Reducerea efectelor negative ale migrației părinților asupra copiilor rămași în țară	Îmbunătățirea culturii sociale și a stării de spirit, inclusiv prevenirea efectelor negative și de excluziune a tinerilor din raion	Diminuarea efectelor negative ale migrației părinților asupra copiilor rămași fără supraveghere în raion	Reducerea efectelor negative ale caselor de joc automat în raionul Călărași	2014 – 2016	-	-	APL I, APL II,
			<u>Activități specifice:</u> a) Impunerea restricțiilor în ceea ce privește amplasarea și regimul de lucru ale caselor de joc b) Neacordarea autorizațiilor pentru activitatea caselor de joc în orașul Călărași, doar pentru periferiile acestuia				
			Program de sensibilizare a tinerilor privind efectele nocive ale utilizării drogurilor și alcoolului	2014 – 2017	-	În curs de estimare	APL II, DASPF

Agricultura	Strategia de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural 2014 – 2020: Prioritatea 1. Creșterea competitivității sectorului agro-alimentar	Dezvoltarea agriculturii din mediul rural	Consolidarea terenurilor agricole	Implementarea unui mecanism eficace de evidență și monitorizare a situației copiilor a căror părinți/unicul părinte sunt plecați peste hotare	2014	-	-	APL II, DASPF,
				Atragerea unui specialist calificat în vederea consolidării terenurilor și dezvoltarea unui sistem electronic de facilitare a procesului de consolidare	2014-2016	APL	-	APL
			Dezvoltare infrastructurii de irigare	Campanie de informare a producătorilor agricoli privind consolidare a terenurilor	2014-2018	APL, USAID	-	APL
				Elaborarea unui proiect de susținere a proceselor de consolidare în raioanele din Zona de Centru	2014-2016	APL, APC	-	APL, APC
				Studiu de fezabilitate pentru aprovizionarea raionului Călărași pentru irigare	2015 – 2018	APC	În curs de evaluare	APL
			Promovarea structurilor asociative în antreprenoriatul rural	Proiecte de instruire și suport pentru organizarea exploatațiilor agricole în structuri asociative	2014-2018	USAID, APL	60.000	APL, ACSA

	Promovarea investițiilor în valoarea adăugată a materiei prime agricole și dezvoltarea activităților non-agricole în spațiul rural	Proiect de stimulare a antreprenorilor în vederea dezvoltării activităților agricole în domeniul creșterii pomușoarelor și arbuștilor fructiferi, prunelor, strugurilor de masă și soiurilor tehnice pentru șampanie și materie primă la producerea divinurilor	2015 – 2017	APL, USAID, ODIMM	50.000	APL, ODIMM
		Program de stimularea a activităților de colectare și procesare a materiei prime agricole locale	2014-2020	APC, APL, USAID (ACED)	În curs de estimare	APL
		Modernizarea pieței agricole locale într-un centru modern de comerț	2015-2017	APL, Agenții economici	1.200.000	APL, Agenții economici
	Susținerea dezvoltării activităților agricole	Campanii de informare în rândul fermierilor privind noile tehnici și tehnologii utilizate în agricultura	2015 – 2017	APL	10.000	APL, ACSA
		Instruirea/perfectionarea persoanelor care activează în agricultura	2014 – 2020	APL	-	APL, ODIMM
		Promovarea modelelor de succes și de bună practică privind activitățile agricole și afacerile care au beneficiat de suportul programelor de stat	2014 – 2020	APL	25.000	APL, ODIMM

Mediul de afaceri, industria și investițiile				Campanii de informare în rândul fermierilor privind oportunitățile de finanțare a dezvoltării activităților agricole	2014 – 2020	APL	15.000	APL, ACSA, ODIMM	
		Conservarea calității solului	Program de conservare a calității solului și păstrare a zonelor naturale	Investiții în structuri de scară mică de conservare a solului și a zonelor umede	2014-2020	APL, Donatori externi	În curs de estimare	APL	
	Strategia de Dezvoltare a Sectorului ÎMM 2012 – 2020	Ob. 3.1. Dezvoltarea și promovarea educației și culturii antreprenoriale	Sporirea competitivității întreprinderilor din raion	Crearea unui incubator de afaceri și a unei platforme industriale	Crearea platformei industriale (propunere: în zona industrială a orașului Călărași)	2015 - 2017	UNDP, alți finanțatori, APL I, FNDR	3.500.000	APL II, APL I
					Utilizarea spațiului Liceului Teoretic "Mihail Sadoveanu" pentru desfășurarea activității incubatorului	2014 - 2020	Donatori externi	Proiectul se află în examinare	APL
				Dezvoltarea formelor de asociere între agenții economici	Cartografierea posibilităților de asociere între diferiți agenți economici ai raionului	2015	-	-	APL
					Susținerea formării asociațiilor și facilitarea dialogului între membrii asociației	2015 – 2020	-	-	APL, agenți economic
	Strategia de Dezvoltare a Sectorului ÎMM	Dezvoltarea culturii antreprenoriale în raionul Călărași	Dezvoltarea abilităților antreprenoriale ale agenților economici	Instruirea antreprenorilor și a potențialilor antreprenori, cu accent pe tineri, femei și invalizi	2014 – 2020	ODIMM (GEA, training pentru tineri în cadrul programului PNAET)	-	APL, ODIMM	
	Prioritatea 4. Sporirea Competitivității ÎMM;								

2012 – 2020 Ob. 3.3. Crearea sistemului informațional și consultativ pentru IMM		Intensificarea accesului IMM la informație și oportunitățile financiare	Crearea unei rețele de consultați comunitari, în primăriile a cărui număr a populației este de peste 4000 persoane	2014 – 2020	LGSP, UNDP,		APL, ACSA
			Crearea unei platforme informative cu privire la oportunitățile financiare existente și condițiile de beneficiere	2015	APL	5000	APL
Strategia de Dezvoltare a Sectorului IMM 2012 – 2020 Ob. 3.2. Formarea infrastructurii de suport educațional	Dezvoltarea capacităților și competențelor profesionale ale cadrelor angajate și a persoanelor șomere	Crearea rețelei de centre de dezvoltare comunitară și inter comunitare	Identificarea patrimoniului APL – urilor de nivel I cu posibilitatea utilizării acestuia în vederea funcționalității rețelei de centre de dezvoltare	2015	APL nivel I. APL nivel II, ONG-uri, finanțatori externi	În curs de estimare	APL
			Dezvoltarea serviciilor incluziunii persoanelor cu dizabilități în activități de pregătire și orientare profesională	2015			ONG, APL
			Organizarea funcțională și metodică a centrelor prin elaborarea profilului, strategiei, agendei de instruire, etc	2015 – 2020			ONG

		Asigurarea parteneriatului între APL și Asociația Agenților Economici în vederea stimulării calificării și dezvoltării profesionale a cadrelor	Informarea și sensibilizarea dialogului între agenții economici și AOFM în vederea realizării colaborării și cofinanțării în procesul de dezvoltare a angajaților	2014 – 2015	AOFM, CR Călărași, Asociația Agenților Economici	În curs de estimare	Agenții economici + cofinanțarea APL
Promovarea adaptabilității și mobilității pe piața muncii	Crearea premiselor pentru mobilitatea internă geografică și profesională a forței de muncă	Elaborarea mecanismelor de mobilitate a persoanelor din mediul rural în mediul urban, inclusiv:	a) Adaptarea graficului de transport b) Revizuirea tarifului de transport a acestor persoane și identificarea unor instrumente practice, precum cofinanțarea din partea APL a biletelor de transport	2014 – 2015	AOFM, CR Călărași,	-	APL II
		Simplificarea procedurii de înregistrare a persoanelor la AOFM, inclusiv crearea posibilității de aplicare on-line/ accesul la baza de date a Oficiului Cadastral Teritorial		2014 - 2015	AOFM	-	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
		Organizarea și desfășurarea seminarelor și consultațiilor informative în grup pentru șomerii și agenții economici privind plasarea acestora în câmpul muncii		2014 – 2020	APL II	15000	AOFM

Strategia de Dezvoltare a Sectorului ÎMM 2012 – 2020 Prioritatea 6. Dezvoltarea parteneriatelor în afaceri	Impulsionarea activității investiționale în raion	Promovarea imaginii investiționale și industriale a raionului	Crearea profilului investițional al raionului care să scoată în evidență performanțele investiționale și oportunitățile de investire	2014 – 2015	APL II	3000	APL II
			Organizarea evenimentelor de tip târg pentru promovarea produselor raionale	2015 - 2020	CR Călărași	19700	APL I, APL II, agenți economici
			Inventarierea patrimoniului public al APL și identificarea obiectelor ce ar putea fi pasibile unor proiecte de PPP	2014	APL II, APL I	-	APL II, APL I
Consolidarea dialogului dintre antreprenori și organele de administrare publică la toate nivelele	Facilitarea dialogului între APL și mediul de afaceri	Implicarea antreprenorilor în procesul de examinare și adoptare a deciziilor, care se referă la dezvoltarea mediului de afaceri	Instruirea reprezentanților OAP și ai întreprinzătorilor privind competențele de organizare a dialogului	2014 – 2015	APL II	3250	APL II
			Crearea unei baze de date a asociațiilor de afaceri; selectarea acelor asociații, care sunt capabile de a reprezenta interesele diferitor grupe de întreprinderi	2014	APL II	-	APL II
			Crearea Consiliilor de antreprenori pe lângă OAP la toate nivelele	2015	APL II	-	APL, agenți economici

Sistemul educațional	Programul de activitate a Guvernului RM „Integrarea europeană: libertate, democrație bunăstare” 2013-2014	Sporirea calității serviciilor educaționale publice și formarea elevului	Atragerea, calificarea și menținerea specialiștilor de profil	Asigurarea specialiștilor de profil cu stimulente (domiciliu, alte stimulente) pentru atragerea și menținerea acestora, în special în mediul rural – acordarea spațiilor pentru construcția caselor tinerilor specialiști în mediul rural	2014 - 2020	APL I, APL II	În curs de estimare	APL I, APL II
	Educație și cercetare			Elaborarea programului și graficului de implicare a specialiștilor din sectorul educațional în planificarea, coordonarea, derularea sau/și monitorizarea diferitor proiecte (motivarea acestora va fi din proiect)	2014 – 2020	APL II	-	DÎ
	Strategia de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020” – Programul „Educație digitală în învățământul general”		Aprovizionarea cu softuri educaționale a instituțiilor de învățământ din raion	Elaborarea cursurilor în format electronic	2014 – 2016	MTIC, ATIC, APL	-	DÎ, instituțiile de învățământ
				Procurarea echipamentelor și softurilor educaționale	2014 - 2016	MTIC, ATIC, APL	În curs de estimare	APL II
				Elaborarea curriculei electronice pentru școli și accesul elevilor la materialele electronice	2014 - 2016	MTIC, ATIC, APL	-	DÎ, Ministerul Educației
				Dezvoltarea bazei tehnico materiale a instituțiilor de învățământ	2014	APC, FNDR, APL	În curs de estimare	APL, Ministerul Educației

			Elaborarea schemelor și programelor de dotare cu echipamente personalizate TIC a instituțiilor educaționale	2014 – 2015	-	-	APL
		Asigurarea deplină a elevilor cu activități extrașcolare și curriculare	Elaborarea materialelor informative și diseminarea acestora familiilor a căror copii frecventează instituțiile de învățământ cu privire la activitățile și programele extrașcolare existente	2014 – 2017	-	-	APL
			Dezvoltarea și diversificarea programelor extrașcolare împreună cu specialiștii din domeniul educației, culturii și sportului	2014 – 2017	-	-	APL
	Promovarea educației incluzive drept prioritate educațională în vederea evitării excluderii și /sau marginalizării copiilor, tinerilor și adulților	Reducerea abandonului școlar	Elaborarea și implementarea măsurilor de prevenire a abandonului școlar	2014 – 2020	-	-	APL
			Organizarea campaniilor de informare și conștientizare pentru părinți (inclusiv de etnie romă) despre necesitatea școlarizării și încadrării copiilor în învățământul obligatoriu și despre necesitatea continuării studiilor.	2014 – 2020	-	-	APL

<p>Programul de dezvoltare a educației incluzive în RM pentru anii 2011-2020 (HG nr.523 din 11.07.2011);</p> <p>Educația 2020</p>		<p>Formarea unui mediu educațional prietenos, accesibil, capabil să răspundă așteptărilor și cerințelor speciale ale beneficiarilor</p>	<p>Organizarea concursurilor, școlilor de vară, activităților extrașcolare pentru copii proveniți din grupurile dezavantajate</p>	2015 – 2020	<p>Finanțatori externi (ex: ambasade, Visegrad Fund, LGSP, Youth in Action, Programul de granturi pentru democrație), Ministerul Educației, etc.)</p>	În curs de estimare	APL I, APL II, ONG-uri
			<p>Implementarea de programe de responsabilizare a familiei, administrației publice locale, comunității, instituțiilor de învățământ privind asigurarea accesului tuturor copiilor/elevilor la educație de calitate</p>	2014 – 2020	<p>APL II, Ministerul Educației</p>	-	APL II, DÎ
			<p>Proiect de reutilare a școlilor conform necesităților speciale ale beneficiarilor și dezvoltarea cadrului didactico-metodic pentru promovarea și asigurarea implementării educației incluzive (rampe la scări, metode noi de predare, materiale didactice etc.)</p>	2014 – 2020	<p>FNDR</p>	În curs de estimare	APL

Aprovizionarea cu Apă și Canalizare	Strategia de aprovizionare cu Apă și Canalizare	Îmbunătățirea serviciului AAC (WOC)	Îmbunătățirea performanței companiei de operare a serviciului de apă și canalizare, ÎM GCL Călărași	Îmbunătățirea capacității tehnice a companiei de operare a serviciilor de apă și canalizare	2016 - 2020	GIZ, FNDR, ÎM GCL Călărași	1.000.000	APL, ÎM GCL
				Consolidarea și integrarea sistemelor și procedurilor manageriale	2016 – 2017	-	-	ÎM GCL
				Consolidarea și integrarea sistemelor și procedurilor comerciale (relațiile cu consumatorii, facturarea și colectarea veniturilor)	2014 – 2015	-	-	ÎM GCL
				Consolidarea și integrarea sistemelor și procedurilor financiare și contabile	2016 – 2017	GIZ	10.000	ÎM GCL
				<u>Activități specifice:</u> a) Elaborarea analizei diagnostic a companiei b) Optimizarea planului financiar și de costuri c) Elaborarea sistemului tarifar și de prețuri (tariful se va baza pe principiul acoperirii tuturor costurilor aferente activităților) d) Elaborarea planului de afaceri pe baza căruia se va stabili o strategie de tarifare pentru următorii trei ani				
Îmbunătățirea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare	Elaborarea planului general (master planului) raional pentru	Pregătirea proiectelor de investiții capitale/ proiectelor tehnice (studii de fezabilitate) inclusiv pachetul financiar pentru grupurile de clustere	2014 – 2015	APL I, FNDR, GIZ	630.000	APL II		

și asigurarea accesului populației la rețea	infrastructura AAC ²	comunitare					
	Reabilitarea infrastructurii de alimentare cu apă	Extinderea rețelei de distribuție a apei cu aproximativ 57 km pînă în 2020	2014 - 2020	FNDR, Fondul Ecologic Național, GIZ, alți finanțatori	68.000.000	APL I	
		Realizarea studiului de fezabilitatea pentru construcția apeductului Chișinău – Strășeni – Călărași (cu extindere Sipoteni, Bahmut)	Pe parcursul desfășurării proiectului	APL, Ministerul Mediului, FNDR	7.500.000	APL II + Ministerul Mediului, ADR Centru + APL II Strășeni	
		Instalarea stațiilor chimice de tratare a apei în orașul Călărași	2014 - 2020	FNDR	10.000.000	APL I	
		Eliberarea izvoarelor râului Bîc din satul Temeleuți	2014 - 2015	Fondul Ecologic, APL Temeleuți	1.000.000	ONG – uri/ Centrul Național de Mediu, APL Temeleuți	
		Captarea apelor și forarea sondelor	2014 - 2020	Fondul Ecologic, FNDR	1.500.000	APL II	

² Master Planul pentru infrastructura AAS trebuie să (i) inventarieze infrastructura existentă și starea ei de funcționare; (ii) evalueze situația locală referitoare la sursele de apă potabilă existente, controlul poluării, captările de apă din surse și deversările de apă uzată, în vederea protejării sănătății populației; (iii) aprecieze voința populației beneficiare pentru susținerea investiției propuse atât în faza de construcție cât și în cea de operare; (iv) exploreze diferite opțiuni pentru alimentarea cu apă și sanitație pentru fiecare comunitate din raion, inclusiv opțiunea conectării la sistemele hidraulice ale altor comunități, chiar dacă ele sunt situate într-un alt raion; (v) selecteze cea mai bună variantă pe baza analizei cost-beneficiu, luând în considerare atât costurile de construcție cât și pe cele de operare ale infrastructurii; (vi) documenteze necesitatea construirii infrastructurii AAS într-un plan de investiții care ia în considerare prioritățile socio-economice și constrângerile comunităților vizate.

			Forarea artezienilor și captarea izvoarelor în valea râului Cula	2014 - 2020	Fondul Ecologic, FNDR	6.000.000	APL I, APL II
			Procurarea echipamentelor, utilajelor necesare lucrărilor de detectare a pierderilor de apă	2014 – 2015	Fondul Ecologic, APL, ÎM Gospodăria Comunală	4.000	ÎM Gospodăria Comunală
		Reabilitarea infrastructurii de canalizare – Prioritatea se va pune pe satele cu potențialul economic și demografic cel mai mare³	Conectarea la stația de epurare a orașului Călărași a localităților Novaci, Peticeni, Sipoteni, Bahmut: - Elaborarea proiectului tehnic - Implementarea proiectului	2014 - 2020	Fondul Ecologic, GIZ, FNDR	10.000.000	APL nivel I, APL nivel II
			Construcția stației de reabilitare satul Vălcineț (proiect în curs de implementare)	2013 - 2015	Fondul Ecologic	5.000.000	APL I
			Reabilitarea stației de epurare și sistemului de canalizare satul Temeleuți	2014 – 2020	Fondul Ecologic, FNDR	4.000.000	APL I, APL II
			Construcția stației de epurare în localitate Pîrjolteni, oferind conexiunea localităților Căbăiești, Buda, Horodiște	2014 – 2020	Fondul Ecologic, FNDR	25.000.000	APL I, APL II
			Reabilitarea stației de epurare Sadova	2014 - 2020	Fondul Ecologic, FNDR	7.000.000	APL I, APL II

³ Spre examinare și implementare este propus programul complex de dezvoltare a AAC raional. Vor fi implementate proiectele în funcție de variabila economică și a surselor financiare identificate

			Conexiunea satelor Leordoiaia, Palanca, Hîrjauca a stația de epurare din Hîrjauca a Fabricii de vinuri	2014 - 2020	Fondul Ecologic FNDR	10.000.000	APL I, APL II
			Construcția unei stații de epurare în Răciula, cu conexiune satului Mîndra și Hîrbovăț (în regiunea unei zone umede)	2014 - 2020	Fondul Ecologic FNDR	10.000.000	APL I, APL II
			Construcția unei stații autonome de epurare în satul Frumoasa (instalarea unui bloc autonom)	2014 - 2020	Fondul Ecologic FNDR	4.500.000	APL I, APL II
			Construcția unei mini stații de epurare cu o capacitate de 50 m ³ /zi în Păulești	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	3.000.000	APL I, APL II
			Construcția unei mini stații de epurare cu o capacitate de 50 m ³ /zi în Vărzărești	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	3.000.000	APL I, APL II
			Construcția a cîte o stație de epurare în zonă umedă în satele Nișcani și Pitușca	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	17.000.000	APL I, APL II
			Construcția stației de epurare de tip umed la Rădeni, inclusiv rețele interne	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	9.500.000	APL I, APL II
			Construcția unei stații de epurare cu capacitatea de 2 blocuri cîte 50 m ³ la Dereneu	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	5.000.000	APL I, APL II
			Construcția unei stații de epurare la Hoginești și cîte una la Țibirica – Meleşeni (în funcție de terenurile disponibile existente)	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	26.000.000	APL I, APL II

Infrastructura drumurilor				Reabilitarea stației de epurare satul Săseni cu rețeaua de canalizare internă	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	7.000.000	APL I, APL II	
				Reabilitarea stației de epurare satul Bravicea cu rețeaua de canalizare internă	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	7.000.000	APL I, APL II	
				Construcția unei stații de epurare de tip zonă umedă în satul Onișcani, în baza terenului ce aparține primăriei	2014 – 2020	Fondul Ecologic FNDR	12.000.000	APL I, APL II	
				Proiectarea, Construcția și implementarea sistemelor de canalizare în localitățile Novaci, Peticeni, Sipoteni, Bahmut	2014 – 2020	Fondul Ecologic, FNDR	În curs de estimare (cu aproximație de 50 mln. Lei)	APL II, APL I	
	Strategia de Transport și Logistică, 2013 - 2022	Îmbunătățirea infrastructurii de transport	Reabilitarea și modernizarea infrastructurii rutiere ⁴	Elaborarea și actualizarea programului de reabilitare a rețelei de drumuri locale a raionului	2014 – 2020				APL II
				Promovarea implementării proiectului Telenești – Budăi - Călărași	2014 - 2020	FNDR	50.000.000		APL II Călărași, APL II Telenești
				Elaborarea unui mecanism de monitorizare a calității lucrărilor de reparații și întreținere a drumurilor în conformitate cu legea calității în construcții	2015	-	-		APL II

⁴ Se ține cont de proiectul de reabilitare a drumului Chișinău – Sculeni – Iași; Proiectul de reabilitare a drumurilor Telenești – Budăi - Călărași

Sectorul energetic și eficiența energetică			Crearea unui fond special în cadrul APL pentru reabilitarea drumurilor locale, dar nu doar reabilitarea în funcție de alocațiile fondului rutie	2014	-	-	APL II	
			Elaborarea normelor și tehnicilor de evaluare a stării drumurilor	2015	-	-	APL II	
			Întreținerea stațiilor de pasageri	2014 – 2020	-	În curs de estimare	APL I	
		Promovarea utilizării eficiente a consumului de energie	Campanii de informare a populației și agenților economici privind eficiența energetică, inclusiv oportunitățile pentru eficientizarea consumului de energie și utilizarea energiei alternative	2014 – 2020	UNDP, AEE, APL I, APL II	166.170	APL I, APL II	
		Optimizarea consumului de energie	Elaborarea planurilor proprii de eficiență energetică a APL – urilor	Angajarea managerilor energetici regionali	2014 – 2015	APL I, APL II	-	APL II
			Elaborarea planului de acțiuni privind eficiența energetică pentru fiecare doi ani cu identificarea măsurilor prioritare, surselor de finanțare etc	2014 – 2020	-	294000	APL I, APL II	
		Utilizarea energiei regenerabile	Instalarea cazanelor pe bază de biomasă în instituțiile publice din mediul rural	2014 – 2020	UNDP, AEE	3.000.000	APL I, APL II	
			Implementarea programelor de eficiență energetică în edificiile de	2014 – 2020	FEE, UNDP, FNDR, APL	13.000.000	APL I, APL II	

Gestionarea deșeurilor				menire socială				
				Instalarea sistemelor solare complet destinate pentru prepararea apei calde menajere, în instituțiile publice din raion	2014 - 2020	Moseff, Moreff, cofinanțare APL, FEE	500.000	APL II
			Dezvoltarea sistemului de iluminat stradal eficient energetic	Elaborarea auditurilor energetice ale sistemelor de iluminat stradal	2014 – 2016	FEE, APL	574.000	APL I
				Instalarea diodelor luminescente în localitățile supuse proiectelor (program de implementare)	2017 - 2020	FEE	6.000.000	APL I
	Strategia Națională de Gestionare a Deșeurilor	Îmbunătățirea managementului de gestiune a deșeurilor	Organizarea serviciului de salubritate și gestionare a deșeurilor în localitățile cu un număr de peste 3000 locuitori	Adoptarea regulamentului de funcționare a serviciului de salubritate și gestiune a deșeurilor	2015	-	-	ÎM Gospodăria Comunală
				Organizarea serviciului de salubritate și ajustarea graficului acestuia pentru satele cu un număr mare al populației	2017	-	-	APL II
			Promovarea colectării selective a deșeurilor	Sesiuni de informare a populației cu privire la colectarea selective a deșeurilor	2015 – 2020	APL	7850	APL
			Program de lichidare a gunoștilor neautorizate	Lichidarea gunoștilor neautorizate și informare populației privind sancțiunile pentru depozitarea gunoștilor în locurile neautorizate	2014 – 2020	APL	Costuri aprobate de fiecare APL separat	APL I

				Realizarea adunărilor locale cu tema salubrității, în localitățile unde predomină problema gunoiștilor neautorizate – lansarea campaniilor de educare ecologică	2014 – 2017	APL I	-	APL – uri nivel I		
				Lansarea concursurilor pe tema salubrității	2014 – 2020	APL I	-	APL – uri nivel I		
				Instituirea în curriculumul de învățământ a orelor de educație civică, deprinderi de viață, educație pentru sănătate	2014 – 2015	DÎ				
				Instalarea indicatorilor cu privire la sancțiunile pentru aruncare gunoiului și a direcției de amplasare a gunoiștii autorizate	2015	Fondul Ecologic	3500	Inspecția Ecologică		
				Îmbunătățirea infrastructurii de gestionare a deșeurilor	Crearea gunoiștilor autorizate	Amenajarea gunoiștii autorizate	2015-2017	GIZ, FNDR, Fondul Ecologic	7.000.000	APL
						Instalarea pubelelor cu destinație specială pentru sortarea deșeurilor				
Mediul ambiant	Strategia de Mediu 2013 – 2023/ Ob. general 1. Asigurarea managementului de mediu la toate nivelurile	Asigurarea managementului de mediu	Asigurarea condițiilor de bună guvernare și eficientizare a potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului	Asigurarea creării funcțiilor ecologice în cadrul APL I – funcția în domeniul mediului	2014 – 2018	APL I		Cancelaria de Stat, Ministerul Mediului, APL		
				Elaborarea Planului Raional de Ameliorare a Mediului cu participarea APL – urilor, ONG – urilor, instituțiilor de învățământ, voluntarilor, agenți economici	2014	-	-	APL II, Inspecția Ecologică		

	Îmbunătățirea calității mediului ambiant	Stimularea participării societății civile în domeniul ameliorării calității de mediu	Lansarea campaniei de ameliorare a mediului, unde vor fi create grupe, cu implicarea tuturor factorilor interesați și curățate diferite porțiuni, conform Planului elaborat	2014 – 2020	-		ONGuri, APL – uri, mediul de Inspeția Ecologică, instituțiile de învățământ
		Protecția florei și faunei	Efectuarea amenajamentelor silvice pentru fondul forestier gestionat de APL	2014 – 2020	-	-	ISS Călărași, APL I, Inspeția Ecologică
			Instalarea și reînnoirea inscripțiilor bornelor și panourilor informative pentru ariile naturale protejate de stat	2014	Fondul Ecologic, APL I	În curs de estimare	Inspeția Ecologică
			Îngrădirea arborilor din ariile naturale protejate de stat	2014 - 2016	Fondul Ecologic, APL I	1250	Inspeția Ecologică
			Elaborarea programului sezonului de vânătoare și a cotelor de recoltare (reducerea acestuia)	2014 - 2020		-	Inspeția Ecologică, Asociația Vânătorilor, ISS Călărași
Cultură	Sporirea accesului cetățenilor la o infrastructură culturală corespunzătoare	Reabilitarea clădirilor și unităților culturale	Prioritizarea și cartografierea clădirilor culturale (muzee, biblioteci) care necesită reparații	2014	-	Nu necesită investiție	APL I, APL II
			Elaborarea evaluării tehnice a edificiilor culturale	2014 – 2015	APL I	140.000	APL I

			Evaluarea stării tehnice a edificiilor culturale prioritare	2014 – 2015	APL I, APL II	350.000	APL I, APL II
			Promovarea unei campanii de colectare a fondurilor pentru reabilitarea edificiilor culturale	2014 - 2020	APL I	7000	APL I, APL II
			Reabilitarea edificiilor culturale	2014 – 2020	APL I, APC, GIZ, FNDR, Fondul Energetic, Moreff, Moseff, Fondul Ecologic	75.000.000	APL I, APL II
	Dezvoltarea marketingului în bibliotecile raionului	Diversificarea produselor bibliotecare și dezvoltarea relației cu publicul	Elaborarea strategiei de dezvoltare a colecțiilor bibliotecilor, care să vizeze atingerea unui echilibru optim între achiziția de documente, eliminarea documentelor și mărirea colecției	2015	APL II	25.000	APL II
Elaborarea regulamentului de organizare și funcționare a bibliotecilor și afișarea acestuia			2014 - 2015	APL II	-	APL II	
Dezvoltarea sistemului de cataloage OPAC în bibliotecile raionale cu cel mai mare fond de carte			2014 – 2015	APL II		APL II	
Dezvoltarea mecanismelor de împrumut a		Dezvoltarea mecanismului de împrumut a publicațiilor în sistem tradițional	2014 - 2015	APL II		APL II	

		publicațiilor	Dezvoltarea mecanismului de împrumut a publicațiilor în sistem automatizat	2014 – 2015	APL II		APL II
			Dezvoltarea mecanismului de împrumut a publicațiilor în sistem interbibliotecar	2014 - 2015	APL II		APL II
Dezvoltarea și promovarea culturii de lectură în raion	Crearea unui mediu de lectură interactiv și atrăgător pentru cititori		Reabilitarea și modernizarea infrastructurii bibliotecilor din raion	2015 – 2016	APL I, APC, GIZ, FNDR, Fondul Energetic, Moreff, Moseff, Fondul Ecologic	8.000.000	APL II
			Crearea unui PPP cu un agent economic care să creeze o mini cafenea combinată cu lectura	2015	Agentul economic	350.000	Agentul economic, APL
	Dezvoltarea infrastructurii de suport a bibliotecilor și îmbunătățirea calității de suport		Instruirea continuă a specialiștilor în domeniu	2014 – 2020	APL I, APL II	35.000	APL I, APL II, APC
			Dotarea celor mai mari biblioteci din raion cu calculatoare și accesul acestora la Internet	2014 - 2020	APL I, APL II, agenți economici, Novateca	190.000	APL I, APL II
	Promovarea diversității culturale și dialogului intercultural	Dezvoltarea brandului cultural al raionului Călărași		Crearea paginii web al patrimoniului cultural din raionul Călărași	2014	APL	5000
			Publicarea broșurilor despre tradițiile culturale ale raionului Călărași	2014 - 2018	APL II	21.000	APL

Sport				Crearea unui centru de promovare (publicitate, vânzare, informare despre expoziții, târguri) a obiectelor de artizanat	2016 - 2018	FEE, APL II, alte surse, sectorul privat	70.000	APL + meșterii populari, AOFM	
			Organizarea evenimentelor culturale care să promoveze valorile culturale ale raionului Călărași	Dezvoltarea programelor interculturale comune cu raioanele/regiunile "înfrățite"	2014 - 2020	APL II	-	APL II	
				Crearea cercurilor extrașcolare și implicarea activă a tinerilor în dezvoltarea și participarea la diferite evenimente culturale	2014 - 2020	-	-	APL II	
				Diversificarea produselor și activităților culturale în conformitate cu conceptul "Brandului Călărași"	2014 - 2020	-	-	APL II	
				Dezvoltarea culturii fizice și sportului pentru cetățenii de toate vârstele în cadrul raionului Călărași	Îmbunătățirea bazei științifice și asigurarea cu personal în domeniul culturii fizice și sportului	Procurarea materialelor didactice pe domeniul culturii fizice și sportului și dotarea bibliotecilor din cadrul instituțiilor de învățământ cu aceste materiale	2014 - 2020	APL II	În cur de definire
			Dezvoltarea diferitor secții sportive și practicarea antrenamentelor la diferite probe de sport	2014 - 2020		APL II			

			Susținerea specialiștilor, inclusiv la vârsta de pensionare, dar cu capacități fizice și profesionale bune, de a continua orele de cultură fizică și antrenament	2014 – 2020	APL II	-	APL II
			Elaborarea materialelor ilustrative privind posibilitățile de practicare a sportului în raionul Călărași și distribuirea acestora în instituțiile de învățământ	2014 - 2020	APL II	52000	APL II
			Elaborarea programelor desfășurării evenimentelor sportive la nivel de APL I	2014 - 2020	APL I		APL I
		Stimularea și cultivarea spiritului sportiv în rândul tinerilor și cetățenilor raionului	Modernizarea și reabilitarea stadionului raional	2014 – 2017	APL I, Federația de Fotbal, APL II	În curs de estimare	APL II
			Construcția și amenajarea Complexului sportiv din satul Vălcineț	2013 - 2015	ADR Centru, FISM, APL	4274 mii, dintre care 300 mii APL	CR
			Reabilitarea și modernizarea sălii sportive „Colegiului Pedagogic”	2015 – 2017	FNDR, LGSP	În curs de estimare	APL

Turism	Dezvoltarea brandului turistic raional	Sporirea numărului de turiști	Amplasarea panourilor informaționale și a indicatorilor de circulație cu indicarea locațiilor și obiectelor turistice	2014 – 2015	APL I, S.A. Drumuri, alți finanțatori		APL II
			Stimularea creării unor zone de agrement turistic în apropierea obiectelor de destinație turistică (ex: iazul din apropierea stațiunii balneo-climaterice Codru----facilități fiscale)	2017	Agenți economici	Sursele agenților economici	APL II, agenți economici
		Diversificarea portofoliului de produse turistice	Integrarea turismului culinar în traseele turistice existente: a) Identificarea partenerilor (gopodării) b) Elaborarea programului pentru turismul culinar	2015	APL	-	APL
			Crearea traseelor de biciclete/ marcarea lor ca rută turistică cu indicatoare	2014 – 2016	APL I, agenți economici, centrele de atracție turistice	100.000 – biciclete; 4800 - indicatoare	APL II, agent economic
			Dezvoltarea turismului piscicol și a zonelor piscicole în scop de agrement	2014 - 2019	Agenți economici	Sursele agenților economici	APL II, agenți economici

		Elaborarea planului strategic de dezvoltare a turismului raional	Elaborarea elementelor brandului turistic (numele, logoul, sloganul pentru identificarea turismului raional, simbolurile principale care caracterizează turismul raional)	2014	APL II	10.000	APL II
			inventarierea principalelor resurse turistice și elaborarea de propuneri de dezvoltare turistică (ex: turism de week-end)	2014	APL I, APL II	-	APL II
		Promovarea turismului	Organizarea excursiilor de familiarizare pentru presa turistică	2016 - 2017	APL II	6000	APL II
			Crearea rulajelor video și audio despre potențialul turistic al raionului, inclusiv a spoturilor publicitare	2017 - 2018	APL II	25.000	APL II
			Editarea materialelor promoționale (ghiduri turistice actualizate, hărțile traseelor turistice, hărțile hramurilor, a programelor culturale existente, etc.) și distribuirea acestora la principalele destinații turistice unde vizitatorii să aibă posibilitatea de a le utiliza	2016 - 2020	APL II, agenții economici	125000	APL II
			Editarea hărților turistice, bill boardurilor și plasarea acestora în destinațiile strategice	2018 - 2020	APL II, APL I, agenții economici	5250	APL II
			Elaborarea paginii web specifice	2014 - 2015	APL II	5500	APL II

			sectorului turistic al raionului				
Dezvoltarea capacității instituționale în domeniul turismului	Dezvoltarea infrastructurii de suport turistic	Crearea Centrului de Informare și Dezvoltare turistică: a) Elaborarea metodologiei de acumulare, analiză și diseminare a informației din domeniul turismului raional b) Organizarea procedurală a centrului de turism		2015 – 2016	APL II, surse externe, ambasade existente, agenți economici	720000	APL II, APL I, agenți economici
	Instruirea și calificarea personalului în domeniul turismului	Organizarea cursurilor de instruire pentru personalul din cadrul CR și a agenților economici, participanți ai traseelor turistice, în domeniul managementului turismului		2014 - 2020	APL II	70000	APL II
		Organizarea schimbului de practici și a vizitelor de studiu în străinătate pentru specialiștii în domeniul turismului		2014 - 2020	APL II	60000	APL II
	Îmbunătățirea stării fizice a obiectelor de destinație turistică	Reabilitarea obiectelor de destinație turistică în stare nesatisfăcătoare	Pașaportizarea și expertiza/ evaluarea tehnică a obiectelor turistice existente		2014 - 2017	APL II	300.000
		Reabilitarea obiectelor turistice strategice		2017 - 2020	APL II	3.700.000 – 4.000.000	APL II

3.4.CADRUL DE MONITORIZARE

Direcția de dezvoltare: capacitatea administrativă

obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul							
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Sporirea capacităților manageriale, organizatorice și funcționale ale APL	Îmbunătățirea managementului resurselor umane	Crearea mecanismelor de atragere a cadrelor tinere în instituțiile APL ⁵	Procedură de atragere și motivare elaborată								
		Instruirea angajaților în domeniul TIC	Număr de angajați instruiți	5	6	3					
				2500	3000	1500					
		Instruirea specialiștilor în formarea bugetului	Număr de angajați instruiți	4							
		Instruirea în domeniul managementului de proiecte	Număr de angajați instruiți	3	3	3	3				
				7000	7350	7700	8050				
		Instruirea în domeniul utilizării metodelor de planificare și prognozare	Număr de angajați instruiți		4						
					8000						
		Module de pregătire în domeniul	Număr de angajați instruiți	3							

⁵ Cadrele tinere pot fi motivate prin implicarea acestora la implementarea anumitor proiecte, având drept sursă de venit din cadrul proiectelor finanțate de la donatorii externi

		achizițiilor publice		8000						
		Organizarea instruirilor în domeniul transparenței actului decizional	Număr de participanți la instruire	20	22	24	26	26		
		Cartografierea intercomunitară a primăriilor privind posibilitatea de creare a funcțiilor pe diferite domenii (tineret, cultură și sport, etc.) pentru a fi achitate partajat de către primării prin modelul de Cooperare Inter Comunitară	2 ședințe de informare și dialogare cu APL nivel I							
	Instituirea unui sistem eficient de informare și management al documentelor	Crearea unei comisii responsabile de planificarea strategică a raionului, precum și monitorizarea implementării planului de acțiuni a prezentei strategii	Comisie constituită							
		Proiectarea sistemului informatic - elaborarea unui sistem centralizat intern de colectare a informației de la toate instituțiile descentralizate ale raionului și măsurarea indicatorilor de progres realizați	Sistem informațional elaborat; Proceduri de colectare elaborate;							
Sporirea încrederii societății civile în actul de guvernare locală și în instituția CR Călărași	Îmbunătățirea transparenței activității APL	Crearea biroului comun de informații și servicii (BCIS)	BCIS creat							
		Crearea unui site funcțional al CR Călărași/ îmbunătățirea celui actual (cu posibilitatea de vizualizare a oportunităților financiare pentru mediul de afaceri)	Site elaborat							

		Susținerea creării unei tipografii raionale	Afacere de tipografie/ ziar raional funcțională				150.000				
		Editarea și distribuirea ziarului „trasparența actului decizional în raionul Călărași”	Număr de tiraje distribuite	5000	5500	6050	6655	7321	8053	8858	
		Adoptarea în toate primăriile a proiectului privind ”Elaborarea regulamentului cu privire la asigurarea transparenței – decizionale în cadrul autorităților publice locale”	Nr. de regulamente elaborate și afișate	28							
	Îmbunătățirea mecanismelor de consultare a societății civile cu autoritățile publice	Campanii de informare a cetățenilor privind modalitățile de intervenție în actul decizional	Nr. de sesiuni de informare realizate	2	2	3	3	4	3	4	
Cursuri de instruire în domeniul eficientizării colaborării între ONG-urile locale și APL		Nr. de cursuri de instruire	2	2	2						
				900	950	1500	1750	2500	2200	2900	
Asigurarea transparenței și bugetului public al raionului	Consolidarea dialogului între APL nivel I și APL nivel II	Crearea mecanismelor de participare și informare continuă a APL nivel I la elaborarea bugetului raional	Materiale informative distribuite APL I,	28	28						
			Sesiune de instruire organizate	3	4						
		Elaborarea procedurilor de cooperare între administrația de nivelul II cu cele de nivelul I, precum și între instituțiile descentralizate	Proceduri descrise și elaborate								

Direcția de dezvoltare: asistență medicală

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul							
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Dezvoltarea și majorarea gradului de acces al populației la servicii medicale de calitate	Îmbunătățirea stării de sănătate a populației raionului Călărași	Programul raional de combatere a hepatitelor virale B, C și D	Program implementat								
				Finanțarea pentru perioada de implementare							
		Programul raional de reducere a afecțiunilor determinate de deficiența de fier și acid folic	Program implementat								
				574 mii	577,7 mii	585,8 mii	573,2 mii				
		Programul raional de profilaxie și combatere a diabetului zaharat pentru a.2011-2015	Program implementat								
				1408 mil.	1418 mil.						
		Programul raional de profilaxie a helmintiazelor pentru a.2011-2016.	Program implementat								
				Finanțarea pentru perioada de implementare							

	Programul raional de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru a.2011-2015	Program implementat								
	Programul raional de Imunizări	Program implementat								
	Programul raional de eradicare a maladiilor iododificitate pentru a.2011-2015	Program implementat								
	Programul raional de combatere și profilaxiei a rabiei pe perioada 2010-2015	Program implementat								
	Planul de profilaxie a malariei și combatere a diferiților hematofage, altor insecte periculoase pe perioada a.2009-2015	Program implementat								

		Programul raional de control al tuberculozei pentru a.2011-2015	Program implementat							
				1,22 mil.	1,274 mil.					
		Programul raional de profilaxie a traumatismului și intoxicațiilor profesionale pentru a.2010-2015	Program implementat	Finanțarea pentru perioada de implementare						
		Dotarea instituțiilor publice cu blocuri sanitare	Număr de blocuri sanitare instalate		3	4	5	6		
				60 mii	88 mii	110 mii	132 mii			
		Programul raional de dezvoltare a asistenței medicale de urgență	Program implementat	Finanțarea pentru perioada de implementare						

Motivarea cadrelor tinere și atragerea acestora	Atragerea cadrelor și stimularea acestora în instituțiile medicale	<p>1 specialist angajat permanent secția ginecologie (2014);</p> <p>2 specialiști chirurgie;</p> <p>3 specialiști angajați secția internare;</p> <p>1 specialist oftamotolog;</p> <p>1 specialist ORL.</p>								
	Avantajarea cadrelor medicale cu copii la serviciile preșcolare (ex: includerea automată în grupurile de grădiniță)	Lista aprobată la CR cu referire la copiii cadrelor medicale anual								
	Asigurarea cu spații locative	spații locative acordate în cadrul Colegiului pedagogic	1	3	4					

	Reabilitarea și dotarea cu echipament a edificiilor medicale	Inventarierea edificiilor medicale și dotarea acestora cu echipamentul necesar	<ul style="list-style-type: none"> - Inventarierea la SAMU; - Inventarierea CS Autonome; - Inventarierea CSP; - 1 mașină achiziționată la spital; - 1 mașină achiziționată secția internare 	-	-					
		Finalizarea construcției spitalului raional Călărași	Spitalul raional finisat	17 mln.	13 mln.	10 mln.				
Programul raional de promovare a modului sănătos de viață pentru a.2007- 2015		Elaborarea ghidurilor de educare a populației privind modul sănătos de viață și distribuirea acestora în toate localitățile raionului	Ghiduri distribuite	30 mii	56 mii					
		Formarea parteneriatelor cu ONG-urilor în vederea promovării culturii medicale și educarea medicală a populației (în special a tinerilor și copiilor)	Acorduri de colaborare încheiate cu ONG-urile; Acțiuni de educare organizate în comun cu ONG-urile;	45 mii	84 mii					

		Proiect de diminuare a fumatului în raionul Călărași: - Profilaxia fumatului	Prelegeri desfășurate în cadrul orelor de dirigenție și a careurilor școlare, împreună cu specialiștii în domeniu	Pentru întreaga perioadă de implementare a proiectului						
		Proiect de prevenire a alcoolismului: - Profilaxia alcoolismului; - Informarea familiilor vulnerabile la alcoolism despre existența cabinetelor narcologice;	Familii informate; Broșuri informative diseminate	7143	7143	7143	7143	7143	7143	7143

Direcția de dezvoltare: asistență socială

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul							
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Asigurarea programelor de asistență și protecție socială a persoanelor vulnerabile și a celor aflate în situație de risc	Elaborarea mecanismelor și îmbunătățirea calității serviciilor sociale	Dotarea cu mijloace de transport a asistenților și lucrătorilor sociali pentru deservirea persoanelor cu dezabilități la domiciliu (o mașină procurată)	Transport achiziționat	200 mii							
		Elaborarea strategiei de dezvoltare a serviciilor integrate de asistență socială	Strategie elaborată								
		Dezvoltarea serviciilor sociale pentru consolidarea instituției familiale	30 angajați personali		Numărul de angajați pentru următoarea perioadă se stabilește prin normativul Ministerului Protecției Sociale și a Familiei						
		Mobilizarea cetățenilor și promovarea voluntariatului în sfera problemelor sociale	Număr de voluntari implicați		15	20	22	25	25	30	
	Dezvoltarea economiei sociale (responsabilitate socială)	Adoptarea deciziilor Consiliilor locale în vederea facilitării angajării în câmpul muncii a persoanelor cu dezabilități prin scutirea parțială de taxe locale a agenților economici	Decizii adoptate								

	corporativă și/sau antreprenoriat social)	Susținerea creării unor întreprinderi sociale, în vederea integrării și reintegrării persoanelor defavorizate prin organizarea cursurilor de recalificare și de pregătire în domeniul administrării afacerilor, și prin oferirea suportului (acordarea spațiului, servicii de consultanță) pentru inițierea afacerii	Număr de întreprinderi sociale create	1		2	2			
--	---	--	---------------------------------------	---	--	---	---	--	--	--

Direcția de dezvoltare: societatea civilă și capitalul social

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul						
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Adaptarea și dezvoltarea infrastructurii sociale	Instalarea, renovarea și amenajarea pantelor de acces în toate instituțiile publice din raion conform legislației în vigoare (27 pante instalate)	Instalarea pantelor	Număr de pante instalate	12						
				240 mii						
Dezvoltarea posibilităților de petrecere a timpului liber	Crearea infrastructurii de petrecere a timpului liber	Amenajarea parcului orașenesc și a spațiilor de petrecere a timpului liber din orașul Călărași	Parcul orașenesc amenajat							
		Crearea spațiilor de joacă în sectorul Bojole, microraionul Școlii Pedagogice a orașului Călărași	Spații de joacă amenajate; 1 Bojole, 1 microraionul Școlii Pedagogice							
						1.000.000				
						150.000			150.000	

Îmbunătățirea condițiilor psihologice a familiilor din raionul Călărași/ reducerea factorilor de stres familial	Reducerea și prevenirea violențelor familiale	Elaborarea ghidurilor practice pentru prevenirea, identificarea și intervenția în cazurile de violență în familie	Număr de ghiduri diseminate	15 mii	30 mii	30 mii				
				15 mii	30 mii	30 mii				
		Desfășurarea campaniei de informare privind excluderea exploatărilor din familie, în special cele din mediul rural	Număr de campanii desfășurate	28	56	56				
	Îmbunătățirea stării de sănătate a cetățenilor raionului	Promovarea culturii de alimentare prin: a) Elaborarea și distribuirea ghidurilor informative privind cultura alimentară	Număr de ghiduri diseminate		10 mii	12 mii	12 mii	14 mii		
				11 mii	13,2 mii	13,2 mii	15,4 mii			
Îmbunătățirea culturii sociale și a stării de spirit, inclusiv prevenirea efectelor negative și de excluziune a tinerilor din raion	Diminuarea efectelor negative ale migrației părinților asupra copiilor rămași fără supraveghere în raion	Reducerea efectelor negative ale caselor de joc automat în raionul Călărași <u>Activități specifice:</u> a) Impunerea restricțiilor în ceea ce privește amplasarea și regimul de lucru ale caselor de joc b) Neacordarea autorizațiilor pentru activitatea caselor de joc în orașul Călărași, doar pentru periferiile acestuia	Hotărâri emise privind graficul de activitate a caselor de noroc; Restricții impuse la cel puțin 8 case de noroc	3	3	2				

	Program de sensibilizare a tinerilor privind efectele nocive ale utilizării drogurilor și alcoolului	Număr de instruiți realizați	2	2	3	3			
	Implementarea unui mecanism eficace de evidență și monitorizare a situației copiilor a căror părinți/unicul părinte sunt plecați peste hotare	Procedură descrisă							

Direcția de dezvoltare: agricultură

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul							
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Dezvoltarea agriculturii din mediul rural	Consolidarea terenurilor agricole	Atragerea unui specialist calificat în vederea consolidării terenurilor și dezvoltarea unui sistem electronic de facilitare a procesului de consolidare	Un specialist atras; Sistem electronic elaborat								
		Campanie de informare a producătorilor agricoli privind consolidare a terenurilor	Număr de sesiuni de informare organizate	2	4	4	5	6			
		Elaborarea unui proiect de susținere a proceselor de consolidare în raioanele din Zona de Centru	2014-2016	Proiect cu perspective de apariție pe perioada implementării strategiei							
	Dezvoltare infrastructurii de irigare	Studiu de fezabilitate pentru aprovizionarea raionului Călărași pentru irigare	2015 – 2018								
Promovarea structurilor asociative în antreprenariatul rural	Proiecte de instruire și suport pentru organizarea exploatațiilor agricole în structuri asociative	2014-2018	60.000								

Promovarea investițiilor în valoarea adăugată a materiei prime agricole și dezvoltarea activităților non-agricole în spațiul rural	Proiect de stimulare a antreprenorilor în vederea dezvoltării activităților agricole în domeniul creșterii pomușoarelor și arbuștilor fructiferi, prunelor, strugurilor de masă și soiurilor tehnice pentru șampanie și materie primă la producerea divinurilor	Seminare desfășurate		2	3	3			
				15 mii	15 mii	20 mii			
	Program de stimularea a activităților de colectare și procesare a materiei prime agricole locale	Seminare desfășurate							
Modernizarea pieței agricole locale într-un centru modern de comerț	Piața agricolă locală modernizată		1.200.000						
			Finanțarea pentru perioada de implementare						
Susținerea dezvoltării activităților agricole	Campanii de informare în rândul fermierilor privind noile tehnici și tehnologii utilizate în agricultura	Seminare organizate		2	2	3			
				2.500	3000	4.500			
	Instruirea/perfecționarea persoanelor care activează în agricultura	Seminare organizate	2	2	3	5	5	6	6
Promovarea modelelor de succes și de buna practică privind activitățile agricole și afacerile care au beneficiat de suportul programelor de stat	Ghiduri informative diseminate la toate primăriile		Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						

		Campanii de informare în rândul fermierilor privind oportunitățile de finanțare a dezvoltării activităților agricole	Seminare organizate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
Conservarea calității solului	Program de conservare a calității solului și păstrare a zonelor naturale	Investiții în structuri de scară mică de conservare a solului și a zonelor umede	Conservarea solului	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei

Dezvoltarea culturii antreprenoriale în raionul Călărași	Dezvoltarea abilităților antreprenoriale ale agenților economici	Instruirea antreprenorilor și a potențialilor antreprenori, cu accent pe tineri, femei și invalizi	Număr de sesiuni de instruire realizate în cadrul Consiliului Raional	3	4	4	6	5	6	6
	Intensificarea accesului IMM la informație și oportunitățile financiare	Crearea unei rețele de consultanți comunitari, în primăriile a cărei număr a populației este de peste 4000 persoane	Număr de consultanți antrenați	3	5	6	8	10	12	15
		Crearea unei platforme informative cu privire la oportunitățile financiare existente și condițiile de beneficiere	Site creat		5.000					
Dezvoltarea capacităților și competențelor profesionale ale cadrelor angajate și a persoanelor șomere	Crearea rețelei de centre de dezvoltare comunitară și inter comunitare	Identificarea patrimoniului APL – urilor de nivel I cu posibilitatea utilizării acestuia în vederea funcționalității rețelei de centre de dezvoltare	Lista obiectelor publice din cadrul raionului întocmită							
		Dezvoltarea serviciilor incluziunii persoanelor cu dizabilități în activități de pregătire și orientare profesională	Module descrise							
		Organizarea funcțională și metodistică a centrelor prin elaborarea profilului, strategiei, agendei de instruire, etc	Număr de persoane instruite anual		30	40	55	65	80	120

	Asigurarea parteneriatului între APL și Asociația Agenților Economici în vederea stimulării calificării și dezvoltării profesionale a cadrelor	Informarea și sensibilizarea dialogului între agenții economici și AOFM în vederea realizării colaborării și cofinanțării în procesul de dezvoltare a angajaților	4 sesiuni de discuții între părți; Lista de cursuri de instruire identificată și aprobată de APL II							
Promovarea adaptabilității și mobilității pe piața muncii	Crearea premiselor pentru mobilitatea internă geografică și profesională a forței de muncă	Elaborarea mecanismelor de mobilitate a persoanelor din mediul rural în mediul urban, inclusiv: c) Adaptarea graficului de transport d) Revizuirea tarifului de transport a acestor persoane și identificarea unor instrumente practice, precum cofinanțarea din partea APL a biletelor de transport	Grafic de transport aprobat; Ordin de cofinanțare aprobat de APL							
		Simplificarea procedurii de înregistrare a persoanelor la AOFM, inclusiv crearea posibilității de aplicare on-line/ accesul la baza de date a Oficiului Cadastral Teritorial	Proceduri descrise și aprobate							
	Organizarea și desfășurarea seminarelor și consultațiilor	Număr de seminare	3	4	4	4	4	5	5	

		informative în grup pentru șomeri și agenți economici privind plasarea acestora în câmpul muncii	desfășurate	2000	2240	2509	2810	3147	3525	3948
Impulsionarea activității investiționale în raion	Promovarea imaginii investiționale și industriale a raionului	Crearea profilului investițional al raionului care să scoată în evidență performanțele investiționale și oportunitățile de investire	Profil investițional elaborat							
				3.000						
		Organizarea evenimentelor de tip târg pentru promovarea produselor raionale	Număr de evenimente desfășurate		3	4	4	6	6	9
				1.500	2.000	2.250	3.600	3.850	6.500	
		Inventarierea patrimoniului public al APL și identificarea obiectelor ce ar putea fi pasibile unor proiecte de PPP	Lista aprobată de Consiliul Raional							
Consolidarea dialogului dintre antreprenori și organele de administrare publică la toate nivelele	Facilitarea dialogului între APL și mediul de afaceri	Instruirea reprezentanților OAP și ai întreprinzătorilor privind competențele de organizare a dialogului	Seminare de instruire	2	2					
				1500	1750					
	Implicarea antreprenorilor în procesul de examinare și adoptare a deciziilor, care se referă la dezvoltarea mediului de afaceri	Crearea unei baze de date a asociațiilor de afaceri; selectarea acelor asociații, care sunt capabile de a reprezenta interesele diferitor grupe de întreprinderi	Lista aprobată							
Crearea Consiliilor de antreprenori pe lângă OAP la toate nivelele				Decizia cu privire la crearea Consiliilor de antreprenori aprobată						

Direcția de dezvoltare: sistemul educațional

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul						
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sporirea calității serviciilor educaționale publice și formarea elevului	Atragerea, calificarea și menținerea specialiștilor de profil	Asigurarea specialiștilor de profil cu stimulente (domiciliu, alte stimulente) pentru atragerea și menținerea acestora, în special în mediul rural – acordarea spațiilor pentru construcția caselor tinerilor specialiști în mediul rural	Număr de case de locuit și terenuri oferite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Elaborarea programului și graficului de implicare a specialiștilor din sectorul educațional în planificarea, coordonarea, derularea sau/și monitorizarea diferitor proiecte (motivarea acestora va fi din proiect)	Fișele de proiect cu resursele implicate aprobate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
	Aprovizionarea cu softuri educaționale a instituțiilor de învățământ din raion	Elaborarea cursurilor în format electronic	Număr de module elaborate							
		Procurarea echipamentelor și softurilor educaționale	Număr de softuri procurate							
		Elaborarea curriculei electronice pentru școli și accesul elevilor la materialele electronice	Curricule elaborate							

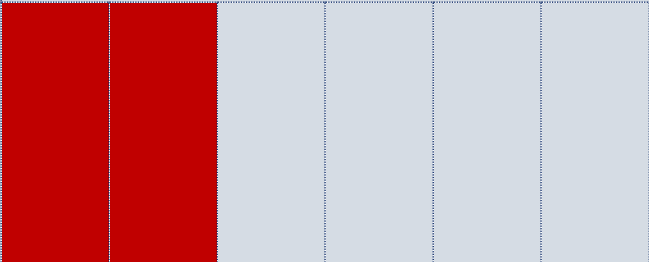
	Dezvoltarea bazei tehnico materiale a instituțiilor de învățământ	Elaborarea și implementarea programelor și proiectelor de reconstrucție și modernizare a edificiilor instituțiilor de învățământ	Școlile optimizate reabilitate	Numărul de instituții se va determina în comun cu Ministerul Educației							
		Elaborarea schemelor și programelor de dotare cu echipamente personalizate TIC a instituțiilor educaționale	Lista necesarului de echipamente aprobat								
	Asigurarea deplină a elevilor cu activități extrașcolare și curriculare	Elaborarea materialelor informative și diseminarea acestora familiilor a căror copii frecventează instituțiile de învățământ cu privire la ctivitățile și programele extrașcolare existente	Număr de pliante distribuite	500	900	1350	1500				
				250	450	675	775				
		Dezvoltarea și diversificarea programelor extrașcolare împreună cu specialiștii din domeniul educației, culturii și sportului	Număr de programe extrașcolare suplimentare elaborate	2	4	5	8				
Promovarea educației incluzive drept prioritate educațională în	Reducerea abandonului școlar	Elaborarea și implementarea măsurilor de prevenire a abandonului școlar	Număr de campanii de sensibilizare desfășurate; Număr de vizite efectuate în familiile vulnerabile	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei							

vederea evitării excluderii și /sau marginalizării copiilor, tinerilor și adulților		Organizarea campaniilor de informare și conștientizare pentru părinți (inclusiv de etnie romă) despre necesitatea școlarizării și încadrării copiilor în învățământul obligatoriu și despre necesitatea continuării studiilor.	Număr de campanii de informare organizate; Număr de ghiduri informative distribuite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
	Formarea unui mediu educațional prietenos, accesibil, capabil să răspundă așteptărilor și cerințelor speciale ale beneficiarilor	Organizarea concursurilor, școlilor de vară, activităților extrașcolare pentru copii proveniți din grupurile dezavantajate	Școli de vară organizate; Concursul jocurilor intelectuale desfășurate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Elaborarea mecanismelor de monitorizare a măsurilor de promovare a educației incluzive prin inspecție școlară și prin comisiile de asigurare a calității	Numărul de vizite ale inspectorilor școlari desfășurate; Numărul orelor cu asistenți organizate	20	26	30	28	21	16	12
		Proiect de reutilizare a școlilor conform necesităților speciale ale beneficiarilor și dezvoltarea cadrului didactico-metodic pentru promovarea și asigurarea implementării educației incluzive (rampe la scări, metode noi de predare, materiale didactice etc.)	Numărul de rampe utilizate; Număr de tehnici de predare și implicare a elevilor aprobate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						

		<p>Consolidarea și integrarea sistemelor și procedurilor financiare și contabile</p> <p><u>Activități specifice:</u></p> <p>e) Elaborarea analizei diagnostic a companiei</p> <p>f) Optimizarea planului financiar și de costuri</p> <p>g) Elaborarea sistemului tarifar și de prețuri (tariful se va baza pe principiul acoperirii tuturor costurilor aferente activităților</p> <p>h) Elaborarea planului de afaceri pe baza căruia se va stabili o strategie de tarificare pentru următorii trei ani</p>	<p>Studiu de analiză diagnostic efectuat;</p> <p>Plan de optimizare a costurilor elaborat;</p> <p>Plan strategic elaborat;</p>								
Îmbunătățirea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare și asigurarea accesului	Elaborarea planului general (master planului) raional pentru infrastructura AAC ⁶	Pregătirea proiectelor de investiții capitale/ proiectelor tehnice (studii de fezabilitate) inclusiv pachetul financiar pentru grupurile de clustere comunitare	Plan elaborat								
					630.000						

⁶ Master Planul pentru infrastructura AAS trebuie să (i) inventarieze infrastructura existentă și starea ei de funcționare; (ii) evalueze situația locală referitoare la sursele de apă potabilă existente, controlul poluării, captările de apă din surse și deversările de apă uzată, în vederea protejării sănătății populației; (iii) aprecieze voința populației beneficiare pentru susținerea investiției propuse atât în faza de construcție cât și în cea de operare; (iv) exploreze diferite opțiuni pentru alimentarea cu apă și sanitație pentru fiecare comunitate din raion, inclusiv opțiunea conectării la sistemele hidraulice ale altor comunități, chiar dacă ele sunt situate într-un alt raion; (v) selecteze cea mai bună variantă pe baza analizei cost-beneficiu, luând în considerare atât costurile de construcție cât și pe cele de operare ale infrastructurii; (vi) documenteze necesitatea construirii infrastructurii AAS într-un plan de investiții care ia în considerare prioritățile socio-economice și constrângerile comunităților vizate.

populației la rețea	Reabilitarea infrastructurii de alimentare cu apă	Extinderea rețelei de distribuție a apei cu aproximativ 57 km pînă în 2020	57 km rețeaua de apă distribuită	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Realizarea studiului de fezabilitatea pentru construcția apeductului Chișinău – Strășeni – Călărași (cu extindere Sipoteni, Bahmut)	Studiu de fezabilitate realizat	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Instalarea stațiilor chimice de tratare a apei în orașul Călărași	Stații de tratare chimică a apei în regiunile: Bojole, microraioul autogării, satul Călărași, Tuzara, Vătămăneasa, microraioul Centru (2 stații)	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Eliberarea izvoarelor râului Bîc din satul Temeleuți	Lucrări de săpare efectuate; Fîntînă arteziană creată în preajma râului; Izvor amenajat							
		Captarea apelor și forarea sondelor	Sonde forate în satul Horodiște, Sadova	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Forarea artezienilor și captarea izvoarelor în valea râului Cula	6 arteziene forate; 6 izvoare captate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						

		Procurarea echipamentelor, utilajelor necesare lucrărilor de detectare a pierderilor de apă	Detector instalat						
Reabilitarea infrastructurii de canalizare – <i>Prioritatea se va pune pe satele cu potențialul economic și demografic cel mai mare⁷</i>		Conectarea la stația de epurare a orașului Călărași a localităților Novaci, Peticeni, Sipoteni, Bahmut: - Elaborarea proiectului tehnic - Implementarea proiectului	localitățile Novaci, Peticeni, Sipoteni, Bahmut conectate la stația de epurare	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					
		Construcția stației de reabilitare satul Vălcineț (proiect în curs de implementare)	Stație de epurare reabilitată	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					
		Reabilitarea stației de epurare și sistemului de canalizare satul Temeleuți	Stație de epurare reabilitată; 2 km rețea de canalizare reparată	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					
		Construcția stației de epurare în localitate Pîrjolteni, oferind conexiunea localităților Căbăiești, Buda, Horodiște	Stație de epurare construită	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					
		Reabilitarea stației de epurare Sadova	Stație de epurare reabilitată	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					

⁷ Spre examinare și implementare este propus programul complex de dezvoltare a AAC raional. Vor fi implementate proiectele în funcție de variabila economică și a surselor financiare identificate

	Conexiunea satelor Leordoiaia, Palanca, Hîrjauca a stația de epurare din Hîrjauca a Fabricii de vinuri	Conexiune efectuată	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția unei stații de epurare în Răciula, cu conexiune satului Mîndra și Hîrbovăț (în regiunea unei zone umede)	Stație de epurare construită	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția unei stații autonome de epurare în satul Frumoasa (instalarea unui bloc autonom)	2 mini - blocuri autonome de epurare cu capacitatea de 50 m ³ /zi instalate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția unei mini stații de epurare cu o capacitate de 50 m ³ /zi în Păulești	Stație de epurare construită	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția unei mini stații de epurare cu o capacitate de 50 m ³ /zi în Vărzărești	Stații de epurare construite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția a cîte o stație de epurare în zonă umedă în satele Nișcani și Pitușca	Stații de epurare construite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția stației de epurare de tip umed la Rădeni, inclusiv rețele interne	Stații de epurare construite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția unei stații de epurare cu capacitatea de 2 blocuri cîte 50 m ³ la Dereneu	Stații de epurare construite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția unei stații de epurare la Hoginești și cîte una la Țibirica – Meleşeni (în funcție de terenurile	Stații de epurare construite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei

	disponibile existente)		
	Reabilitarea stației de epurare satul Săseni cu rețeaua de canalizare internă	Stații de epurare construite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Reabilitarea stației de epurare satul Bravicea cu rețeaua de canalizare internă	Stații de epurare construite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Construcția unei stații de epurare de tip zonă umedă în satul Onișcani, în baza terenului ce aparține primăriei	Stație de epurare construită	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei
	Proiectarea, Construcția și implementarea sistemelor de canalizare în localitățile Novaci, Peticeni, Sipoteni, Bahmut	Între 10 – 15 km de sisteme de canalizare construite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei

Direcția de dezvoltare: infrastructura drumurilor

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul						
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Îmbunătățirea infrastructurii de transport	Reabilitarea și modernizarea infrastructurii rutiere ⁸	Elaborarea și actualizarea programului de reabilitare a rețelei de drumuri locale a raionului	Programul de reabilitare aprobat							
		Promovarea implementării proiectului Telenești – Budăi - Călărași								
		Elaborarea unui mecanism de monitorizare a calității lucrărilor de reparații și întreținere a drumurilor în conformitate cu legea calității în construcții	Mecanism elaborat	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Crearea unui fond special în cadrul APL pentru reabilitarea drumurilor locale, dar nu doar reabilitarea în funcție de alocațiile fondului rutier	Decizie aprobată							
		Elaborarea normelor și tehnicilor de evaluare a stării drumurilor	Norme elaborate și aprobate							
		Întreținerea stațiilor de pasageri	Număr de stații de pasageri reabilite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						

⁸ Se ține cont de proiectul de reabilitare a drumului Chișinău – Sculeni – Iași; Proiectul de reabilitare a drumurilor Telenești – Budăi - Călărași

Direcția de dezvoltare: infrastructura drumurilor

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul							
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Optimizarea consumului de energie	Promovarea utilizării eficiente a consumului de energie	Campanii de informare a populației și agenților economici privind eficiența energetică, inclusiv oportunitățile pentru eficientizarea consumului de energie și utilizarea energiei alternative	28 primării anual organizate campanii de instruire;	28	35	40	45	50	52	56	
				14000	17500	20000	22500	25000	26000	28000	
		Cursuri de instruire și informare a APL		2	3	3	4	4	6	6	
				1000	1500	1500	2120	2150	2450	2450	
	Elaborarea planurilor proprii de eficiență energetică a APL – urilor	Angajarea managerilor energetici regionali	Nr. de manageri energetici angajați	1	1						
		Elaborarea planul de acțiuni privind eficiența energetică pentru fiecare doi ani cu identificarea măsurilor prioritare, surselor de finanțare etc	Planul de măsuri elaborat și aprobat	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei							
	Utilizarea energiei regenerabile	Instalarea cazanelor pe bază de biomasă în instituțiile publice din mediul rural	Cîte un cazan instalat în Vălcineț, Sadova, Pitușca, Bahmut								
				Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei							
			Implementarea programelor de eficiență energetică în edificiile de menire socială	Programe de eficiență energetică implementate la următoarele obiecte: Liceul Teoretic „ Vasile Alecsandri” din or.	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						

			Călărași; Grădinița de copii din satul Pîrjolteni Grădinița de copii din satul Bravicea Grădinița de copii din satul Onișcani Grădinița de copii din satul Sadova Grădinița de copii , Gimnaziul din satul Nișcani Școala primară din satul Buda Grădinița de copii din satul Săseni Liceul din satul Sipoteni Grădinița de copii din satul Temeleuți Gimnaziul din satul Hoginești Spitalul raional Călărași	
--	--	--	--	--

		Instalarea sistemelor solare complet destinate pentru prepararea apei calde menajere, în instituțiile publice din raion	Sisteme instalate la obiectivele publice: Spitalul raional, Azilul de bătrâni, Colegiul Pedagogic, M.Viteazu								
				500.000							
Dezvoltarea sistemului de iluminat stradal eficient energetic		Elaborarea auditurilor energetice ale sistemelor de iluminat stradal	Număr de primării care elaborează auditurile energetice pentru iluminatul stradal	3	4	4					
				150 mii	208 mii	216 mii					
		Instalarea diodelor luminescente în localitățile supuse proiectelor (program de implementare)	Sisteme instalate în localitățile: Sipoteni, Vălcineț, Țibirica, Bravicea, Săseni, Sadova								
				6.000.000							

Direcția de dezvoltare: gestionarea deșeurilor

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul							
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Îmbunătățirea managementul ui de gestiune a deșeurilor	Organizarea serviciului de salubritate și gestionare a deșeurilor în localitățile cu un număr de peste 3000 locuitori	Adoptarea regulamentului de funcționare a serviciului de salubritate și gestiune a deșeurilor	Regulamentul operatorului de gestionare a deșeurilor elaborat și aprobat								
		Organizarea serviciului de salubritate și ajustarea graficului acestuia pentru satele cu un număr mare al populației	Serviciu de gestionare raional creat								
	Promovarea colectării selective a deșeurilor	Sesiuni de informare a populației cu privire la colectarea selective a deșeurilor	Număr de adunări pe sectoare organizate;		28	56	80	80	95	100	
					1000	1500	1800	3000	3400	5000	
			Număr de materiale informative distribuite		500	750	900	1500	1700	2500	
	Program de lichidare a gunoiștilor neautorizate	Lichidarea gunoiștilor neautorizate și informare populației privind sancțiunile pentru depozitarea gunoiștilor în locurile neautorizate	Număr de gunoiști neautorizate cultivate în toate localitățile	140	135	130	130	120	100	75	
		Realizarea adunărilor locale cu tema salubrității, în localitățile unde predomină problema gunoiștilor neautorizate – lansarea campaniilor de educare ecologică	Număr de adunări realizate de primarii localităților	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei							

		Lansarea concursurilor pe tema salubrității	Număr de concursuri realizate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					
		Instituirea în curriculumul de învățământ a orelor de educație civică, deprinderi de viață, educație pentru sănătate	Module elaborate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					
		Instalarea indicatorilor cu privire la sancțiunile pentru aruncare gunoiului și a direcției de amplasare a gunoiștii autorizate	Număr de indicatori instalați	100					
Îmbunătățirea infrastructurii de gestionare a deșeurilor	Crearea gunoiștilor autorizate	Amenajarea gunoiștii autorizate	Gunoștea amenajată	7.000.000					
		Instalarea pubelelor cu destinație specială pentru sortarea deșeurilor	Echipamentul instalat						

Direcția de dezvoltare: mediul ambiant

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul						
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Asigurarea managementului de mediu	Asigurarea condițiilor de bună guvernare și eficientizare a potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului	Asigurarea creării funcțiilor ecologice în cadrul APL I – funcția în domeniul mediului	<p>Cîte o funcție nou creată pentru satele:</p> <p>Țibirica, Meleşeni, Bravicea, Săseni; Hoginești, Onișcani, Dereneu, Rădeni, Hirova; Hîrjauca, Răciula, Frumoasa Sipoteni, Bahmut; Vălcineț, Temeleuți, Peteceni; Călărași, Tuzara; Nișcani, Păulești, Pitușca, Vărzărești; Sadova, Horodiște; Pîrjolteni, Buda, Căbăiești</p>	Pentru perioada 2014 - 2018						
		Elaborarea Planului Raional de Ameliorare a Mediului cu participarea APL – urilor, ONG – urilor, instituțiilor de învățămînt, voluntarilor, agenți economici	<p>Ateliere participative organizate;</p> <p>Planul raional elaborat</p>							

Îmbunătățirea calității mediului ambiant	Stimularea participării societății civile în domeniul ameliorării calității de mediu	Lansarea campaniei de ameliorare a mediului, unde vor fi create grupe, cu implicarea tuturor factorilor interesați și curățate diferite porțiuni, conform Planului elaborat	Campanii desfășurate anual: Cea mai curată și salubă localitate; Rîul curat de la sat la sat; Apa izvorul vieții; Un aer curat pentru toți; Un arbore pentru dăinuirea noastră;	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					
		Efectuarea amenajamentelor silvice pentru fondul forestier gestionat de APL	Nr de contracte încheiate; Număr de hectare acordate în arendă/ folosință;	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					
	Protecția florei și faunei	Instalarea și reînnoirea inscripțiilor bornelor și panourilor informative pentru ariile naturale protejate de stat	Nr de borne reînnoite	7					
		Îngrădirea arborilor din ariile naturale protejate de stat	Nr. arbori îngrădiți	30 300	45 450	50 500			
		Elaborarea programului sezonului de vînătoare și a cotelor de recoltare (reducerea acestuia)	Program aprobat	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					

Direcția de dezvoltare: cultura

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul						
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sporirea accesului cetățenilor la o infrastructură culturală corespunzătoare	Reabilitarea clădirilor și unităților culturale	Prioritizarea și cartografierea clădirilor culturale (muzee, biblioteci) care necesită reparații	Inventarierea elaborată							
		Elaborarea evaluării tehnice a edificiilor culturale	Evaluarea tehnică elaborată							
		Evaluarea stării tehnice a edificiilor culturale prioritare	Starea tehnică a edificiilor elaborate: Casa de cultură din Bravicea; Casa raională de cultură Călărași Casa de cultură Hîrjauca, Casa de cultură Vălcineț; Casa de cultură Dereneu Casa de cultură Sadova Casa de cultură Pîrjolteni							
		Promovarea unei campanii de colectare a fondurilor pentru reabilitarea edificiilor culturale	Campanii organizate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						

	Dezvoltarea mecanismelor de împrumut a publicațiilor	Dezvoltarea mecanismului de împrumut a publicațiilor în sistem tradițional	Mecanisme elaborate								
		Dezvoltarea mecanismului de împrumut a publicațiilor în sistem automatizat	Mecanisme elaborate								
		Dezvoltarea mecanismului de împrumut a publicațiilor în sistem interbibliotecar	Mecanisme elaborate								
Dezvoltarea și promovarea culturii de lectură în raion	Crearea unui mediu de lectură interactiv și atrăgător pentru cititori	Reabilitarea și modernizarea infrastructurii bibliotecilor din raion	Biblioteca raională reabilitată		8.000.000						
		Crearea unui PPP cu un agent economic care să creeze o mini cafenea combinată cu lectura	Afacere funcțională								
	Dezvoltarea infrastructurii de suport a bibliotecilor și îmbunătățirea calității de suport	Instruirea continuă a specialiștilor în domeniu	Număr de persoane instruite	35	37	37	40	42	42	48	
		Dotarea celor mai mari biblioteci din raion cu calculatoare și accesul acestora la Internet	Număr de biblioteci dotate cu calculatoare și accesorii necesare	2	2	3	3	4	3	2	
				20 mii	20 mii	30 mii	30 mii	40 mii	30 mii	20 mii	
Promovarea diversității culturale și	Dezvoltarea brandului cultural al	Crearea paginii web al patrimoniului cultural din raionul Călărași	Pagina web creată								

dialogului intercultural	raionului Călărași	Publicarea broșurilor despre tradițiile culturale ale raionului Călărași	Număr de broșuri diseminate	1500	1500	1500	1500	1000			
				4500	4500	4500	4500	3000			
		Crearea unui centru de promovare (publicitate, vânzare, informare despre expoziții, târguri) a obiectelor de artizanat	Centru creat în incinta casei de cultură								
	Organizarea evenimentelor culturale care să promoveze valorile culturale ale raionului Călărași	Dezvoltarea programelor interculturale comune cu raioanele/regiunile "înfrățite"	Număr de programe în comun elaborate; Cîte 5 vizite anuale în orașele înfrățite	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei							
		Crearea cercurilor extrașcolare și implicarea activă a tinerilor în dezvoltarea și participarea la diferite evenimente culturale	Număr de cercuri create; Număr de tineri activ implicați	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei							
		Diversificarea produselor și activităților culturale în conformitate cu conceptul "Brandului Călărași"	Număr de produse culturale realizate		1		2		1		

Direcția de dezvoltare: sport

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul						
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dezvoltarea culturii fizice și sportului pentru cetățenii de toate vârstele în cadrul raionului Călărași	Îmbunătățirea bazei științifice și asigurarea cu personal în domeniul culturii fizice și sportului	Procurarea materialelor didactice pe domeniul culturii fizice și sportului și dotarea bibliotecilor din cadrul instituțiilor de învățământ cu aceste materiale	Seturi de materiale achiziționate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Dezvoltarea diferitor secții sportive și practicarea antrenamentelor la diferite probe de sport	Secția de volei creată; Secția de basket creată; Secția de handball creată	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Susținerea specialiștilor, inclusiv la vârsta de pensionare, dar cu capacități fizice și profesionale bune, de a continua orele de cultură fizică și antrenament	Număr de specialiști care conduc secțiile și orele de educație fizică	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
	Stimularea și cultivarea spiritului sportiv în rândul tinerilor și cetățenilor raionului	Elaborarea materialelor ilustrative privind posibilitățile de practicare a sportului în raionul Călărași și distribuirea acestora în instituțiile de învățământ	Număr de materiale ilustrative diseminate	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						
		Elaborarea programelor desfășurării evenimentelor sportive la nivel de APL I	Lista programelor și manifestațiilor aprobată	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						

		Modernizarea și reabilitarea stadionului raional	Stadion raional dotat cu 500 scaune; Stadion reabilitat tehnic							
		Construcția și amenajarea Complexului sportiv din satul Vălcineț	Complex sportiv finisat							
		Reabilitarea și modernizarea sălii sportive „Colegiului Pedagogic”	Sala colegiului pedagogic reabilitată							

Direcția de dezvoltare: turism

Obiectiv strategic	Program	Proiect	Indicatori de monitorizare	Perioada orientativă de implementare și monitorizare a proiectelor/ costul						
				2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dezvoltarea brandului turistic raional	Sporirea numărului de turiști	Amplasarea panourilor informaționale și a indicatorilor de circulație cu indicarea locațiilor și obiectelor turistice	Numărul de indicatori amplasați:							
			7 indicatori spre muzee							
			Un indicator casa părintească;							
			1 indicator casa mierii							
			Un indicator casa olarului, Hoginești							
			3 indicatori la centrele meșteșugărești (Săseni, Vălcineț, Casa părintească)							
			4 indicatori spre mănăstiri							
5 indicatori spre bisericile vechi din lemn										

		Stimularea creării unor zone de agrement turistic în apropierea obiectelor de destinație turistică (ex: iazul din apropierea stațiunii balnio-climaterice Codru---- facilități fiscale)	Număr de zone de agrement create		1	1	1			
Diversificarea portofoliului de produse turistice		Integrarea turismului culinar în traseele turistice existente: a) Identificarea partenerilor (gospodării) b) Elaborarea programului pentru turismul culinar	Număr de gospodării asociate programului turistic; Program turistic elaborat							
		Crearea traseelor de biciclete/ marcarea lor ca rută turistică cu indicatoare	Traseu turistic de biciclete creat spre casa părintească; Traseu turistic de biciclete creat spre Vălcineț; Traseu turistic de biciclete creat spre casa mierii – casa olarului; 10 biciclete puse în funcțiune; 120 de mini indicatoare amplasate (ex: pe copaci)							
		Dezvoltarea turismului piscicol și a zonelor piscicole în scop de	Zona Hîrjauca un două iazuri amenajate;		Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei					

		agrement	Zona Răciula un iaz amenajat; Zona Temeluți – Vălcineț;						
Elaborarea planului strategic de dezvoltare a turismului raional	Elaborarea elementelor brandului turistic (numele, logoul, sloganul pentru identificarea turismului raional, simbolurile principale care caracterizează turismul raional)		Elementele brandului turistic elaborate						
	inventarierea principalelor resurse turistice și elaborarea de propuneri de dezvoltare turistică (ex: turism de week-end)		Număr de propuneri de dezvoltare turistică elaborate	3					
Promovarea turismului	Organizarea excursiilor de familiarizare pentru presa turistică		Număr de excursii desfășurate			1	1		
	Crearea rulajelor video și audio despre potențialul turistic al raionului, inclusiv a spoturilor publicitare		Materiale elaborate						
	Editarea materialelor promoționale (ghiduri turistice actualizate, hărțile traseelor turistice, hărțile hramurilor, a programelor culturale existente, etc.) și distribuirea acestora la principalele destinații turistice unde vizitatorii să aibă posibilitatea de a le utiliza		50000 materiale distribuite casa olarului; 50000 materiale distribuite casa mierii; 50000 materiale distribuite casa părintească;						

			50000 materiale distribuite centrul informațional de turism; 50000 materiale distribuite direcția cultură.							
		Editarea hărților turistice, bill boardurilor și plasarea acestora în destinațiile strategice	4 bill boarduri amplasate la intrarea în raionul Călărași dinspre Chișinău, dinspre Ungheni, dinspre Bălți și în centrul orașului; 5 hărți amplasate.							
		Elaborarea paginii web specifice sectorului turistic al raionului	Pagina web creată							
Dezvoltarea capacității instituționale în domeniul turismului	Dezvoltarea infrastructurii de suport turistic	Crearea Centrului de Informare și Dezvoltare turistică: c) Elaborarea metodologiei de acumulare, analiză și diseminare a informației din domeniul turismului raional d) Organizarea procedurală a centrului de turism	Concept elaborat a Centrului; Centru de Informare creată ca anexă a Școlii de arte pe suprafața de aproximativ 40 m ² .							
	Instruirea și calificarea personalului în domeniul turismului	Organizarea cursurilor de instruire pentru personalul din cadrul CR și a agenților economici, participanți ai traseelor turistice, în domeniul managementului turismului	3 specialiști instruiți în domeniul managementului turismului; 7 agenți economici instruiți în domeniul	Pentru întreaga perioadă de implementare a strategiei						

			turismului							
		Organizarea schimbului de practici și a vizitelor de studiu în străinătate pentru specialiștii în domeniul turismului	Numărul de vizite de studiu organizate pentru specialiști	1	2	2	2	2	3	3
Îmbunătățirea stării fizice a obiectelor de destinație turistică	Reabilitarea obiectelor de destinație turistică în stare nesatisfăcătoare	Pașaportizarea și expertiza/evaluarea tehnică a obiectelor turistice existente	Studiu de evaluare elaborat:							
			Conace boierești Bahmut, Păulești							
			Clădirea fostului conac a lui Dinu Rusu din Păulești (înc.sec. XIX-lea)							
			Monument funerar al familiei Goilov din Păulești							
			Biserica de lemn de la Horodiște							
			Biblioteca "Aurel Dragoș Munteanu", satul Buda							
		Reabilitarea obiectelor turistice strategice	Obiecte turistice reabilite:							
			Conacul de la Bahmut							
			Biserica de lemn de la							

			Horodiște Biblioteca "Aurel Dragoș Munteanu", satul Buda							
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--